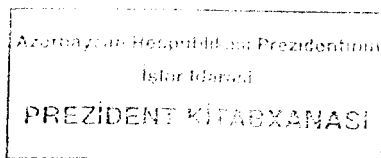

Bu kitabı türklüyə
on övlad bəxş etmiş
əziz atam və anamın -
Baxşəli Qələndər oğlu
və Səriyyə Tahir qızının
unudulmaz xatirəsinə
ithaf edirəm.

Ramiz ƏSKƏR

**MAHMUD KAŞĞARININ
«DİVANÜ LÜĞAT-İT-TÜRK»
ƏSƏRİ ÜZRƏ BİBLİOQRAFİK
VƏ QRAMMATİK
G Ö S T Ə R İ C İ**

BAKİ - 2008

Avrasya Yazarlar Birliyi Yayınları
Dil Araştırmaları Dizisi: 3

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
Folklor İnstitutu Elmi Şurasının
qərarı ilə nəşr olunur

Elmi redaktor: AMEA-nın müxbir üzvü,
Türk Dil Qurumunun fəxri
üzvü, əməkdar elm xadimi,
filologiya elmləri doktoru,
professor Tofiq HACIYEV

Rəyçilər: professor Hüseyn İsmayilov
professor Əzizxan Tanrıverdi
professor Məmmədali Qıpçaq
professor Məhərrəm Məmmədli

Ramiz ƏSKƏR. Mahmud Kaşğarının
«Divanü lüğat-it-türk» əsəri üzrə
bibliografik və qrammatik göstərici.
Bakı, 2008, 192 səh.

Dahi türk dilçisi və ensiklopedisti Mahmud Kaşğarının «Divanü lüğat-it-türk» əsəri dünya dilçilik elminin ən qədim və ən möhtəşəm nümunələrindən biridir. Türk dünyasının və türkologiya elminin ən parlaq, ən əhəmiyyətli əsəri olan «Divanü lüğat-it-türk» yalnız türk dili və ədəbiyyatının deyil, eləcə də türk tarixinin, türk mədəniyyətinin, türk mədəniyyətinin və psixologiyasının tədqiqi üçün misilsiz mənbə, bitməz-tükənməz qaynaqdır. Bu şah əsər haqlı olaraq min il bundan əvvəlki türk dünyasının ensiklopediyası, türklüyün aynası, Mahmud Kaşğari isə türkcülüyün və türkologiyanın banisi sayılır.

Kitabda Mahmud Kaşğari və «Divanü lüğat-it-türk» haqqında müxtəlif ölkələrdə və dillərdə yazılmış 1.300-dən artıq elmi əsərin bibliografiyası və «Divan»ın qrammatik göstəricisi verilmişdir.

Kitab dilçilər, ədəbiyyatçılar, ali məktəblərin filologiya fakültələrinin tələbələri üçün nəzərdə tutulur.

Arzu və iradlarınızı bu ünvana göndərə bilərsiniz:
ramizasker@yahoo.com

ISBN 978-9952-29-058-6

© Ramiz Əskər, 2008

İÇİNDƏKİLƏR:

İxtisarlara siyahısı	4
Dünya dilçilik elminin şah əsəri	6
Bibliografik göstəricilər	20
1. Azərbaycan dilində	20
2. Türk dilində	37
3. Özbək dilində	68
4. Uyğur dilində	70
5. Qazax dilində	72
6. Türkmən dilində	73
7. Tatar dilində	83
8. Başqırd dilində	83
9. Tacik dilində	83
10. Fars dilində	83
11. Çin dilində	83
12. Yapon dilində	86
13. Rus dilində	86
14. İngilis dilində	112
15. Alman dilində	115
16. Fransız dilində	118
17. İtalyan dilində	118
18. Macar dilində	118
«Divanü lüğat-it-türk»ün qrammatik göstəricisi və onun əhəmiyyəti	119
Qrammatik göstəricilər	126
A) Adlardan və fellərdən isim yaradanlar	126
b) Adlardan və fellərdən sifət yaradanlar	145
c) Say yaradanlar	152
ç) Əvəzlik yaradanlar	153
d) Adlardan və fellərdən zərf yaradanlar	158
e) Adlardan və fellərdən fel yaradanlar	160
ə) Köməkçi nitq hissələrinə aid olanlar	182

UAJ – «Ural-Altaische Jahrbücher» (jurnal).
UJb – «Ungarische Jahrbücher» (jurnal).
XDİJ – Şıncanq daşun ilmiy jurnili (Sintszyan Universitetinin Elmi Əsərləri).

İXTİSARLARIN SİYAHISI:

АДД – Автореферат докторской диссертации.
АКД – Автореферат кандидатской диссертации.
АН СССР – Академия Наук СССР.
ДАН-В – «Доклады Академии Наук», серия В.
Изв. АН – Известия Академии Наук.
ЗТ – «Зарубежная тюркология» (сборник).
НАА – «Народы Азии и Африки» (журнал).
ОГН – «Отделение гуманитарных наук» (серия).
ОЛЯ – «Отделение литературы и языка» (серия).
СВ – «Советское востоковедение» (сборник).
СТ – «Советская тюркология» (журнал).
ТС – «Тюркологический сборник».

AM – «Asia Major» (jurnal).
BB – Bilimsel Bildiriler (elmi məruzələr).
DD – «Dil Dergisi» (jurnal).
İA – «İslam Ansiklopedisi».
KCs – «Körösi Csoma» (jurnal).
KSz – «Keleti Szemle» (jurnal).
MK – «Milli Kültür» (jurnal).
MT – «Milli Tettebbular» (jurnal).
TD – «Türk Dili» (jurnal).
TDA – «Türk Dünyası Araştırmaları» (jurnal).
TDAY-B-Türk Dünyası Araştırmaları Yıllığı-Bülleten.
TDK – Türk Dil Kurumu.
TK – «Türk Kültürü» (jurnal).
TKAE – «Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü».
TM – «Türkiyat Mecmuası» (jurnal).
TTK – Türk Tarih Kurumu.
TY – «Türk Yurdu» (jurnal).

DD – Doktorluq dissertasiyası.
DDA – Doktorluq dissertasiyasının avtoreferatı.
ND – Namizədlük dissertasiyası.
NDA – Namizədlük dissertasiyasının avtoreferatı.

DÜNYA DİLÇİLİK ELMİNİN ŞAH ƏSƏRİ

Bu il ilk türk ensiklopedisti, dahi dilçi, filoloq, etnoqraf və mədəniyyətşünas Mahmud Kaşğarının anadan olmasının 1.000 illik yubileyi UNESCO-nun qərarı ilə bütün dünyada qeyd olunur.

Orta əsrlər dövrünün ən nəhəng dövlətlərindən biri, tarixdə ilk türk-islam dövləti olan Qaraxanilər imperiyasını quran xanədanın üzvü Mahmud Kaşğari həmin imperiyanın banisi Köl Bilgə xaqanın səkkizinci nəsiləndən törəməsi, taxt-tac üçün xüsusi tərbiyə edilən, Qaraxani hökmdarları siyahısında doqquzuncu sırada taxta çıxacaq vəliəhd şahzadə olmuşdur. O, 1008-ci ildə Kaşğar şəhərinin yaxınlığındakı Opal kəndində dünyaya gəlmiş, müxtəlif mədrəsələrdə mükəmməl təhsil almış, riyaziyyat, hesab, həndəsə, astronomiya, kimya, dil, ədəbiyyat, tarix, coğrafiya, fəlsəfə, hüquq, təbabət, ilahiyyat, pedaqogika, psixologiya, hərbi sənəti, məntiq, siyasət, etika və sair elm sahələrində dərin biliklər qazanmışdır. Bundan başqa, o, etnoqrafiya ilə də yaxından maraqlanmış, idman və oyləncə oyunları, kulinariya və musiqi, geyim və bəzək əşyaları, ticarət, ovçuluq, balıqçılıq və atçılıq, sənətkarlıq, əkinçilik və heyvandarlıq kimi sahələrə vəqif olmuş, ərəb, fars, böyük ehtimala görə, həm də soğd və yunan dillərini mükəmməl şəkildə öyrənmiş, bu dillərdə yazılmış bədii, elmi ədəbiyyatı, Fərabî, İbn Sina, Bîrûni kimi dühaların, yunan, hind, Çin müəlliflərinin əsərlərini oxumuşdur.

Mahmud Kaşğari xalq həyatına xüsusi maraq göstərmiş, hələ gənc yaşlarında ikən türk ellərini başdan-başa dolaşmış, gələcək kitabı üçün dil, ədəbiyyat, tarix, coğrafiya, etnoqrafiya sahəsində zəngin material toplamışdır.

Mahmud Kaşğari 30-dan yuxarı türk ləhcəsini, o cümlədən oğuz, qıpçaq, karluq, bulğar, arğu, kəncək, uğrak, yabaku, yəmək, bəçənək, ıtlık, kay, çigil, tuxsı, çumul, basmıl, köçə,

suvar, uç, barsğan, xaqaniyyə, tatar, türkmən, çaruk, başğırt, söğüt, yağma, uyğur ləhcələrini, türk olmayıb türkcə biləndən danışan tübütlərin, xotənlərin və digər xalqların dillərini bütün incəliklərinə qədər öyrənmiş və özünün məşhur əsəri «Divanü lüğat-it-türk»də əks etdirmişdir. Burada külli miqdarda ərəbcə, ara-sıra farsca, çincə və hindcə misallar verilmişdir. Bir sözlə, «Divan»da 40-a yaxın dil və ləhcə illüstrasiya olunmuşdur. Türk dillərinin leksikasına, qrammatik quruluşuna dair bu nadir məlumatlar bu dillərin tarixi inkişaf yolunu izləmək, tarixi qrammatikasını tərtib etmək baxımından son dərəcə mühüm əhəmiyyət daşıyır. «Divan» Azərbaycan dili üçün də çox mühüm qaynaqdır.

Mahmud Kaşğari «Divan»da türk ədəbiyyatı və şifahi xalq yaradıcılığı üçün misilsiz əhəmiyyət daşıyan 318 sav, yəni atalar sözü və məsəl, deyim, kəlam və aforizm (onlardan 26-sı DLT-də iki, 6-sı üç dəfə təkrar edilir) vermişdir. Bunlar türklərin dünyagörüşünü, milli əxlaqi-mənəvi dəyərlərini, həyat hadisələrinə münasibətini, bir sözlə, uzun əsrlərin müşahidə və təcrübəsi nəticəsində yaranan xalq fəlsəfəsini əks etdirir, gənclərə ibrətəməz öyüdlər aşılayır.

DLT-dəki şeir nümunələri isə (ümumi həcmi 764 misra olan 289 bənd və beyt) türk bədii təfəkkürünün bütün incəliyini və zərifliyini ortaya qoyur. Burada böyük türk xaqanı Alp Ər Tonqanın (Əfrasiyabın) ölümünə həsr olunmuş ürək parçalayan mərsiyə, tərəkən xatuna xitabən yazılmış duyğu yüklü bəndlər, aşiqanə-lirik parçalar, ov və savaş səhnələrini, təbiət lövhələrini əks etdirən əsasən 7-8 hecalı lakonik şeirlər öz mükəmməlliyi və ifadə vasitələrinin zənginliyi ilə insanı heyran edir.

Əsərdə onlarca siyasi, iqtisadi, hərbi termin, ad, ünvan, məişət əşyalarından, ətriyyat və ipək növlərindən tutmuş palto, plaş, olcək, hətta ütü barədə ən müxtəlif məlumatlara, yüzlərcə heyvan və bitki, silah və çalğı alətinin adına rast gəlirik. Kitabda 200-dən artıq dərman növü, 30-dan çox xəstəlik adı, təqribən 40 yemək və içki resepti, 30-dan çox ipək çeşidi öz əksini tapmışdır. Bütün bunlar türk mədəniyyət tarixi və etnoqrafiyası baxımından böyük dəyər daşıyan bilgilərdir.

DLT-yə əlavə edilmiş yuvarlaq dünya xəritəsi də böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu, ilk türk xəritəsidir. Balasağın şəhərini mərkəz olaraq qəbul edən, diametri 17,75 sm olan bu xəritədə miqyas tətbiq edilməmiş, paralel və meridianlar göstərilməmişdir. Lakin buna baxmayaraq onun xəta payı çox azdır. Məsələn, Kaşğarla Yarkəndin arası 8 mm olaraq verilmişdir. Bu da gerçək məsafəyə (195 km) nisbətə 1:25.000.000-luq bir miqyasa uyğun gəlir. Bu xəritədə cəhətlər və coğrafi yönlər, türk ellərinin və ölkələrin coğrafi ardıcılığı, hətta ekvator və şimal qütbü, dağlar və çaylar, səhrələr və dənizlər təsvir edilmişdir. Xəritədə adı «ərzi-Azərbaycan» kimi göstərilən Azərbaycanın coğrafi mövqeyi və qonşuları da öz əksini tapmışdır. Min il əvvəlki türk dünyasının coğrafiyasının dəqiq təsvirini verən bu xəritə öz dövrü üçün ideal sayıla bilər.

«Divanü lüğət-it-türk»ün əsas mətnini 1072-74-cü illərdə Türkünstanda yazan Mahmud Kaşğari öz doğma ölkəsində baş verən saray çevrilişləri, daxili çekişmələr və müharibələr üzündən islam dünyasının paytaxtı Bağdada üz tutmaq məcburiyyətində qalmışdır. O, 1075-77-ci illərdə əsər üzərində Bağdadda tamamlama və redaktə işləri aparmışdır. Müəllifin islam xəlifəsinə təqdim etdiyi «Divanü lüğət-it-türk»də təqribən 8 min söz verilmişdir, bunlardan 782-si müxtəlif boylara məxsus ləhcə sözləridir.

Uzun müddət Bağdadda qalan Mahmud Kaşğari nəhayət öz vətəninə dönmüş, Opalda mədrəsə açaraq orada dərs demiş və 1105-ci ildə həmin kənddə 97 yaşında vəfat etmiş, Qaraxanilərə məxsus ailə məzarlığında dəfn olunmuşdur. Burada xalqın böyük məhəbbətlə «Həzrəti Mövlana Şəmsəddin Əllamə» adlandırdığı və əsrlərdən bəri ziyarət etdiyi Mahmud Kaşğarinin türbəsi Səbük Təkin, Alp Təkin, Kılıç Buğra xan və digər Qaraxani ulularının, o cümlədən anası Bibi Rəbiyyə Hinikənin (xatunun) qəbri ilə yanaşı yerləşir.

Mahmud Kaşğarinin «Divanü lüğət-it-türk» əsəri orta türk dövrünün şah əsəri, min il əvvəlki türklüyün ensiklopediyası, aynasıdır. Həmin dövrün digər möhtəşəm əsərlərindən - mövzu etibarilə qəhrəmanlıq dastanları olan «Dədə Qorqud»dan və «Manas»dan, didaktik «Qutadğu Bilig» poema-

sından fərqli olaraq «Divan» birbaşa türk dilinə, ədəbiyyata, folklor, tarixə, coğrafiyaya, mədəniyyətə, etnoqrafiyaya aiddir.

Müəllifin öz əlilə yazdığı dörd nüsxədən heç biri bizə gəlib çatmamışdır. «Divan»ın elm aləminə məlum olan yeganə nüsxəsi əslən Cənubi Azərbaycanın Səvə şəhərindən olan, Şama (Dəməşqə) yerləşən soydaşımız Məhəmməd ibn Əbu Bəkr ibn Əbu-l-Fəth əs-Savi, sümme əd-Diməşqi (yəni sonra Dəməşqdə yaşayan) tərəfindən Mahmud Kaşğarinin öz avtoqrafından 200 il sonra köçürülən nüsxədir. Bu gün biz bu qiymətli əsərlə tanış olmağımıza görə məhz ona borcluyuq. Əsərin əlyazması hazırda Fatihdəki (İstanbul) Millət kitabxanasının kataloqunda Ar.4189 nömrə altında qeydə alınaraq mühafizə olunur.

Əsər 1914-cü ildə məşhur kitabsevər Əli Əmiri tərəfindən təsadüfən tapılmış, Osmanlı imperiyasının baş naziri Tələt Paşanın himayəsi altında tanınmış alim Rifət Kılıslı tərəfindən 1915-17-ci illərdə mətbəə üsulu ilə nəşr edilərək türkologiyanın ən böyük və zəngin məxəzi kimi şöhrət qazanmışdır. Cahanşümül türk mədəniyyətinin ən parlaq nümunələrindən biri olan «Divan» daha sonra alman (Karl Brokkelmann), türk (Bəsim Atalay; Seçkin Ərdi və Sərab Tuğba Yurtəsər), özbək (Salih Mütəllibov), uйğur (12 nəfərlik heyət), ingilis (Robert Dankoff və Ceyms Kelli), qazax (Əskər Əqubay), Çin (kollektiv), fars (Hüseyn Düzgün), Azərbaycan (Xəlid Səid Xocayev; Ramiz Əskər) və rus dilinə (Əlibəy Rüstəmov; Zifə-Auliya Auezova; Ramiz Əskər) tərcümə olunmuşdur.

«Divan» ümumiyyətlə 21 dəfə müxtəlif dillərə tərcümə edilmiş, bunlardan ikisi yarımcıq qalmış, ikisi yandırılmış, üçü çapa layiq görülməmiş, biri siyasi səbəblər üzündən nəşr olunmamış, 11 tərcümə işıq üzü görmüşdür. Bir tərcümə çap prosesindədir, digəri isə öz nəşrini gözləyir. Hazırda DLT-nin qırğız və türkmən dillərinə tərcüməsi üzərində iş aparılır, Türkiyədə türk dilinə yeni bir tərcümə həyata keçirilir.

DLT-nin tərcüməsi ilə məşğul olduğu üçün 4 tərcüməçi (X.S.Xocayev, Kutluğ Şevki, Məhəmməd Əli, Əhməd Ziyai) türk düşmənləri tərəfindən qətlə yetirilmiş, biri (İsmayıl Da-

mollam) müəmmalı şəkildə dünyasını dəyişmiş, biri isə (Əskər Egeubay) gərgin iş rejimi üzündən vaxtsız vəfat etmişdir. «Divan» şəhidlərinin müqəddəs ruhu qarşısında sayğı ilə baş əyirik. Böyük, nəcib və qəhrəman Türk Milləti sağ olsun!

M.F.Köprülü DLT-nin türkologiya üçün müstəsna əhəmiyyətini bu sözlərlə ifadə etmişdir: «Kasğarlı Mahmudun əsəri sadəcə bir lüğət deyil, türk ləhcələri və onların fonetik xüsusiyyətləri, morfologiyası ... haqqında uzun müddət tədqiq ediləcək bir məlumat mənbəyidir»¹.

Tanınmış divanşünas A.N.Kononov «Divan»ın dəyərini aşağıdakı şəkildə ifadə etmişdir: «Mahmud Kasğarının Lüğəti sözün tam mənasında bir sıra türk dillərinin fonetikasi, qrammatikası və leksikası üzərində çox maraqlı və çox incə müşahidələrin qızıl xəzinəsidir, xaqaniyyə (qaraxani) türkləri, türkmənlər, oğuzlar, yağmalar, çigillər, qırğızlar haqqında misilsiz linqvistik, etnoqrafik, folklor, coğrafi, tarixi məlumatları bizə çatdıran yeganə əsərdir. Bütün bu zənginlikləri öyrənmək ilk türkoloq, leksikoqraf və linqvist, etnoqraf və folklorçu, coğrafiyaşünas və tarixçi, ölməz «Türk dillərinin lüğəti» əsərinin müəllifi Mahmud Kasğarının xatirəsinə ən yaxşı ehtiram olardı»².

T.İ.Hacıyev isə əsərin əhəmiyyətini bu şəkildə xülasə etmişdir: «Mahmud Kasğarının «Divanü lüğət-it-türk» kitabı həm həcmi, həm məzmun, həm də yazılma tarixi etibarilə türkologiyanın ən böyük, ən qiymətli, ən qədim əsəridir. Türk dünyasının bu möhtəşəm abidəsinin, gec də olsa, Azərbaycan dilinə tərcüməsi və nəşri, filologiyamızın elmi dövryyəsinə daxil edilməsi, tədqiqatçılara, geniş ziyalı və oxucu kütləsinə çatdırılması ölkəmizin elmi-mədəni həyatında mühüm hadisədir.

Bu nadir lüğət-ensiklopediya sayəsində qədim yazılı abidələrimizin daha düzgün oxunması və anlaşılması, milli mədəniyyətimizin bir çox mühüm cəhətlərinin daha yaxşı öyrənilməsi və qavranılması mümkün olacaqdır. DLT min il bundan əvvəlki dilimizin, tarix və mədəniyyətimizin ən dəyərli, ən başlıca mənbəyi və məxəzi kimi elmimizdə tamamilə yeni üfüqlər

və istiqamətlər açmağa, daha geniş, daha əhatəli və daha dərin araşdırmalar aparmağa kömək edəcəkdir»¹.

Mahmud Kasğarının anadan olmasının 1.000-ci il-dönümünü münasibətilə Türkiyənin mədəniyyət nazirliyi, TİKA, Türk Dil Qurumu, bir sıra universitetlər müxtəlif tədbirlər keçirməyi planlaşdırmışlar. Ankarada yerləşən Avrasiya Yazarlar Birliyi isə Mahmud Kasğarının bugünədək tapılmamış «Kitabü cəvahir in-nəhvi fi lüğət-it-türki» əsərini tapan şəxsə 1.000 cümhuriyyət altın ödəniş verəcəyini bəyan etmişdir.

Hörmətli ustadım, hər işdə daim mənə mədəni dəstək olan, öz köməyini və dəyərli məsləhətlərini əsirgəməyən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, Türk Dil Qurumunun fəxri üzvü, əməkdar elm xadimi, Bakı Dövlət Universiteti türkologiya kafedrasının müdiri, milli türkologiyamızın vicdanı və bayraqdarı, filologiya elmləri doktoru, professor Tofiq Hacıyevin tövsiyəsi və ısrarı ilə Mahmud Kasğarının 1.000 illik yubileyinə töhfə olaraq «Divanü lüğət-it-türk»dən bəhs edən ən mühüm kitab, monoqrafiya və elmi məqalələrin biblioqrafik göstəricisini hazırlamağı öz öhdəmə götürdüm. Tofiq müəllim belə bir vəsaitə ciddi ehtiyac duyulduğunu və bunun türkologiya elmi, türk dili və mədəniyyəti qarşısında mühüm xidmət olacağını təlqin etdiyi üçün mən bu ağır, üzücü işə girişdim, Mahmud Kasğari və «Divan» haqqında müxtəlif illərdə və ölkələrdə 18 dildə (Azərbaycan, türk, uygur, özbək, qazax, türkmən, tatar, başqırd, fars, tacik, Çin, yapon, rus, ingilis, fransız, alman, italyan və macar) qələmə alınmış 1.300-ə qədər elmi ədəbiyyat topladım. Onlardan tam minini seçərək bir neçə ay əvvəl «Mahmud Kasğarının 1.000 illiyik yubileyinə 1.000 biblioqrafik göstərici»² adlı kitabı tərtib etdim. Bu vəsilə ilə müəllimim və dostum Tofiq Hacıyevə öz dərin minnətdarlığımı izhar etmək istəyirəm. Hər bir elmi əsərimdə olduğu kimi, burada da bütün uğurlar ona, qüsurlar mənə aiddir.

¹ T.İ.Hacıyev. Redaktordan. Mahmud Kasğari. Divanü lüğət-it-türk. Tərcümə edən və nəşrə hazırlayan Ramiz Əskər. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 7.

² Ramiz Əskər. Mahmud Kasğarının 1.000 illik yubileyinə 1.000 biblioqrafik göstərici. Bakı: MBM, 2008, 96 s.

¹ M.F.Köprülü. Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar. İstanbul: 1934, s. 42.

² А.Н.Кононов. Махмуд Кашгарский и его «Дивану лугат ит-тюрк». СТ, 1972, № 1, с. 16-17.

Bu göstəricilər arasında tanınmış divanşünas alimlərdən M.F.Köprülü, Ə.Cəfəroğlu, M.Ş.Ülkütaşır, M.Mansuroğlu, N.Hacıeminoğlu, Ə.B.Ərcilasun, K.Brokkelman, R.Dankoff, C.Kelli, A.N.Kononov, T.A.Borovkova, N.A.Baskakov, Ə.Nəcib, Ə.Tenişev, S.Mütəllibov, H.Həsənov, X.Niqmatov, A.Kurişjanov, Ə.Cəfər, Ə.Dəmirçizadə, F.Zeynalov, M.Şirəliyev, C.Cəfərov, V.Aslanov, T.Hacıyev, E.Əzizov, İ.Vəliyev və başqalarının yazdığı əsərlər xüsusilə dəyərlidir.

Təbii ki, göstəricidəki bütün əsərlər doğrudan-doğruya «Divanü lüğət-it-türk»ə aid deyildir. Onların bir qismi Qaraxanilər imperiyasının tarixinə, XI əsrin ədəbi-bədii mühitinə, DLT ilə «yaşad» olan digər əsərlərə (məsələn, «Qutadğu Bilig»ə və ya «Dədə Qorqud» dastanlarına), orta əsrlər Azərbaycan yazılı abidələrinə dair araşdırmalara, əski lüğətlərə, habelə qrammatikaya aiddir. Bunlar DLT-ni daha yaxşı təhlil etmək və anlamaq üçün oxucuya lazım olan əsərlərdir.

DLT ilə bağlı bugünə qədər Türkiyədə, Rusiyada, Almaniyada, ABŞ-da, Çində, Özbəkistanda, Azərbaycanda və digər ölkələrdə aparılmış bütün tədqiqatlar, yazılmış elmi əsərlər mənim tezliklə çapdan buraxmağı nəzərdə tutduğum «Mahmud Kaşğari və onun «Divanü lüğət-it-türk» əsəri» adlı monoqrafiyamda geniş şəkildə şərh edilmişdir.

«Divanü lüğət-it-türk» mövzusunda növbəti vəsaiti, yəni DLT-nin qrammatik göstəricisini hazırlayarkən əlimdəki bütün biblioqrafik göstəriciləri (təxminən 1.300 əsər) nəşr etmək qərarına gəldim. İnanıram ki, bu kiçikhəcmli vəsait Mahmud Kaşğari və onun ölməz «Divanü lüğət-it-türk» əsəri haqqında bundan sonra Azərbaycanda və qardaş türk dövlətlərində, habelə başqa ölkələrdə aparılacaq elmi-tədqiqat işləri üçün mühüm qaynaq olacaq və əsərin elmi-mədəni mühitdə populyarlaşmasına və divanşünaslığın inkişafına yardım edəcək.

Yeri gəlmişkən, onu da deyim ki, bu göstəricilərə Azərbaycan alimlərinin daha çox ehtiyacı var. Çünki divanşünaslıq sahəsində ölkəmizdə ciddi uğurlar qazanıldığını söyləmək mümkün deyil. Bunun başlıca səbəblərindən biri DLT-nin milli filologiyamızın dövryyəsinə gec daxil edilməsidir. Yalnız

onu demək kifayətdir ki, «Divan»ın Azərbaycan dilində nəşri işi bizdə Türkiyədəkindən təqribən 60 il, özbəklərdən 40 il, uyuğurlardan 20 il, qazaxlardan 10 il sonra yerinə yetirilmişdir. Halbuki «Divan»ın Azərbaycan dilində nəşr olunmamış ilk tərcüməsi ötən əsrin 30-cu illərində başa çatdırılmışdır. Həmin dövrdə DLT haqqında bəzi tədqiqatlar da aparılmışdır.

Hələ 1924-cü ildə tanınmış ədəbiyyatşünas Hənəfi Zeynalı «Divan» və Mahmud Kaşğari haqqında öz mülahizələrini bildirmişdir¹. 1926-cı ildə Bakıda keçirilən I Ümumittifaq türkoloji qurultayda Bəkir Çobanzadə (1893-1937) DLT-nin materialları əsasında türk ləhcələrinin yaxın qohumluğu haqqında məruzə² ilə çıxış etmişdir. O, Fərhad Ağayevlə birlikdə yazdığı türk qrammatikasıdan bəhs edən kitabında³ da yeri gəldikcə «Divan»dan söz açmışdır.

Həmin illərdə ADU-nun şərq fakültəsində çalışan Fələstin (bəzi mənbələrə görə Suriya) mənşəli xristian ərəb olan tanınmış alim əl-Cuzi Bəndəli Səlibə (elm aləmindəki xristian adı: Panteleymon Kristoviç Juze, 1871-1942) DLT haqqında bir neçə sanballı məqalə yazaraq əsəri ciddi şəkildə tədqiq etmişdir⁴. Buraya S.X. Xocayevin bir məqaləsini⁵ də əlavə etmək lazımdır. Məşhur ədəbiyyatşünas Əmin Abid də DLT barədə dəyərli fikirlər söyləmişdir⁶. Bunlardan başqa, mətbuatda çıxan bəzi yazılar DLT-nin geniş oxucu kütləsinə tanınması baxımından mühüm rol oynamışdır.

1937-ci ildə X.S.Xocayevin ÇK tərəfindən fiziki məhvindən sonra uzun illər Azərbaycanda «Divan» mövzusunə bir növ tabu qoyulmuş, heç bir tədqiqat işi aparılmamışdır. Yalnız

¹ H.Zeynalı. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Yazıcı, 1983, s. 127.

² B.Çobanzadə. О близком родстве тюркских наречий. I Всесоюзный тюркологический съезд. 26 февраля - 5 марта 1926 г. Баку: 1926, с. 96-102.

³ B.Çobanzadə, F.Ağazadə. Türk qrameri. Bakı: 1929, 201 s.

⁴ P.K.Juze. Kitabı-divanü lüğət-it-türk. Dədə Qorqud. Elmi-ədəbi topla. Bakı: 2006, № 1, s. 96-105; yəni onun: Thesaurus Linguarum Turkicarum. Известия восточного факультета Азербайджанского гос. университета. Востоковедение, I, 1926, с. 74-94; II, 1927, с. 27-35.

⁵ X.S.Ходжаев. «Дивани лугати тюрк» Махмуда Кашгарского. Труды Азербайджанского филиала АН СССР, серия лингвистическая, Баку: 1936, № 31, с. 105-112.

⁶ Ə.Abid. Hecə vəzninin tarixi. «Maarif işçisi» jurnalı, 1927, № 3, s. 50-55.

1947-ci ildə azərbaycanlı türkoloqlardan Y.Z.Şirvaninin Özbəkistanda uyğur dilində bir məqaləsi¹ dərc edilmişdir.

Bu vəziyyət 1958-ci ilə qədər davam etmişdir. Həmin il görkəmli alim Ə.Cəfər şərqşünasların Daşkənddə keçirilən I elmi konfransında Mahmud Kaşğarının linqvistika tarixində ilk dəfə tətbiq etdiyi müqayisəli-tarixi metod haqqında məruzə oxumuşdur².

Bundan 6 il sonra Ə.Dəmirçizadənin yaxın mövzuda bir məqaləsi dərc edilmişdir³. Burada DLT müəllifinin dünya dilçiliyi tarixindəki müstəsna mövqeyi elmi dəlillərlə göstərilmiş, türk dillərinin öyrənilməsində onun rolu və xidməti vurğulanmışdır. Ümumiyyətlə, Ə.Dəmirçizadə Azərbaycan ədəbi dili tarixindən, Dədə Qorqud dastanlarının dilindən bəhs edən kitablarında tez-tez DLT-yə müraciət etmiş, müvafiq paralel və müqayisələr aparmışdır⁴.

Ötən əsrin 60-cı illərində Q.Bayramovun⁵ və Q.Quliyevin⁶ məqalələri çap olunmuşdur.

Əsrin 900 illik yubileyi ərəfəsində ölkəmizdə divanşünaslıq sahəsində bir canlanma yaranmış, DLT ilə bağlı bir sıra yazılar qələmə alınmışdır. Bunlardan M.Şirəliyevin Mahmud Kaşğarının dialektoloji görüşlərini təhlil edən məqaləsi⁷ xüsusi qeyd olunmalıdır. Alim burada «Divan» müəllifini dünyada ilk dialektoloq kimi xarakterizə etmiş, onun izlədiyi elmi metodu gözdən keçirmişdir. V.Aslanov bir əsərində⁸ «Divan» ilə Azərbaycan dili arasında müqayisələr aparmış, C.İ.Cəfərov DLT-də alınma sözlər, kəncək və argu dilləri haqqında məqalələr¹ qələmə almış, E.Əzizov isə dilimizdə qədim dialektlərin izlərini DLT-yə istinadən araşdırmışdır².

Digər yazılardan S.X.Xocayev haqqında Ə.Tahirzadənin bir məqaləsini³, həmin mövzuda Ə.Şamilin üç məqaləsini⁴ qeyd etmək lazımdır.

Tanınmış türkoloqlardan mərhum F.Zeynalov «Divan»la ardıcıl məşğul olmuşdur. O, DLT-yə həsr olunmuş məqaləsində və kitabında⁵ Mahmud Kaşğari və «Divan» haqqında dolğun məlumat vermiş, orta və yeni türk dövründən bəhs edən əsərlərində⁶ isə tez-tez DLT-yə müraciət etmişdir.

Bundan sonra bəzi dərslük və elmi-populyar nəşrlərdə DLT barədə az-çox bilgi verilməyə başlanmışdır. Məsələn, P.Xəlilov ali məktəblərin filologiya fakültələri üçün nəzərdə tutulan dərslüklərində⁷, Ə.Səfərlı və X.Yusifovun⁸, K.Vəliyevin⁹ kitablarında, Anarın «Min beş yüz ilin oğuz şe'ri» adlı anto-

¹ Y.Z.Şirvani. M.Kaşğariy va uning «Devonu luğotit turk» asari. «Şark xakikati», Toşkent: 1947, № 3.

² А. Джафар. Из истории применения сравнительно-исторического метода к изучению тюркских языков. Материалы I научной конференции востоковедов. Ташкент: 1958, с. 856-862.

³ А.М.Демирчизаде. Сравнительный метод лингвиста XI века М.Кашгарского. Изв.АН Азерб.ССР. Серия общественных наук. 1964, № 4, с. 45-55.

⁴ Ə.M.Dəmirçizadə. Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi. I hissə. Bakı: Maarif, 1979, 268 s., yəne onun: «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanlarının dili. Bakı: Elm, 1999, 140 s.

⁵ Q.A.Bayramov. M.Kaşğarının «Divani-lüğət it-türk» əsərində türk dilləri-nin frazeoloji vahidləri. ADU-nun Elmi əsərləri, dil və ədəbiyyat seriyası, Bakı: 1966, № 5, s. 18-26.

⁶ Г.Кулиев. О форме внятельного напежа sözün, təwəsin в тексте «Divanü lüğat-it-türk» M.Kaşğari. CT, 1970, № 4, 67-70.

⁷ М.Ш.Ширалиев. Махмуд Кашгарский как диалектолог. CT, № 1, 1972, с. 24-30.

⁸ В.И.Асланов. «Дивану лугат-ит-тюрк» М.Кашгари и азербайджанский язык. CT, 1972, № 1, с. 61-74.

¹ C.İ.Cəfərov. Qədim gəncək dili. Türk dillərinin tarixi və dialektologiyası problemləri. Bakı: 1986, s. 13-18; yəne onun: M.Kaşğarının «Divani-lüğət it-türk» əsərində alınma sözlər. Türk dillərinin leksik-morfoloji quruluşu. Bakı: 1981, s. 55-70; yəne onun: M.Kaşğarının «Divani lüğət it-türk» əsərində alınma sözlər. Türk dillərinin yazılı abidələrinə dair tədqiqatlar. Bakı: 1985, s. 32-38; yəne onun: Qədim argu dili. Dilçilik coğrafiyası, tarixi dialektologiya və türk dillərinin tarixi problemləri. Elmi əsərlərin tematik məcmuəsi. Bakı: 1982, s. 79-84.

² E.Əzizov. Azərbaycan dilində qədim dialektlərin izləri (M.Kaşğari «Divan»ının materialları əsasında). Bakı Universitetinin xəbərləri, humanitar elmlər seriyası. 1996, № 1, s. 5-14; yəne onun: Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyası: dialekt sisteminin təşəkkülü və inkişafı. Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 1999, 352 s.; yəne onun: M.Kaşğari lüğəti və XI əsrin türk dialektləri. Söz xəzinəsi. Bakı: Maarif, 1995, s. 88-93; yəne onun: M.Kaşğari lüğətindəki iki şərin mənbəyi. «Türkologiya», 2003, № 1-2, s. 17-19; yəne onun: XI əsrin türk dialektləri. «Xəzər» jurnalı, 1993, № 3, s. 87-90.

³ А. Тагирзаде. Халил Саид Ходжаев. CT, 1988, № 3, с. 96-97.

⁴ A.Şamil. Halit Said: Ömrünü Ortak Türk Kültürünə Adayan Adam. Yom (Türk dünyası mədəniyyət dərgisi-rüblük). 2007, sayı 6, s. 60-74; yəne onun: Halit Said'in Ümumtürk Dilinin və Kültürünün Korunmasında Rolü. Uluslararası Asya və Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi İCANAS-38. 10-15 Eylül 2007, Ankara: Bildiri Özetleri, s. 3-4; yəne onun: Xəlil Said. Filologiya araşdırmaları toplusu, 2003, sayı 19, s. 36-52.

⁵ F.R.Zeynalov. M.Kaşğari və onun «Divanü lüğət-it-türk» əsəri. ADU-nun Elmi Xəbərləri, Bakı: 1971, № 5, 18-26; yəne onun: Qədim türk yazılı abidələri. Bakı: ADU nəşri, 1980, 96 s.

⁶ F.R.Zeynalov. Türk dillərinin müqayisəli grammatikası. I. Bakı: 1974, 142 s.; yəne onun: Türk dillərinin müqayisəli grammatikası. II. Bakı: 1975, 131 s.; yəne onun: Türk dillərinin müqayisəli grammatikası. I. Bakı: 2008, 354 s.; yəne onun: Türkologiyanın əsasları. Bakı: 1981, 348 s.

⁷ P.Xəlilov. SSRİ xalqları ədəbiyyatı. II. Bakı: Maarif, 1977, s. 10-12; s. 81-82; yəne onun: Türk xalqlarının və şərq slavyanların ədəbiyyatı. I. Bakı: Maarif, 1994, s. 92-95.

⁸ Ə.Səfərlı. X.Yusifov. Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı: Maarif, 1982, s. 24.

⁹ K.Vəliyev. M.Kaşğarlı. Sözün səhri. Bakı: Yazıcı, 1986, s. 181-189.

logiyasında¹, N.Cəfərovun «Türk xalqları ədəbiyyatı» müntəxəbatında² M.Kaşğarının «Divan»ından söz açılmışdır.

X.Koroğlu da öz əsərlərində³ «Divan»dan bəhs etmiş, Alp Ər Tonqa (Əfrasiyab) obrazının türklərdəki və farslardakı bədii təcəssümündən, tarixi-dastani mahiyyətindən söz açmış, bir sıra maraqlı fikirlər irəli sürmüşdür.

Göründüyü kimi, ötən əsrin 80-ci illərinin ortalarına qədər ölkəmizdə «Divan» barədə heç bir monoqrafiya və dissertasiya yazılmamışdır. Bu sahədə ilk addım kimi A.Rəhimovun namizədlik dissertasiyası⁴ tədqirəlayıqdır.

«Divan»ın öyrənilməsində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun əməkdaşlarının rolu ayrıca vurğulanmalıdır. Onlar DLT-nin dilçilik sahəsindəki dəyəri, türkologiyadakı əhəmiyyəti barədə müxtəlif səpkili elmi əsərlər yazmışlar. Bu mənada A.Əlizadənin birbaşa DLT-yə həsr olunmuş məqalələri⁵ öz elmi siqletinə görə xüsusilə seçilir. R.Eyvazovanın görkəmli Azərbaycan şairi Kişvərinin «Divan»ı ilə M.Kaşğarının və Ə.Nəvainin yaradıcılığı arasında apardığı paralellər və əsər haqqında tədqiqatı⁶ diqqəti daha çox cəlb edir.

2001-ci ildə Azərbaycanda DLT haqqında iki monoqrafiya işıq üzü görmüşdür. Bunlardan biri Ə.Cahangirin qələmi-

nin məhsuludur¹. Əsər türkologiyada çox az öyrənilmiş bir sahəyə–lingvistik poetikaya həsr edilmişdir. Bu mənada tədqiqatın müstəsna əhəmiyyəti və şəxsiz uğuru vurğulanmalıdır. Müəllif burada DLT-dəki bədii mətnləri ətraflı təhlil etmişdir.

A.Xəlilin «Mahmud Kaşğarının «Türk dillərinin divanı kitabı»nda ədəbi mətnlər»² adlı monoqrafiyası da maraqlı doğurur. Daha sonra həmin mövzuda namizədlik dissertasiyası yazan və həmkarı Ə.Cahangirdən fərqli olaraq öz tədqiqatlarında yalnız atalar sözlərini təhlil edən alim DLT-dəki paremioloji vahidlər barədə xeyli məqalə də³ qələmə almış, 2006-cı ildə «Əski türk savlarının semiotikası»⁴ kitabını nəşr etdirmişdir. Bu əsər də öz yüksək elmi səviyyəsi ilə seçilir.

Artıq M.Kaşğari və «Divan» orta məktəblərin yuxarı siniflərinin dərş proqramına⁵ daxil edilmişdir, universitetlərin filologiya fakültələrində xüsusi kurs kimi tədris olunur.

Sevindiricidir haldır ki, gənc tədqiqatçılar da DLT-yə maraqlı göstərirlər. Bu sahədə C.Kazımovun⁶ və Ş.Həsənlinin⁷ qələmindən çıxmış yazıları qeyd etmək olar.

Azərbaycanda DLT ilə əlaqədar çap olunan bəzi məqalələr bu sətirlərin müəllifinə məxsusdur. Onun «Divan»ın Azər-

¹ Qaşqarlı Mahmud. Min beş yüz ilin oğuz şe'ri (antologiya). Tərtibçi, ön və son sözlərin müəllifi Anar. Bakı: Azərbaycan nəşriyyatı, 1999, s. 41-44.

² N.Cəfərov. Türk xalqları ədəbiyyatı. Bakı: Şaşıoğlu, 2006, I cild, s. 36-146.

³ X.Г.Короглы. Алп Эр Тонга и Афрасияб по Ю.Баласагуни, М.Кашгари и другим авторам. СТ, 1970, № 4, с.108-115; его же: Взаимосвязи эпоса народов Средней Азии, Ирана и Азербайджана. М.: 1983, 336 с.; yenə onun: Огуз қаһраманлиғ еросу. Bakı: Yurd, 1999, 243 s.

⁴ A.Рагимов. «Дивану лугат-ит-тюрк» М.Кашгари и лексика азербайджанского языка. АҚД, Баку: 1985, 26 s.

⁵ A.Əlizadə. Birinci Türkoloji Qurultay və Mahmud Kaşğarının «Divanı lüğəti-türk» əsəri. «Türkologiya», 2006, № 2, s. 97-103; yenə onun: Mahmud Kaşğari və onun «Divanı lüğəti-türk» əsəri. AMEA-nın Xəbərləri, 2004, № 3-4, s. 53-64; yenə onun: Mahmud Kaşğarının «Divanı lüğəti-türk» əsəri və elmi üslub. Fiologiya məsələləri: nəzəriyyə və metodika. III buraxılış, Bakı: 1995; yenə onun: Prof. Ə.Dəmirçizadə və «Divanı lüğəti-türk» əsəri. Pedaqoji Universitetin Xəbərləri. Bakı: 2001; yenə onun: Divanı lüğəti-türk work after Mahmud Kashgari. «Azerbaydcan i azerbaydcanu». Bakı: 2003, № 3-4.

⁶ R.Eyvazova. Kişvəri «Divan»ının dili (morfoloji xüsusiyyətlər). Bakı: Elm, 2005, 370 s.; yenə onun: Mahmud Kaşğarının «Divanı lüğəti-türk» əsərindəki bir neçə etnonim və toponimlərin arealları. Orta əsr əlyazmaları və Azərbaycan mədəniyyəti tarixi problemləri. III respublika elmi-nəzəri konfransı materialları. Bakı: Örnək, 1992, s. 70-73; yenə onun: Orta əsr ədəbi dil əlaqələrinin Kişvəri əsərlərində təzahürü. Bakı: Elm, 1999, 293 s.; yenə onun: Язык «Дивана» Кишвери (морфологические особенности). АҚД, Баку: 1977, 32 s.

¹ Ə.Cahangir. Qədim türk ədəbiyyatının lingvistik poetikası (M.Kaşğarının «Divanı lüğəti-türk» əsərindəki bədii nümunələr əsasında). Bakı: Elm, 2001, 168 s.

² A.Xəlil. M.Kaşğarının «Türk dillərinin divanı kitabı»nda ədəbi mətnlər. Bakı: 2001, 182 s.

³ A.Xəlil. M.Kaşğarının «Kitabi divanı lüğəti-türk» əsərində paremioloji vahidlərin struktur-semantik təhlili. NDA, Bakı: 2005, 30 s.; yenə onun: «Divanı lüğəti-türk»ün paremioloji fondu və tərkib elementləri. AŞXƏT, Bakı: 2005, № 16, s. 89-93; yenə onun: DLT-də paremioloji mətnlərin tədqiqinə dair. AŞXƏT, Bakı: 2005, № 13, s. 159-189; yenə onun: DLT-də paremioloji vahidlərin semiotik strukturuna dair. AŞXƏT, Bakı: 2005, № 14, s. 165-177; yenə onun: M.Kaşğarının elmi fəaliyyətində folklorşünaslığın yeri. «Dədə Qorqud» toplusu, Bakı: 2002, № 4, s. 44-57; yenə onun: M.Kaşğarının folklorşünaslıq fəaliyyəti. AŞXƏT, Bakı: 2002, № 11, s. 91-100.

⁴ A.Xəlil. Əski türk savlarının semiotikası. Bakı: Səda, 2006, 164 s.

⁵ Mahmud Qaşqarlı. Azərbaycan dili. X sinif. Bakı: 2005, s. 24.

⁶ Cahid Kazımov. Mahmud Kaşğarının «Divan»ında hidronimlər. Tədqiqatlar. Bakı: 2007, s. 108-113; yenə onun: Mahmud Kaşğarının «Divan»ında oğuz boyları. Elmi axtarışlar. XXVII. Bakı: Səda, 2006, s. 134-139; Mahmud Kaşğarının «Divan»ında onomastik terminlər. Terminologiya məsələləri. Bakı: 2007, s. 159-164; yenə onun: Mahmud Kaşğarının «Divan»ındakı toponimlərin Azərbaycan ərazisindəki izləri. Onomastika. Elmi-onomastik jurnal. Bakı: 2008, № 1-2, s. 154-161; Mahmud Kaşğarının «Divanı lüğəti-türk» əsərində Manqışlaq, Mankənd və Manquz toponimləri. Tağıyev oxuları. Beynəlxalq elmi konfrans, Bakı: 1-2 iyun 2006-cı il, s. 142-145.

⁷ Şəbnəm Həsənlı. M.Kaşğarının «Divanı lüğəti-türk» abidəsində işlənən terminlər. Terminologiya məsələləri. Bakı: 2006, s. 68-74; yenə onun: Türk dünyasının ilk ensiklopediyası. Tədqiqatlar, 2006, № 1, s.6-12.

baycan dilinə tərcüməsinə yazdığı ön və son sözlər, şərh, qeyd və izahlar, qələmə aldığı məqalələr, magistr pilləsi üçün tərtib etdiyi proqramlar, mətbuat səhifələrində çıxışları əsərin elmi dairələrdə və geniş oxucu kütləsi arasında populyarlaşdırılması məqsədi güdür.

«Divan»ın ana dilimizə tərcüməsinin çapdan çıxması elmi və ictimai dairələrdə böyük sevinclə qarşılanmış, bir sıra elm və mədəniyyət xadimləri bu münasibətlə mətbuatda və media orqanlarında çıxış etmişlər. Onlar türklüyün və türkologiyannın şah əsərinin Azərbaycan dilinə çevrilməsini milli mədəniyyətimizin bayramı kimi qiymətləndirmişlər¹.

DLT-nin azərbaycanca nəşrinin Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Natəvan adına klubunda, AMEA Folklor İnstitutunda, Bakı Slavyan Univesitetində, Ankarada Avrasiya Yazarlar Birliyində, Türk Dil Kurumunda təqdimat mərasimlərinin keçirilməsi, Bakının bütün telekanallarında, 2007-ci ilin aprelində TRT-İnt kanalında xüsusi verilişlər verilməsi, AzTV-də ikihissəli «Mahmud Kaşğari» filminin çəkilməsi də qeyd olunmalıdır.

Hazırda Azərbaycanın ali məktəblərində və elmi qurumlarında birbaşa DLT ilə bağlı bir neçə namizədlik və doktorluq dissertasiyası, diplom və buraxılış işləri yazılır, müxtəlif tədqiqatlar aparılır. Lakin görülmək əsas işlər hələ öndədir.

Burada verilən biblioqrafik göstəricilər dillərə görə təsnif edilmiş və əlifba sırası ilə düzülmüşdür.

Bu göstəricilərin nəşri üçün Elmi Şuranın qərarını çıxaran AMEA Folklor İnstitutuna, institutun direktoru, kitaba müsbət rəy verən professor Hüseyn İsmayılova, digər rəyçilərə – professorlar Əzizxan Tanrıverdiyə, Məmmədali Qıpçağa və Məhərrəm Məmmədliyə də təşəkkürü özümə borc bilirəm.

Ayrıca, bu biblioqrafik göstəricinin nəşri ilə bağlı mətbəə xərclərini öz üzərinə götürən Avrasiya Yazarlar Birliyinə, Bir-

liyin dəyərli başkanı, tez-tez mənə telefon açaraq işin gedişi ilə maraqlanan əziz dostum Dr. Yaqub Dəliömərögluna sonsuz minnətdarlığımı çatdırmaq istəyirəm. Onun bu xidməti heç zaman unudulmayacaq və daim şükranla anılacaq.

Mənə müxtəlif ölkələrdə aparılan tədqiqatlar, yerli kitabxanalardakı əsərlər barədə məlumatlar göndərən, məni yeni çıxan elmi ədəbiyyatla fasiləsiz təchiz edən əziz dostlarım Doç. Dr. Xəlil Bala (İstanbul Universiteti), Doç. Dr. Ərkin Əmətə (Ankara Universiteti), Seyfəddin Altaylıya (TRT), ABS-da təhsil alan kiçik qardaşım Əli Əskərə (Con Meyson Universiteti, Vaşinqton), AzərTAC-ın Orta Asiya üzrə xüsusi müxbiri Qulu Kəngərliyə və digər dostlara ürəkdən təşəkkür edirəm.

Bu nəcib işdə məni dəstəkləyən hər kəs mənəvi baxımdan eynən mənim qədər bu göstəricilərin həmmüəllifidir.

Ramiz ƏSKƏR.
Bakı, 15 iyul 2008-ci il.

¹ Anar. Mədəniyyətimizin böyük bayramı. «Ədəbiyyat» qəzeti, 17.11.2006; yenə onun: Ramiz Əskərə açıq məktub. «525-ci qəzet», 17.11.2006; İ. Abbasov. Türklüyün şah əsəri Azərbaycan dilində. «Xalq qəzeti», 24.11.2006; A. Nəbiyev. Türkün qızıl kitabı. «Azərbaycan» qəzeti, 24.06.2007; Z. Ziya. S. Dəmirəlin hədiyyəsi. «Ekspress», 9.11.2006; P. Quliyeva. «Divanü lüğat-it-türk» Azərbaycan dilində. Bülleten. Azərbaycanda Atatürk Mərkəzinin rüblük nəşri. Bakı: AzAtaM, 2007, № 4 (20), s. 27-30.

BİBLİOQRAFİK GÖSTƏRİCİLƏR

Azərbaycan dilində:

1. Abbasov İ. Türklüyün şah əsəri Azərbaycan dilində // *Xalq qəzeti*, 24 noyabr 2006.
2. Abdullayev Ə.Z. Kəməkçi nitq hissələri. Bakı: ADU nəşriyyatı, 1958, 49 s.
3. Abid Ə. Heca vəzninin tarixi // *Maarif işçisi*, 1927, № 3, s. 50-55.
4. Adilov M.İ. Azərbaycan dilində təqlidi sözlər. Bakı: ADU nəşri, 1979, 96 s.
5. Anar. Mədəniyyətimizin böyük bayramı // *Ədəbiyyat qəzeti*, 17 noyabr 2006.
6. Anar. Ramiz Əskərə açıq məktub // *525-ci qəzet*, 17 noyabr 2006.
7. Axundov A.A. Müasir Azərbaycan dilinin fonetikasi. Bakı: Maarif, 1984, 390 s.
8. Axundov A.A. Müasir Azərbaycan dilinin tarixi fonetikasi. Bakı: ADU nəşri, 1973, 112 s.
9. Axundov A.A. Ümumi dilçilik. Dilçiliyin tarixi, nəzəriyyəsi və metodları. Bakı, Maarif, 1979, 254 s.
10. Azərbaycan dilinin dialektoloji atlası. Bakı: Elm, 1990, 284 s.
11. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. Bakı: 1964, 466 s.
12. Azərbaycan dilinin Muğan qrupu dialekt və şivələri. Bakı: 1955, 261 s.
13. Azərbaycan dilinin Naxçıvan qrupu dialekt və şivələri. Bakı: 1962, 362 s.
14. Azərbaycan dilinin qərb qrupu dialekt və şivələri. Bakı: 1967, 352 s.

15. Azərbaycan dilinin qrammatikası. Bakı: EA nəşriyyatı, 1960, 324 s.
16. Balasaquni Yusif Xass Hacib // ASE, c. 1, Bakı: 1976, s. 582.
17. Balasaqunlu Yusif. Qutadqu Bilik. Xoşbəxtliyə aparan elm. Tərcümə edənlər: K.Vəliyev, Ramiz Əskər. Bakı: Azərənşr, 1994, 492 s. (sətri tərcümə).
18. Balasaqunlu Yusif. Qutadqu Bilik. Tərcümə edən: Xəlil Rza Ulutürk. Bakı: Gənclik, 1998, 336 s. (poetik tərcümə).
19. Bayramov Q.A. Mahmud Kaşğarının «Divani-lüğət it-türk» əsərində türk dillərinin frazeoloji vahidləri // ADU-nun Elmi əsərləri, dil və ədəbiyyat seriyası, Bakı: 1966, № 5, s. 18-26.
20. Behbudov Seyfi. «Kitabi-Dədə Qorqud»da isim hallarının müvaziliyi // *Kitabi-Dədə Qorqud*. Bakı: Elm, 1999, s. 240-241.
21. Bəydili C. Türk mifoloji sözlüyü. Bakı, Elm, 2003, 418 s.
22. Budaqova Z.İ., Hacıyev T.İ. Azərbaycan dili. Bakı: Elm, 1992, 200 s.
23. Cahangir Əsəd. Qədim türk ədəbiyyatının lingvistik poetikası (M. Kaşğarının «Divanü lüğət-it-türk» əsərindəki bədii nümunələr əsasında). Bakı: Elm, 2001, 168 s.
24. Cavadova M. Şah İsmayıl Xətəinin leksikası. Bakı: Elm, 1977, 216 s.
25. Cəfərov C.İ. Qədim arğu dili // Dilçilik coğrafiyası, tarixi dialektologiya və türk dillərinin tarixi problemləri. Elmi əsərlərin tematik məcmuəsi. Bakı: ADU nəşri, 1982, s. 79-84.
26. Cəfərov C.İ. Qədim gəncək dili // Türk dillərinin tarixi və dialektologiyası problemləri. Bakı: ADU nəşri, 1986, s. 13-18.
27. Cəfərov C.İ. M. Kaşğarının «Divani lüğət it-türk» əsərində alınma sözlər (fars və ərəb sözləri) // Türk dillərinin leksikomorfoloji quruluşu. Bakı: ADU nəşri, 1981, s. 55-70.
28. Cəfərov C.İ. M. Kaşğarının «Divani lüğət it-türk» əsərində alınma sözlər (hind və Çin sözləri) // Türk dillərinin yazılı abidələrinə dair tədqiqlər. Bakı: ADU nəşri, 1985, s. 32-38.

29. Cəfərov N. Azərbaycanşünaslığa giriş. Bakı: AzAtaM, 2002, 602 s.
30. Cəfərov N. Cənubi Azərbaycanda ədəbi dil: normalar, üslublar. Bakı: Elm, 1990, 126 s.
31. Cəfərov N. Eposdan kitaba. Bakı: Maarif, 1999, 205 s.
32. Cəfərov N. Türk xalqları ədəbiyyatı. Bakı: Çarşıoğlu, 2006, I cild, s. 36-146.
33. Cəfərov S. Müasir Azərbaycan dili. Bakı: Maarif, 1982, 216 s.
34. Cəlilov F.A. Azərbaycan dilinin morfonologiyası. Bakı: Maarif, 1988, 287 s.
35. Cəlilov F.A. Türk dillərində sifət dərəcələrinin morfonologiyası // Türk dillərinin quruluşu və tarixi. Bakı: ADU nəşri, 1983, s. 116-123.
36. Çobanzadə Bəkir. Türk-tatar lisaniyyatına mədxəl. Ərəb qrafikalı əlifbadan latın qrafikasına çevirən və yeni kitabın tərtibçisi Nuridə Novruzova. Bakı: Azpoliqraf, 2006, 180 s.
37. Çobanzadə B., Ağazadə F. Türk qrameri. Bakı: 1929, 201 s.
38. Dəmirçizadə Ə. Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi. I hissə. Bakı: Maarif, 1979, 268 s.
39. Dəmirçizadə Ə. Azəri ədəbi dili tarixi. Bakı: 1967, 85 s.
40. Dəmirçizadə Ə.M. «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanlarının dili. Bakı: Elm, 1999, 140 s.
41. Dəmirçizadə Ə.M. Müasir Azərbaycan dili. Bakı: Maarif, 1984, 308 s.
42. Dəmirçizadə Ə.M. Müasir Azərbaycan dilinin fonetikasi. Bakı: ADPI-nin nəşri, 1960, 147 s.
43. Dəmirçizadə Ə.M. XI əsr dilçisi Mahmud Kaşğarini müqayisəli metodu. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun Elmi əsərləri. XI seriya, Bakı: 1966, № 1, s. 77-102.
44. Eyvazova R. Kişvəri «Divan»ının dili (morfoloji xüsusiyyətlər). Bakı: Elm, 2005, 370 s.
45. Eyvazova R. Mahmud Kaşğarinin «Divanü lüğət-it-türk» əsərindəki bir neçə etnonim və toponimlərin arealları//Orta əsr əlyazmaları və Azərbaycan mədəniyyəti tarixi problemləri. III respublika elmi-nəzəri konfransı materialları. Bakı: Örnək, 1992, s. 70-73.
46. Eyvazova R. Orta əsr ədəbi dil əlaqələrinin Kişvəri əsərlərində təzahürü. Bakı: Elm, 1999, 293 s.
47. Əbu Həyyan əl-Əndəlusli. Kitab əl-idrak li-lisan əl-ətrak (Türk dillərini dərk etmə kitabı). Ərəbcədən tərcümə edən Z.M.Bünyadov. Bakı: Azərənəşr, 1992, 115 s.
48. Əl-Cahiz əbu Osman bin Bəhr. Türklərin fəzilətləri. Tərcümə edən və qeydlərin müəllifi Məmmədhasən Qəmbərli. Bakı: 2001, 80 s.
49. Əliyev Y. Qədim türk (runik) yazılı abidələrinin dili dialektfövqü (ədəbi) hadisə kimi. NDA, Bakı: 1999, 28 s.
50. Əliyev Y. Qədim türk (runik) yazılı abidələrinin dili. Bakı: Nurlan, 2004, 182 s.
51. Əlizadə A. Birinci Türkoloji Qurultay və Mahmud Kaşğarının «Divanü lüğət-it-türk» əsəri // *Türkologiya*, 2006, № 2, s. 97-103.
52. Əlizadə A. Mahmud Kaşğari və onun «Divanü lüğət-it-türk» əsəri // AMEA-nın Xəbərləri, 2004, № 3-4, s. 93-104.
53. Əlizadə A. Mahmud Kaşğarinin «Divanü lüğət-it-türk» əsəri və elmi üslub // *Filologiya məsələləri: nəzəriyyə və metodika*, III buraxılış, Bakı: 1995.
54. Əlizadə A. Prof. Ə.Dəmirçizadə və «Divanü lüğət-it-türk» əsəri // Pedaqoji Universitetin Xəbərləri. Bakı: 2001, s. 53-54.
55. Əlizadə A.C. Azərbaycan dilinin yazılı abidələrində ismin yönlük halının morfoloji xüsusiyyətləri haqqında // Azərbaycan EA-nın Xəbərləri, ədəbiyyat, dil və incəsənət seriyası. 1986, № 1, s. 113-116.
56. Əlizadə S. «Şühədanamə»də adlar (isim, sifət, say, əvəzlilik). ND, Bakı: 1965, 280 s.
57. Əlizadə Z.Ə. Müasir Azərbaycan dilində modal sözlər. Bakı: 1965, 148 s.
58. Əsgər Əfzələddin, Qıpçaq Məmmədəli. Türk savaş sənəti. Bakı: Yazıçı, 1996, 176 s.
59. Əskər Ramiz. «Divan» nə zaman və harada yazılmışdır // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğət-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 28-30.

60. Əskər Ramiz. DLT-də əvəzlilik // *Filologiya məsələləri*. 2007, № 7, s. 112-121.
61. Əskər Ramiz. DLT-də felin şəkilləri // Azərbaycan Dillər Universitetinin Elmi Xəbərləri. 2008, № 1, s. 59-65.
62. Əskər Ramiz. DLT-də ismin hal kateqoriyası // *Dil və ədəbiyyat*. Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal. Bakı: 2008, № 1 (61), s. 73-76.
63. Əskər Ramiz. DLT-də ismin kəmiyyət kateqoriyası // *Tədqiqatlar*. 2007, № 4, s. 175-179.
64. Əskər Ramiz. DLT-də ismin mənsubiyyət və xəbərlilik kateqoriyaları // *Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri*. Ali məktəblərarası elmi məqalələr məcmuəsi. I buraxılış. Bakı: 2008, s. 28-31.
65. Əskər Ramiz. DLT-də köməkçi nitq hissələri // Azərbaycan Dillər Universitetinin Elmi Xəbərləri. 2008, № 2, s. 71-77.
66. Əskər Ramiz. DLT-də say // *Filologiya məsələləri*. 2008, № 1, s. 229-237.
67. Əskər Ramiz. DLT-də sifət // *Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri*. Ali məktəblərarası elmi məqalələr məcmuəsi. II buraxılış. Bakı: 2008, s. 17-22.
68. Əskər Ramiz. DLT-də zaman kateqoriyası // *Türkologiya*, 2007, № 3-4, s. 58-65.
69. Əskər Ramiz. DLT-də zərf // *Dil və ədəbiyyat*. Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal. Bakı: 2008, № 2 (62), s. 65-66.
70. Əskər Ramiz. «Divan»ın tapılması // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğət-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 43-46.
71. Əskər Ramiz. «Divan»ın quruluşu // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğət-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 30-31.
72. Əskər Ramiz. «Divan»ın tərcümələri // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğət-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 34-43.
73. Əskər Ramiz. «Divan»ın yazıldığı dövr və mühit//Mahmud Kaşğari. Divanü lüğət-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 11-19.
74. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk» əsərində əvəzliyin istifadə olunması. Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual

- problemləri. Ali məktəblərarası elmi məqalələr məcmuəsi. III buraxılış. Bakı: 2008, s. 55-61.
75. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»də heca qəlibləri. *Onomastika*. Elmi-onomastik jurnal, Bakı: 2008, № 3, s. 143-146.
76. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»lə bağlı bəzi bilgiler // *Elmi axtarışlar* (folklorşünaslıq: filologiya, fəlsəfə, tarix, incəsənət və nəzəriyyə aspektləri). Bakı: Səda, 2007, XXXV, s. 9-15.
77. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»ü zikr edən mənbələr // *Filologiya məsələləri*. 2007, № 8, s. 161-165.
78. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»ün dəyəri // *Filologiya məsələləri*. 2008, № 2, s. 75-83.
79. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»ün dilinin bəzi özəllikləri. Qısa qrammatik очерк // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğət-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, II cild, s. 344-396.
80. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»ün quruluşu. AŞXƏT, XXIV. Bakı: 2007, s. 24-32.
81. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»ün tapılması tarixçəsi // *Elmi axtarışlar* (folklorşünaslıq: filologiya, fəlsəfə, tarix, incəsənət və nəzəriyyə aspektləri). Bakı: 2007, XXXIII, s. 46-49.
82. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»ün tədqiqi tarixi//«Ortaq türk keçmişindən ortaqlıq gələcəyinə» V uluslararası folklor konfransının materialları. Bakı: 2007, s. 509-518.
83. Əskər Ramiz. «Divanü lüğət-it-türk»ün yazıldığı dövr və mühit // *Filologiya məsələləri*. 2007, № 6, s. 345-354.
84. Əskər Ramiz. Dünya dilçilik elminin korifeyi // Mahmud Kaşğarinin 1.000 illik yubileyinə 1.000 bibliografik göstərici. Bakı: MBM, 2008, s. 5-11.
85. Əskər Ramiz. Əsəri zikr edən mənbələr//Mahmud Kaşğari. Divanü lüğət-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 30-31.
86. Əskər Ramiz. İqlimdən-iqlimə, təqvimdən - təqvimə. Bakı: Işıq, 1987, 103 s.
87. Əskər Ramiz. Qeydlər və şərhlər // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğət-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 501-504.

88. Əskər Ramiz. Qeydlər və şərhlər // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğat-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, IV cild, s. 747-748.
89. Əskər Ramiz. Qutadğu Bilig. Bakı: Elm, 2003, 320 s.
90. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig» poemasının Orta Asiyada, Azərbaycanda və Çində tədqiqi tarixindən // *Filologiya məsələlərinə dair tematik toplusu*. Bakı: 2002, № 3-4 (22-23), ADPU-nun nəşri, səh. 95-100.
91. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig» poemasının leksikası // *Dədə Qorqud* toplusu, Bakı: 2002, № 2 (4), ADPU-nun nəşri, s. 34-36.
92. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig»də adlar // Şərqsünəşliyin aktual problemləri. Prof. Vasim Məmmədaliyevin yubileyinə həsr edilmiş respublika elmi konfransının materialları. Bakı: 2002, səh. 136-139.
93. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig»də əvəzlilik // *Tədqiqlər*. Prof. V.İ.Aslanovun 75 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi konfransın materialları. Bakı: Elm, 2003, s. 168-171.
94. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig»də əvəzlilik («Kitabi-Dədə Qorqud»la müqayisədə) // H.Ə.Əliyev və Azərbaycan filologiyası. Bakı: BDU nəşri, 2003, s. 239-248.
95. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig»də ismin hal kateqoriyası // Qafqaz Universitetinin Elmi əsərləri. Bakı: 2002, № 10, s. 31-41.
96. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig»də ismin kəmiyyət kateqoriyası // Bakı Universitetinin Elmi əsərləri, humanitar seriya. Bakı: 2002, № 4, s. 28-32.
97. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig»də sifət // *Tədqiqlər*. 2. AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu. 2003, s. 117-124.
98. Əskər Ramiz. «Qutadğu Bilig»: türk ədəbiyyatında mövqeyi // *Dədə Qorqud* jurnalı. Bakı: 2003, № 2, s. 40-46.
99. Əskər Ramiz. M.Kaşğari «Divan»ının tərcümələri // Bakı Universitetinin Xəbərləri, humanitar elmlər seriyası. Bakı: 2006, № 2, s. 126-133.
100. Əskər Ramiz. Mahmud Kaşğari və onun «Divanü lüğat-it-türk» əsəri // *Ədəbiyyat qəzeti*, 19 noyabr 2006.
101. Əskər Ramiz. Mahmud Kaşğari və onun «Divanü lüğat-it-türk» əsəri. (Azərbaycanca nəşrinə ön söz) // Mahmud

- Kaşğari. Divanü lüğat-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 8-52.
102. Əskər Ramiz. Mahmud Kaşğari və onun «Divanü lüğat-it-türk» əsərinin öyrədilməsinə dair // *Azərbaycan məktəbi*, 2007, № 6, s. 37-42.
103. Əskər Ramiz. Mahmud Kaşğarinin «Divanü lüğat-it-türk» əsərində isimlər. *Terminologiya məsələləri*, 2008, № 1, s. 127-133.
104. Əskər Ramiz. Mahmud Kaşğarinin həyatı // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğat-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 20-28.
105. Əskər Ramiz. Mahmud Kaşğarinin həyatı // *Folklorşünaslıq məsələləri*. VI buraxılış. Bakı: Nurlan, 2007, s. 34-40.
106. Əskər Ramiz. Mahmud Kaşğarinin «Divanü lüğat-it-türk» əsərində fe'lin təsriflənməyən formaları // *Onomastika*. Elmi-onomastik jurnal. Bakı: 2008, № 1-2, s. 106-113.
107. Əskər Ramiz. Nəşrdə tətbiq edilən əlifba // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğat-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, s. 43-45.
108. Əskər Ramiz. Mahmud Kaşğarinin 1.000 illik yubileyinə 1.000 bibliografik göstərici. Bakı: MBM, 2008, 96 s.
109. Əskər Ramiz. Orta əsr türk yazılı abidələri // *Türkologiya kafedrasının magistr pilləsi üçün fənn proqramları*. Bakı: Bakı Universiteti nəşri, 2005, s. 81-87.
110. Əskər Ramiz. Türk kultür tarixi // *Türkologiya kafedrasının magistr pilləsi üçün fənn proqramları*. Bakı: Bakı Universiteti nəşri, 2005, s. 145-152.
111. Əskər Ramiz. Yusif Balasəgunlunun «Qutadğu Bilig» əsəri // *Türkologiya kafedrasının magistr pilləsi üçün fənn proqramları*. Bakı: Bakı Universiteti nəşri, 2005, s. 139-143.
112. Əskər Ramiz. II cildə önsöz // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğat-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, II cild, s. 17-30.
113. Əskər Ramiz. III cildə önsöz // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğat-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, III cild, s. 7-8.
114. Əskər Ramiz. IV cildə önsöz // Mahmud Kaşğari. Divanü lüğat-it-türk. Bakı: Ozan, 2006, IV cild, s. 7-13.

115. Əskərov Ramiz. Yusif Balasağunlunun «Qutadğu Bilig» poemasında adlar (Azərbaycan dili ilə müqayisədə). ND, Bakı: 2004, 180 s.
116. Əskərov Ramiz. Yusif Balasağunlunun «Qutadğu Bilig» poemasında adlar (Azərbaycan dili ilə müqayisədə). NDA, Bakı: 2004, 28 s.
117. Əski türk yazılı abidələri müntəxəbatı. Tərtib edən: Ə. A. Quliyev. Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 1993, 280 s.
118. Əzizov E. Azərbaycan dilində qədim dialektlərin izləri (M. Kaşğari «Divan»ının materialları əsasında) // Bakı Universitetinin xəbərləri, humanitar elmlər seriyası. 1996, № 1, s. 5-14.
119. Əzizov E. Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyası: dialekt sisteminin təşəkkülü və inkişafı. Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 1999, 352 s.
120. Əzizov E. M. Kaşğari lüğəti və XI əsrin türk dialektləri // Söz xəzinəsi. Bakı: Maarif, 1995, s. 88-93.
121. Əzizov E. M. Kaşğari lüğətindəki iki şerin mənbəyi // *Türkologiya*, 2003, № 1-2, s. 17-19.
122. Əzizov E. XI əsrin türk dialektləri // *Xəzər jurnalı*, 1993, № 3, s. 87-90.
123. Füzuli. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Azər nəşr, 1958, 435 s.
124. Hacıyev K. Azərbaycan dilində nida. Bakı: Nurlan, 2005, 215 s.
125. Hacıyev K. Azərbaycan dilində xüsusi nitq hissələri. Bakı: Çarşıoğlu, 1999, 164 s.
126. Hacıyev T. İ. Azərbaycan ədəbi dili tarixi, Bakı: 1976, 156 s.
127. Hacıyev T. İ. Azərbaycan dilinin yazıya qədərki izləri haqqında. Azərbaycan filologiyası məsələləri. Bakı: Elm, 1983, s. 24-35.
128. Hacıyev T. İ. Dədə Qorqud: dilimiz, düşüncəmiz. Bakı: Elm, 1999, 216 s.
129. Hacıyev T. İ. -dürür, -türür şəkilçisinin mənşəyinə dair // Türk dillərinin tarixi morfologiyasına dair araşdırmalar. Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 1990, s. 63-66

130. Hacıyev T. Türkologiyanın bahadırı. Mahmud Kaşğari // *Divanü lüğət-it-türk*. Bakı: Ozan, 2006, II cild, s. 7-16.
131. Hacıyev T. Redaktordan // Mahmud Kaşğari. *Divanü lüğət-it-türk*. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s. 7.
132. Hacıyev T. İ., Vəliyev K. N. Azərbaycan dili tarixi. Bakı: Maarif, 1983, 187 s.
133. Hacıyev T., Məmmədov İ. «Kitabi-Dədə Qorqud»un izahlı lüğəti // «Kitabi-Dədə Qorqud» ensiklopediyası, I c., Yeni nəşrlər evi, Bakı: 2000, s. 112-214.
134. Həsənlı Ş. M. Kaşğarinin «Divanü lüğət-it-türk» abidəsində işlənən terminlər // *Terminologiya məsələləri*, 2006, s. 68-74.
135. Həsənlı Ş. Türk dünyasının ilk ensiklopediyası // *Tədqiqlər*, 2006, № 1, s. 6-12.
136. Hüseynov A. Ə. Azərbaycan dialektologiyası. Bakı: API nəşri, 1979, 90 s.
137. Hüseynzadə M. Müasir Azərbaycan dili. Bakı: Maarif, 1983, 320 s.
138. Xəlil A. «Divani lüğət-it türk»də türkçülük ideyası // «Ortaq türk keçmişindən orta q türk gələcəyinə» II uluslararası folklor konfransının materialları. Bakı: 2004, s. 11-12.
139. Xəlil A. «Divani lüğət-it türk»ün paremioloji fondu və tərkib elementləri // *AŞXƏT*. Bakı: 2005, № 16, s. 89-93.
140. Xəlil A. DLT-də paremioloji mətnlərin tədqiqinə dair // *AŞXƏT*. Bakı: 2005, № 13, s. 159-189.
141. Xəlil A. DLT-də paremioloji vahidlərin semiotik struktura dair // *AŞXƏT*. Bakı: 2005, № 14, s. 165-177.
142. Xəlil A. Əski türk savlının semiotikası. Bakı: Səda, 2006, 164 s.
143. Xəlil A. Mahmud Kaşqarlı: şəxsiyyəti və irsi // «İnternet və intellekt» jurnalı, Bakı: 2001, № 1.
144. Xəlil A. Mahmud Kaşqarlının «Türk dillərinin divanı kitabı»nda ədəbi mətnlər. Bakı: Səda, 2001, 182 s.
145. Xəlil A. Mahmud Kaşqarlının elmi fəaliyyətində folklorşünaslığın yeri // *Dədə Qorqud* toplusu, Bakı: 2002, № 4, s. 44-57.

146. Xəlil A. Mahmud Kaşqarlıının folklorşünaslıq fəaliyyəti // *AŞXƏT*. Bakı: 2002, № 11, s. 91-100.
147. Xəlil A. Paremioloji mətnin strukturuna dair («Divani lüğət-it türk»də paremioloji mətnlər üzrə) // *Struktur-semiotik araşdırmalar*. Bakı: 2002, № 2, s. 73-98.
148. Xəlil A. Savların mənəvi konteksti // «Ortaq türk keçmişindən orta q türk gələcəyinə» III uluslararası folklor konfransının materialları. Bakı: 2005, s. 53-56.
149. Xəlilov A.S. Mahmud Kaşqarlıının «Kitabi divani lüğət-it türk» əsərində paremioloji vahidlərin struktur-semantik təhlili. NDA, Bakı: 2005, 30 s.
150. Xəlilov B. Türkologiyaya giriş. Bakı: 2006, 384 s.
151. Xəlilov P. SSRİ xalqları ədəbiyyatı. II. Bakı: Maarif, 1977, s. 10-12; s. 81-82.
152. Xəlilov P. Türk xalqlarının və şərq slavyanların ədəbiyyatı. I. Bakı: Maarif, 1994, 342 s.
153. Xəlilov Rza. Ərəb alimi əl-Cuzi Bəndəli Səliba Mahmud Kaşqarının «Divanü lüğət-it-türk» kitabı haqqında // *Dədə Qorqud*. Elmi-ədəbi toplu. Bakı: 2006, № 1, s. 95.
154. Xəlilov R. Saylar. Bakı: Azərnəşr, 1978, 73 s.
155. Xəlilov Ş.X. «Əsrarnamə»nin dili. Bakı: Elm, 1988, 182 s.
156. Xəlilov Ş. Orta əsr Azərbaycan ədəbi dilində hal kateqoriyası və onun tarixi inkişafı // *Azərbaycan filologiyası məsələləri*. II buraxılış. Bakı: Elm, 1991, s. 215-229.
157. Xətai Şah İsmayıl. Əsərləri. Bakı: Azərnəşr, 1975, I cild, 412 s.
158. İslamov M.İ. Türk dillərində əvəzlilik. Bakı: Elm, 1986, 204 s.
159. İsrəfil Hüseyn. Alp Ər Tonqa (Astiaq, Əfrasiyab...) tarixdə və bədii ədəbiyyatda. Bakı: Nurlan, 2007, 256 s.
160. Juze P.K. Kitabi-divanü lüğət-it-türk // *Dədə Qorqud*. Elmi-ədəbi toplu. Bakı: 2006, № 1, s. 96-105.
161. Juze P.K. Kitabi-divanü lüğət-it-türk // *Maarif və mədəniyyət*. Bakı: 1925, № III.
162. Kamal Rüstəm. «Kitabi-Dədə Qorqud»: arxaik ritual semantikasi. Bakı: Elm, 1999, 72 s.
163. Kaşğari Mahmud. Divanü lüğət-it-türk. Tərcümə edən və nəşrə hazırlayan Ramiz Əskər. Bakı: Ozan, 2006, I cild, 512 s.
164. Kaşğari Mahmud. Divanü lüğət-it-türk. Tərcümə edən və nəşrə hazırlayan Ramiz Əskər. Bakı: Ozan, 2006, II cild, 400 s.
165. Kaşğari Mahmud. Divanü lüğət-it-türk. Tərcümə edən və nəşrə hazırlayan Ramiz Əskər. Bakı: Ozan, 2006, III cild, 400 s.
166. Kaşğari Mahmud. Divanü lüğət-it-türk. Tərcümə edən və nəşrə hazırlayan Ramiz Əskər. Bakı: Ozan, 2006, IV cild (indeks), 752 s.
167. Kazımov Cahid. Mahmud Kaşqarlıının «Divan»ında hidronimlər // *Tədqiqlər*. 1. Bakı: 2007, s. 108-113.
168. Kazımov Cahid. Mahmud Kaşqarlıının «Divan»ında oğuz boyları // *Elmi axtarışlar*. XXVII. Bakı: Səda, 2006, s. 134-139.
169. Kazımov Cahid. Mahmud Kaşqarlıının «Divan»ında onomastik terminlər // *Terminologiya məsələləri*. Bakı: 2007, s. 159-164.
170. Kazımov Cahid. Mahmud Kaşqarlıının «Divan»ındakı toponimlərin Azərbaycan ərazisindəki izləri // *Onomastika*. Elmi-onomastik jurnal. Bakı: 2008, № 1-2, s. 154-161.
171. Kazımov Cahid. Mahmud Kaşqarlıının «Divanü lüğət-it-türk» əsərində Manqışlak, Mankənd və Manquz toponimləri // Tağıyev oxuları. Beynəlxalq elmi konfrans, Bakı: 1-2 iyun 2006-cı il, s. 142-145.
172. Kazımov Cahid. Tarixi onomastik leksikada şamanizmin izləri (Mahmud Kaşqarlıının «Divanü lüğət-it-türk» lüğəti əsasında) // *Tədqiqlər*. 3. Bakı: 2006, s. 311-317.
173. Kazımov İsmayıl. «Sovetskaya tyukrologiya» jurnalının Mahmud Kaşqarlıya həsr edilmiş sayı. *Yeni dövr* qəzeti, 16 fevral 2008.
174. Kazımov İsmayıl. XI yüzilliyin türk onomastikasının formal təsviri // Müasir dilçiliyin problemləri. Bakı: 2005, s. 125-126.

175. Kazımoğlu Seyran. Cahizin ədəbi görüşləri. Bakı: Elm, 2005, 204 s.
176. Kitabı-Dədə Qorqud. H.Arashlı nəşri. Bakı: Azərnəşr, 1962, 176 s.
177. Kitabı-Dədə Qorqud. F.Zeynalov, S.Əlizadə nəşri. Bakı: 1988, 265 s.
178. «Kitabi-Dədə Qorqud» ensiklopediyası. Bakı: Yeni nəşrlər evi, 2000, I cild, 624 s.
179. «Kitabi-Dədə Qorqud» ensiklopediyası. Bakı: Yeni nəşrlər evi, 2000, II cild, 568 s.
180. «Kitabi-Dədə Qorqud»un izahlı lüğəti. Bakı: Elm, 1999, 204 s.
181. Kononov A.N. Rusiyada türk dillərinin öyrənilməsi tarixi (1917-ci ilə qədər). SSRİ-də türk filologiyası (1917-1967). Tərcümə edənlər: K.V.Nərimanoğlu, Ə.Ağakışiyev. Bakı: Çinar-Çap, 2006, 352 s.
182. Koroğlu X. Oğuz qəhrəmanlıq eposu. Bakı: Yurd, 1999, 243 s.
183. Qaşqarlı Mahmud. Azərbaycan dili. X sinif. Bakı: 2005, s. 24.
184. Qaşqarlı Mahmud. Min beş yüz ilin oğuz şe'ri (antologiya). Tərtibçi, ön və son sözlərin müəllifi Anar. Bakı: Azərbaycan nəşriyyatı, 1999, s. 41-44.
185. Qədim türk abidələrinə dair materiallar. Bakı: 1993, 60 s.
186. Qədim türk abidələrinin dilindən seminar məşğələləri. Bakı: API-nin nəşri, 1988, 77 s.
187. Qəhrəmanov Cahangir. Nəsimi əsərlərinin tənqidi mətninin tərtibi//Nəsimi. Əsərləri. I c., Bakı: Elm, 1973, s. 5-84.
188. Qıpçaq Məmmədli. Kəmiyyət anlayışının dildə ifadəsi. Bakı: Elm, 2000, 456 s.
189. Qıpçaq Məmmədli. Türk say sistemi. Bakı: Yazıçı, 1996, 132 s.
190. Quliyev Əbülfəz Aman oğlu. Mahmud Kaşğari // *Varlıq*, XV, 89/2, Tehran: 1993, s. 19-28.
191. Quliyeva Pərvin. «Divanü lüğat-it-türk» Azərbaycan dilində // Bülleten. Azərbaycanda Atatürk Mərkəzinin rüblük nəşri. Bakı: AzAtaM, 2007, № 4 (20), s. 27-30.

192. Quliyeva Yaqud. Mahmud Kaşğarinin «Divanü lüğat-it-türk» əsərində türk dilləri, onların coğrafi və elmi bölgüsü // *Elmi axtarışlar*, XXXIV, Bakı: Nurlan, 2007, s. 157-162.
193. Qumilyov L.N. Qədim türklər. Tərcümə edənlər: V.Quliyev, V.Həbibəoğlu. Bakı: Gənclik, 1993, 536 s.
194. Qurbanova M.Ə. Azərbaycan yazılı abidələrində işarə əvəzlilikləri // *Türk dillərinin yazılı abidələrinə dair tədqiqlər*. Elmi əsərlərin tematik məcmuəsi. Bakı: ADU nəşri, 1985, s. 83-86.
195. Mahmud Kaşğari // ASE, cild 6, Bakı: 1982, s. 395.
196. Mahmud Kaşğari. Divanü lüğat-it-türk. *Dədə Qorqud*. Elmi-ədəbi toplusu. Bakı: 2006, № 4, s. 172-174.
197. Məmmədli M.Ə. Azərbaycan dili şivələrində ismin qrammatik kateqoriyaları. Bakı: Elm, 2003, 264 s.
198. Məmmədov M.Ə. Azərbaycan dili şivələrində ismin qrammatik kateqoriyaları. DDA, Bakı: 2006, 48 s.
199. Məmmədov Y. Orxon-Yenisey abidələrində adlar. I. Bakı: API-nin nəşri, 1979, 114 s.
200. Məmmədov Y. Orxon-Yenisey abidələrində adlar. II. Bakı: API-nin nəşri, 1981, 111 s.
201. Məmmədova E. M.Kaşğarinin «Divanü lüğat-it-türk» əsərində fellərdə növ kateqoriyası (məchul və qayıdış növlər) // *Filologiya məsələləri*, 2008, № 1, s. 207-215.
202. Məhərrəmov A.M. Qədim türk yazılı abidələrinin dili. Bakı: API-nin nəşri, 1976, 48 s.
203. Məsihi. Vərqa və Gülşə. Bakı: Azərnəşr, 1977, 228 s.
204. Mirzə Möhsün. Mahmud Kaşğari // *Maarif və mədəniyyət*, 1927, sayı 7-8.
205. Mirzə Möhsün. Mahmud Kaşğari // *Yeni yol* qəzeti, 1924.
206. Mirzəzadə H. Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası. Bakı: Azərbaycan Universiteti nəşriyyatı, 1990, 376 s.
207. Mirzəzadə H.İ. Azərbaycan dilinin tarixi morfologiyası. Bakı: 1962, 368 s.
208. Müasir Azərbaycan dili. II. Morfologiya. Bakı: EA nəşri, 1980, 510 s.
209. Nəbiyev A. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı. I hissə. Bakı: Turan, 2002, 680 s.

210. Nəbiyev A. Türkün qızıl kitabı // *Azərbaycan qəzeti*, 24 iyun 2007.
211. Nəsimi. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Azərneşr, 1973, 676 s.
212. Nizamülmülk. Siyasətnamə. Bakı: Elm, 1989, 212 s.
213. Novruzov M. Qədim alət halına dair//Türk dillərinin quruluşu və tarixi. Bakı: ADU nəşri, 1983, 124-128.
214. Novruzov M. Məkanı hallar // *Azərbaycan filologiyası məsələləri*. II buraxılış. Bakı: Elm, 1984, s. 116-124.
215. Oğuz qrupu türk dillərinin müqayisəli qrammatikası. II hissə. Morfologiya. Bakı: Elm, 1986, 134 s.
216. Ögəl Bahəddin. Türk mifologiyası. Tərcümə edən Ramiz Əskər. Bakı: MBM, 2006, 626 s.
217. Rəcəbli Ə.Ə. Dilçilik tarixi. Bakı: Maarif, 1987, 538 s.
218. Rəcəbli Ə.Ə. Göytürk dilinin morfologiyası. Bakı: 2002, 476 s.
219. Rəcəbli Ə.Ə. Qədim türk yazılı abidələrinin dili. I. Bakı: Nurlan, 2006, 648 s.
220. Rəcəbli Ə.Ə. Qədim türkcə-azərbaycanca lüğət. Bakı: AME nəşriyyatı, 2001, 192 s.
221. Rəcəbli Ə.Ə. Ulu türklər. Bakı: Nurlan, 2003, 319 s.
222. Rəcəbov Ə., Məmmədov Y. Orxon-Yenisey abidələri. Bakı: Yazıçı, 1993, 400 s.
223. Rəhimoğlu A. M.Kaşğarının «Divanü lüğət-it-türk» əsəri və «Kitabi-Dədə Qorqud». Dədə Qorqud-1300 // Bakı Universitetinin Xəbərləri, humanitar elmlər seriyası, 1999, № 1-2, s. 298-307.
224. Rəhimov A. Azərbaycan dili üçün asemantikləşmiş bəzi kök morfemlərin izahında Mahmud Kaşğari «Divan»ının rolu // *Azərbaycan filologiyası məsələləri*. Bakı: Elm, 1984, s. 66-69.
225. Rəhimov A. Mahmud Kaşğarının «Divanü lüğət-it-türk» əsəri və Azərbaycan dilinin leksikası. ND, Bakı: 1985, 172 s.
226. Rəhimov A. Mahmud Kaşğarının «Divanü lüğət-it-türk» əsəri və müasir Azərbaycan ədəbi dili//Azərbaycan ali məktəbləri aspirantlarının V respublika elmi konfransı məruzələrinin tezisləri. Bakı: 1982.

227. Rəhimov A. Mahmud Kaşğarının «Divani-lüğəti-türk» əsəri və XI-XIII əsrlər Azərbaycan dilinin leksik tərkibi// Azərbaycan EA aspirantlarının elmi konfransının materialları. I kitab, Bakı: Elm, 1983.
228. Rəhimov A. Mahmud Kaşğarının «Divani-lüğəti-türk» əsəri və Azərbaycan dilinin dialektləri//Azərbaycan EA aspirantlarının elmi konfransının materialları. II kitab, Bakı: Elm, 1984.
229. Rəhimov A. «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanlarında və M. Kaşğari «Divan»ında işlənmiş bəzi sözləri haqqında// Azərbaycan EA Xəbərləri, ədəbiyyat, dil və incəsənət seriyası, Bakı: 1984, № 2, s. 89-91.
230. Rəhimov A. «Midiya» və «mağ» sözlərinin mənşəyi haqqında // *Azərbaycan filologiyası məsələləri*. Bakı: Elm, 1983, s. 154-159.
231. Rüstəmov R. Azərbaycan dili dialekt və şivələrində fe'l. Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, 1965, 318 s.
232. Rüstəmov R.Ə. Müasir türk dillərində köməkçi nitq hissələri (keçid prosesi). Bakı: BDU nəşriyyatı, 1996, 220 s.
233. Rüstəmov R.Ə. Müasir türk dillərində köməkçi nitq hissələri (keçid prosesləri). Filologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş elmi məruzə. Bakı: 1997, 68 s.
234. Sadıqov B. Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikasıdan xüsusi kurs. Bakı: APl-nin nəşri, 1977, 104 s.
235. Seyidov M.M. Azərbaycan mifik təfəkkürünün qaynaqları. Bakı: Yazıçı, 1983, 326 s.
236. Seyidov M.M. Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərəkən. Bakı: Yazıçı, 1989, 496 s.
237. Seyidov M.M. Qam-şaman və onun qaynaqlarına ümumi baxış. Bakı: Gənclik, 1994, 232 s.
238. Seyidov Y. Azərbaycan dilinin qrammatikası. Morfologiya. Bakı: Bakı Universitetinin nəşri, 2006, 368 s.
239. Seyidov Y.Nəsiminin dili. Bakı: Azərbaycan nəşriyyatı, 1996, 268 s.

240. Serebrennikov B.A., Hacıyeva N.Z. Türk dillərinin müqayisəli-tarixi qrammatikası. Tərcümə edən: T.İ.Hacıyev. Bakı: Səda, 2002, 380 s.
241. Səfəri Ə., Yusifov X. Qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı. Bakı: Maarif, 1982, s. 24.
242. Sümər Fəruq. Oğuzlar. Tərcümə edən: Ramiz Əskər. Bakı: Yazıçı, 1992, 432 s.
243. Şamil Əli. Xəlid Səid // *Filologiya araşdırmaları* toplusu, 2003, № 19, s. 36-52.
244. Şirəliyev M.Ş. Azərbaycan dialektologiyasının əsasları. Bakı: 1968, 420 s.
245. Şükürlü Ə. Qədim türk yazılı abidələrinin dili. Bakı: Maarif, 1993, 302 s.
246. Tanrıverdi Ə. «Dədə Qorqud kitabı»nın dil möcüzəsi. Bakı: Nurlan, 2008, 184 s.
247. Tanrıverdi Ə. «Kitabi-Dədə Qorqud»da şəxs adları. Bakı: Elm, 1999, 157 s.
248. Tanrıverdi Ə. «Kitabi-Dədə Qorqud»un söz dünyası. Bakı: Nurlan, 2007, 456 s.
249. Tanrıverdi Ə. XVI əsr qıpçaq (poloves) dilinin qrammatikası. Bakı: 2000, 119 s.
250. Təhməzov Z. Müasir Azərbaycan dilində köməkçi nitq hissələrinin təsnifi. NDA, Bakı: 2008, 20 s.
251. Türk dillərinin tarixi morfologiyasına dair araşdırmalar. Bakı: BDU nəşri, 1990, 88 s.
252. Vəliyev Kamil. Mahmud Kaşğarlı // *Sözün sehri*. Bakı: Yazıçı, 1986, s. 181-189.
253. Vurğun Səməd. Seçilmiş əsərləri, Bakı: Elm, 1985, I cild, 448 s.
254. Yusifov M. Oğuz qrupu türk dillərinin müqayisəli fonetika. Bakı: Elm, 1984, 152 s.
255. Yusifov M. Türkologiyaya giriş. Bakı: Nurlan, 2000, 430 s.
256. Zakir Q.B. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Yazıçı, 1984, 384 s.
257. Zeynal Sərdar. Bəkir Çobanzadənin «Türk qrameri» əsəri // T.İ.Hacıyev-70. «Filologiyanın aktual problemləri» möv-

- zusunda elmi-nəzəri konfransın materialları. Bakı: 2006, s. 154-172.
258. Zeynalı H. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Yazıçı, 1983, 320 s.
259. Zeynalov F.R. Qədim türk yazılı abidələri (orta dövr). Bakı: ADU nəşri, 1980, 96 s.
260. Zeynalov F.R. Mahmud Kaşğari və onun «Divanü lüğat-it-türk» əsəri // ADU-nun Elmi Xəbərləri, Bakı: 1971, № 5, 18-26.
261. Zeynalov F.R. Müasir türk dillərində ədat və modal sözlər. Bakı: ADU, 1965, 68 s.
262. Zeynalov F.R. Müasir türk dillərində köməkçi nitq hissələri. Bakı: Maarif, 1971, 312 s.
263. Zeynalov F.R. Müasir türk dillərində qoşmalar. Bakı: ADU, 1964, 48 s.
264. Zeynalov F.R. Türk dillərinin müqayisəli qrammatikası. I hissə (fonetika, leksika, morfologiya). Bakı: MBM, 2008, 354 s.
265. Zeynalov F.R. Türk dillərinin müqayisəli qrammatikası. II hissə (adlar), Bakı: ADU nəşri, 1974, 142 s.
266. Zeynalov F.R. Türk dillərinin müqayisəli qrammatikası. II hissə (fe'llər), Bakı: ADU nəşri, 1975, 131 s.
267. Zeynalov F.R. Türkologiyanın əsasları. Bakı: 1981, 348 s.
268. Ziya Zeynal. Süleyman Dəmirəlin hədiyyəsi // *Ekspress* qəzeti, 9 noyabr 2006.
269. XIII-XVI əsrlər Azərbaycan şe'ri. Bakı: Elm, 1984, 543 s.

Türk dilində:

270. Abdurrahim Hasan. Kaşğarlı Mahmud'un Mezarı və Mimari Yapısı // TK, sayı 268, Ağustos 1985, s. 544-547.
271. Abdurrazak Gökçe Yükselen. Kaşğarlı Mahmud'un Sağladığı Bilgilere Göre On Birinci Yüzyılda Türk Dünyasında Sosyo-Linguistik Durum // Kaşğarlı Mahmud və Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 11.
272. Abdurrahman Varis. Divanü Lugatı't-Türk'teki Türk İllerinin Çağdaş Çin Kaynakları ile Mukayesesi ve Değer-

- lendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: 1997, 137 s.
273. Acaroğlu Türker. Ozanlar ve Yazarlar. İstanbul: 1967, 96 s.
274. Adaloğlu Hasan Hüseyin. XI Yüzyılda Kaşgar'dan Bağdad'a Türk Dünyasının Siyasi Durumu//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 11-12.
275. Agah Sırrı Levend. Tarih Boyunca Türk Dili // TDAY-B, 1965, s. 129-147.
276. Agah Sırrı Levend. Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara: TTK, 1984, 666 s.
277. Ahmedov Toktosun. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat-it-Türk'ü ve Çağdaş Kırgız Dili // Divanü Lugat-it-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 96-101.
278. Akalın Mehmet. Tarihi Türk Şiveleri. Ankara: 1979, 276 s.
279. Akar Ali. Divanü Lugat-it-Türk ile Anadolu Ağızlarındaki Ortak Unsurlar Üzerine Bir Deneme//Divanü Lugat-it-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 106-129.
280. Akarpınar R.Bahar. Türk Kültürünün Yazılı Kaynaklarından Biri: Divanü Lugat-it-Türk; Türkiye'de Eser Üzerinde Yapılmış Çalışmalarla İlgili Kısa Bir İnceleme // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 12.
281. Akın İ.Behçet. Büyük Türk Filolog ve Türkoloğu Kaşgarlı Mahmut // *Kopuz* Dergisi, sayı 4, 1943.
282. Akın İ.Behçet. Divanü Lugat-it-Türk Müellifi // *Karainci* Dergisi, sayı 6, 1943.
283. Akın İ.Behçet. Müslüman-Türk Hareketlerinin Müjdecisi: Kaşgarlı Mahmut // *Orkun* Dergisi, sayı 55, 19 Kasım 1951.
284. Akkaya Musaliha. Divanü Lugat-it-Türk'teki Türk Halk Edebiyatı Örnekleri. Türkiyat Enstitüsü Türkoloji Tezi, № 325.

285. Akkaya M.Şükrü. İstilah (Terim) Taramaları: Divanü Lugat-it-Türk // TD, sayı 3, Temmuz 1933, Ankara.
286. Akkoyunlu Ziyat. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat-it-Türk'ü Hakkında Bazı Notlar//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 12.
287. Akmataliyev Abdıldacan. Kaşgarlı Mahmud ve Kırgız Edebiyatı // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 13.
288. Aksakal Ali. Ölümünün 60. Yılında Kitap Dostu Ali Emiri Efendi // TK, sayı 250, 1984, s. 25-28.
289. Aksoy Ömer Asım. Gaziantep Ağzında Atasözleri // TD [Belleten], sayı 78, 1941, s. 82-112.
290. Akün Ömer Faruk. Kaşgarlı Mahmud // DİA, İstanbul: 2002, c. 25, s. 9-15.
291. Altıntaş Ayten. Divanü Lügat-it-Türk'teki Tıbbi Bilgiler // TDA, 25 Ağustos 1983, s. 136-148.
292. Amanoğlu Ebülfez Kulı. Divanü Lügat-it-Türk'teki Kişi Adları Üzerine // Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, sayı 15, Erzurum: 2000, s. 5-13.
293. Arat Reşit Rahmeti. Eski Türk Şiiri. Ankara: 1986, 506 s.
294. Arat Reşit Rahmeti. Kutadgu Bilig. I. Metin. İstanbul: 1947, LIX+ 656 s.
295. Arat Reşit Rahmeti. Kutadgu Bilig. II. Çeviri. Ankara: 1947, XXVIII+ 477 s.
296. Arat Reşit Rahmeti. Kutadgu Bilig. III. İndeks. İstanbul: 1979, XY+565.
297. Artam Nurettin. Divanü Lugat-it-Türk ve Dilimizin Zenginliği // *Ulus*, 3 Temmuz 1940.
298. Artam Nurettin. Divanü Lugat-it-Türk (cilt: 2) ve Türkçenin Bir Hususiyeti // *Ulus*, 5 Şubat 1941.
299. Artam Nurettin. Kaşgarlı Mahmud'a Göre Türk // *Ulus*, 13 Haziran 1940.
300. Asım Necib. Eski Savlar. İstanbul: 1338-1343 (h), Evkaf Matbaası, 59 s.
301. Asım Necib. Eski Savlar // Edebiyat Fakültesi Mecmuası, 1338 (h), sayı 2, s. 153-159.

302. Asım Necib. Eski Savlar // Edebiyat Fakültesi Mecmuası, 1338 (h), sayı 4, s. 312-328.
303. Asım Necib. Eski Savlar // Edebiyat Fakültesi Mecmuası, 1338 (h), sayı 5, s. 421-435.
304. Asım Necib. Eski Savlar // Edebiyat Fakültesi Mecmuası, 1338 (h), sayı 6, s. 487-502.
305. Asker Ramiz. Divanü Lugat-it-Türk İstatistikleri // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 13-14.
306. Asker Ramiz. DLT'nin DTS'de Yansıması//Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi İCANAS-38. Ankara: 10-15 Eylül 2007, Bildiri Özetleri Kitabı, s. 9-10.
307. Asker Ramiz. Kutadgu Bilig'de Devlet Yöneticileri // Azerbaycan Mustakillikten Sonra. Beynelhalk Konferansın Materialları. Bakı: 3-4 Mart 2003, s. 288-291.
308. Asker Ramiz. Kutadgu Bilig'in Dili ve Kelime Hazinesi Üzerine // *Kutadgubilig* Dergisi, sayı 4, Ekim 2003, s. 283-298.
309. Asker Ramiz. Kutadgu Bilig'le İlgili Yanlış Yorumlar // Prof. Dr. Mehmet Saraya Armağan. Türk Dünyasına Bakışlar. DA Yayınları, İstanbul: 2003, s. 117-123.
310. Aşçı Ufuk Deniz. Kaşgarlı Mahmud'un ve W.Radloff'un Sözlükçülüğü // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 15.
311. Ata Aysu. Divanü Lugat-it-Türk'ün Orta Çıkış Nedenlerinden Biri de Kur'an Tercümeleri mi? // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 16.
312. Atalay Besim. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesinin Tenkidi Dolayısıyla Bay Atıf Tüzüner'e Teşekkür Ederken // *Yeni Sabah*, 4, 5, 17 Ekim 1940.
313. Atalay Besim. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi Dolayısıyla Dil Süzölmelerine Dair Düşünceler // *Tan*, 27 Ağustos 1940.

314. Atalay Besim. Divanü Lugat'ın Tenkidi Münasebetiyle M.Nuri Erdoğan'a Cevap // *Yeni Sabah*, 2, 6, 7 ve 8 Eylül 1940.
315. Atalay Besim. Önsöz. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi. Çeviren: Besim Atalay. Ankara: 1939, I cilt, s. V-XXXVI.
316. Atalay Besim. Türk Dili Kuralları. Ankara: 1931, 110 s.
317. Aygün Veyzel. Kaşgarlı Mahmud, Balasagunlu Yusuf ve Nizamü'l Mülk'e Göre Türk Ordusu. Yüksek Lisans Tezi. Qazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara: 2006, 105 s.
318. Bağcı Kemal. Divanü Lugat-it-Türk Çinde İlk Kez Uyurca Yayındı // *Milliyet-Aktüalite*. 17 Nisan 1983.
319. Bağdaş Cahit. DLT'deki Şiirlerde İsmi Hal Eklerinin Kullanılışı // İlmi Araştırmalar. İstanbul, 2001, sayı 11, s. 29-40.
320. Banarlı N.S. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (Destanlar Devrinden Zamanımıza Kadar). İstanbul: 1987, I c., 634 s.
321. Banguoğlu Tahsin. Kaşgari'den Notlar. I: Uygurlar ve Uyurca Üzerine // TDAY-B, 1958, s. 87-113.
322. Banguoğlu Tahsin. Kaşgari'den Notlar. 2: Oğuzlar ve Oğuzeli Üzerine // TDAY-B, 1959, s. 1-26.
323. Banguoğlu Tahsin. Kaşgari'den Notlar, 3: Oğuz Lehçesi Üzerine // TDAY-B, 1960, s. 23-48.
324. Barthold W.W. (Açıklama: M.F.Köprülü). İslam Medeniyeti Tarihi. Ankara: 1984, XXIV+367 s.
325. Barthold W.W. Kutadgu Bilig'in Zikrettiği Buğra Han Kimdir? // Kutadgu Bilig. Tıpkıbasım. I. Viyana Nüshası. İstanbul, 1942, s. 112-114.
326. Barthold W.W. Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler. Ankara: TTK, 1975, 390 s.
327. Baskakov N.A. Karahanlı Türkçesinde Eski Tip Yüklem Üzerine – Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lügat-it-Türk Eserinin Esasında // TDK, BB, Ankara: 1975, s. 401-404.
328. Battal-Taymas A. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi // TM, VII-VIII, 1940-42, s. 212-252.
329. Battal-Taymas A. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi // TM, XI, 1954, s. 75-100.

330. Battal-Taymas A. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi // *Yeni Sabah*, 6 Ağustos 1940.
331. Battal-Taymas A. Divanü Lugat-it-Türk'te Türk ve Türkçe Manalarına Gelen Sözlere Nasıl Anlamalı? // TY, c. XXVI, 1942, s. 89-93.
332. Battal-Taymas A. Divanü Lugat-it-Türk // *Varlık*, sayı 202, 1 Aralık, 1941.
333. Bayat Fuzuli. Divanü Lugat-it-Türk'te Tengriçilik veya Gök Tengri Dini // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 16.
334. Bayraktar Nesrin. Kaşgarlı Mahmud'da Modern Dil Biliminin İzleri // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 16-17.
335. Bekin Ahmet Rıza. Çinde Kaşgarlı Mahmut ve Divanü Lugat-it-Türk İle İlgili Araştırmalar // DD, sayı 33, Temmuz, 1995, s. 56-59.
336. Beydili Celal. Türk Mitolojisi. Ansiklopedik Sözlük. Ankara: Yurt kitap-yayın, 2004, 630 s.
337. Biktagirova Zubayda. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat-it-Türk'deki Atasözlerinin Örnekleri // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 17.
338. Bilge Rifat (Kilisli). Bildiklerim // *Yeni Sabah*, 30 Eylül 1945; 4, 7, 11, 14, 18 Kasım 1945.
339. Bilge Rifat (Kilisli). Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi Münasebetiyle // *Yeni Sabah*, 9-10 Eylül 1940.
340. Bilge Rifat (Kilisli). Divanü Lugat-it-Türk'ün Başındaki Makale // TM, c. VI, İstanbul: 1939, s. 355-358.
341. Bilge Rifat (Kilisli). Divanü Lugat-it-Türk'ün Telifi Tarihi // TM, c. VI, İstanbul, 1939, s. 358-360.
342. Bilge Rifat (Kilisli). Divanü Lugat-it-Türk ve Emiri Efendi // TK, sayı 88, Şubat 1970, s.253-270.
343. Bilginer Engin. Yasak Kentlere Girdik // *Hürriyet*, 12 Kasım 1984.
344. Bir Dilsever Prof. Fındıkoğlu ve Kaşgarlı Mahmut // TD, sayı 183, Aralık 1966, s. 236-238.

345. Birtok Ferit. En Eski Türk Sıvıları. Divanü Lugat-it-Türk'ten Derlemeler. Ankara: 1944, 118 s.
346. Boratav Pertev Naili. Kaşgarlı Mahmud: Divanü Lugat-it-Türk // *Ülkü*, seri 2, sayı 16, 16 Mayıs 1942, s. 21.
347. Boz Erdoğan. Divanü Lugat-it-Türk'te Belirli ve Belirsiz Nesne Yapıları // *Turkish Studies*, Volume 31/Winter 2008, s. 236-241.
348. Bozkaplan Şerif Ali. Divanü Lugat-it-Türk'te +La- // *Türkoloji Araştırmaları*, Osman Nedim Tuna Armağanı, c. 2, sayı 4, Erzincan: Bahar 2007, s. 109-120.
349. Bozkurt Fuat. Divan'da Dil ve Dilbilgisi Çözümlemeleri // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 18.
350. Brockelmann Carl. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi Hakkında // *Türk Amacı*, yıl 1, 1 Eylül 1942, s. 103-108.
351. Brockelmann Carl. Divanü Lugat-it-Türk'teki Halk Şiirleri. I. // *Türkün Mecmuası*, 1936, sayı 6, s. 54-69.
352. Brockelmann Carl. Divanü Lugat-it-Türk'teki Halk Şiirleri. II. // *Türkün Mecmuası*, 1936, sayı 7, s. 65-72.
353. Brockelmann Carl. Divanü Lugat-it-Türk'teki Halk Şiirleri. III. // *Türkün Mecmuası*, 1936, sayı 8, s. 65-72.
354. Brockelmann Carl. Divanü Lugat-it-Türk'teki Halk Şiirleri. IV. // *Türkün Mecmuası*, 1937, sayı 9, s. 1-8.
355. Brockelmann Carl. Divanü Lugat-it-Türk'teki Halk Şiirleri. V. // *Türkün Mecmuası*, 1937, sayı 10, s. 32-40.
356. Brockelmann Carl. Divanü Lugat-it-Türk'teki Halk Şiirleri. VI. // *Türkün Mecmuası*, 1937, sayı 11, s. 29-32.
357. Brockelmann Carl. Eski Türkistan Halk Edebiyatı // Edebiyat Fakültesi Mecmuası, İstanbul: 1339, sayı 23, s. 108-117.
358. Buğra Mehmet Emin. Divanü Lugat-it-Türk 880 Yaşında // *Türkistan Dergisi*, sayı 1, Nisan 1953, s. 5-10.
359. Buğra Muhammet Emin. Şarki Türkistan Tarihi. Ankara: 1987, 662 s.
360. Caferoğlu Ahmet. Divanü Lugat-it-Türk'ün Sonundaki En Kadim Türk Cihan Haritası // *Ülkü Dergisi*, sayı 52, 1937, s. 315-316.

361. Caferoğlu Ahmet. İlk Türk Dileisi Kaşgarlı Mahmud. İstanbul: 1938, 26 s.
362. Caferoğlu Ahmet. Kaşgarlı Mahmud. İstanbul: 1970, 62 s.
363. Caferoğlu Ahmet. Kaşgarlı Mahmud. İstanbul: 1985, 42 s.
364. Caferoğlu Ahmet. Kaşgarlı Mahmud'a Göre Akraba Adları // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 23-26.
365. Caferoğlu Ahmet. Karahanlılar Devri Türk Edebiyatı. Ankara: 1976.
366. Caferoğlu Ahmet. Türk Dili Tarihi. İstanbul: 1958, I cilt, VIII + 184 s.
367. Caferoğlu Ahmet. Türk Dili Tarihi. İstanbul: 1964, II cilt, XV + 256 s.
368. Caferoğlu Ahmet. Türkçemizdeki -ğıl ve -gil Emir Eki // TDAY-B, Ankara: 1971, s. 1-10.
369. Canpolat Mustafa. Günümüzde Kutadgu Bilig ve Divanü Lugati't-Türk // Türk Dilleri Araştırmaları, cilt 14, İstanbul: 2004, s. 31-34.
370. Canpolat Mustafa. Kaşgarlı Mahmud ve Etimoloji // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 19-29.
371. Cıylan Ferhat. Kaşgarlı Mahmut. Türkçenin İlk Aliminin Gerçek Yaşam Öyküsü. İstanbul: 2006, 512 s.
372. Clauson Sir Gerard. Eski Türkçe Üzerine Üç Not // TDAY-B, 1966. Ankara: 1966, s. 1-18.
373. Cumagulov Çetin. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat-it-Türk Eserindeki Bazı Antroponimlerin Kırgızistan'ın Epigrafik Abidelerinde Yansıması // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 18-19.
374. Coşkun Ali Osman. Kaşgarlı Mahmud ve Miliyetçilik Meselesi // TK, sayı 226, Şubat 1982, s. 237-240.
375. Çağatay Saadet. Divanü Lugat-it-Türk'te Bukuk // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 53-55.
376. Çağatay Saadet. Divanü Lugat-it-Türk'te İnançla İlgili Sözler // BB, 1972, TDK, Ankara: 1975, s. 385-391.
377. Çakmak Tülay. Çin'de Tang Dönemi Şiiri ile Divanü Lugati't-Türk'teki Manzum Parçaların Karşılaştırılması.

- Doktora Tezi, A. Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995, 320 s.
378. Çatıkkaş Ata. Türk Dilleri Lugatçiliği ve Bazı Türkçe Lugatlar // TDA, 41, Nisan 1986, s. 207-251.
379. Çeneli İlhan. Divanü Lugati't-Türk'te Hayvan Adları // TKA, sayı 11-14, 1973-1975. Ankara: 1975, s. 99-122.
380. Çetin Altan. Kaşgarlı Mahmud'dan Yararlanan Bir Memlûk Tarihçisinin Oğuzlara Dair Verdiği Bilgiler // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 19.
381. Çetin Engin. Divanü Lugati't-Türk'teki Yiyecek Adları ve Bu Adların Türkiye Türkçesindeki Görünümleri // Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2005, sayı 2, s. 185-200.
382. Çiçekli Ali. Kaşgarlı Mahmut. Divanü Lugat-it-Türk. İstanbul: 1970.
383. Çiftçi Musa. Kaşgarlı Mahmud'un Dil Öğretim Yöntemi Üzerine // V Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri. I. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 2004, s. 571-596.
384. Çobanoğlu Özkul. Divanü Lugat-it-Türk'te 'Türk' ve 'Öteki' Kavramsallaştırmaları Üzerine Tespitler // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 19.
385. Danişmend İsmail Hami. Divanü Lugat-it-Türk // Cumhuriyet, 15 Ocak 1942.
386. Dedeoğlu Behçet. Kaşgarlı Mahmut Hakkında Bibliyografya // Çağrı, sayı 11 (105), Ekim 1966, s. 4-8.
387. Delibaşı Ali Süha. Türk Dili Hakkında Düşünceler: Divanü Lugat-it-Türk'ün Tercümesi Münasebetiyle // Cumhuriyet, 6 Ağustos 1940.
388. Deliömeroğlu Yakup. Kaşgarlı Mahmut 1000 Yaşında veya 2008 Kaşgarlı Mahmut Yılı // Kardeş Kalemler, sayı 6, Haziran 2007, s. 80-89.
389. Demirel Süleyman. Sunuş. Mahmud Kaşgari // Divanü lûgat-it-türk. Tercüme eden ve nâşrâ hazırlayan Ramiz Öskär. Bakı: Ozan, 2006, I cild, s.5-6.

390. Dilaçar A. Carl Brockelmann // TD, sayı 5, Temmuz 1956, s. 612-624.
391. Dilaçar A. Kaşgarlı Mahmud'un Kişiliği // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 7-9
392. Dilaçar A. Kaşgarlı Mahmud'un Kişiliği // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 20-26.
393. Dilaçar A. Rifat Bilge (1876-1953) // Dilcilere Saygı. Ankara: 1966, s. 99-101.
394. Dilaçar A. Kutadgu Bilig İncelemesi. Ankara: 1995, 208 s
395. Dil Dergisi Mahmut Kaşgarlı Özel Sayısı. Sayı 33, 1995, s. 793.
396. Dilçin Cem. 11. Yüzyıl Türk Şiiri ve Aruz // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 20.
397. Dilçin Dehri. Arap Alfabesine Göre Divanü Lugat-it-Türk Dizini. Ankara: 1957, 448 s.
398. Dinçer Aslıhan. Divanü Lugat-it-Türk'teki Yemek Adları Üzerine // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 20.
399. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi. Çeviren: Besim Atalay. Ankara: I, 1939, XXXVI+530 s.
400. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi. Çeviren: Besim Atalay. Ankara: II, 1941, 366 s.
401. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi. Çeviren: Besim Atalay. Ankara: III, 1943, 452 s.
402. Divanü Lugat-it-Türk Dizini. Endeks. Yazan: Besim Atalay. Ankara: IV, 1943, LX+868 s.
403. Divanü Lugat-it-Türk. Dizini. Ankara: 1972, XXII+168 s
404. Divanü Lugat-it-Türk. Tıpkıbasım. Ankara: 1941, 638 s.
405. Divanü Lugat-it-Türk. (Tıpkıbasımı). Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 1990, 638 s.
406. Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, 146 s.
407. Dizdaroğlu Hikmet. Kaşgarlı Mahmut // TD Belleten, seri 3, sayı 10-11, 1947, İstanbul: 1948, s. 43-45.
408. Donuk Abdulkadir. Eski Türk Devletlerinde İdari-Askeri Unvan ve Terimler. İstanbul: 1998, X+109 s.

409. Donuk Abdulkadir. Kültür Tarihi Açısından Divanü Lugat-it-Türk'ün Değerlendirilmesi // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 65-69.
410. Donuk Abdulkadir. Türk Devletinde Hakimiyet Anlayışı // TED, sayı XXI, yıl 1979-1980, İstanbul: s. 44-56.
411. Donuk Abdulkadir. Türk Hükümdarı. İstanbul: 1990, 595 s.
412. Durgut Hüseyin. Karahanlı ve Harezm Türkçesi Eserlerinde İsmi Halleri. Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale, 1999, s. 59-75.
413. Düzgün Hüseyin. Divanü Lugat-it-Türk'ün Farsça Çevirisi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 20.
414. Eckmann Janos. Çağatayca // Tarihi Türk Şiveleri. Ankara: 1998, s. 211-245.
415. Eckmann Janos. Harezm Türkçesi // Tarihi Türk Şiveleri. Ankara: 1998, s. 173-210.
416. Eckmann Janos. İslami Orta Asya Türk Edebi Dilinin Özellikleri // TDA, sayı 57, Aralık 1988, s. 193-201.
417. Egeubayev Askar. Eski Türk Edebiyatı Mirasındaki Mitolojik ve Halk Kültürleri ile İlgili Akımlar, Tarihi ve Toponimik Efsaneler, Adlandırmalar // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 62-71.
418. Ekberzade Şahmar. Divanü Lugati't-Türk ve Türk Maneviyatı // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 57-61.
419. El-Cahiz. Hilafet Ordusunun Menkıbeleri ve Türklerin Faziletleri. Çeviri ve Açıklama: Ramazan Şeşen. Ankara: 1967, 108 s.
420. Elçin Şükrü. Kaşgarlı Mahmut ve Kavak Ağacı // TK, sayı 359, Mart 1993, s. 149-151.
421. Eker Süer. Divanü Lugat-it-Türk'te 'İranlı' Kavramı // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 20.

422. Ekrem Erkin. Karahanlı Devletinin Adı Meselesi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 21.
423. Emet Erkin. Divanü Lugat-it-Türk ve Uygur Ağızları // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 21.
424. Emet Erkin. Doğu Türkistan ve Çinde Divanü Lugat-it-Türk Üzerine Yapılan Dil ve Edebiyat Araştırmaları // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 60-64.
425. Emre Ahmet Cevat. Eski Türk Koşuğu ve Ses Düzeni // TD Belleten, ser. 3, sayı 45, Kasım 1945, Ankara: 1945, s. 338-341.
426. Erarslan Kemal. Divanu Lugat-it-Türk'de Aruz Vezniyle Yazılmış Şiirler // TADY-B, 1991, s. 113-117.
427. Erarslan Kemal. Sözlük Çalışmalarında Divanü Lugat-it-Türk'ün Önemi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 22.
428. Ercilasun Ahmet Bican. Alp Er Tonga'ya Ait Bazı Sözler // TK, Şubat, 1976, sayı 160, s. 220-222.
429. Ercilasun Ahmet B. Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi. Ankara: 2006, 486 s.
430. Ercilasun Ahmet B. Divanü Lugat't-Türk'de Ünlü Uzunluklarıyla İlgili Kayıtlar//Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. 7-8 Mayıs 1999, Ankara: TDK, s. 51-54.
431. Ercilasun Ahmet B. Divanü Lugati't-Türk'ü Koruyan Aile // *Yeni Orkun*, Eylül 2003, s. 26-28.
432. Ercilasun Ahmet B. Divanü Lugati't-Türk'ü Koruyan Aile // *Yeni Orkun*, Ekim 2003, s. 28-30.
433. Ercilasun Ahmet B. Karahanlı Devri Türk Edebiyatı // Büyük Türk Klasikleri. I, İstanbul: 1985, s. 114-179.
434. Ercilasun Ahmet B. Kaşgarlı Mahmud ve Divanü Lugati't-Türk // Büyük Türk Klasikleri. I. İstanbul: 1985, s. 118-131.
435. Ercilasun Ahmet B. Kaşgarlı Mahmud'un Müzipliği // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 22.

436. Ercilasun Ahmet B. Kutadgu Bilig Grameri. Fiil. Ankara: 1984, 196 s.
437. Ercilasun Ahmet B. Makaleler. Ankara: 2007, 752 s.
438. Ercilasun Ahmet B. İlk Müslüman Devletlerinde Dil ve Edebiyat // Türkler, c. 5, Ankara: 2002, s. 759-783.
439. Ercilasun Ahmet B. Kaşgarlı Mahmud'da -sa/se Eki // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 65-59.
440. Ercilasun Ahmet B. Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine // TD, sayı 505, Ocak 1999, s. 3-9.
441. Ercilasun Bilge. Divanü Lugat-it-Türk'ten Modern Edebiyata//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 22.
442. Erdoğan Mehmet Nuri. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi Münasebetiyle // *Yeni Sabah*, 28 Ağustos1 Eylül 1940.
443. Eren Hasan. Sovetskaya Tyurkologiya Dergisinin Divanü Lugat-it-Türk Özel Sayısı // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 121-124.
444. Eyüboğlu İsmet Z. Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü. İstanbul, 1991, 782 s.
445. Fındıkoğlu Ziyaettin Fahri. Dil Sosyolojisi ve Mahmud-u Kaşğari. I. // Türk Yurdu Dergisi, sayı 9, Ağustos 1966.
446. Fındıkoğlu Ziyaettin Fahri. Dil Sosyolojisi ve Mahmud-u Kaşğari. II. // *Türk Yurdu* Dergisi, sayı 10, Eylül 1966.
447. Gabain Annemarie von. Codex Cumanicus'un Dili // Tarihi Türk Şiirleri. Ankara: 1998, s. 67-109.
448. Gabain Annemarie von. Eski Türkçe // Tarihi Türk Şiirleri. Ankara: 1998, s. 29-66.
449. Gabain Annemarie von. Eski Türkçenin Grameri. Ankara: 1988, 313 s.
450. Galanti Avram. Eski Sıavların Eksikliği // Edebiyat Fakültesi Mecmuası, 1339 (h), yıl 2, sayı 6.
451. Gariper Cafer - Küçükcoşkun Yasemin. Orhun Abidelelerinden Divanü Lugat-it-Türk'e Kollektif Bilincin İnşası ve Sürekliliği // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 22.
452. Gencan Tahir Nejat. Divanü Lugat-it-Türk // TD, sayı 250, 1972, s. 304-309.

453. Gencan Tahir Nejat. Divanü Lugat-it-Türk'te Dil Kuralları // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 27-52.
454. Gencan Tahir Nejat. Divanü Lugat-it-Türk'te Türkçülük ve Öz Türkçe Sevgisi // BB, 1972, TDK, Ankara: 1975, s. 475-478.
455. Gencan Tahir Nejat. Kaşgarlı Mahmud'un Öz Türkçeciliği // TD, sayı 249, 1972, s. 192-195.
456. Genç Reşat. Karahanlı Devlet Teşkilatı. İstanbul: 1981, 265 s.
457. Genç Reşat. Karahanlılar Tarihi // Genel Türk Tarihi. 2. Ankara: 2002, s. 693-716.
458. Genç Reşat. Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI Yüzyılda Türk Dünyası. Ankara: 1997, 412 s.
459. Genç Reşat. Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI Yüzyılda Türk İllerinin Siyasi ve Etnik Durumu // TKA, c. 11-14, Ankara: 1973-75, s. 176-213.
460. Genç Reşat. Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI Yüzyılda Türklerde Ziraat // DD, sayı 33, Temmuz, 1995, s. 76-91.
461. Genç Reşat. Kaşgarlı'dan Anadolu'ya Uzanan Kültür Değerlerimiz // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 7-9.
462. Gençboyacı Melek. Ali Amiri Efendi ve Divanü Lugat-it-Türk // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 22-23.
463. Genç Shimin. Çinde Türkoloji Araştırmalar // Yeni Türkiye Dergisi, sayı 43, 2002, s. 114-119.
464. Gezgini Hakkı Süha. Divanü Lugat-it-Türk // Vakıf, 9 Eylül 1940.
465. Golden P.B. Kara-Hanlıların Menşei // Bilge. 1999, sayı 21, s. 35-36.
466. Gökalp Ziya. Türk Medeniyeti Tarihi. İstanbul: 1976, 416 s.
467. Gökçeoğlu Mustafa. Divanü Lugati't-Türk ve Kıbrıs Türklerinin Dillerinde Yaşayan Sözcükler // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 72-77.
468. Gökyay Orhan Şaik. Divanü Lugat-it-Türk ve Alp Er Tunga // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 56-59.
469. Gömeç Sadettin. Divanü Lugat-it-Türk'te Geçen Yer Adları // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 23-24.
470. Gül Bülent. Eski Türk Tarım Terimlerinin Metaforlu Kullanımları Üzerine // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s.24.
471. Gülensoy Tuncer. Divanü Lugat-it-Türk ve Kutadgu Bilig'deki Moğolca Kelimeler Üzerine // TKA, c. 22, Ankara: 1984, 90-103.
472. Gülensoy Tuncer. Divanü Lugat-it-Türk'ü Yeniden Okumak // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 24.
473. Gülensoy Tuncer. Doğu Anadolu Ağızları ve Divanü Lugati't-Türk // V Milletlerarası Türkoloji Kongresi. İstanbul: 23-28 Eylül 1985. Tebliğler. 1. Türk Dili. Cilt 1, İstanbul: 1985, s. 107-115.
474. Gülmeden Nevhis. Kaşgarlı Mahmut ve Türkçülüğü // Emre Dergisi, sayı 23, Mart 1966, s. 11-13.
475. Gülsün Arife. Divanü Lugat-it-Türk'te Kadın ve Onun Dünyası // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 25.
476. Günay Turgut. Türk Halk Şiirinde İlk Deyişme Örnekleri // Şükrü Elçin Armağanı. Ankara: 1983, s. 43-46.
477. Günay Turgut. Yazılışının 900. Yıldönümüne Doğru Divanü Lugat-it-Türk // TK, sayı 100, Şubat 1971, s. 298-302.
478. Güney Fatma Şahan. Divanü Lugat-it-Türk'te Fiilden Türemiş İsimler ve Sıfatlar: Sözdizimsel ve Anlambilimsel Bir İnceleme//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 25-26.
479. Gürsoy-Naskali Emine. Divanü Lugati't-Türk'de Bir Kurt Avı ve Anadoludaki Şekli//Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 55-56.
480. Hacıeminoğlu Necmettin. Karahanlı Türkçesi Grameri. Ankara: 2003, 214 s.

481. Hartmann Martin. Divanü Lugat-it-Türk'e Ait Birkaç Mülâhaza // MT, sayı 4, 1916, s. 167-170.
482. Hasan Zeynep. Çin'de Kaşgarlı Mahmud ve Divanü Lugat-it-Türk Üzerine Yapılan Çalışmalar // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 26.
483. Hazai György. Genel Leksokografya Açısından Kaşgarlı Mahmut Hakkında Düşünceler // BB, 1972, TDK, Ankara: 1975, s. 419-424.
484. Haziyeve Güzeliye. Türk Dillerinde Doğa Kültleriyle İlgili Erkek Adlarının Tipolojik Birliği // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 27.
485. Hidayet Nuraniye. Çin Kaynaklarına Göre Karahanlılar (840-1231). Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992, 87 s.
486. Hidayet Nuraniye. Karahanlılar Devrinde Uygur Halk Edebiyatı // *Doğu Türkistanın Sesi-Şarki Türkistan Avazı*, 1991, № 4, s.27-29.
487. Hunkan Ömer Soner. Kaşgarlı Mahmut Döneminde Ülkenin İdari Yapısı ve Siyasi Olaylarına Bir Bakış. Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 28.
488. Hüseyinoğlu Ali Şamil. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat-it-Türk Eserini Türkçeye İlk Çeviren Tercüman // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 28-29.
489. Hüseyinov Gaysa. Bir Sistem Olarak Eski Türk Edebiyatı ve Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugati't-Türk Adlı Eseri // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 78-83.
490. Işırtman İshak Refet. Dil Kurultayı Dolayısıyla: Türkçe İçin Bir Konferans. Kütahya: 1932, 16 sayfa.
491. İbrahim Hasan. Kaşgarlı Mahmud'un Mezarı ve Mimari Yapısı // TK, sayı 268, Ağustos 1985, s. 544-547.

492. İbrayev Şakir. Kaşgarlı Mahmud Döneminde Edebi Gelenek//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 29.
493. İlaydın Hikmet. Divan'la İlgili Bazı Gözlemler ve Düşünceler // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 49-55.
494. İlaydın Hikmet. Divan'la İlgili Bazı Gözlemler ve Düşünceler // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 96-103.
495. İltebir Abdulhekîm Baki. Kaşgarlı Mahmut, Divanü Lügat-it-Türk ve Doğu Türkistan // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 30-43.
496. İnan Abdulkadir. Divanü Lugat-it-Türk'te Datif Hali // TD, sayı 26, Kasım 1953, s. 80-81.
497. İnan Abdulkadir. Divanü Lugat-it-Türk'te Şamanizm İle İlgili Kelimeler // TK, sayı 100, Şubat 1971, s. 293-297.
498. İnan Abdulkadir. Divanü Lugat-it-Türk'te Şamanizm İle İlgili Kelimeler // Makaleler ve İncelemeler. 2. Ankara, 1991, s. 317-321.
499. İnan Abdulkadir. Türk Yazı Dili Tarihinden Notlar // TK, Ankara: sayı 57, 1967, s. 653-659.
500. İnayet Alimcan. Divanü Lugat-it-Türk'te Doğumla İlgili Örf, Adet ve Ritüeller//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 30.
501. İzgi Özkan. Uygurların Siyasi ve Kültürel Tarihi. Ankara, 1987, 154 s.
502. Kabataş Orhan. Divanü Lugati't-Türk'ten Türkiye Türkçesine // TDAY-B, c. 1-2, sayı 44, Ankara: 2001, s. 147-161.
503. Kaçalin Mustafa S. Divanü Lugati't-Türk // DİA, İstanbul: 1994, c. 9, s. 446-449.
504. Kadeşeva Karlıgaş. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat-it-Türk Eserinde Bulunan Kelimelerin Türk Dilini Öğrenmedeki Önemi//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 30.
505. Kafalı Mustafa. Divanü Lugat-it-Türk'ün Tarihi Coğrafya Bakımından Kaynak Olarak Değerlendirilmesi // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 92-93.

506. Kafesoğlu İbrahim. Türk Milli Kültürü. İstanbul: 1984, 445 s.
507. Kafesoğlu İbrahim. Eski Türk Dini. Ankara: 1980, 130 s.
508. Kara Abdulvahab. Divanü Lugat-it-Türk'ü Bulan Ali Emiri Efendinin Hayatı ve Şahsiyeti // *Kardeş Kalem*, sayı 3, Mart 2007, s. 74-77.
509. Karabulut Ferhat. Dünya Dilbilimi Tarihi İçinde Divanü Lugat-it-Türk'ün Yeri ve Önemi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 31.
510. Karahan Akartürk. Divanü Lugat-it-Türk'e Göre Çigil Lehçesi ve Karahanlı Yazı Dili ile İlişkisi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 31-32.
511. Karahan Leyla. Yükleme (Accusative) ve İlgi (Genitive) Halı Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler // 3. Türk Dili Kurultayı Bildirileri. Ankara: 1999, s. 605-611.
512. Karimov Gulam. Edebiyatta Kaşgarlı Mahmut İmgesi Üzerine // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 32.
513. Karimova Surayo. X-XI Yüzyılda Orta Asiya'da Bilim // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 32-33.
514. Kartal Ahmet. Divanü Lugatı't-Türk Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi // TK, sayı 366, XXXI, s. 624-636.
515. محمود بن الحسين الكاشغري كتاب ديوان لغات الترك [Mahmud bin el-Hüseyin el-Kaşğari. Kitabu Divanı Lugatı't-Türk. Dar ül-Xilafet-i Aliye, Matbaa-yi Amire, cildi evvel, İstanbul: 1333, 436 + 12 s. (R.Kilisli nâşri, 1. cild, 1915)].
516. محمود بن الحسين الكاشغري كتاب ديوان لغات الترك [Mahmud bin el-Hüseyin el-Kaşğari. Kitabu Divanı Lugatı't-Türk. Dar ül-Xilafet-i Aliye, Matbaa-yi Amire, cildi sani, İstanbul: 1333, 294 + 25 s. (R.Kilisli nâşri, 2. cild, 1915)].
517. محمود بن الحسين الكاشغري كتاب ديوان لغات الترك [Mahmud bin el-Hüseyin el-Kaşğari. Kitabu Divanı Lugatı't-Türk. Dar ül-Xilafet-i Aliye, Matbaa-yi Amire, cildi salis, 1335, İstanbul: 347 + 8 s. (R.Kilisli nâşri, 3. cild, 1917)].
518. Kaşgarlı Mahmud. Divanü Lugatı't-Türk. Çeviri, Uyarlama, Düzenleme. Hazırlayanlar: Seçkin Erdi, Serap Tuğba Yurteser. İstanbul: Kabalcı, 2005, 725 s.
519. Kaşgarlı Mahmut // Ana Britannica, cilt 13, İstanbul: 1992, s. 59.
520. Kaşgarlı Mahmut // Büyük Ansiklopedi, cilt 2, İstanbul: 1980, s. 990.
521. Kaşgarlı Mahmut // DİA Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt 25, Ankara: 2002, s. 9-15.
522. Kaşgarlı Mahmut // Gelişim Hacettepe Ansiklopedisi, cilt 6, İstanbul: 1986, s. 2298-2299.
523. Kaşgarlı Mahmut // Türk Ansiklopedisi, cilt 21, Ankara: 1974, s. 389-392.
524. Kaşgarlı Mahmut // Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, cilt 2, İstanbul: 1977, s. 353-356.
525. Kaşgarlı Mahmut // Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, cilt 5, İstanbul: 1982, s. 216-217.
526. Kaşgarlı Mahmut // Yeni Türk Ansiklopedisi, cilt 5, İstanbul: 1985, s. 1476.
527. Kaşgarlı Sultan Mahmut. Büyük Türk Bilgini Kaşgarlı Mahmut'un Kişiliği ve Türklük Bilinci // DD, sayı 33, Ankara: Temmuz 1995, s. 10-15.
528. Kaşgarlı Sultan Mahmut. Büyük Türk Bilgini Kaşgarlı Mahmut'un Kişiliği ve Türklük Bilinci // TK, sayı 420, Ankara: 1997, s. 193-200.
529. Kaşgarlı Sultan Mahmut. Kaşgarlı Mahmud'un Mezarı // *Doğu Türkistanın Sesi-Şarki Türkistan Avazı*, 1985, sayı 78, bet 51-53.
530. Kelly James M. Divanü Lugat-it-Türk'ün Yeni Baskısı Üzerine // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 104-109.
531. Kılıç Hüseyin. Divanü Lugat-it-Türk'teki Fiilden Fiil Yapan Ekler // İD, c. 5, sayı 57, Ankara: 1966, s. 10-11.
532. Kılıç Hüseyin. Divanü Lugat-it-Türk'teki Fiilden Fiil Yapan Ekler // İD, c. 5, sayı 58, Ankara: 1966, s. 12-13.

533. Kılıç Hüseyin. Divanü Lugat-it-Türk'teki Fiilden Fiil Yapan Ekler // İD, c. 5, sayı 60, Ankara: 1966, s. 10-11.
534. Kılıç Rüya. Türklerin İslamiyeti Kabulünde Tasavvufun Rolü: Genel Bir Bakış Denemesi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s.33.
535. Kocagöz Samim. Divanü Lugat-it-Türk ve Hocam Kilishi Rifat Bilge // TD, sayı 250, Temmuz 1972, s. 319-322.
536. Kocaoğlu Timur. Modern Dilbilimi Açısından Divanü Lugati't-Türk'e Bir Bakış // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 47-50.
537. Kocatürk Vasfi Mahir. Büyük Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara: 1964, s. 22-35.
538. Kononov A.N. Son Yıllarda SSCB'de Türkoloji Araştırmaları // TDAY, 1964, Ankara: s. 113-126.
539. Kononov A.N. Sovyetler Birliği'nde Kaşgarlı Mahmud'un Divan'ını Konu Alan Araştırmalar // BB, Ankara: 1975, s. 393-399.
540. Kononov A.N. Sovyetler Birliği'nde Kaşgarlı Mahmud'un Divan'ını Konu Alan Araştırmalar // TDAY, Ankara: 1978, s. 181-190.
541. Kononov A.N. Sovyetler Birliği'nde Kaşgarlı Mahmud'un Divan'ını Konu Alan Araştırmalar//Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkoloji Özel Sayısı, II kitap, Bışkek: 2004, s. 147-152.
542. Kononov A.N. SSSB'deki Türk Filolojisi (1917-1967) // Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkoloji Özel Sayısı, II kitap, Bışkek: 2004, s. 153-181.
543. Konukseven Mustafa. Kutadgu Bilig ve Mahmudu Kaşgarî'ye Göre Devlet İdaresinin Esas Prensipleri. Lisans Tezi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul, 1968, 44 s.
544. Korkmaz Zeynep. Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu // TDAY-B, Ankara: 1988, s. 21-32.
545. Korkmaz Zeynep. Kaşgarlı Mahmud ve Bilinçli Bir Anadili Sevgisi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 34.

546. Korkmaz Zeynep. Kaşgarlı Mahmut ve Divanü Lugat-it-Türk // MK, c. 2, sayı 10, Mart 1981, s. 15-19.
547. Korkmaz Zeynep. Kaşgarlı Mahmut ve Oğuz Türkçesi // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 3-19.
548. Korkmaz Zeynep. Kaşgarlı Mahmut ve Oğuz Türkçesi // Türk Dili Üzerine Araştırmalar, cilt 1, TDK, Ankara: 1995, s. 241-253.
549. Korkmaz Zeynep. Oğuz Türkçesinin Tarihi Gelişme Süreçleri ve Divanü Lugati't-Türk // TD, sayı 570, Haziran 1999, s. 459-470.
550. Korkmaz Zeynep. Oğuz Türkçesinin Tarihi Gelişme Süreçleri ve Divanü Lugati't-Türk'deki İlk Örnekleri//Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 10-18.
551. Korkmaz Zeynep. Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi). Ankara: 2003, TDK, 1224 s.
552. Koşay Hamit Zübeyir. Divanü Lugat-it-Türk'teki Terimlerden Örnekler//BB, 1972, TDK, Ankara: 1975, s. 479-496.
553. Kozanoğlu C.Muhittin. Divanü Lugat-it-Türk'ün Mukaddemesi // Erciyes Dergisi, sayı 19, s. 559.
554. Köprülü[zade] M.F. Divanü Lugat-it-Türk // MT, 1915, c. 2, sayı 5, s. 381-383.
555. Köprülü[zade] M.F. Milli Kültürümüzün Eski Bir Abidesi: Divanü Lugat-it-Türk // Cumhuriyet, 24 Nisan 1933.
556. Köprülü[zade] M.F. Milli Kültürümüzün Eski Bir Abidesi: Divanü Lugat-it-Türk // Cumhuriyet, 1 Mayıs 1933.
557. Köprülü M.F. Karahanlılar veya Hakaniye Devleti // Türkiye Tarihi. İstanbul, 1923, cilt 1, s. 106-120.
558. Köprülü M.F. Kay Kabilesi Hakkında Yeni Notlar // Belleten, sayı 33, s. 435-444.
559. Köprülü M.F. Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar. İstanbul: 1934, s. 33-44.
560. Köprülü M.F. Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Ötüken, 1986, XXII+437 s.
561. Köprülü M.F. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. Ankara: 1984, 415 s.

562. Köprülü M.F. Türk Edebiyatının Menşeleri // MT, II/IV, 1331 (h), s. 71-73.
563. Kurgan Şükrü. Divanü Lugat-it-Türk Üzerine // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 60-80.
564. Laszlo F. Kağan ve Ailesi // *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, c. I, Ankara: 1944, s. 37-50.
565. Ligeti L. Bilinmeyen İç Asya. Ankara: 1986, 362 s.
566. Maden Muzaffer. Kaşgar ve Ötesi // Gezi Notları, Anılar ve Düşünceler. İstanbul: 1994, s. 70-76.
567. Mahmudov Huziahmet. Divanü Lugat-it-Türk'teki Ata Sözlere ve Onların Bugünkü Versiyonları // Divanü Lugat-it-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 84-89.
568. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Türkoloji Özel Sayısı. I Kitap, Sayı 11, Bıkk: 2004, 260 s.
569. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Türkoloji Özel Sayısı. II Kitap, Sayı 11, Bıkk: 2004, 274 s.
570. Mansuroğlu Mecdut. Karahanlıca // Tarihi Türk Şiveleri, Ankara: 1979, s. 141-182.
571. Mansuroğlu Mecdut. Türkçede -ğay, -gey Eki ve Türemeleri // Jean Deny Armağanı, Ankara: 1958, s. 171-183.
572. Mansuroğlu Mecdut. Türkçede -ğu Ekinin Fonksiyonları // TM, cilt X, İstanbul, 1953, s. 341-348.
573. Mansuroğlu Mecdut. Türkçede -mış Ekinin Fonksiyonları // Fuat Köprülü Armağanı, İstanbul: 1953, s. 345-350.
574. Mansuroğlu Mecdut. Türkçede -taçı Ekinin Fonksiyonları // TDE, sayı 12, İstanbul: 1956, s. 105-108.
575. Mehran Aziz. Divanü Lugat-it-Türk'teki -sa Yapım Eki Üzerine // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 34.
576. Mirzaoğlu F.Gülay. Divanü Lugat-it-Türk Işığında Müzikal İcra Ortamları // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 35.
577. Mungan Güler. Türkçede Fiillerden Yapılmış İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi. İstanbul: Simurg, 2002.

578. Musabayev G.G. Kaşgarlı Mahmud'un Yaşamı Üzerine Yeni Veriler // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 110-120.
579. Musabayev G.G. Kaşgarlı Mahmud'un Yaşamı Üzerine Yeni Veriler // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 20-29.
580. Mutiy İbrahim, Osmanov Mirsultan. Kaşgarlı Mahmud'un Yurdu, Hayatı ve Mezarı Hakkında // *Bilgi*. Güz 2002, sayı 23, s. 189-208.
581. Mutiy İbrahim. Uygur Türkleri'nin İslam'ı Kabul Ettikleri İlk Dönemlerdeki İslam Medreseleri // *Doğu Türki-stan'ın Sesi*, yıl 23, sayı 66, 2006, s. 41-52.
582. Nadir İlhan-Şenel Mustafa. Divanü Lugat-it-Türk'e Göre Av, Avcılık ve Hayvancılıkla İlgili Kelimeler ve Kavram Alanları // *Turkish Studies*, Volume 31/Winter 2008, s. 259-277.
583. Nalbant Mehmet Vefa. Divanü Lugat-it-Türk Grameri-I. İsim. İstanbul: Bilge Oğuz, 2008, 293 s.
584. Nalbant Mehmet Vefa. -DUK Eki ve Divanü Lugat-it-Türk'te -DUK Ekli Görülen Geniş Zaman Çekimi // *Türkoloji Dergisi*, XV cilt, sayı 1, Ankara: 2002.
585. Nalbant Mehmet Vefa. Evet Kelimesinin Kökeni Üzerine // Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu. Ankara: 2003, s. 109-117.
586. Nalbant Mehmet Vefa. Kutadgu Bilig'te Zarf Tamlayanları ve Bunların Derin Yapısı. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 1999.
587. Nalbant Mehmet Vefa. Sözcüklere Türkçe Bakan Bir Köken Bilimci: Kaşgarlı Mahmud ve Ödünçleme Sözcükler Üzerine Yaptığı Köken Bilgisi Çalışmaları // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 35.
588. Nayır Yaşar Nabi. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi Dolayısıyla. I. // *Varlık*, sayı 209, 15 Mart 1942, s. 394-395.
589. Nayır Yaşar Nabi. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi Dolayısıyla. II. // *Varlık*, sayı 210, 1 Nisan 1942, s. 418-419.
590. Nayır Yaşar Nabi. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi Dolayısıyla. III. // *Varlık*, sayı 211, 15 Nisan 1942, s. 447-448.

591. Neşet Adnan. Kaşgarlı Mahmut ve Eseri. Irmak Dergisi, 1928, sayı 15, s.
592. Nisanbayev Abdumalik. Mahmut Kaşgari'nin Sosyolojik Felsefesi/Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 35-36.
593. Nuri Abdülahat. Atasözleri. Kastamonu Vilayet Matbaası, 1334-1339 (h).
594. Olgun İbrahim. Kaşgarlı Mahmut'ta Türklük Bilinci // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 81-86.
595. Onan Bilginer. Divanü Lugati't-Türk'ün Dil Öğretim Yöntemleri ve Dünya Filolojisine Katkıları Bakımından Bir Değerlendirilmesi // Türklük Bilimi Araştırmaları, 2003, sayı 13, s. 425-445.
596. Orkun Hüseyin Namık. Eski Türk Yazıtları. Ankara: 1987, 962 s.
597. Orkun Hüseyin Namık. Divanü Lugat-it-Tercümesi. *Yeni Sabah*, 27 Ağustos 1940.
598. Orkun Hüseyin Namık. Divanü Lugat-it-Türk'e Nazaran Hakan // *Dergah* Dergisi, sayı 8, Ağustos 1337 (h).
599. Orkun Hüseyin Namık. Eski Türk Adetleri // *Dergah* Dergisi, sayı 10, Eylül 1337 (h).
600. Orkun Hüseyin Namık. Eski Türk İtikatları // *Dergah* Dergisi, sayı 12, Ekim 1337 (h).
601. Orkun Hüseyin Namık. Eski Türklerde Tebabet, Milli Oyunlar, Harp // *Dergah* Dergisi, sayı 23, Mart 1338 (h).
602. Orkun Hüseyin Namık. Kaşgarlı Mahmut Hakkında // *Varlık*, sayı 168, Ankara: 1940, s. 605-606.
603. Orkun Hüseyin Namık. Milli Türk Yemekleri // *Dergah* Dergisi, sayı 20, Şubat 1338 (h).
604. Orkun Hüseyin Namık. Tarihte Türk Kadınlığı. *Dergah* Dergisi, sayı 22, Mart 1338 (h).
605. Ormuşev Asan. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugat-it-Türk Sözlüğünün Tarihi Kaynak Olarak Önemi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 36-37.
606. Oruzbayeva Byubina. Mahmut Kaşgari'nin Divan'ı ve Kırgız Dil Tarihinin Bazı Sorunları // BB, 1972. TDK, Ankara: 1975, s. 447-453.
607. Ögel Bahaddin. Türk Kültür Tarihine Giriş. I-IX ciltler, İstanbul: 1985-1987.
608. Ögel Bahaddin. Türk Kültürünün Gelişme Çağları. İstanbul: 1971, 788 s.
609. Ögel Bahaddin. Türk Mitolojisi. TTK, Ankara: c. 1, 1971, 644 s.
610. Ögel Bahaddin. Türk Mitolojisi. TTK, Ankara: c. 2, 1995, 610 s.
611. Ögel Bahaddin. Türklerde Devlet Anlayışı. Ankara: 1982, 392 s.
612. Ölmez Mehmet. Kaşgarlı Mahmud'un Kabri ve Yurdu // Türk Dilleri Araştırmaları, cilt 14, İstanbul: 2004, s. 207-240.
613. Özbay Murat - Melanlıoğlu Deniz. Yabancılar Türkçenin Öğretiminde Temel İlkeler ve Divanü Lugat-it-Türk // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 37.
614. Özdemir Ahmet. Türk Dünyasının En Büyük Kitabı Divanü Lugat-it-Türk ve Ali Emiri Efendi // DD, sayı 33, Temmuz 1995, s. 16-19.
615. Özdemir Nebi. Karşılaştırmalı Kültür Bilimi Araştırmaları ve Divanü Lugat-it-Türk'ün Uluslar Arası İlişkiler Boyutu // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 37-38.
616. Özkırımlı Atilla. Kaşgarlı'ya Göre Türklerde Askerlik // TD, sayı 253, Ekim 1972, s. 87-95.
617. Özmen Mehmet. Divanü Lugati't-Türk'te ve Kutadgu Bilig'de *aymak* Fiiliyle Kurulan Dolaysız Anlatım Cümleleri Üzerine // Türk Dilleri Araştırmaları, cilt 14, İstanbul: 2004, s. 67-77.
618. Pristak O. Karahanlılar (840-1212) // İA, c. VI, İstanbul: 1952, s. 251-273.
619. Pritsak O. Mahmut Kaşgari Kimdir? // TM, c. X, 1951-53, İstanbul: 1953, s. 243-246.

620. Rasony L. Tarihte Türklük. Ankara: TTK, 1993, 420 s.
621. Reichl Karl. Divanü Lugat-it-Türk'ün Kahramanlık Şiirleri ve Orta Asya'da Yaşayan Türklerin Halk Destanı // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 38.
622. Safa Peyami. Türkçenin En Büyük Anıtı // *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1940.
623. Sakaoğlu Saim. Bir Bibliyografya Üzerine // *Çağrı*, c. 12, sayı 110, Konya: 1 Mart 1967, s. 16-21.
624. Sakaoğlu Saim. Divanü Lugati't-Türk Bibliyografyasına Yeni İlaveler // TKA, XI-XIV, 1975, s. 270-280.
625. Sakaoğlu Saim. Divanü Lugati't-Türk'deki Atasözlerinin Anadoludaki İzleri // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 36-46.
626. Sakaoğlu Saim. Divanü Lugati't-Türk'ün Halk Edebiyatı Açısından Taşıdığı Değer // Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Dergisi, sayı 13, Erzurum: 1985, s. 301-319.
627. Sakaoğlu Saim. Karaman Ağzına Divanü Lugati't Türk Açısından Bir Yaklaşım. Tarih Boyunca Türk Dili Bilgi Şöleni // Barış Dili Türkçe. Karaman, 1314 Mayıs 1997, Ankara: 1998, s. 122-129.
628. Sarıhanov Mamed Durdı. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugati't-Türk Eserinin Türkmence'de Öğrenilmesi ve Kullanılışı // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 96-101.
629. Sarıhanov Mammedurdı. Kaşgarlı Mahmud'un Divan'ındaki Oğuz-Türkmence ve Çağdaş Türkmen Dili // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 38.
630. Sarıyev Berdi. Kaşgarlı Mahmud'un Divan Sözlüğü ve Bugünkü Türkmence // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 38-39.
631. Sertkaya Osman Fikri. Son Bulunan Belgeler Işığında Kaşgarlı Mahmud'un Hayatı Hakkında Yeni Bilgiler // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 130-144.
632. Sev Gülsev. Divanü Lugati't-Türk'te İkilemeler // TD, c. 88, sayı 463, Ankara: 2004, s. 497-510.
633. Sezer Engin. Divanü Lugat-it-Türk'ün İngilizce Çevirisi // TD, c. 45, sayı 372, Ankara: 1982, s. 377-378.
634. Solak Fahri. Doğu Türkistan İle İlgili Türkiyede Yapılan Tezler // *Doğu Türkistanın Sesi – Şarki Türkistan Avazı*, sayı 65, İstanbul: s. 43-53.
635. Soysal Metin. Çin'den Gelen Haber // *Hürriyet*, 3 Nisan 1983.
636. Sümer Faruk. Oğuzlar (Türkmenler). Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları. Ankara: 1967, 532 s.
637. Şahin Hatice. Divanü Lugat-it-Türk'te er- Filli // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 39.
638. Şamil Ali. Halit Said: Ömrünü Ortak Türk Kültürüne Adayan Adam // Yom (Türk Dünyası Medeniyet Dergisi). Bakı: 2007, sayı 6, s. 60-74.
639. Şamil Ali. Halit Said'in Umumtürk Dilinin ve Kültürünün Korunmasında Rolü // Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi İCANAS-38. Ankara: 10-15 Eylül 2007, Bildiri Özetleri Kitabı, s. 34.
640. Şapolyo Enver B. Kaşgarlı Mahmud // *İller ve Belediyeler Dergisi*, 17 (186), Nisan 1961, s. 115-116.
641. Şehsuvaroğlu B.N. Kaşgarlı Mahmud ve Türklüğe Hizmetleri // *Tercüman*, 1 Nisan 1968.
642. Şehsuvaroğlu Lütfü. Asya'nın Bin Yıllık Kanidil Kaşgarlı Mahmud // *Radyo Televizyon Dergisi*, Mart 2007, sayı 24, s. 46-47.
643. Şen Serkan. Anlam İyileşmesi ve Kötüleşmesine Divanü Lugati't-Türk Merkezli Örnekler // TD, sayı 591, Ankara: Mart 2001, s. 268-275.
644. Talu Ercümen Ekrem. Divanü Lugat-it-Türk // *Son Posta*, 26 Haziran 1940.
645. Tavkul Ufuk. Divanü Lugat-it-Türk'te Sosyal Tabakalaşmaya Dair Terminoloji // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 39.

646. Tekeli Sevim. İlk Japonya Haritasını Çizen Türk Kaşgarlı Mahmut // *Ertem Dergisi*, sayı 3, Eylül 1985, s. 645-651.
647. Tekeli Sevim. İlk Japonya Haritasını Çizen Türk Kaşgarlı Mahmut // *TA*, XXI, s. 389-392.
648. Tekeli Sevim. İlk Japonya Haritasını Çizen Türk Kaşgarlı Mahmut // *TDEA*, II, s. 353-356.
649. Tekin Talat. Karahanlılar Dönemi Türk Şiiri // *TD*, sayı 409, Ocak 1986, s. 81-157.
650. Tekin Talat. Orhon Türkçesi Grameri. İstanbul: 2003, 272 s.
651. Tekin Talat. Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler. Ankara: 1995, 192 s.
652. Teres Ersin. Divanü Lugat-it-Türk ve Budist Uygur Metinlerinde Ortak Birkaç Sözcük Üzerine//Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi İCANAS-38. Ankara: 10-15 Eylül 2007, Bildiri Özetleri Kitabı, s. 142.
653. Teres Ersin. Divanü Lugat-it-Türk ve Budist Uygur Metinlerinin Sözvarlığı bakımından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2006, 813 s.
654. Teres Ersin. Divanü Lugat-it-Türk'ten Seçmeler. İstanbul: 2007, 142 s.
655. Tevfikoğlu Muhtar. Ali Emiri Efendi. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989, 206 s.
656. Thomsen W. Çözülmüş Orhon Yazıtları. Ankara: 1993, 240 s.
657. Thuri Jozsef. On Dörlüncü Asır Sonlarına Kadar Türk Dili Yadigarları // *MT*, sayı 4, 1331 (h), s. 81-133.
658. Timurtaş Faruk. Tarih İçinde Türk Edebiyatı. İstanbul: 1981, 263 s.
659. Togan Zeki Velidi. Divanü Lugat-it-Türk'ün Telif Senesi Hakkında//*Atsız Mecmuası*, sayı 16, Ağustos 1932, s.77-80.
660. Togan Zeki Velidi. Eski Türk ve Moğolların Haritaları ve Haritacılığı Meselelerine Dair Notlar. I. Mahmut Kaşgarinin Haritası // *Kopuz Dergisi*, sayı 5, Ağustos 1939.
661. Togan Zeki Velidi. Mahmut Kaşgarî'ye Ait Notlar // *Atsız Mecmuası*, sayı 17, Eylül 1932, s. 133-136.
662. Togan Zeki Velidi. Karahanlılar (840-1212). İstanbul: 1967 Yılı Ders Notları, 145 s.
663. Togan Zeki Velidi. Tarihte Usul. İstanbul: 1969, 350 s.
664. Togan Zeki Velidi. Umumi Türk Tarihine Giriş. İstanbul: 1946, c. 1, s. 57-60, 81-82.
665. Toker Mustafa – Kaya Emel. Divanü Lugat-it-Türk'te Geçen Hastalık ve Organ Adlarının Tatar Türkçesi ile Anadolu Türkçesindeki Durumlarının Karşılaştırmalı Çözümlemesi // *Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu*. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 40.
666. Toprak Funda. Divanü Lugat-it-Türk'te İşteş Çatılı Fiillerden Yola Çıkarak Türkçede İşteşlik Kavramının Fonksiyonları // *Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu*. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 40.
667. Turan Fikret. Türk Dili ve Kültürünün İslam Medeniyetine Eklemlenmesi Sürecinde Divanü Lugat-it-Türk'te Yansıtılan Türk Kimliği // *Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu*. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 41.
668. Turan Osman. İlig Unvanı Hakkında // *TM*, sayı VII-VIII, 1940-42, s. 192-199.
669. Turan Osman. Terken Unvanı // *Türk Hukuk Tarihi Dergisi*, I, 1944, s. 67-73.
670. Turan Osman. Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi. I c., İstanbul: 1995, XX+216 s.
671. Turan Osman. Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi. II c., İstanbul: 1995, XIII+347 s.
672. Turan Osman. Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi. İstanbul: 1978, 628 s.
673. Turan Şekür. Uygur Türkleri Edebiyatı // *Türk Dünyası El Kitabı*. 3. cilt, Edebiyat, Ankara: 1992, s. 769-778.
674. Tursun Emin. Karahanlıca ve Hotan Dialekti // *TDA*, II, 1983, s. 18-28.
675. Tülücü Süleyman. Divanü Lugat-it-Türk'te Kadın İçin Kullanılan Sözcükler // *TDA*, sayı 16, Şubat 1982, s. 149-168.
676. Türk Dili. Divanü Lugat-it-Türk Özel Sayısı. Sayı 253, Ekim 1972, s. 4-124.

677. Türk Dünyası El Kitabı. Coğrafya-Tarih. I cilt, Ankara: 1992, 544 s.
678. Türk Dünyası El Kitabı. Edebiyat. III c., Ankara: 1992, 778 s.
679. Türk O. Kemalettin. Futbol, Polo, Boks ve Divanü Lugat-it-Türk // *Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi*, sayı 24, Aralık 1940.
680. Türk O. Kemalettin. Türk Dili ve Divanü Lugat-it-Türk // *Yeni Mecmua*, sayı 82, 20 Sontesrin 1940.
681. Türkay Kaya. Kaşgarlı'dan Günümüze Gelen Atasözleri // *TDAY-B*, 1980-1981, s. 39-42.
682. Türkay Kaya. Kaşgarlı'nın Derlediği Yansıma Sözcükler // Ömer Asım Aksoy Armağanı, TDK, Ankara: 1978, s. 241-257.
683. Türkçe Sözlük. 10. Baskı, Ankara: 2006, 2244 s.
684. Türkmen Fikret. Günümüz Halk Şiirinde Kullanılan Şekil ve Türlerin Divanü Lugatı't-Türk'deki İlk Örnekleri // Divanü Lugatı't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, DTK, s. 30-35.
685. Tüzüner Atıf. Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi Münasebetiyle Besim Atalayı Tebrik Ederken // *Yeni Sabah*, 12, 13, 16, 17, 18, 20, 22, 23 Ağustos 1940.
686. Uçar Erdem – Yener Mustafa Levent. Eski Türkçede İlk Hecede Ünlüler Meselesi ve Divanü Lugat-it-Türk // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 41.
687. Uluçay M. Çağatay. İlk Müslüman Türk Devletleri. İstanbul: 1977, XVI + 336 s.
688. Uzun N. E., Uzun L.S., Aksan Y.K., Aksan M. Türkiye Türkçesinin Türetim Ekleri Bir Döküm Denemesi. Ankara: 1992, xx s.
689. Ülkütaşır M. Şakir. Büyük Türk Dilcisi Kaşgarlı Mahmut. 2. baskı, Ankara: 1972, 225 s.
690. Ülkütaşır M. Şakir. Büyük Türk Dilcisi Kaşgarlı Mahmut. Yurt Sesi, sayı 67, Ankara: 1946.

691. Ülkütaşır M. Şakir. Divanü Lugat-it-Türk'ün Folklor ve Etnografya Bakımından Tetkikine Dair Bir Tecrübe // *Bartın Gazetesi*, 29 Haziran 1931.
692. Ülkütaşır M. Şakir. Kaşgarlı Mahmut. Ankara: 1962, 22 s.
693. Ülkütaşır M. Şakir. Kaşgarlı Mahmut // *Ulus*, 11 Şubat 1966.
694. Üşenmez Emek. Divanü Lugat-it-Türk'te Geçen Dini Kelimeler Üzerine//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 41-42.
695. Üşenmez Emek. Karahanlı Türkçesinin Söz Varlığı // Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi İCANAS-38. Ankara: 10-15 Eylül 2007, Bildiri Özetleri Kitabı, s. 138.
696. Va-Nu. Besim Atalay'ın Lugat-it-Türk Tercümesi // *Akşam*, 27 Haziran 1940.
697. Vurucu İkbâl. Türk Birliği Perspektifinden Kaşgarlı Mahmud'u Yeni Bir Okuma Denemesi // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 42.
698. Yaltkaya Şerafeddin. Keşfü'z-Zünun. İstanbul: 1941, cilt 1, s. 808.
699. Yasin Yüsüpcan. Kaşgarlı Mahmud'a Göre Türklerde Harp // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 42-43.
700. Yıldırım Dursun. Çok Bağlamlı Bir Metin: Divanü Lugat-it-Türk ve Işık Çalan Ok // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 43.
701. Yılmaz Nuran. 11. Yüzyıl Müslüman Dünyasındaki Din Anlayışının Divanü Lugat-it-Türk'teki Yansımaları // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 43-44.
702. Wang Yuan-Xin. Çin'deki Uygur Diyalektleri Araştırma Tarihi. Ankara, 1994, 134 s.
703. Wang Yuan-Xin Qinq Zhou Zheng. Çin'de Divanü Lugatı't-Türk Üzerine Yapılan Çalışmalar // *Çevren Bilim Kültür Dergisi*, c. 18, sayı 81-82, Priştine: 1991, s. 107-112.

704. Zekiye Mirfatih. Çok Eski Türkler ve Onların İslamca Medeniyeti // Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 44.
705. Zekiye Mirfatih. Kaşgarlı Mahmut ve Türk Boylarının Etnik Birliğini Oluşturma Çabaları // Divanü Lugati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara: 7-8 Mayıs 1999, TDK, s. 90-95.
706. Zieme Peter. Kaşgari ve Türkçe Turfan Metinleri // BB, 1972, TDK, Ankara: 1975, s. 463-468.
707. Zülfikar Hamza. Terim Sorunları ve Terim Yapma Kılavuzu. Ankara: 1991.
708. Zülfikar Hamza. Ünlemler ve Ses Yansımalı Kelimeler // Türk Gramerinin Sorunları. II. Ankara: 1999, s. 492-495.

Özbek dilində:

709. Abdulloyev F. «Devonu luğotit turk» asarida uğuz komponentining urni masalasi // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1971, № 5, bet 51-56.
710. Aliyev A. «Devonu luğotit turk»daqi ayrim affikslarning Namanqan qruppa şevalarida kullanişi // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1971, № 5, bet 68-70.
711. Buronov M. Çorvaçilik leksikasidan // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1971, № 5, bet 70-81.
712. Fitrat A. Anq aski turk adabiyoti namunalari. Samarkand-Toşkent: 1927, 128 bet.
713. Fitrat A. Aski uzbek adabiyoti namunalari. Samarkand-Toşkent: 1928, bet 18-27.
714. Fozilov E. Maxmud Koşğariy «Devoni» nashrlarinqi kiyasiy tatqiq etiş tajribasi. BB, 1972, Ankara: 1975, bet 457-462.
715. Fozilov E. Maxmud Koşğariy va uning «Devon»i // *Uzbek tili va adabiyoti*. Toşkent: 1971, № 5, bet 34-39.
716. Fozilov E. Şarkning maşxur filolqlari Maxmud Koşğariy, Abu Xayyon, Jamoliddin Turkiy. Toşkent: Fan, 1971, 80 bet.

717. İbroximov S., Asomuddinova M. XI asrdaqi turkiy tillarda kasb-xunar atamaları va ularning «Devonu luğotit turk»da aks etişi // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1971, № 5, bet 57-62.
718. İşoyev A. «Devonu luğotit turk» va uzbek şevalari // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1971, № 5, bet 63-67.
719. Jumanioyozov R. Solix Mutallibov // *Uzbek tili va adabiyoti*. Toşkent: 1969, № 1, bet 79-81.
720. Kononov A.N. Maxmud Koşğariy va uning «Devonu luğotit turk» asari // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1972, № 1, bet 31-38.
721. Kononov A.N. Maxmud Koşğariy va uning «Devonu luğotit turk» asari // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1972, № 2, bet 29-35.
722. Maxmud Koşğariy. Turkiy Suzlar Devoni (Devonu luğotit turk). Tarjimon va nashrq tayarlovçi S.M. Mutallibov. Toşkent: Fan, 1960, I tom 500 bet.
723. Maxmud Koşğariy. Turkiy Suzlar Devoni (Devonu luğotit turk). Tarjimon va nashrq tayarlovçi S.M. Mutallibov. Toşkent: Fan, 1961, II, tom, 428 bet.
724. Maxmud Koşğariy. Turkiy Suzlar Devoni (Devonu luğotit turk). Tarjimon va nashrq tayarlovçi S.M. Mutallibov. Toşkent: Fan, 1963, III tom, 466 bet.
725. Maxmud Koşğariy. Turkiy Suzlar Devoni (Devonu luğotit turk). Ğ. Abduraxmonov va S. Mutallibovlar iştiroki va taxriri ostida. Toşkent: Fan, 1967, IV tom (indeks), 543 bet.
726. Maxmud Koşğariy // *Uzbek Sovet Ensiklopediyasi*. Toşkent, 1976, tom VII, bet 91-93.
727. Maxmudov K. Qrammatik kursatkiç // Maxmud Koşğariy. Turkiy Suzlar Devoni (Devonu luğotit turk). Toşkent: Fan, 1967, IV tom (indeks), s. 406-476.
728. Mutallibov S.M. Devonu luğotit turk va uning tarjimasi // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1971, № 5, bet 40-44.
729. Mutallibov S.M. Maxmud Koşğariyning «Devonu luğotit turk» asari xakida. Известия АН УзССР, 1947, № 4, bet 27-30.

730. Mutallibov S.M. Morfologiya va leksika tarixidan kisaqa o'çerk. To'skent, 1959, 210 bet.
731. Mutallibov S.M. XI asr yozma yodiqarliklarida fel kateqoriyasi. To'skent, 1955, 81 bet.
732. Mutallibov S.M. XI asrning buyuk filoloqlari va ularning noyob asarlari // Maxmud Ko'sgariy. Turkiy suzlar devoni –Devoni lu'gotit turk. Tarjimon va na'srqa tayorlovchi S.M. Mutallibov. To'skent: Fan, 1960, I tom, bet 7-39.
733. Niqmatov H. XI asrdaqi turkiy tillarning M.Ko'sgariy tamandan kilingan tasnifi // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1969, № 4, bet 51-53.
734. Uzbek adabiyoti tarixi. To'skent: Fan, 1978, I tom, 328 bet.
735. Valiyev U.N. «Devonu lu'gotit turk»da -çı/-çi affiksi tu'gri-sida // *Uzbek tili va adabiyoti*, 1964, № 3, bet 74-76.
736. Xasanov X. Maxmud Ko'sgariy. Xayoti va qeoqrafik me-rosi. To'skent: 1963, 83 bet.

Uy'gur dilinda:

737. Abdu'sukur Muhammot İmin. Balasa'gunning orni masilisi ha'kkida // XDİJ, 1995, № 4, bet 1-21.
738. Ahat Ablimit. Uy'gur tilidiki bir kança isimlarning tarixiy manbisi to'gri-sida // XDİJ, 1986, № 1, bet 30-50.
739. Arziyev Ruslan. «Kuta'du Bilik» va uning leksika-stilis-tikilik alahidilikliri. Almuta: 1966, 226 bet.
740. Arziyev Ruslan. Uy'gur tili. Almuta: Mektep, 2006, 448 bet.
741. Ataklik uy'gur alimi Məxmud Kəşkəri və uning ölməs əsəri «Türkiy tillar divanı» // Kəşkəri Məxmud. Türkiy Tillar Di-vanı - Divanü lüğat-it-türk]. Ürümçi: Xəlik nəşriyiti, 1981, tom I, bet 1-69.
742. Ayup Tursun. Kədimki uy'gur tili oku'sluki. Beyjin: 1998, 382 bet.
743. Ayup Tursun. «Kəşkər tili» to'gri-sida mülahizə // *Türkiy tillar tətqiqati*. 3. Beyjin: 1990, bet 19-50.

744. Baki Abdulhəkim. Uy'gur tilidiki sözləni türgə bölüş prin-sipliri // *Tıl və Tərcümə* jurnili, 1983, № 1, bet 40-58.
745. Erşidinov Batır. Uy'gur klassikleri icadiyitinde dastan jan-rı. Almuta: 1988, 168 bet.
746. Hacı Nur Hacı. Karaxanilərninq kiskiçe tarixi. Ürümçi: Şincanq Xəlik Nəşriyiti, 1984, 207 bet.
747. Həmdulla Reveydulla. Divanü lüğat-it-türk və folklor // XDİJ, 1987, № 4.
748. İsiyev D. Uy'gur tarixi. Almuta: 1995, 174 bet.
749. İmin Tursun. Xakaniyə tili və Xotən şevisi // *Türkiy tillar tətqiqati*. 2. Beyjin: 1983, bet 21-44.
750. مە ھموت قە شقە رى ديوان لغات الترك - تركى تىللار دىۋانى [Kəşkəri Məxmud. Türkiy Tillar Divanı - Divanü lüğat-it-türk]. Ürümçi: Xəlik nəşriyiti, 1981, tom I, 62+687 bet.
751. مە ھموت قە شقە رى ديوان لغات الترك - تركى تىللار دىۋانى [Kəşkəri Məxmud. Türkiy Tillar Divanı - Divanü lüğat-it-türk]. Ürümçi: Xəlik nəşriyiti, 1983, tom II, 533 bet.
752. مە ھموت قە شقە رى ديوان لغات الترك - تركى تىللار دىۋانى [Kəşkəri Məxmud. Türkiy Tillar Divanı - Divanü lüğat-it-türk]. Ürümçi: Xəlik nəşriyiti, 1984, tom III, 612 bet.
753. Kurban Vəli. Bizning tarixiy yeziklirimiz. Ürümçi: 1986, 255 bet.
754. Lan Yin. «Kutad'gu Bilik» və şərik-ğərip mədəniyiti. Ürümçi: 1994, 368 s.
755. Mütiy İbrahim, Osman Mirsultan. Məxmud Kəşkərininq yurti, həyati və məzari to'gri-sida // *Tarım* jurnili, 1984, san 3, bet 9-25.
756. Mütiy İbrahim, Osman Mirsultan. Məxmud Kəşkərininq yurti, həyati və məzari to'gri-sida // Uy'gur tili boyiçe tekşü-rüşlər. Almuta: 1988, bet 141-148.
757. Rahman Abdukərim. «Divanü lüğat-it-türk»din şaman dinigə karaş // XDİJ, 1987, № 3.
758. Ruzi Ablimit. Alim Məxmud Kəşkəriy və uning «Divanü lüğat-it-türk» namlik kitabı // XDİJ, ictimaiy pən kısmi, 1981, № 1, bet 17.
759. Sadvakasov Qocəxmət. İlmiy əmgəklər. Almuta: Alem, 2000, 320 bet.

- 760.Sadvakasov Qocəxmət. Məşhür «Divanu lüğət-it türk-ninq» uyğurçə tərcimisi həkkidə // İlmii əməklər. Almuta: Alem, 2000, bet 205-215.
- 761.Şirvani Yusif Ziya. Məxmüt Kəşkəri və uninq «Divanu lüğət-it-türk» əsəri // *Şark hakikati*, Taşkənt: 1947, № 3.
- 762.Talipov Tuğlukcan. Hazirki zaman uyğur tili. Fonetika və leksika. Ürümçi: 1986, 364 bet.
- 763.Talipov Tuğlukcan. Hazirki zaman uyğur tili. Morfolo-giya və sintaksis. Ürümçi: 1986, 456 bet.
- 764.Turğun Almas. Kədimki uyğur ədəbiyyiti. Kəşkər: 1988, 376 bet.
- 765.Turğun Almas. Uyğurlar. Almuta: 1992, tom 1, 224 bet.
- 766.Turğun Almas. Uyğurlar. Almuta: 1993, tom 2, 230 bet.
- 767.Uyğur klassik ədəbiyyit tarixi. Ürümçi: 2001, 298 bet.
- 768.Uyğur tili məsililiri. Ürümçi: 1984, 751 bet.
- 769.Uyğurşunaslik boyıçə tətqiqatlar. Almuta: 2002, 219 bet.
- 770.Ziyaiy Əxmət. Tarixiy meras-«Kutadğu Bilig» tuğrisidə mühakimə və bəyan // «Kutadğu Bilig» həkkidə bəyan. I. Kəşkər: 1986, bet 1-69.

Qazax dilində:

- 771.Baypakov K., Nürjanov A. Üli jibek jolı jəne ortağasırılık Kazakstan. Almatı: 1992, 208 bet.
- 772.Beketayev K., İbatov E. Maxmut Kaşkari. Tübi bir türki tili (Diuanı lüğət-it-türük). Almatı: 1993, 192 bet.
- 773.Əbdiraxmanov A. Maxmud Kaşkari jəne onomastika mə-seleleri//*Kazakstan mektebi*, Almatı: 1971, № 10, s. 88-91.
- 774.Kaşkari Maxmut. Türük sözdıqı (Diuanı lüğət-it-türük). Audarğan, alğısözi men ğılımi tüşünikterin jazıp baspağa dayındağan A.K. Equeubay. Almatı kalası: Xant baspası, I tom, 1997, 592 bet.
- 775.Kaşkari Maxmut. Türük sözdıqı (Diuanı lüğət-it-türük). Audarğan, alğısözi men ğılımi tüşünikterin jazıp baspağa dayındağan A.K. Equeubay. Almatı kalası: Xant baspası, II tom, 1997, 528 bet.

- 776.Kaşkari Maxmut. Türük sözdıqı (Diuanı lüğət-it-türük). Audarğan, alğısözi men ğılımi tüşünikterin jazıp baspağa dayındağan A.K. Equeubay. Almatı kalası, Xant baspası, III tom, 1998, 600 bet.
- 777.Kazak ədəbi tilinin tarixi kökderi. Almuta: Ğılım, 1989, 256 bet.
- 778.Kerimov Ə., Dosmuxamedı X. M.Kaşkaridin «Diuanı»ın tünqüş zertteuşı // Изв. АН Каз. ССР, серия филологиче-ская, 1992, № 6, bet 31-43.
- 779.Kürişjanov Ə. Turki dilderinin en alğaş zetteyli jayında (M.Kaşkari enbeginin 900 yıldığında) // Изв. АН Каз. ССР, серия общественная, 1972, № 1, bet 89-91.
- 780.Maxmut Kaşkari // Kazak Sovet Ensiklopeadiyası. Alma-tı, 1975, tom VII, bet 533.
- 781.Şəlekenov U. Kum baskan kala. Almatı: 1992, 120 bet.

Türkmən dilində:

- 782.Abitov B. Mahmıt Kaşgarlı – öz dövrününq beyik alımı // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 99.
- 783.Agayev K. Mahmıt Kaşgarlınınq sölüginde türkmen has atları // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 98-99.
- 784.Axallı S. Mahmıt Kaşgarlınınq sözlügi və türkmen dili. Aşqabat: İlim, 1958, 208+5 s.
- 785.Amanguliyeva G. Mahmıt Kaşgarlınınq «Divanı lüğət-it-türk» eseri ve ondaki halk edebiyatınınq nusgaları // «Mah-mıt Kaşgarlı türkologiya ılımini esaslandırıcıdır» atlı Hal-kara ılımi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 129-130.
- 786.Amanova O. Mahmıt Kaşgarlınınq «Divanında» öten za-man ortak işlik yasayan kəbir goşulmalar hakkında//«Mah-mıt Kaşgarlı türkologiya ılımini esaslandırıcıdır» atlı Hal-kara ılımi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s.116-117.

787. Annanepesov H., Gadamov G. Mahmıt Kaşğarlınıñ sözlüğünde derman ösümlikler ve lukmançılık adalgaları // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 94.
788. Arazov A. Mahmıt Kaşğarlınıñ “Divanı lugatit-türk” eseriniñ fonetika // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 103-104.
789. Aşyarov T., Çakanov H. Mahmıt Kaşğarlınıñ işinde geografik maglumatlar // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 149-150.
790. Atajanova O., Çariyeva O. Mahmıt Kaşğarlı ve onunıñ «Divanı lugatit-türk» eseriniñ türkmen tarihını övmekdeki ahamiyeti // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 70-71.
791. Atayev J. Türkmen diliniñ altın hazınası // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 147.
792. Atayev M. Mahmıt Kaşğarlınıñ “Divanı lugatit-türk” kitabı gadımı türki halkların edebi yadığarlıgıdır // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 128-129.
793. Atayeva G. Mahmıt Kaşğarlınıñ “Divanı lugatit-türk” kitabında oğuzların inançları hakkında maglumatlar // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 89.
794. Atdayev E. Mahmıt Kaşğarlı ve halk pedagogikası // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 91-92.
795. Atdayev S. Mahmıt Kaşğarlınıñ dörediciliğinde türki gahırman Alp Ör Tonqanıñ keşbi // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 150-151.
796. Babayeva G. Milli ayrıatnıqlarımızı övmekde Mahmıt Kaşğarlınıñ sözlüginin ahamiyeti // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 89-90.
797. Baltayev A. Gadımı saklardan galan etnografiki izler hakkında // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 152.
798. Baymıradov A. Mahmıt Kaşğarlınıñ sözlügi ve gündoğar eposınıñ şahırana kökleri // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 80-81.
799. Baymıradov B. Mahmıt Kaşğarlınıñ “Divanı” ve beyleki çeşmelerde Afrasiyabıñ umumulaşdırılan keşbi // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 126.
800. Bayramov K. Mahmıt Kaşğarlınıñ “Divanı” oğuzlar ve qarlıklar hakkında // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 72.
801. Bayramova J. Mahmıt Kaşğarlınıñ sözlüğünde ahlak bilimi ve edep kaydaları hakkında // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 155-156.
802. Begliyev M. Mahmıt Kaşğarlınıñ “Divanı” sözlük dizimi // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 99-100.
803. Bekjəyev T. Mahmıt Kaşğarlınıñ sözlüğündeki kər-hünər sözleri ve hazırki zaman türkmen diliniñ frazeologiyası // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 102.
804. Berdiyev B., Jumayeva M. Mahmıt Kaşğarlınıñ “Divanı” türkmen diliniñ söz yasalışınıñ yollarınıñ biri barada // «Mahmıt Kaşğarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı

- Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 108.
805. Borjakova K. Mahmit Kaşgarlınınq sözlüğündeki goşgular // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 138-139.
806. Çarriyev M. Mahmit Kaşgarlınınq mirası ve türkmen edebiyatı // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 137.
807. Esenmedova A. Mahmit Kaşgarlınınq sözlüğü ve türkmen dilininq morfologiyası // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 109-110.
808. Gajarov N., Sahıdov T. Mahmit Kaşgarlı ve Merkezi Aziyadaki türki halklar // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 59-60.
809. Garriyeva A. Mahmit Kaşgarlınınq “Divanı lugatit-türk” sözlüğünde türkmen halkınınq folklor-epiki mirası // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 84.
810. Geldiyev G. Həzirki zaman oğuz-türkmen nakıllarınınq Mahmit Kaşgarlınınq “Divanı luqatit-türk” eserindeki nuşgası // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 77-78.
811. Geldiyeva Ş. Mahmit Kaşgarlınınq “Türki dillerinq divanı” möhüm edebi çeşmedir // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 123-124.
812. Gıljov R. Mahmit Kaşgarlınınq “Divanını” türkmen diline terjime etmegin tejribesi ve meseleleri // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 159-160.
813. Gubayev A., Hanmıradov G. Kaşgar – kerven yollarının çatırındaki şəherdir // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 56-57.
814. Gummanova G. “Divanı lugatit-türk” ve “Kutadgu Bilig” // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 140-141.
815. Gurbanov H.D. “Divanı lugatit türk” türkmenlerinq orta asır tarixininq, etnografiyasınınq ve filologiyasınınq çeşmesi hökmünde // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 66-67.
816. Gurbangeldiyev J. Mahmit Kaşgarlınınq işinde qarlık, yağma, çigil boyları hakda // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 69-70.
817. Gurbangeldiyev O. Mahmit Kaşgarlınınq “Divanı lugatit-türk” kitabında söz yasalış barada // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 115.
818. Gurbannazarov R. Mahmit Kaşgarlınınq sözlüğündeki oğuz-türkmen pəhimleri // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 136-137.
819. Guzuçıyeva G. Türkmen nakıllarınınq köklerini övrenməkdə Mahmit Kaşgarlınınq sözlüğünün hızmatı // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 79-80.
820. Güjükov S. Mahmit Kaşgarlınınq “Divanı lugatit-türk” eserinde alkışlar ve dilegler // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 86-87.
821. Gündoğdiyev A. Mahmit Kaşgarlınınq kartası // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 61-62.
822. Hatamov J. Mahmit Kaşgarlı hormatlı unvanlar (titullar) hakında // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 56-57.

- ricıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 67-68.
823. Hıdırov Saparmırat. Dünya dil biliminin tükenmez hazinası // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 74-75.
824. Hıdırov Seyitməmmet. Münq yıl ozal doglan dövürdeşimiz // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 157-158.
825. İlməmmədov R. Kaşgarlınınq, Halil ibn Ahmedinq ve Zamaşarınınq sözlüklerininq usul ayrıntılıkları // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 104-105.
826. İlyasova Gurbancemal. Mahmıt Kaşgarlınınq “Divanı lugatit-türk” kitabındaki ağı nusgaları // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 82.
827. İlyasova Gülbahar. Mahmıt Kaşgarlınınq “Divanı lugatit-türk” işinde milli lingvistik dəpler // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 114.
828. İsmayılova N. “Türki Dillerinq Divanı” ılımı çeşme hökmünde // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 92.
829. Janbekov K. Türkmen diline değışli arap dilli golyazmalar // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 148-149.
830. Jumayev Ç. Mahmıt Kaşgarlınınq “Divanında” saz sunqatı bilen bağılaşıklı sözler // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 93-94.
831. Jumayev Ş. Mahmıt Kaşgarlınınq “Divanı lugatit-türk” sözlüğü türkmen dilinin tarihini övrenmegin möhüm çeşmesidir // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 106.
832. Kayumova A. Mahmıt Kaşgarlıda geyimler bilen bağılaşıklı sözler // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 100-101.
833. Kıyasova G., Məmmədov A. Mahmıt Kaşgarlınınq sözlüğününq ılımı-çeperçilik gımatı hakkında // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 120-121.
834. Kömekova G. Mahmıt Kaşgarlınınq “türkmen” sözüne beryən düdüşdirişi ve tarihi çeşmelerdeki maglumatlar // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 88-89.
835. Kuliyev Ç. Edebiyat teoriiyası ve “Divanı lugatit-türk” // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 141-142.
836. «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, 392 s.
837. Məmmətdjumayev A. Mahmıt Kaşgarlınınq “Divanı lugatit-türk” sözlüğünde “kö:lüg” sözününq düşündirilişi // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 107-108.
838. Muhadova G. Mahmıt Kaşgarlınınq “Divanında” söz ya-saylı goşulmalar // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 113.
839. Muhammedov A. Mahmıt Kaşgarlınınq “Divanı lugatit-türk” eseri ve “Gadımi türk sözdüğü” // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 118.
840. Musayev G., Orazmuhammedova G. Mahmıt Kaşgarlı ve türkmen halkınınq tarihi // «Mahmıt Kaşgarlı türkologiya

- ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 65.
841. Mustakov R. Mahmit Kaşgarlı ve türkmen edebiyatı // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 131.
842. Mustakova J., Nazarov A. Türkmen sözlükşınaslığınınq ösüş yolu // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 133-134.
843. Nartıyev N., Miradov A. Mahmit Kaşgarlınıq “Divanı” tarıhı sözşınaslığınq çeşmesidir // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 78-79.
844. Nazarova Y. Mahmit Kaşgarlınıq sözlüğünde şay-sep ve bezeg adalgaları // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 90-91.
845. Nurbadova G. Mahmit Kaşgarlınıq “Divanı” ılım-bilim ve onunq aħmiyeti hakkında // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 131-132.
846. Nurmammedov A. Mahmit Kaşgarlınıq “Divanı” türkmen dilininq çekimli fonemalarını şöhlelendiryən ilkinçi çeşmedir // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 112-113.
847. Nuriyev N. Alı Emiri ve onunq ılım dünyesindeki hizmetları // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 111-112.
848. Nuriyeva G. Mahmit Kaşgarlınıq “Divanındakı” şıgırlar ve onların tematikası // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 139-140.
849. Nuriyeva O. Mahmit Kaşgarlınıq “Divanında” hal işlik şekilleri // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 117-118.
850. Penjiyev M. Mahmit Kaşgarlı türki dillerinq klassifikasiyasını esaslandırıcıdır // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 103.
851. Petjikova M. Mahmit Kaşgarlınıq “Divanında” sıpat yasaylı -lı, -li goşulmasınım ulanılışı barada // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 115-116.
852. Rahmankulov F. Mahmit Kaşgarlınıq “Divanı” halk dörediciligininq çeşmesidir // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 85-86.
853. Recepov R. Eski türkmen edebiyatı. Aşqabat: ılım, 1991, s. 188-248.
854. Roziyeva A. Mahmit Kaşgarlınıq sözlüğünde ulanılyan atlarınq tematik bağıhı // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 92-93.
855. Sariyev B. Mahmit Kaşgarlınıq sözlüğünde türkmenoğuz-türk etnogeneş üşburclıhı // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 63-64.
856. Seyidov N. Türkmenlerde müçe yılları hakkındakı rovatlar ve onunq Mahmit Kaşgarlınıq kitabındakı bir nusgası // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 83.
857. Sometova M. “Türki Dillerin Divanı” eserinde Zülkarneyn hakkındakı maglumatlar // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 153-154.
858. Söyegov M. Gadımı alanlarınq dilini haysı yol bilen dikeldip boylar? // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 97-98.

859. Şıhiyeva O. Mahmüt Kaşgarlınınq sözlüğünde gadım sintaktik guruluşlarınq görnüşleri // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 113-114.
860. Təjimov A. “Divanı luga-tit-türk” kitabındaki şahıryana-lık // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 137-138.
861. Tuvakov M. Perhat Ciylanınq “Kaşgarlı Mahmüt” romanında dövür ve şahsiyet // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 135-136.
862. Türkmen ədəbiyyatının tarixi. Aşqabat: İlim, 1975, I tom, 480 s.
863. Yağşımıradoy G. Mahmüt Kaşgarlınınq «yoğ» sözünə düşündirişi ve onunq hazırki zaman yas dəplərinə gətənəsiği // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 84-85.
864. Veyisov B. Mahmüt Kaşgarlı ve hazırki zaman türkologiyası // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 145-146.
865. Yağmurov M. Mahmüt Kaşgarlı ve onunq dilimiz üçün eden ulı hızzmatları // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 157.
866. Yazgılıyev A. Arap dilininq Mahmüt Kaşgarlı sözlüginə təsiri // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 156-157.
867. Yusubov H. Mahmüt Kaşgarlı “etrek” sözününq etimologiyası barada // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ılımını esaslandırıcıdır» atlı Halkara ılımı maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, s. 124-125.

Tatar dilində:

868. Məxmütov X. Məngəlek yadıkyar. Kazan: Tatar Kitap nəşriyatı, 2002, 127 bet.
869. Məxmütov X. Borıñılar əytken süzlər (VII-XVII yöz-törki tatar yadıkyarlerinde aforizmlər). Kazan: Fiker, 2002, 256 bet.
870. Tatar ədəbiyatı tarixi. Kazan: Tatar Kitap nəşriyatı, 1984, I tom, 567 bet.

Başqırd dilində:

871. Şəripova Z.Y. Borıñgo törki yazma komartkları. Məxmüt Kaşkarininq «Divanı lögət it-törk» əsərə // Başkort ədəbiyatı tarixi. Öfö: Başkort Kitap nəşriyatı, 1990, I tom, bet 43-46.

Tacik dilində:

872. Çoreyev T.M. Mahmud bin əl-Hüseyn əl-Kaşgari və «Divanı luga-tit-türk». Düşənbə: 1990.

Fars dilində:

873. محمود ال قاشغري ديوان لغات الترك تبريز نشر اختر [Mahmud əl-Kaşgari. Divanı lüğət-it-türk. Tərcümə edən Hüseyn Düzgün. Təbriz: Əxtər nəşriyyatı, 2004, 628 s.].

Çin dilində:

874. Chen Shi Minq. Cong Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Kan Wey Wu Er Yü «R» De Yan-Bian [«Divanı lüğət-it-türk»ə görə uyğur dilindəki «r» samitinin dəyişməsi haqqında]. XDİİ, 1985, № 4, bet 60-65.
875. Chen Zong Zhen. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Zhong De Yan-Yu [«Divanı lüğət-it-türk»dəki atalar sözləri]. Min-Zu Yu-Wen [«Milli azlıqların dilləri» jurnalı], 1980, № 4.

876. Chen Zong Zhen. Cong Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Zong Yu Tu-Jue Hui-Gu Shi-Di Ji Ming-Su Yan-Jiu You-Guan De Zi Liao [«Divanü lüğat-it-türk»də türklərin və uyğurların tarixi, coğrafiyası və adətlərinin tədqiqinə dair materiallar]. Xi-Bei Min-Zu Wen-Cong [«Şimal-qərb milli azlıqlarını araşdırma toplusu»], 1984, № 2; Xi-Bei Min-Zu Xue-Bao [«Şimal-qərb milli azlıqlar institutunun jurnalı»], 1985, № 1.
877. Chen Zong Zhen. Cong Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Kan Ka-La-Han Wanq-Chao De-Wien Zi [«Divanü lüğat-it-türk»ə görə Qaraxani dövlətinin yazısına dair bir araşdırma]. Zhong-Guo Min-Zu Gu-Wen-Zi [«Milli azlıqların qədim abidələrinin tədqiqi»], 1984.
878. Geng Shi-Min. Ka-La-Han Wang-Chao Wen-Xian [Qaraxanilər dövrünə aid mətnlər]. Zhong-Yang Min-Zu Xue-Yuan Xue-Bao [«Mərkəzi Milli Azlıqlar İnstitutunun jurnalı»], 1978, № 1-2-3.
879. Hacı Nur Hacı. Şi-Yi (XI) Şi-Ji Wey-Wu Er-Zu Yu-Yan Xue-Jia Ma-He-Mu-De Ka-Şi-Ge-Li [XI əsr dilçisi Mahmud Kaşğari]. «Xinjiang Göziti», 2.05.1980.
880. Hu Zhen-Hua, Geng Shi-Min. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Jie-Shao [«Divanü lüğat-it-türk» haqqında məlumat]. «Xinjiang ədəbiyyatı» jurnali, 1964, № 4.
881. Liao Ze-Yu. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Zhong De Min-Jian Chuan-Shuo [«Divan»dakı xalq əfsanələri haqqında]. Xin-Jiang Min-Zu Wien-Xue Yan-Jiu [«Sintszyan milli azlıqları ədəbiyyat araşdırmaları» jurnalı], 1985, № 3.
882. Li Jing Wey. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Yu-Fa Xing-Shi Suo-Yin-Shi [«Divanü lüğat-it-türk»dəki qrammatik kateqoriyalar haqqında]. Ka-Shi Shi-Fan Xue-Yuan Xue-Bao [«Kaşğar Maarif İnstitutunun jurnalı»], 1981, № 1.
883. Li Zeng-Xiang, Li-Jing Wey. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Ji-Qi Yan-Jui Qing-Kuang [«Divanü lüğat-it-türk» və onun tədqiqi haqqında]. Tu-Shu Ping-Jie [«Kitab tənqidi və reklamı» jurnalı], 1980, № 4.
884. Lui Yi-Tang. Han-Yi Tu-Hui-Yu Be-Shi Ba-Li [Çinca mətnlərdə rastlanan Be-şi Ba-li (Beşbalık) sözünün izahı]. Bian-Zheng Xue-Bao [«Sərhədlər siyasəti jurnalı»], 1968, № 7.
885. Lui Yi-Tang. Tuf-Jue Ke-Han Shi Xi-Kao [Türk xaqanları şəcərəsinin izahı]. Bian-Zheng Yan-Jiu-Suo Nian-Bao [«Sərhədlər siyasəti institutunun illiyi»], 1976, № 7.
886. Mütiy İbrahim. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Ji-Qi Zuo-Zhe Ma-He-Mu-De Ka-Şi-Ge-Li [«Divanü lüğat-it-türk» və onun müəllifi Mahmud Kaşğari]. Bai-Ke Zhi-Shi [«Ensiklopedik məlumat jurnalı»], 1984, № 1.
887. Niğmət Minqcani. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Yu Xian-Dai Ha-Sa-Ke-Yu De Guan-Xi [«Divan»ın dilinin müasir qazax dili ilə əlaqəsi]. Xin-Jiang She-Hui Ke-Xue [«Sintszyan ictimai elmlər jurnalı»], 1981, № 1; 1982, № 1.
888. Niu Ru-Cheng. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Di-Yi-Juan Zhong-Ya Di-Minq Yan-Jui. [«Divanü lüğat-it-türk»ün I cildində verilmiş Orta Asiya yer adları haqqında]. Xi-Bei Shi-Di [«Şimal-qərb çağ jurnalı»], 1987, № 2.
889. Rəhman Abdukerim. Tan Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Zhong Suo-Yin Şi-Ge De Zhe-Xue Jia-Zhi [«Divanü lüğat-it-türk»dəki şeirlərin fəlsəfi dəyəri haqqında]. XDİJ, 1983, № 3.
890. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan, ديوان لغات الترك [Divanü lüğat-it-türk], Beyjin: Millətlər nəşriyiti, 2002, I cild, 554 bet.
891. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan, ديوان لغات الترك [Divanü lüğat-it-türk], Beyjin: Millətlər nəşriyiti, 2002, II cild, 378 bet.
892. Tu Tszüe Yuy Datsıdyan, ديوان لغات الترك [Divanü lüğat-it-türk], Beyjin: Millətlər nəşriyiti, 2002, III cild, 442 bet.
893. Xiao Zhong-Yi. Yüe-Tan Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Ji-Qi Yan-Jiu Zhong De Ji-Ge Wien-Ti Jiang-Tan Tu Tszüe Yuy Datsıdyan Han Wen Yi-Ming De Que-Ding [«Divanü lüğat-it-türk»ün tədqiqinin bəzi problemləri və əsərin adının Çin dilinə tərcüməsinin dəqiqləşdirilməsi haqqında]. Yu-Yuan Yu Fan-Yi [«Dil və tərcümə» jurnalı], 1985, № 2.

894. Zhang Guang-Da. Guang-Yu Ma-He-Mu-De Ka-Şi-Ge-Li De Tu Tszüe Yuy Datsıdyan-Hui Yu Jiang-Yu Ci-Shu Ve Yuan-Xing Di-Tu [Mahmud Kaşğarının «Divanü lüğat-it-türk» əsərindəki yuvarlaq dünya xəritəsi haqqında]. Zhong-Yang Min-Zu Xue-Yuan Xue-Bao [«Mərkəzi Milli Azlıqlar İnstitutunun jurnalı»], 1978, № 2.
895. Zhu Zhinminq. Wey Wu Er Yü Li De Xan Yü Jie Si [Uyğur dilində Çin dilindən alınma sözlər]. Zhong Guo Yu-Wen [«Çin dilləri jurnalı»], 1965, № 5, s. 12-25.

Yapon dilində:

896. Fucimoto Katsuji. Mafumudo Kaşugari Toruko-Arabu-go Citen no Hoya-ku Çime-iben [Mahmud Kaşğarının türkcə-ərəbcə lüğətinin yapon dilinə tərcüməsi: yer adları qismi]. Tozai-gakucutsu Kenkyū-co İho, 5, 1957, s. 36-48.
897. Haneda Akira. Kaşugari to Toruko-Arabu-go Citen [Kaşğari və onun türkcə-ərəbcə lüğəti]. İvai-hakuşi Koki Kinen Tenseki Ron-şu, 1963, s. 521-526.
898. Sumi Hiyedoşi. Çuo Asia Toruko-go: Kaşugaru-Hogen no Kenkyu (Orta Asiya türkcəsi: Kaşğar şivəsi haqqında araşdırmalar). Tokyo: Ryubin-şok-yoku, 1944, s. 52-56.

Rus dilində:

899. Абдуллаев Х. Построение народных пословиц в произведении «Диван лугат ат-тюрк» // «Mahmit Kaşğarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, c. 355.
900. Абдиназимов III. М.Кашгари–основположник тюркского языкознания // «Mahmit Kaşğarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, c. 388-389.
901. Абдыл Гапур М.А. Вклад Махмуда Кашгари в развитие тюркского языкознания // «Mahmit Kaşğarlı türkologiya

ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, c. 306-307.

902. Абдурахманов Г.А. Исследование по старотюркскому синтаксису. XI в. М.: 1967, 210 с.
903. Абдурахманов Г. К вопросам перевода и исследования «Диван лугат ат-тюрк» М.Кашгари // «Mahmit Kaşğarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, c. 388.
904. Абдурахманов Г.А., Шукуров III.Ш. Грамматический очерк старотюркского языка XI века. Махмуд Коşğарий. Туркий Сузлар Devoni (Devonu luğotit türk). Тоşkent: Fan, 1967, IV том (luğat-indeks), c. 479-525.
905. Абибулла М. К вопросу об изучении в Китае творчества Махмуда Кашгарлы // «Mahmit Kaşğarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, c. 356-357.
906. Агаджанов С.Г. Государство сельджукидов и Средняя Азия в XI-XII вв. М.: Наука, 1991, 303 с.
907. Агаджанов С.Г. Очерки истории огузов и туркмен Средней Азии в IX-XIII вв. Ашхабад, Ылым, 1969, 295 с.
908. Агаджанов С.Г. Сельджукиды и Туркмения в XI-XII вв. Ашхабад, Ылым, 1973, 163 с.
909. Адилов М. Почему «Диван лугат ат-тюрк» дошел до нас в единственном экземпляре // «Mahmit Kaşğarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, c. 277.
910. Азизов С. Астрономические сведения в «Диван лугат ат-тюрк» М.Кашгари. // «Mahmit Kaşğarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, c. 380-381.
911. Ализаде С.Г. Именные части речи в «Шухаданамс». АКД, Баку: 1966, 27 с.
912. Алниязов А. Синтаксические особенности пословиц и поговорок в «Диван лугат ат-тюрк» // «Mahmit Kaşğarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, c. 276.

913. Алпатов В.М. Махмуд Кашгарский и когуакуся // *Türkologiya*, 1999, № 1-4, с. 20-26.
914. Аразов А.. Фонетика “Диван лугат ат-тюрк” М.Кашгари // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 336.
915. Аристов Н.А. Заметки об этническом составе тюркских племен и народностей и сведения об их численности // Живая старина, год IV, вып. III-IV, СПб.: 1896, с. 277-456.
916. Асланов В.И. «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгари и азербайджанский язык // СТ, 1972, № 1, с. 61-74.
917. Ауэзова З.-А.М. Введение//Махмуд ал-Кашгари. Диван Лугат ат-Турк. Перевод и предисловие З.-А.М.Ауэзовой, индексы Р.Эрмерса. Алматы: Дайк-Пресс, 2005, с. 3-5.
918. Ауэзова З.-А.М. Предисловие//Махмуд ал-Кашгари. Диван Лугат ат-Турк. Перевод и предисловие З.-А.М.Ауэзовой, индексы Р.Эрмерса. Алматы: Дайк-Пресс, 2005, с. 6-50.
919. Ауэзова З.А. Тюркские образы всевластного времени в «Диван лугат ат-тюрк» // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 278.
920. Ахаллы С. Словарь Махмуда Кашгарского и туркменский язык. АКД, Ашхабад: 1958, 21 с.
921. Ахмад Нисар. Махмуд Кашгари–гений-новатор // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 310.
922. Аширов А. “Словарь тюркских языков” М.Кашгари – важный источник по изучению этнографии тюркских народов // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 301-302.
923. Бабаяров Г., Кубатин А. К освещению истории тюркских народов в произведениях Бируни и Кашгари // «Mah-

- mit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 296.
924. Билал Угуз. Махмуд Кашгари–великий ученый Востока // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 307.
925. Бобоев Ф. Проблема жанра поэтических текстов «Диван лугат ат-тюрк» // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 352-353.
926. Бавдинов Р. Тюркский языковой космос и феномен М.Кашгари // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 382.
927. Байрамов Г.А. Фразеологические единицы в тюркских языках в словаре Махмуда Кашгарского «Диван лугат ат-турк»//Ученые записки Азербайджанского государственного университета. Серия языка и литературы, 1966, № 3, с. 3-12.
928. Баласагунский Юсуф. Благодатное знание. Перевод С.Н.Иванова. М.: 1983, 560 с.
929. Балчык Мустафа. Махмуд Кашгари – выдающийся ученый Центральной Азии // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 285-286.
930. Бартольд В.В. Баласагун // Сочинения, т. II, М.: Наука, 1965, с. 355-357.
931. Бартольд В.В. Двенадцать лекций по истории турецких народов Средней Азии // Сочинения, т. V, М.: Наука, 1968, с. 19-195.
932. Бартольд В.В. Илек-ханы // Сочинения, т. II, ч. 2, М.: изд-во восточной лит-ры, 1963, с. 519-520.
933. Бартольд В.В. История культурной жизни Туркестана// Сочинения, т. II, ч. 1, М.: изд-во восточной лит-ры, 1963, с. 169-392.

934. Бартольд В.В. История турецко-монгольских народов // Сочинения, т. V, М.: Наука, 1968, с. 196-229.
935. Бартольд В.В. История Туркестана // Сочинения, т. II, ч. 1, М.: изд-во восточной лит-ры, 1963, с. 109-162.
936. Бартольд В.В. Обзор содержания словаря Махмуда Кашгарского и выписки к нему (фонд 86, опись 1, № 181).
937. Бартольд В.В. Очерк об истории Семиречья // Сочинения, т. II, ч. 1, М.: изд-во восточной лит-ры, 1963, с. 23-106.
938. Бартольд В.В. Туркестан в эпоху монгольского нашествия // Сочинения, т. I, М.: изд-во восточной лит-ры, 1963, 760 с.
939. Бартольд В.В. Тюрки. (Историко-этнографический обзор) // Сочинения, т. V, М.: Наука, 1968, с. 576-595.
940. Баскаков Н.А. Введение в изучение тюркских языков. М.: 1962, 176 с.
941. Баскаков Н.А. Введение в изучение тюркских языков. М.: Высшая школа, 1969, 384 с.
942. Баскаков Н.А. Историко-типологическая морфология тюркских языков: структура слова и механизм аглютинации. М.: Наука, 1979.
943. Баскаков Н.А. Историко-типологическая характеристика структуры тюркских языков. Словосочетание и предложение. М.: Наука, 1975, 287 с.
944. Баскаков Н.А. К этимологии огуз, огуз каган // СТ, 1982, № 1, с. 88-90.
945. Баскаков Н.А. Каракалпакский язык. М.: изд-во АН СССР, 1951, 411 с.
946. Баскаков Н.А. Причастие -ды/-ты в тюркских языках // Труды Московского института востоковедения, 1951, вып. 6, с. 205-217.
947. Баскаков Н.А. Роль уйгуро-карлукского языка караханидского государства в развитии литературных тюркских языков средневековья // СТ, 1970, № 4, с. 13-19.
948. Баскаков Н.А. Тюркская лексика в «Слове о полку Игореве». М., Наука, 1985, 2008 с.

949. Баскаков Н.А. Тюркские языки. М.: изд-во восточной лит-ры, 1960, 247 с.
950. Благова Г.Ф. К теории тюркского склонения // СТ, 1978, № 5, с.3-9.
951. Благова Г.Ф. К теории тюркского падежного склонения. // «Тезисы докладов I Международного симпозиума ученых соц. стран на тему: «Теоретические проблемы восточного языкознания», ч. I, М.: 1977, с. 33-35.
952. Благова Г.Ф. Тюркское склонение в ареально-историческом освещении (юго-восточный регион). М.: Наука, 1982, 304 с.
953. Богородицкий В.А. Законы сингармонизма в тюркских языках. Казань: 1927.
954. Бомбачи А. Тюркские литературы // Введение в историю и стиль. ЗТ, вып. I, М.: 1968, с. 191-193.
955. Боровкова Т.А. Грамматический очерк языка «Дивану лугат ит-тюрк». АКД, 1966, 15 с.
956. Боровкова Т.А. К вопросу о долготе гласных в языке «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгари // Тюркологическая конференция в Ленинграде 7-10 июня 1976 г. Тезисы докладов, Ленинград: 1967, с. 12-13.
957. Боровкова Т.А. О губных согласных в «Дивану лугат ит-тюрк» // ТС, М.: 1966, с. 24-27.
958. Боровкова Т.А. О фонетической терминологии в Словаре Махмуда Кашгарского // Изв. АН СССР, ОЛЯ, 1966, № 6, с. 528-531.
959. Боровкова Т.А. Относительно первого издания Словаря Махмуда Кашгарского // НАА, 1964, № 5, с. 133-135.
960. Бубенок А. Печенеги и огузы-тюрки в Саркеле // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 282-285.
961. Бунятов З.М. Гарс ан-Нима ас-Саби и Камал ад-Дин ибн ал-Фувати об истории Караханидов. // Письменные памятники Востока. Историко-филологические исследования, 1974. М.: Наука, 1981, с. 5-10.

962. Валидов Джемаль. О словаре турецких языков Махмуда Кашгарского // Вестник Научного Общества Татароведения. Казань: 1927, № 7, с. 107-112.
963. Валитова А.А. К вопросу о классовой природе Караханидского государства // Труды Киргизского филиала АН СССР, Фрунзе: т. 1, вып. 1, 1943, с. 127 -136.
964. Велиев И.Д. Форма выражения прошедшего времени в «Дивану лугат ит-тюрк» // Ученые записки АГУ. Серия язык и литературы, 1968, № 5..
965. Галиев А. Самоидентификация тюрков по “Диван лугат ат-тюрк” М.Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 303-306.
966. Гарипов Т.М. Кыпчакские языки Урало-Поволжья // Опыт синхронической и диахронической характеристики. М.: 1979..
967. Гарипов Т.М. Махмуд Кашгари и кыпчакские языки Урало-Поволжья // СТ, 1972, № 1, с. 47-51.
968. Григорьев Г.Г. Караханиды в Мавераннахре по Тарихи-Мунедджимбаши, СПб.: 1874, 18 с.
969. Гулиев А. Самоидентификация тюрков по «Диван лугат ат-тюрк» Махмуда Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 303-306.
970. Гулиев Т. Стихосложение в «Диване» Махмуда Кашгарлы // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 359-360.
971. Гулиева Я. Махмуд Кашгарлы об огузах // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 293-294.
972. Гюрсес И. Тема единства в произведении М.Кашгари «Словарь тюркских языков» // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 379-380.
973. Давидович Е.А. Вопросы хронологии и генеалогии Караханидов второй половины XII в.//Средняя Азия в древности и средневековье. М.: Наука, 1977, с. 177-187.
974. Давидович Е.А. Нумизматические материалы для хронологии и генеалогии среднеазиатских караханидов// Труды ГИМ, вып. XVI (Нумизматический сборник), М., 1957, с. 91-119.
975. Давидович Е.А. О двух караханидских каганатах // НАА, 1968, № 1, с. 67-76.
976. Даулетов А. К вопросу о природе и функции сингармонизма в тюркских языках и труды М.Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 373-374.
977. Демирчизаде А.М. Сравнительный метод лингвиста XI века Махмуда Кашгарского // Известия АН Азерб. ССР. Серия общественных наук. 1964, № 4, с. 45-55.
978. Демирчизаде А.М. Сравнительный метод Махмуда Кашгари // СТ, 1972, № 1, с. 31-42.
979. Джафар А. Из истории применения сравнительно-исторического метода к изучению тюркских языков // Материалы I научной конференции востоковедов. Ташкент: 1958, с. 856-862.
980. Джолдасбеков М. Древнетюркские литературные памятники и их отношение казахской литературе. АКД, Алма-Ата: 1969, 26 с.
981. Дмитриев Н.К. Грамматика башкирского языка. М.-Л.: изд-во АН СССР, 1948, 267 с.
982. Дюерфер Г. Махмуд Кашгари об аргу и халаджах // СТ, 1987, № 1, с. 37-44.
983. Древнетюркский словарь. Под ред. В.М.Наделяева, Д.М. Насилова, Э.Р.Тенишева, А.М.Щербака. Ленинград: 1969, 676 с.
984. Егсеубаев А. Идеино-художественное влияние поэмы «Кутадгу Билиг» Юсуфа Баласагунского на развитие казахской литературы. АКД, Алма-Ата: 1989, 24 с.

985. Елгеади М.А. Литературное наследие М.Кашгари – кладь мировой культуры // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 275.
986. Жузе П.К. К выяснению значения слова «тат» // Известия Азербайджанского ГНИИ, т. I, вып. 3, Баку: 1930, с. 11-15.
987. Жузе П.К. Thesaurus Linguarum Turkocum // Известия восточного факультета Азерб. государственного университета. Востоковедение, I, 1926, с. 74-94.
988. Жузе П.К. Thesaurus Linguarum Turkocum // Известия восточного факультета Азерб. государственного университета. Востоковедение, II, 1927, с. 27-35.
989. Захир М.Н. Махмуд Кашгари о туркменах // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 303.
990. Ибрагимов С., Асамуддинова М. Отражение профессиональной терминологии в «Дивану лугат-ит-тюрк» и «Кутадгу Билиг» // СТ, 1972, № 1, с. 114-122.
991. Ибрагимов С.К., Храковский В.С. Махмуд Кашгари о расселении племен на территории Казахстана // Вестник АН Каз. ССР, 1958, № 11, с. 93-98.
992. Ибрагимов С.К., Храковский В.С. Материалы из истории образования казахского языка // Известия АН Каз. ССР, серия истории, археологии и этнографии, 1959, вып. 2 (10), с. 94-100.
993. Исхакова Н. Внимательный падеж в словосочетаниях «Диван»а Махмуда Кашгари // СТ, 1977, № 1, с. 94-97.
994. Исламов М.И. Древние формы личных местоимений в диалектах и говорах азербайджанского языка // СТ, 1972, № 3, с. 16-28.
995. Исламов М.И. Местоимения в диалектах и говорах азербайджанского языка. АДД, Баку, 1973, 75 с.
996. Исследования по сравнительной грамматике тюркских языков. Морфология, М.: 1956, 335 с.
997. Исмаилзаде Н. Великий ученый-энциклопедист огузо-тюркского мира // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 386.
998. Исова Л. Историко-географический аспект исследования наследия М. Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 377-378.
999. Исоматов М. Сведения М.Кашгари об этнониме «таджик» в контексте современных исследований // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 376-377.
1000. Казембек М. Общая грамматика турецко-татарского языка. Казань, 1846, 457 с.
1001. Кайдаров А.Т. Уникальный лексикографический труд // Вестник АН Каз. ССР, вып. 2, 1960, с. 109-111.
1002. Канаатов Т. Применение поэтических форм эпохи М. Кашгари в детском стихосложении // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 361.
1003. Караев О. Историко-географические данные, сообщаемые Махмудом Кашгари // СТ, 1972, № 1, с. 111-113.
1004. Караев О. История Караханидского каганата. Фрунзе: 1983, 301 с.
1005. Караев О. Земля тогузгузов, карлуков, хазлажия, хилхия, кимаков и киргизов по карте аль-Идриси // Арабско-персидские источники о тюркских народах. Фрунзе: Илим, 1973, с. 4-48.
1006. Каримов К. Категория падежа в языке «Кутадгу Билиг». АКД. Ташкент: 1962, 26 с.
1007. Каримов К., Умаров Э. Салих Муталлибов. СТ, 1980, № 3, с. 106-107.
1008. Картабаева Е. М.Кашгари и эпоха «мусульманского ренессанса» // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 312-313.
1009. Картал Л. Вклад Махмуда Кашгари в мир науки // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı

- Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 335.
1010. Кервенов Т. Повествования и притчи, использованные М. Кашгари в «Дивану лугат ат-тюрк» // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 320.
1011. Кляшторный С.Г. Древнетюркские рунические памятники. М.: Наука, 1964, 215 с.
1012. Кляшторный С.Г. История тюркского населения Восточного Туркестана//Восточный Туркестан глазами русских путешественников. Алма-Ата: 1988, с. 44-58.
1013. Кляшторный С.Г. Эпоха «Кутадгу Билиг» // СТ, 1970, № 4, с. 82-86.
1014. Кляшторный С.Г. Эпоха Махмуда Кашгарского // СТ, 1972, № 1, с. 18-23.
1015. Кондратьев В.Г. Очерк грамматики древнетюркского языка. Ленинград: 1970, 165 с.
1016. Кононов А.Н. Грамматика современного турецкого литературного языка. М.-Л.: 1956, 569 с.
1017. Кононов А.Н. Грамматика узбекского литературного языка. М.-Л.: 1960, 446 с.
1018. Кононов А.Н. Грамматика языка тюркских рунических памятников (VII-XI вв.). Ленинград: 1980, 255 с.
1019. Кононов А.Н. Изучение «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгарского в СССР. СТ, 1973, № 1, с. 3-9.
1020. Кононов А.Н. История изучения тюркских языков в России: дооктябрьский период. Л.: Наука, 1982, 360 с.
1021. Кононов А.Н. Махмуд Кашгарский и его «Дивану лугат ит-тюрк» // СТ, № 1, 1972, с. 3-17.
1022. Кононов А.Н. Махмуд Кашгарский и его «Словарь тюркских языков» // Филология и история стран зарубежной Азии и Африки. Тезисы. Ленинград: 1965, с. 25-27.
1023. Кононов А.Н. Поэма Ю. Баласагунского «Благодатное знание» // Юсуф Баласагунский. Благодатное знание. М.: Наука, 1983, с. 495-517.

1024. Кононов А.Н. Родословная туркмен. Сочинение Абу-л Гази хана Хивинского. М.: изд-во АН СССР, 1958, 190+94 с.
1025. Кононов А.Н. Способы и термины определения стран света // ТС, 1974. М.: 1978, с. 72-89.
1026. Кононов А.Н. Тюркская филология в СССР. 1917-1967. М.: Наука, 1968, 48 с.
1027. Кононов А.Н., Нигматов Х.Г. Махмуд Кашгарский о тюркских языках // «История лингвистических учений: Средневековый Восток». Ленинград: Наука, 1981, с. 130-142.
1028. Короглы Х.Г. Алп Эр Тонга и Афрасияб по Юсуфу Баласагуни, Махмуду Кашгари и другим авторам//СТ, 1970, № 4, с. 108-115.
1029. Короглы Х.Г. Взаимосвязи эпоса народов Средней Азии, Ирана и Азербайджана. М.: Наука, 1983, 336 с.
1030. Короглы Х. Г. Древнетюркская литература // СТ, 1988, № 5, с. 16-21.
1031. Короглы Х.Г. Узбекская литература. М.: 1977, с. 75-86.
1032. Котвич В. Исследования по алтайским языкам. М.: 1962, 371 с.
1033. Кочетов А.Н. Буддизм. М.: 1968, 175 с.
1034. Кочнев Б.Д. К идентификации некоторых ранне-караханидских титулов и лакабов // История и археология Средней Азии. Ашхабад, Ылым, 1978, с. 220-225.
1035. Кочнев Б.Д. Шаш (Чач) и Илак при Караханидах (по нумизматическим материалам) // Древняя и средневековая культура Чача. Ташкент, Фан, 1979, с. 110-166.
1036. Кулиев Г.К. О форме винительного падежа sözün, tewesin в тексте «Divanü lugat-ît-türk» Махмуда Кашгари // СТ, 1970, № 4, 67-70.
1037. Курышжанов А. Из истории исследования сочинения Махмуда Кашгарского//Труды Института Языкознания АН Каз.ССР, т. III, 1963, с. 182-189.
1038. Курышжанов А. Махмуд Кашгари о кыпчакском языке // СТ, № 1, 1972, с. 52-60.

1039. Курышжанов А. О первой исследовательской работе по тюркским языкам (к 900-летию труда Махмуда Кашгари) // Известия АН Каз. ССР, СО, 1972, № 1, с. 79-81.
1040. Кучкартаев И. Лексика «Дивану лугат-ит-тюрк» Махмуда Кашгари и современный узбекский литературный язык // СТ, 1972, № 1, с. 83-90.
1041. Кучкартаев И. О глаголах речи в «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгари // «Вопросы узбекской и русской филологии». Труды ТашГУ, вып. 412, Ташкент: 1971, с. 3-15.
1042. Кыпчак Мамедали. Категория падежа в тюркских языках. Баку: изд-во БГУ, 1994, 152 с.
1043. Лебиб С.М.А. Роль «Диван лугат ат-тюрк» в развитии тюркских языков // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 341.
1044. Ма Пинлан. Изучение саларского языка по «Словарю тюркских языков» // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 330.
1045. Мажитов С. М. Кашгари и геополитический код тюркского мира // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 314-315.
1046. Малов С.Е. Автореферат: Древнетюркская письменность // Рефераты научно-исследовательских работ за 1944 г. Изв. АН СССР, ОЛЯ, М.: 1945, 4 с.
1047. Малов С.Е. Енисейская письменность тюрков. М.-Л.: 1952, 116 с.
1048. Малов С.Е. К истории и критике «Codex Cumanicus» // Изв. АН СССР, ОГН, 1930, № 5, с. 347-375.
1049. Малов С.Е. Мир Алишер Навои в истории тюркских литератур и языков Средней и Центральной Азии // Изв. АН СССР, ОЛЯ, 1947, т. 6, вып. 6, с. 475-480.
1050. Малов С.Е. Образцы древнетурецкой письменности с предисловием и словарем. Ташкент: 1926, 84 с.
1051. Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности. Тексты и исследования. М.,-Л.: 1951, 452 с.
1052. Малов С.Е. [Рец. на:] Фитрат. Образцы древнетюркской литературы. На узбекском языке // ЗКВ, т. 3, вып. 1, 1928, с. 213-217.
1053. Мамадалиев Х.. Гарлыки в XI-XII вв. и их описание в «Словаре» М.Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 333-334.
1054. Мамедов М. Тенгри и его воспевание в «Диван лугат ат-тюрк» Махмуда Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 362-363.
1055. Махмуд Кашгари. БСЭ, изд. 3, т. 15, М.: 1974, с. 324.
1056. Махмуд ал-Кашгари. Диван Лугат ат-Турк. Перевод и предисловие З.-А.М.Ауезовой, индексы Р.Эрмерса. Алматы: Дайк-Пресс, 2005, 1288 с.+2 с. вкл.
1057. Махмудов К. Грамматический указатель // Mahmud Kaşgarlıy. Turkiy Suzlar Devoni (Devonu luğotit turk). Toşkent: Fan, 1967, IV tom (indeks), s. 406-476.
1058. Махпиров В.У. Антропонимы в «Дивану лугат ит-тюрк» и «Кутадгу Билиг» // СТ, 1979, № 4, с. 22-28.
1059. Махпиров В.У. Некоторые этимологии антропонимов, этнонимов и топонимов по Махмуду Кашгарскому // Вестник АН Казахской ССР, 1980, № 11.
1060. Махпиров В.У. Собственные имена в памятнике XI в. «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгарского. АКД, Алма-Ата: 1980, 26 с.
1061. Махпиров В.У. Тюркские топонимы в «Дивану лугат ит-тюрк» // СТ, 1983, № 1, с. 34-39.
1062. Мелиоранский П.М. Памятник в честь Кюль-Тегина // ЗВОРАО, т. XII, вып. II-III, СПб.: 1899, с. 1-144.
1063. Мифологический словарь. М.: 1991, 736 с.
1064. Мусаев К. Лексика тюркских языков в сравнительном освещении. М.: Наука, 1975, 358 с.

1065. Мусабаев Г.Г. Некоторые сведения о жизни Махмуда Кашгари // Исследования по тюркологии. Алма-Ата: 1969, с. 48-62.
1066. Мусабаева З.М. Омонимы в «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгарского. АКД, Фрунзе: 1975, 51 с.
1067. Муталлибов С.М. О словаре Махмуда Кашгарского «Дивану лугат-ит-тюрк» // Известия АН Узб. ССР, 1947, № 4, с. 25-30.
1068. Муталлибов С.М. Филолог XI в. Махмуд Кашгарский и его произведение «Дивану лугат ит-тюрк» // Материалы I Всесоюзной конференции востоковедов в Ташкенте, 4-11 июня 1957 г., Ташкент: 1958, с. 884-892.
1069. Муталлибов С.М. Махмуд Кашгарский // «Вопросы методов изучения истории тюркских языков», Ашхабад: 1961, с. 109-112.
1070. Муталлибов С.М. «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгарского (Перевод, комментарии, исследования), АДД, Ташкент: 1967, 75 с.
1071. Мутгий Ибрагим, Осман Мирсултан. О родине, жизни и гробнице М. Кашгарского // СТ, 1987, № 4, с. 79-89.
1072. Мухлисов Ю. Об уйгурском переводе «Дивану лугат-ит-тюрк» // СТ, 1972, № 1, с. 150.
1073. Наджип Э.Н. Историко-сравнительный словарь тюркских языков XIV века. М.: 1979, 479 с.
1074. Наджип Э.Н. Исследования по истории тюркских языков XI-XIV вв. М.: 1989, 284 с.
1075. Наджип Э.Н. Кыпчакско-огузский литературный язык мамлюкского Египта XIV века. АДД, М.: 1965, 52 с.
1076. Наджип Э.Н. О некоторых недостатках в изучении истории тюркских языков // СТ, 1970, № 6, с. 48-55.
1077. Наджип Э.Н. О диалектном составе словаря Махмуда Кашгари // Всесоюзная тюркологическая конференция. Тезисы. Алма-Ата: 1976.
1078. Наджип Э.Н. О средневековых литературных традициях и смешанных письменных тюркских языках // СТ, 1970, № 1, с. 87-92.

1079. Наринбаев А.Н. Из истории общественной мысли древних и средневековых уйгуров. Бишкек: 1994, 188 с.
1080. Назирова Х. Спортивная лексика в «Диван лугат ат-тюрк» М. Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 339.
1081. Насери М. Махмуд Кашгари и его эпоха // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 291-292.
1082. Насилов В.М. Древнеуйгурский язык. М.: изд-во вост. лит-ры, 1963, 124 с.
1083. Насилов В.М. Язык орхоно-енисейских памятников. М.: изд-во восточной лит-ры, 1960, 87 с.
1084. Насилов В.М. Язык тюркских памятников уйгурского письма XI-XV вв. М.: 1974, 45 с.
1085. Насирова М. Влияние «Диван лугат ат-тюрк» на средневековую лексикографию // «Mahmit Kaşgarlı türkolojiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 337-338.
1086. Нигматов Х.Г. Залоги глагола в восточно-тюркском языке XI-XII вв. // СТ, 1973, № 1, с. 46-61.
1087. Нигматов Х.Г. Махмуд Кашгарский о взаимовлиянии тюркских и иранских языков // «Иранская филология», М.: 1969, с. 101-104.
1088. Нигматов Х.Г. Морфология тюркского глагола по материалам Словаря Махмуда Кашгарского. АКД, Ленинград: 1970, 24 с.
1089. Нигматов Х.Г. Морфология языка восточно-тюркских памятников XI-XII веков (по материалам сочинений Юсуфа Баласагунского, Махмуда Кашгарского и Ахмеда Югнакского). АДД, Баку: 1978, 48 с.
1090. Нигматов Х.Г. Некоторые особенности тюркских авторских примеров в «Диван»с Махмуда Кашгари // СТ, 1972, № 1, 100-102.

1091. Нигматов Х.Г. О глагольных корях типа СГС и СГ по материалам Словаря Махмуда Кашгарского // СТ, 1970, № 3, с. 39-44.
1092. Нигматов Х.Г. О классификации тюркских племенных языков Махмудом Кашгарским // «Письменные памятники и проблемы истории культуры народов Востока», Ленинград: 1969, с. 144-147.
1093. Нигматов Х.Г. Опрошение в тюркских глагольных корнях по материалам Словаря Махмуда Кашгарского // «Филология и история стран зарубежной Азии и Африки». Тезисы. Ленинград: 1965, с. 27-29.
1094. Нигматов Х.Г. Отыменные основообразования тюркского глагола в XI в. // СТ, 1971, № 3, с. 33-42.
1095. Нигматов Х.Г. Принципы описания морфологии восточно-тюркского языка // СТ, 1973, № 6, с. 27-35.
1096. Нигматов Х.Г. Соотношение категорий времени и наклонения в тюркском глаголе // СТ, 1970, № 5, с. 51-57.
1097. Нигматов Х.Г. Соотношение категорий падежа и принадлежности в языке тюркских памятников XI-XII вв. // СТ, 1977, № 4, с. 16-24.
1098. Нигматов Х.Г. Соотношение частей речи в восточно-тюркском языке XI-XII вв. // СТ, 1975, № 1, с. 41-54.
1099. Орузбаева Б.О. Словарь Махмуда Кашгари как источник для изучения лексики киргизского языка в историческом плане // СТ, 1972, № 1, с. 43-46.
1100. Осмоналиева Б. Об отражении лексики киргизского языка в Словаре Махмуда Кашгарского «Дивану лугат-ит-тюрк» // СТ, 1972, № 1, с. 97-99.
1101. Пахратдинов Ю. Махмуд Кашгарлы и каракалпакский фольклор. // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 311.
1102. Пекер Х. Религиозные термины в сочинении Махмуда Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 329.
1103. Первый Всесоюзный тюркологический съезд. 26 февраля – 5 марта 1926. Баку: 1926, 432 с.
1104. Плоских В. М. Кашгари из Барсхана к проблеме исследования караханидских памятников Иссык-Куля // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 279.
1105. Рагимов А.Р. «Дивани-лугати-тюрк» Махмуда Кашгари и лексика азербайджанского языка. АКД, Баку: 1985, 26 с.
1106. Рагимов М.Ш. «Дивану лугат-ит-тюрк» Махмуда Кашгари и древнетюркские элементы в диалектах и говорах азербайджанского языка // СТ, 1972, № 1, с. 75-82.
1107. Раджабов А.А. Язык орхоно-енисейских памятников древнетюркской письменности. Морфология. АКД, Баку: 1967, 27 с.
1108. Раджабов А. Музыкально-теоретическая мысль эпохи М.Кашгари и ее значение в истории культуры народов Ближнего и Среднего Востока. // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 290.
1109. Рамstedт Г.И. Введение в алтайское языкознание. Морфология. М.: изд-во иностранной лит-ры, 1957, 254 с.
1110. Расих М.С. Махмуд Кашгари и литература тюркоязычных народов // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 366.
1111. Резолюция Всесоюзной тюркологической конференции, посвященной 900-летию труда Махмуда Кашгарского «Дивану лугат-ит-тюрк». Фергана, 9 октября 1971 года. СТ, 1972, № 1, с. 156-157.
1112. Розен В. Рассказ Хилала ас-Саби о взятии Бухары Бограханом // ЗВОРАО, 1888, том II, вып. III и IV, с. 272-275.
1113. Рустамий С. Тюркологические термины М.Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcısıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 376-377.

- 1114.Рустамов А. О переводе «Дивану лугат ит-тюрк» на русский язык. СТ, 1972, № 1, с. 129-139.
- 1115.Рясянен М. Материалы по исторической фонетике тюркских языков. М.: изд-во иностранной лит-ры, 1955, 222 с.
- 1116.Сабыр Абдул. Махмуд Кашгари и тюркология. // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 389.
- 1117.Садвакасов Г.С. Изучение уйгурского языка в СУАР КНР // СТ, 1985, № 2, с.81-85.
- 1118.Садвакасов Г.С. Məxmud Kəşkəriy. Türkiy tillar divanı. СТ, 1983, № 5, с. 96-98.
- 1119.Садыков Касимжон. Языковые особенности «Кутадгу Билиг». АДД, Ташкент: 1987, 26 с.
- 1120.Садр ад-Дин Али ал-Хусайни. Ахбар уд-Даулат ус-Селджукиййа (Зубдат ат-Таварих). Издание текста, перевод, введение, примечания и приложения З.М.Буниятова. М.: Наука, 1980, 273 с.
- 1121.Саидбобоев З. Историография изучения карты мира Махмуда Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 289-290.
- 1122.Сатарбаев А. Концепция тюркских народов о природе в «Диване» Махмуда Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 297-298.
- 1123.Сейтова Д. Махмуд Кашгари великий ученый своей эпохи // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с.281.
- 1124.Серебренников Б.А. Из истории звуков и форм тюркских языков // СТ, 1974, № 6, с. 3-17.
- 1125.Серебренников Б.А., Гаджиева Н.З. Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков. М.: Наука, 1986, 303 с.
- 1126.Список слов с языковыми и диалектными пометами по словарю Махмуда Кашгарского. Приложение I. // Древнетюркский словарь. Ленинград: Наука, 1969, с. 644-648.
- 1127.Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков. Морфология. М.: Наука, 1988, 560 с.
- 1128.Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков. Фонетика. М.: Наука, 1984, 484 с.
- 1129.Стеблева И.В. Арабо-персидская теория рифмы и тюркоязычная поэзия // ТС, М.: 1966, с. 246-254.
- 1130.Стеблева И.В. К анализу типа повествования в поэтических текстах «Диван лугат ат-турк» Махмуда ал-Кашгари // Turcologica. Ленинград: Наука, 1976, с. 319-324.
- 1131.Стеблева И.В. К вопросу формирования образной системы лирики в классической тюркоязычной поэзии // Проблемы исторической этики литератур Востока. М.: 1988, с. 176-188.
- 1132.Стеблева И.В. О происхождении жанра туюг // ТС, М.: 1970, с. 135-147.
- 1133.Стеблева И.В. Поэзия тюрков VI-VIII веков. М.: Наука, 1965, 147 с.
- 1134.Стеблева И.В. Развитие тюркских поэтических форм в XI в. М.: 1971, 299 с.
- 1135.Стеблева И.В. Рифма в тюркоязычной поэзии XI века // СТ, 1970, № 1, с. 93-99.
- 1136.Стеблева И.В. Связь формы и содержания в жанре туюг // Теория жанров литератур Востока. М.: Наука, 1985, с. 45-58.
- 1137.Стеблева И.В. Синкопирование слов в поэтических текстах «Диван лугат ат-тюрк» Махмуда Кашгари // ТС, 1971, М.: 1972, с. 206-212.
- 1138.Сулейменова Б.А. О состоянии исследования языка древнетюркских и средневековых памятников в Казахстане // СТ, 1970, № 6, с. 96-101.

1139. Тагирзаде А. Древнетюркский лексико-грамматический пласт в диалектах и говорах азербайджанского языка. АКД, Баку: 1983, 24 с.
1140. Тагирзаде А. Халид Саид Ходжаев // СТ, 1988, № 3, с. 96-97.
1141. Тенишев Э.Р. О наддиалектной природе языка карахидско-уйгурского литературного языка // «Социальная и функциональная дифференциация литературных языков». М.: Наука, 1977, с. 67-78.
1142. Тенишев Э.Р. Тюркская историческая диалектология и Махмуд Кашгарский // СТ, № 6, 1973, с. 54-61.
1143. Тенишев Э.Р. Тюркские языки в эпоху Махмуда Кашгарского // «Древнетюркская письменность». Алма-Ата: 1971, с. 20-21.
1144. Тенишев Э.Р. Указатель грамматических форм к «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгарского // Труды Института Языкознания АН Каз. ССР, т. III, Алма-Ата: 1963, с. 190-212.
1145. Тенишев Э.Р. Языки древне- и среднетюркских письменных памятников в функциональном аспекте // ВЯ, 1979, № 2, с. 80-90.
1146. Толстов С.П. Города тузов // Советская этнография, 1947, № 3, с. 55-102.
1147. Томанов М. Махмуд Кашгари // «Великие ученые Средней Азии и Казахстана IX-XIX вв.». Алма-Ата: 1964, с. 153-166.
1148. Тугушева Л. «Дивану лугат ит-тюрк» Махмуда Кашгарского и его связи с раннесредневековой тюркоязычной литературой // СТ, 1988, № 1, с. 86-94.
1149. Тухлиев Бокижан. Поэтика «Кутадгу Билиг» Юсуфа Хас Хаджиба. АКД, Ташкент: 1983, 18 с.
1150. Тюркмен Фикрет. Этнонимы в произведении «Диван лугат ат-тюрк» // «Mahmut Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 365.
1151. Тюркологический сборник. 1974. М.: Наука, 1978, 304 с.

1152. Тюркологический сборник. 1975. М.: Наука, 1978, 280 с.
1153. Тюркское языкознание в СССР за семьдесят лет // СТ, 1987, № 5, с. 3-38.
1154. Умаров Э.А. О двух омонимах в «Диване» Махмуда Кашгари // СТ, 1972, № 1, с. 103-105.
1155. Умняков И.И. Самая старая турецкая карта мира XI в. // Труды Самаркандского госинститута им. А.М. Горького, вып. I, Самарканд: 1940, с. 103-132.
1156. Усманов Х. Древние истоки тюркского стиха. Казань, 1984, 149 с.
1157. Фазылов Э.И. Знаменитые восточные филологи: Махмуд Кашгари, Абу Хайян, Джамал-ад-дин Турки. Ташкент: 1971, 80 с.
1158. Фазылов Э.И. Огузские языки в трудах восточных филологов XI-XVIII вв. // СТ, 1971, № 4, с. 83-97.
1159. Фазылов Э.И. Об изданиях и издателях «Дивана» Махмуда Кашгари // СТ, 1972, № 1, с. 140-149.
1160. Фазылов Э.И. Первый тюркологический съезд в Анкаре // СТ, 1973, № 1, с. 131-136.
1161. Фазылов Э.И., Данилова Л.В. Всесоюзная тюркологическая конференция, посвященная 900-летию труда Махмуда Кашгарского «Дивану лугат-ит-тюрк» // СТ, 1972, № 1, с. 151-155.
1162. Фазылов Э.И., Расулова Н. Языкознание в Узбекистане за последние годы // СТ, 1971, № 1, с. 82-89.
1163. Федоров М.Н. Баласагун при Караханидах (по данным нумизматики) // Изв. АН Кирг. ССР, 1975, № 2, с. 87-94.
1164. Федоров М.Н. Из истории взаимоотношений Караханидов и Сельджукидов до образования Сельджукского государства. (Историко-нумизматический экскурс) // Общественные науки в Узбекистане, 1966, № 8, с. 53-55.
1165. Федоров М.Н. К истории Караханидов второй четверти XI века // Общественные науки в Узбекистане, 1965, № 3, с. 48-54.

1166. Федоров М.Н. Клад Караханидских дирхемов начала XI века из Ташкента // История материальной культуры Узбекистана, вып. 5, 1965, с. 96-111.
1167. Федоров М.Н. Новые данные к политической истории государства Караханидов. (Опыт историко-нумизматического исследования) // Общественные науки в Узбекистане, 1965, II, с. 51-53.
1168. Федоров М.Н. Новые факты из истории Караханидов первой четверти XI века в свете нумизматических данных // Из истории культуры народов Узбекистана. Ташкент, 1965, с. 45-55.
1169. Федоров М.Н. О политической истории Узгенда конца X-XI вв. (По данным караханидской нумизматики) // Изв. АН Кирг.ССР, 1973, № 1, с. 90-97.
1170. Федоров М.Н. Очерк истории Караханидов второй четверти XI века (по нумизматическим данным) // История материальной культуры Узбекистана, вып. 7, 1966, с. 134-150.
1171. Федоров М.Н. Политическая история Караханидов в конце X - в начале XI вв. // Нумизматика и эпиграфика. 1972, т. X, с. 131-154.
1172. Федоров М.Н. Ферганский клад караханидских дирхемов // Советская археология, 1968, № 3, с. 221-227.
1173. Хай Фэн. Вклад великого ученого-филолога Махмуда Кашгарлы в историю Китая // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 287-288.
1174. Хайитметов А. О древней поэзии тюрков (по материалам «Дивану лугат-ит-тюрк» Махмуда Кашгари) // СТ, 1972, № 1, с. 123-128.
1175. Халидов А.Б. «Диван лугат ит-тюрк» в сравнительном освещении с его арабским прототипом // СТ, 1984, № 4, с. 85-90.
1176. Халил А. К структурному анализу паремиологических единиц кипчакского происхождения в книге «Дивану лугат ат-турк» М.Кашгарского // Материалы III научной конференции «Лингвистическое кавказоведение и тюркология: традиции и современность». Карачаевск: 2004.
1177. Халил А. О знаковой природе пословичных изречений (по текстам пословичных изречений из книги «Диван лугат ат-турк» Махмуда Кашгарского) // Elmi axtarişlar. Bakı: 2001, III toplu, s. 180-184.
1178. Халил А. О пословичной семиотической системе (по текстам пословичных изречений из книги «Диван лугат ат-турк» Махмуда Кашгарского) // Elmi axtarişlar. Bakı: 2001, V toplu, s. 156-160.
1179. Халлыев К. Изучение научного наследия М.Кашгари в Узбекистане // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 384-385.
1180. Хамидов Х. Отражение лексики каракалпакского языка в «Словаре тюркских языков» М.Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 332-333.
1181. Хамраев М.К. Основы тюркского стихосложения. Алма-Ата: 1963, 214 с.
1182. Хамраев М.К. Пламя жизни (О системе стихосложения тюркских народов). Ташкент: 1988, 254 с.
1183. Хаят Хан Азамат. История тюркских народов в труде Махмуда Кашгари // «Mahmit Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 295.
1184. Хасанов Х. Географическое наследие ученых Средней Азии. АДД, Ташкент: 1967, 47 с.
1185. Хасанов Х. Нерасшифрованная надпись на карте Махмуда Кашгарского // Известия АН СССР, серия географическая, 1964, № 6, с. 107-108.
1186. Хасанов Х. Среднеазиатский филолог-географ XI века // Известия Узбекстанского филиала Всесоюзного географического общества, т. V, Ташкент: 1960, с. 91-100.

- 1187.Хасанов Х. Ценный источник по топонимике Средней и Центральной Азии // Топонимика Востока. Труды совещания. М.: 1962, с. 31-36.
- 1188.Ходжаев Х.С. «Дивани лугати тюрк» Махмуда Кашгарского // Труды Азербайджанского филиала АН СССР, серия лингвистическая, Баку: 1936, № 31, с. 105-112.
- 1189.Ходжаев Х.С. «Дивани лугати тюрк» Махмуда Кашгарского // СТ, 1988, № 3, с. 97-103.
- 1190.Ходжиев А. Адаптация арабской лингвистической литературы в «Диван лугат ат-тюрк» М.Кашгари // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 286-287.
- 1191.Ху Чжен-хуа. «Диван лугат ат-тюрк» в Китае // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 274.
- 1192.Худайбергенев М., Ханматов М. Употребление некоторых слов из «Диван»а М.Кашгари в туркменском и каракалпакском языках // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 342.
- 1193.Чакыр Р. Названия домашних животных в «Словаре тюркских языков» «Махмуда Кашгари // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 363-364.
- 1194.Четин И. Объяснение понятия «мудрость» в «Словаре тюркских языков» // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 358.
- 1195.Чобанзаде Б. О близком родстве тюркских наречий // I Всесоюзный тюркологический съезд. 26 февраля-5 марта 1926. Баку: 1926, с. 96-102.
- 1196.Черкасский М.А. Тюркский вокализм и сингармонизм. М.: Наука, 1965, 142 с.
- 1197.Шамгунов Р. Век великих событий, великих людей и великих творений // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 354.
- 1198.Ширалиев М.Ш. Махмуд Кашгарский как диалектолог // СТ, № 1, 1972, с. 24-30.
- 1199.Щербак А.М. Грамматика староузбекского языка. М.-Л.: изд-во АН СССР, 1962, 271 с.
- 1200.Щербак А.М. Грамматический очерк языка тюркских текстов X-XIII вв. из Восточного Туркестана. М.-Л.: 1961, 201 с.
- 1201.Щербак А.М. О тюркском вокализме. Тюркологические исследования, М.-Л.: изд-во АН СССР, 1963, с. 24-40.
- 1202.Щербак А.М. Очерки по сравнительной морфологии тюркских языков (глагол). Ленинград: 1981, 181 с.
- 1203.Щербак А.М. Очерки по сравнительной морфологии тюркских языков (имя). Ленинград: 1981, 191 с.
- 1204.Щербак А.М. Очерки по сравнительной морфологии тюркских языков (наречие, служебные части речи, образительные слова). Ленинград: Наука, 1987, 151 с.
- 1205.Щербак А.М. Сравнительная фонетика тюркских языков. Ленинград: Наука, 1970, 204 с.
- 1206.Щербак А.М. Тюркский консонантизм. ВЯ, М.: 1964, № 5, с. 16-35.
- 1207.Эйвазова Р.Г. Язык «Диван»а Кишвери (морфологические особенности). АКД, Баку: 1977, 32 с.
- 1208.Эмет Эркин. «Диван» Махмуда Кашгари на уйгурском и китайском языках // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 383.
- 1209.Эрмерс Р.Й. Морфологический анализ в «Диван лугат ат-тюрк» М.Кашгари // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 275-276.
- 1210.Юдже Нури. Основные причины, побудившие М.Кашгари к написанию «Диван лугат ат-тюрк» // «Mahmüt Kaşgarlı türkologiya ilmini esaslandırıcıdır» atlı Halkara ilmi maslahatı. Aşqabat: 21-22 baydak 2008, с. 275.

İngilis dilində:

1211. Alizade A. Divanü lugat-it-türk work after Mahmud Kashgari // «Азербайджан и азербайджанцы». Баку: 2003, № 3-4.
1212. Barat Kahar. Central Asia Reader: Rediscovery of History. New York-London: 1994, pp. 77-81.
1213. Barat Kahar. Discovery of Histroy: The Burial Site of Kashgarli Mahmut // Aacar Bulletin, II/3, Connecticut: 1989, pp. 9-22.
1214. Barthold W. W. The Bughra Khan, mentioned in the Kutadgu Bilik // Bull. of the Scool of Oriental Studies, 1922, III, pp. 151-158.
1215. Biran M. Qarakhanid Studies. A View from the Qara Khitai Edge // Cahiers d'Asie Centrale, 9, 2001.
1216. Bosworth C.E. İlek-khans or Karakhandis // The Encyclopedia of İslam. Leiden-London, New ed., 1971, vol. III, pp. 1113-1117.
1217. Che Shiming. The Study of Uygurs Chinese Teaching in Xinjiang // Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi İCANAS-38. 10-15 Eylül 2007, Ankara: Bildiri Özetleri Kitabı, s. 138.
1218. Chen Dajun. Xinjiang Today. Beijing, 1988, pp. 75-76.
1219. Clauson Sir Gerard. An Etimological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish. Oxford: 1972, 48+989 p.
1220. Dankoff R. Kashghari on the Tribal and Kinship Organization of the Turks // Archivum Ottomanicum. IV, 1972, pp. 23-43.
1221. Dankoff R. Kashghari on the Beliefs and Superstitions of the Turks // Journal of American Oriental Society, 95.1, 1975, pp.68-80.
1222. Dankoff R. The Alexander romance in the Diwan Lughat at-Turk // Humaniora İslamica, I, 1973, pp. 233-244.
1223. Dankoff R. On nature in Karakhanide Literature. *Journal of Turkish Studies*, 4, 1980, pp. 27-35.
1224. Dankoff R. Qarakhanid Literature and the Beginnings of Turco-İslamic Culture//Central Asian Monuments (ed. Hasan B. Paksoy). İstanbul, 1992, pp. 73-80.
1225. Dankoff R. Some Notes ot the Middle Turkic Glosses// *Journal of Turkish Studies*, 5, 1981, pp. 41-44.
1226. Dankoff R. Textual Problems in Kutadgu Bilig//*Journal of Turkish Studies*, 3, 1979, pp. 88-89.
1227. Devreux Robert. Al-Kashghari and Early Turkish İslam. MW, XLIX, 1959, pp. 133-138.
1228. Devreux Robert. Mahmud al-Kashghari and his Diwan. MW, LII, 1962, pp. 87-96.
1229. Doerfer Gerard. Dankoff R.-Kelly J. Mahmud al-Kashghari. Compendium of the Turkic Dialects. Part 1 // UAJb, vol. 4, 1984, pp. 276-278 (rəy).
1230. Doerfer Gerard. Dankoff R.-Kelly J. Mahmud al-Kashghari. Compendium of the Turkic Dialects. Part 2-3 // UAJb, v. 5, 1985, pp. 297-298 (rəy).
1231. Ehrensvard Ulla. A Pilgrimage to the Moseleum of Mahmud al-Kashgari // Svenska Forskningsinstitut i İstanbul Meddelanden. 1992, № 17, pp. 64-72.
1232. Esin Emel. Tonga ve Ödlek On Kashgharis Version of Afrasiab / Tonga Alp Er Epic // TUBA, 10, Harvard University, 1986, s. 97-109.
1233. Hazai G. Al-Kashghari // Eİ, 1979, vol. 4, pp. 699-701.
1234. Kamberi Dolkun. The Hometovn and Masterpriece of Muhammad Qashqari//Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi Sempozyumu. Ankara: 2008, Bildiri Özetleri, s. 30-31.
1235. Kelly J. Kashghari, Mahmud al-. // Encyclopedia of Asian History. New York: 1988, II, p. 277.
1236. Kelly J. On defining Dhu al-Arbaa // *Journal of American Oriental Society*, 91. 1, 1972, pp. 132-136.
1237. Kelly J. Remarks on Kashghari's Phonology. I. Linguistik Terminology // UAJ, № 44, 1972, pp. 179-193.
1238. Kelly J. Remarks on Kashghari's Phonology. II. Orthografi // UAJ, № 45, 1973, pp. 144-162.

1239. Kelly J. Remarks on Kashghari's Phonology. III. Structure of the Diwan // UAJ, № 48, 1976, pp. 151-158.
1240. Mahmud al-Kashghari. Compendium of the Turkic Dialects (Diwan Lughat at-Turk). Edited and Translation with Introduction and Indices by Robert Dankoff in collaboration with James Kelly. Harvard: part I, 1982, pp. XI+ 416.
1241. Mahmud al-Kashghari. Compendium of the Turkic Dialects (Diwan Lughat at-Turk). Edited and Translation with Introduction and Indices by Robert Dankoff in collaboration with James Kelly. Harvard: part II, 1984, pp. III+381.
1242. Mahmud al-Kashghari. Compendium of the Turkic Dialects (Diwan Lughat at-Turk). Edited and Translation with Introduction and Indices by Robert Dankoff in collaboration with James Kelly. Harvard: part III, 1985, p. 337+ microfiche.
1243. Rona-Taş A. Mahmud al-Kashghari. Compendium of the Turkic Dialects (Diwan Lughat at-Turk). Edited and Translation with Introduction by Robert Dankoff in collaboration with James Kelly. AOF, XL, 1986, s. 335-339.
1244. Rossi Ettore. A note to the Manuscript to the Diwan Lughat at-Turk // *Christeria Orientalia*, Praha: 1956, pp. 280-285.
1245. Schöning Claus. On some unclear, doubtful and contradictory passages in Mahmud al-Kashghari's Diwan Lughat at-Turk // *Türk Dilleri Araştırmaları*, cilt 14, İstanbul: 2004, s. 35-56.
1246. Tekin Talat. A Grammar of Orkon Turcic. Bloomington: 1968, 419 p.
1247. Yusuf Khass Hajib. Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig). A Turko-Islamic Mirror of Princes. Translated, with an introduction and notes by Robert Dankoff. University of Chicago Press, 1983, VIII+281 p.

Alman dilində:

1248. Bergstrasser G. Das Vorbild von Kaschghari's Divan Lughat at-Türk // *Orientalische Literaturzeitung*, XXIV, 1921, № 7-8, pp. 154-155.
1249. Brockelmann Carl. Alttürkistanische Volkspoesie. I. // *Asia Major*. Berlin: 1923, pp. 3-24.
1250. Brockelmann Carl. Alttürkistanische Volkspoesie. II. // *Asia Major*. Probeband (Hirth Festschrift), Anniverisary Volume, vol. 1, Leipzig, 1924, pp. 24-44.
1251. Brockelmann Carl. Alttürkistanische Volksweiseit//*Ost-asiatische Zeitschrift*, VIII, 1919-20, pp. 49-73.
1252. Brockelmann Carl. Geschichte der Arabische Litteratur. Erster Supplementband. Leiden: 1936, pp. 195-196.
1253. Brockelmann Carl. Hofsprache in Alttürkistan // *Donum Natalicum Schiren*. 1929, pp. 222-227.
1254. Brockelmann Carl. Mahmud al-Kaschghari's Darstellung des Türkischen Verbalus//KSz, XVIII, 1918-19, pp. 29-49.
1255. Brockelmann Carl. Mahmud al-Kaschghari über die Sprachen und Stämme der Türken im XI Jahrhundert // KCs Archivum, I, 1921, pp. 26-40.
1256. Brockelmann Carl. Mitteltürkischer Wortschatz nach Mahmud Kaschghari's Divan Lughat at-Türk. Bibliotheca Orientalis Hungarica, Budapest-Leipzig: 1928, VI+252 p.
1257. Brockelmann Carl. Mitteltürkischer Wortschatz nach Mahmud Kaschghari's Divan Lughat at-Türk // UJb, Berlin: 1930, Heft 4, pp. 448-450.
1258. Brockelmann Carl. Naturlaute im Mitteltürkische // UJb, 1928, VIII, Heft 314, 1919-20, pp. 256-265.
1259. Brockelmann Carl. Volkskundliches aus Alttürkistan // *Asia Major*, II, pp. 110-124.
1260. Brockelmann Carl. Östtürkische Grammatik der Islamischen Literatursprachen Mittelasiens. Leiden: 1954, 8+429 p.

1261. Doerfer Gerard. Mahmud al-Kashghari, Argu, Chaldsch // UAJb, 7, 1987, pp. 105-114.
1262. Doerfer Gerard. Eine sonderbare Stelle bei Mahmud al-Kashghari // CAJ, 31, 1987, pp. 199-208.
1263. Gabain Annemarie von. Alttürkische Grammatik. Leipzig: 1950, 302 p.
1264. Gandjei T. Überblick über den vor- und frühislamischen Versbau // Der Islam. Bd. 33. H. 1-2, Berlin: 1957.
1265. Grönbech Kaare. Der Türkische Sprachbau. Copenhague: 1936, 182 p.
1266. Grunzel C. Entwurf einer vergleichenden Grammatik der Altaischen Sprachen. Leipzig: 1895.
1267. Hartmann Richard. Brockelmann C. Mitteltürkischer Wortschatz nach Mahmud al-Kaschghari's Divanu Lughat at-Türk // ZDMG, 76, 1930.
1268. Hauenschild M. Die Tierbezeichnungen bei Mahmud al-Kaschghari. Eine Untersuchung aus sprachl. und kulturhistorischer. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 2003, 246 p.
1269. Hermann Albert. Die älteste Türkische Weltkarte (1076 n. Ch.) // *Imago Mundi*, 1935, pp. 21-28.
1270. Hofmann Helmut. Die Qarluq in der tibetischen Literatur // *Oriens*, 1950, vol. 3, № 2, pp. 190-208.
1271. Hommel F. Zu den Alttürkischen Sprichwörtern // *Asia Mayor*, Anniverisary Volume, 1924, pp. 182-193.
1272. Köprülü M.F. Zur Kenntnis der Alttürkischen Titulatur // KszA, Budapest-Leipzig, 1935, Bd. 1, Heft X, pp. 330-338.
1273. Kraelitz F.V. Brockelmann C. Mitteltürkischer Wortschatz nach Mahmud al-Kaschghari's Divanu Lughat at-Türk // WZKM, 36, Wien: 1929, pp. 331-333.
1274. Mansuroğlu Mecdut. Das Karachanidische // *Philologiae Turcicae Fundamenta*. I, Wiesbaden: 1959, pp. 87-112.
1275. Meyer İ.R. Kaschghari und Einige Probleme der Vokallänge im Türkischen // BB, 1972, Ankara: 1975, pp. 425-430.
1276. Müller Konrad-Haensler Heinrich. Weltkarte von al-Kaschghari // *Seria Mappe A*, volume 5, 1931.
1277. Pritsak O. Die Karachaniden (mit einer genealogischen Tafel) // *Der Islam*, Bd. 31, Heft 1, 1953, pp. 17-68.
1278. Pritsak O. Die Karachanidesche Streitfragen. 1-4 // *Oriens*, vol. III, Leiden: 1950, № 2, pp. 209-228.
1279. Pritsak O. Kaschghari's Angabet über die Sprache der Bulgaren // ZDMG, Bd. 34, Wiesbaden: 1959, pp. 92-116.
1280. Pritsak O. Qara. Studie zur Türkischen Rechtssymbolik // 60. Doğum Yıldönümü Münasebetiyle Zeki Velidi Togan Armağan. Symbolae in honorem Z.V.Togan. İstanbul: 1950-1955, s. 239-263.
1281. Pritsak O. Von den Karluk zu den Karachaniden // ZDMG, Bd. 26, Wiesbaden: 1951, pp. 270-300.
1282. Rachmati G.R. Brockelmann C. Mitteltürkischer Wortsatz nach Mahmud al-Kaschghari's Divanu Lughat at-Türk // UJb, X/4, 1930, pp. 448-450.
1283. Radloff W. Alttürkische Studien // *İzv. AN, SPb.*: 1911, № 5-6, pp. 427-452.
1284. Radloff W. Phonetik der Nördlichen Türkisprachen. Leipzig: 1882, 318 p.
1285. Radloff W. Zur Geschichte des Türkischen Vocal-systems // *İzv. AN, SPb.*: 1914, t. 14, № 4, pp. 452-462.
1286. Rasanen Martti. Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen. Helsinki, 1969, 16+533 p.
1287. Türkische Weltkarte von al-Kaschghari // *Islamic Geography*. Edited by Fuat Sezgin. Institute for the History of Arabic-Islamic Science at the J.W.Goethe University, Vol. 241, 1994, Frankfurt am Main, pp. 142-148.
1288. Vasmer R. Zur Müzkunde der Qarahaniden // *Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen an der (Königlichen) F.-Wilhelms-Universität zu Berlin*. 1930, Abt. 2, Jg. XXXIII, pp. 83-104.
1289. Zieme Peter. Kaschghari und die Türkischen Turfan Texte // BB, 1972, TDK, Ankara: 1975, pp. 469-474.

Fransız dilində:

1290. Bazin Louis. Les dates de redaction du Divan de Kasgari // AOH, VII/2-3, 1957, pp. 21-25.
1291. Bombaci Alessio. Histoie de la Litterature Turque. Trad. par. İ. Melikoff, preface de L.Bazin. Paris: 1968, 68-75 pp.
1292. Caferoğlu A. La Litterature de l'epoque des Karakhani-des // Philologiae Turcicae Fundamenta. II, Wiesbaden: 1964, pp. 267-275.
1293. Grenard M.F. La legende de Satok Boghra Khan et l'histoire // JA, 1900, Ser. 9, t. XV, pp. 5-79.
1294. Kotwics W. Les Pronoms dans les langues altaïques. Krakow: 1936, 80 p.
1295. Thomsen W. Sur le sisteme des consonnes dans la langue Ouïgoure // KSz, 1901, II, № 4, pp. 241-259.

İtalyan dilində:

1296. Bombaci A. Storia della letteratura Turca, dall antico impero di Mongolia all odierna Turcia. Milano: 1956, pp. 91-106.
1297. Bombaci A. Storia della letteratura Turca. Milano: 1962, p. 91-97.
1298. Bonelli Luigi. Del Kutadgu Bilik, Poema Turco dell XI sec. // Annali del R. Istituto Orientale di Napoli: VI, 1933, pp. 3-38.

Macar dilində:

1299. Czegledi K. Kaczgari földrajzi neveihez // Magyar Nyelv, LIX, 1963 [Kaşğarının əsərindəki coğrafi adlar].
1300. Nemeth Gyula. Sandor celya // Körösi Szoma. Budapest: 1936, pp. 13-16.
1301. Thury Jozef. Török nyelvmlekek a XIV szakat vegeig [XIV əsrin sonuna qədərki türk dili yadigarları]. Budapest: 1903, pp.12-13.

«DİVANÜ LÜĞAT-İT-TÜRK»ÜN QRAMMATİK GÖSTƏRİCİSİ VƏ ONUN ƏHƏMİYYƏTİ

Azərbaycanda nəşr olunan elmi kitablarda bir qayda olaraq indeks verilmir. Yalnız son dövrlərdə bəzi əsərlərin indeksi də hazırlanaraq kitabların sonuna əlavə edilir. Halbuki bunsuz əsərin elmi dəyəri xeyli aşağı düşür. Çünki indeks olmadan oxucu kitabda adı çəkilən və onu maraqlandıran hər hansı müəllif, tarixi şəxsiyyət, tayfa, yer adı və s. dərhal tapmaq imkanına sahib olmur, bunun üçün bütün kitabı vərəqləmək məcburiyyətində qalır, dolayısı ilə kitabdan səmərəli şəkildə istifadə edə bilmir.

Ölkəmizdə, təəssüf ki, əsərlərin qrammatik göstəricisini hazırlamaq da dəbdə deyil. Bunun səbəbi hər şeydən əvvəl ondadır ki, qrammatik göstərici hazırlamaq çox ağır, üzücü, həttə məşəqqətli işdir. İkincisi, bəzi alimlərin fikrinə, qrammatik göstərici özlüyündə elmi deyil, texniki işdir və ona sərf edilən vaxta, enerjiyə və zəhmətə dəyməz. Üçüncüsü, bu tipli göstəricilər gənc tədqiqatçıları tənbəlləşdirir, hazırda nazir edir, onların axtarış həvəsini azaldır, az qala, elmdən uzaqlaşdırır. Mən bu düşüncələri paylaşmıram.

Məlum olduğu kimi, bu il dahi türk dilçisi Mahmud Kaşğarının 1.000 illik yubileyi bütün dünyada qeyd edilir. Bir əhli-qələm və türkoloq olaraq mən də bu bayrama öz töhfəmi vermək üçün bəzi layihələri gerçəkləşdirməyə çalışdım. Əziz müəllimim və böyük dostum professor Tofiq Hacıyevin tövsiyəsi ilə «Mahmud Kaşğarının «Divanü lüğat-it-türk» əsərinin morfolojiyası» mövzusunda doktorluq işimi bitirdim və müdafiəyə təqdim etdim. Nəzərdə tutulan plana uyğun olaraq əsərin rus dilinə tərcüməsini, habelə «Mahmud Kaşğari və onun «Divanü lüğat-it-türk» əsəri» adlı monoqrafiyami da

nəşriyyata verdim. Ümid edirəm ki, bu ilin sonuna qədər, yəni yubiley başa çatmadan bunlar işıq üzü görəcək.

Bir neçə ay bundan əvvəl «Mahmud Kaşğarının 1.000 illik yubileyinə 1.000 bibliografik göstərici»¹ adlı əsəri çap etdirmişdim. Bu ilin may ayında Ankarada Hacəttəpə Universiteti Türkiyyat Araşdırmaları İnstitutu tərəfindən keçirilən «Mahmud Kaşğari və dönəmi» adlı beynəlxalq simpoziumda müxtəlif ölkələrdən gələn həmkarlarım bu göstəricini böyük maraqla qarşıladılar. Daha sonra həmin mövzuda axtarırları davam etdirərək Mahmud Kaşğari və onun «Divan»ı barədə müxtəlif dillərdə və dövrlərdə yazılmış təqribən 1.300 əsərin adını ehtiva edən yeni göstəricini divanşünasların istifadəsinə təqdim etmək fikrinə düşdüm. Həm də genişləndirilmiş bibliografik göstərici ilə qrammatik göstəricini eyni kitabda birlikdə vermək qərarına gəldim. Zənnimcə, bu, alimlər və mütəxəssislər üçün daha rahat və səmərəli olacaq.

«Divanü lüğətittürk»ün qrammatik göstəricisi əsərdə işlənmiş isim, sifət, say, əvəzlilik, zərf və felləri əmələ gətirən şəkilçiləri əhatə edir. Burada əsas məqsəd XI əsrdə türkcənin sözyaratma və sözdüzəltmə imkanlarını göstərmək, dilin zənginliyini və qüdrətini, qrammatik ifadə vasitələrinin genişliyini gözlər önünə sərməkdir.

İltisacı dil olmaq etibarilə türk dillərində sözdüzəldici şəkilçilərin sayı olduqca çoxdur. Məsələn, N.Uzun, L.Uzun, Y. Aksan və M.Aksan çağdaş türk dilində bu qəbildən 191 şəkilçi², Həmzə Zülfüqar təqribən 170 şəkilçi³ olduğunu bildirmişlər. Biz Zeynəb Korkmazın müasir türk dilinin morfolojiyasına həsr olunmuş fundamental kitabında sözdüzəldici şəkilçilərin ümumi sayını 193 olaraq təsbit etdik ki, bunlardan 61-i adlardan isim düzəldir⁴.

Təbii ki, çağdaş türk dillərində Şərq, Qərb mənşəli bir sıra alınma şəkilçilər də vardır. Məsələn, Azərbaycan ədəbi dilində ərəb mənşəli -iyyə (səh+iyyə), -iyyət (cəm+iyyət), -iyyat

(ədəb+iyyat), -at, -ət (tədqiq+at, qəfl+ət), -i, -vi (elm+i, lüğə+vi), fars dilindən keçmə -dar (heyvan+dar), -keş (zəhmət+keş), -şünas (təbiət+şünas), -stan (gül+ü+stan) kimi çoxlu şəkilçi, Şərq və Qərb mənşəli -izm (sosial+izm), -ist (material+ist) kimi şəkilçilər, na- (na+razı), ba- (ba+xəbər), bi- (bi+vəfa), anti- (anti+faşist), a- (a+normal) kimi önşəkilçilər və s. mövcuddur.

S.Cəfərov şəkilçiləri sözdüzəldici (leksik-qrammatik) və sözdəyişdirici (qrammatik-leksik, qrammatik) olmaqla iki qrupa bölür¹. Bu bölgü DLT üçün də məqbuldur. Lakin biz burada sırf texniki səbəblərə görə həmin qrupları fərqləndirmirik və hamısını birlikdə veririk.

«Divan»da müxtəlif şəkilçilər vasitəsilə eyni kökdən yaranan sözlər kifayət qədərdir. Əyanilik naminə bir neçə misal göstərik: *baş* kökündən *baş+ak* «təmrən, ox başlığı» (I, 380), *baş+gak* «sümük çıxıntısının üstü» (I, 457), *baş+ğan* «xalqın başçısı; böyük bir balıq» (I, 430), *baş+gil* «başı ağ» (I, 464), *baş+ıl* «başı ağ» (I, 392), *baş+mak* «ayaqqabı» (I, 454), *baş+nak* «zirehsiz və dibilqəsiz adam» (I, 454), *baş+tar* «oraq» (I, 444) sözləri və s. yaranır. Eləcə də *öl-* kökündən *öl+məs* «ölməz» (III, 48), *öl+üg* «ölü» (I, 65), *öl+üm* (II, 110), *öl+üt* «öldürmə» (I, 124) sözləri, *kıs-* kökündən isə *kıs+ğa* «qısa» (II, 40), *kıs+ğuç* «kəlbətin, qısğaç» (I, 444), *kıs+ıg* «həbs; sıxıntı» (I, 377), *kıs+ır* «qısır» (III, 80), *kıs+mak* «üzənginin iki yanında olan qayıq; ilgəkli ip, kəmənd» (II, 225), *kıs+rak* «qısraq, madyan» (III, 83) kimi sözlər meydana gəlir.

Bu tipli misalların sayını ismlər, fellər, sifətlər üzrə istənilən qədər artırmaq olar.

Çağdaş türkcədə feldən isim yaradan şəkilçilərin sayı 51 olaraq hesablanmışdır². Zeynəb Korkmazın həmin kitabında bu rəqəm 79-dur³. Qədim və orta türk dövrünə aid mətnlərdə fellərdən isim düzəldən şəkilçilər də çoxdur. Məsələn, Annemari fon Qaben əski türkcədə feldən isim yaradan 31 şəkilçi⁴,

¹ Ramiz Əskər. Mahmud Kaşğarının 1.000 illik yubileyinə 1.000 bibliografik göstərici. Bakı: MBM, 2008, 96 s.

² N.E.Uzun, L.S.Uzun, Y.K.Aksan, M.Aksan. Türkiye Türkçesinin Türetim Ekleri Bir Döküm Denemesi. Ankara: 1992, s. 23.

³ Hamza Zülfikar. Terim Sorunları ve Terim Yapma Kılavuzu. Ankara: 1991, s. 48.

⁴ Zeynep Korkmaz. Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi). Ankara: 2003, TDK, s. 33-136.

¹ S.Cəfərov. Müasir Azərbaycan dili. Bakı: Maarif, 1982, s. 155-157.

² G.Mungan. Türkçede Fiillerden Yapılmış İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi. İstanbul: Simurg, 2002, s. 47.

³ Zeynep Korkmaz, həmin əsər, s. 67-109.

⁴ Annemari von Gabain. Eski Türkçenin Grameri. Ankara: 2000, s. 51-55.

Tələt Təkin isə Orxon abidələrində 26 şəkilçi¹ olduğunu yazmışdır. Nəcməddin Hacıeminoğlu qaraxanlıcada bu qəbildən 17 şəkilçinin² varlığından söz açmış, Robert Dankoff və Ceyms Kelli isə DLT-də 13 şəkilçi³ qeydə almışlar. Bizim qrammatik göstəricidə adlardan isim yaradan şəkilçilərin miqdarı 30-dan artıq, fellərdən isim yaradan şəkilçilərin sayı isə 25-dən çoxdur.

Zeynəb Korkmazın həmin kitabına görə, çağdaş türkcədə adlardan fel yaradan 26 şəkilçi⁴, fellərdən fel yaradan 27 şəkilçi mövcuddur⁵. Əhməd Bican Ərcilasun «Qutadğu Bilig»də fele həsr olunmuş monoqrafiyasında fellərdən fel düzəldən 21 şəkilçi göstərmişdir⁶. Təqribən 13 min misra olan bu irihəcmli bədii əsərdə morfoloji baxımdan situativ məqamların çoxluğu diqqəti cəlb edir və orada bütün şəkilçilərə rast gəlmək mümkündür. DLT-də isə misallar bir qayda olaraq III şəxsin təkində verilir və məxsusən göstərilməmişsə, müvafiq misallar tapmaq çox çətindir. Bizim tərtib etdiyimiz göstəricidə bu rəqəm adlardan fel yaradan şəkilçilər üzrə 40-a yaxın, fellərdən fel yaradan şəkilçilər üzrə isə 50-dən artıqdır.

«Divan»da adlardan sifət yaratmada təqribən 15, fellərdən sifət düzəltmədə 15 şəkilçi, zərflərin əmələ gəlməsində isə 7 şəkilçi iştirak edir.

Ayrı-ayrı nitq hissələri və ya bölmələr üzrə baxdıqda, şəkilçilərin miqdar etibarilə çoxluğu diqqətimizi cəlb edir. Məsələn, «Divan»da sifətin yaranması çağdaş dilimizdə olduğundan xeyli fərqlənir. Burada sifətlər *-lığ, -lig, -luğ, -lüg, -sız, -siz, -suz, -süz, -lık, -lik, -luk, -lük, -kı, -ki, -dak, -dük, -da+kı, -də+ki, -al, -əl, -ıl, -il, -ul, -ül, -ğıl, -kil, -kin, -kül, -çıl, -çil, -sığ, -siğ, -sak, -sək, -suk, -sük, -ğak, -gək, -ağu, -əgü, -əz, -üz, -rək, -ut, -üt, -ru, -mul, -sal, -çın, -ğ, -ığ, -ig, -uğ, -üg, -k, -ık, -ik, -uk, -ük, -ınç, -inç, -unç, -ünç, -nçu, -ınçı, -inçi, -unçu, -ünçü, -(i)nçığ, -*

(i)nçak, -ğun, -ğın, -gin, -kun, kın, -kin, -ğak, -ğuk, -druk, -lak, -lək, -ma, -mə, -ğa, -gə, -yuk, -yüg, -ın, -in, -un, -ün, -nak, -ğıl, -u, -ağan, -əgən -p, -m və sair şəkilçilər vasitəsilə yaranır ki, bunlardan bir çoxu müasir dilimizdə işlənir.

DLT-də fel, xüsusən də felin təsriflənməyən növü müasir dilimizdən bəzi xüsusiyyətləri ilə seçilir. Hər şeydən əvvəl həmin dövrdə hərəkət adları indikindən daha zəngin olmuş, hazırda işlədilən *-mak, -mək* və *-ış, -iş, -uş, üş* şəkilçiləri ilə yanaşı *-ik, -ığ, -ig* və *-ğu, -gü, -sığ, -sig, -suğ, -süg* şəkilçiləri də hərəkət adları yaratmışdır.

Feli sifətlərdə də bəzi fərqlər müşahidə olunur. Burada da şəkilçilərin çoxluğu və zənginliyi diqqəti cəlb edir. Misal üçün, «Divan»da işlənmiş *-duk, -düg, -ğu, -gü, -ku, -kü, -ındı, -indi, -undi, -üindi, -daçı, -dəçi, -taçı, -təçi, -ğuçı, -güçi, -kuçı, -ıgsak, -ıgsək, -ğlı, -ığlı, -igli, -uğlu, -ügli, -ğlık, -glik, -ığlık, -ıgısı, -ıgsı, -ğsık, -gsik, -ğuluk, -güyük, -ğusuz, -güsüz, -ındı, -indi, -undi, -üindi* şəkilçiləri müasir dilimizdə yoxdur, *-ası, -əsi, -r, -ar, -ər, -ır, -ir, -ur, -ür, -mas, -məs, -mış, -miş, -an, -ən, -ğan, -gən, -şakilçiləri* isə müştərəkdir. Əvəzində *-acaq, -əcək, -malı, -məli, -dığı, -diyi, -duğu, -düyü* şəkilçiləri ilə yaranan feli sifət formaları DLT-də görünür.

Feli bağlamalara gəlincə, burada da fəqliliklər və bənzərliklər müşahidə olunur. Məsələn, DLT-də işlənmiş feli bağlama şəkilçilərindən *-ğalı, -kalı, -gəli* dilimizdə işlənir, *-ğınça, -ginçə* şəkilçisi isə dilimizdəki *-(y)ınca, (y)incə, -(y)un-ca, -(y)üncə*, habelə *-dıqca, -dikcə, -duqca, -dükcə* şəkilçilərinin ekvivalentidir. «Divan»da intensiv istifadə olunan *-p, -ıp, -ip, -up, -üp* və *-ıban, -ibən, -uban, -übən* şəkilçiləri Azərbaycan dili üçün də xarakterikdir, hətta yazılı abidələrimizdə bunların *-ubanı, -übəni* variantı da var. Feli bağlama yaradan *-a, -ə, -u, -ü* həm dilimiz, həm də DLT üçün müştərəkdir, *-laşu, -ləşü* və *-madhip, -mədhip* şəkilçiləri isə Azərbaycan dilinə yabançıdır.

Biz burada köməkçi nitq hissələrinə toxunmaq fikrində deyildik. Çünki DLT-də köməkçi nitq hissələri şəkilçilərdən daha çox xüsusi söz qrupları vasitəsilə ifadə olunmuşdur. Ancaq «Divan»da əks olunmuş qoşma, bağlayıcı, ədat və nidalar, habelə vokativlər, modal, təqlidi və predikativ sözlər indikindən əsaslı surətdə fərqləndiyinə görə, onları da göstəriciyə da-

¹ Tələt Təkin. Orhon Türkçesi Grameri. İstanbul: 2003, s. 90-94.

² Necmettin Hacıeminoğlu. Karahanlı Türkçesi Grameri. Ankara: 2003, s. 18-27.

³ Mahmud al-Kashghari. Compendium of the Turkic Dialects (Diwan Lughat at-Turk). Edited and Translated with Introduction and Indices Robert Dankoff in collaboration with James Kelly. Harvard: part III, 1985, p. 317-318.

⁴ Zeynep Korkmaz, həmin əsər, s. 33-136.

⁵ Zeynep Korkmaz, həmin əsər, s. 33-136.

⁶ Ahmet Bican Ercilasun. Kutadgu Bilig Grameri. FİİL. Ankara: 1984, s. 21-45.

xil etmək qərarına gəldik. Məsələn, DLT-dəki *layu*, *ləyü* qoşması, *azu* bölüşdürmə bağlayıcısı, *abanq* və *kalı* şərt bağlayıcısı dilimizə yadır.

Əsərdəki ədatlardan çoxu (*çu*, *cü*, *şu*, *şü*, *la*, *yəmə*, *yana*, *yanqıla*, *çak*, *mat*, *mət*, *ərki*, *ərinç*, *yəmü*, *kədh*, *mə*, *ap*) Azərbaycan dilində heç vaxt işlənməmişdir, yalnız bəzi ədatlar (*takı*, *dakı*, *uş*, *-mı*, *-mü*) yazılı abidələrimizdə müşahidə olunur.

DLT-dəki əsil nidaların (*va*, *awa* *awa*, *əssis*, *ah*, *aç*, *kı*, *ay*) və xitab çaları daşıyan nidaların (*uva*, *iləl*, *yah*, *av* və s.) əksəriyyətindən dilimizdə istifadə edilməmişdir. Əsərdəki vokativlər də (*tah-tah*, *çuh-çuh*, *kah-kah*, *çək-çək*, *çilik-çilik*, *həç-həç*, *tuşu-tuşu*, *op-op*, *öp-öp*, *uş-uş* və i. a.) dilimizin lüğət tərkibində olmamışdır.

Bundan başqa, «Divan»dakı modal sözlər (*abalı*, *ayluk*, *ayluk*) dilimizə xas deyil, təqlidi sözlər (*kürt kürt*, *karç-kurç*, *bıç bıç*, *kağ kuğ*, *sart-surt*) isə dilimizə formal baxımdan uyğundur.

«Divan»dakı *bar*, *yok*, *təgül*, *əməs* / *ərməs* predikativ sözləri cüzi imla fərqi ilə dilimizdə də işlənmişdir.

Bütün bunları müasir Azərbaycan dili ilə, yazılı abidələrimiz, dialekt və şivələrimizlə müqayisə etmək, fərqli və bənzər cəhətləri üzə çıxarmaq baxımından sistemli qrammatik göstərici çox böyük əhəmiyyət daşıyır. Onun nümunəsində başqa mühüm əsərlərin göstəricisini hazırlamaq, aparılacaq elmi-tədqiqat işlərini asanlaşdırmaq və sürətləndirmək mümkündür. Bu mənada türkologiyanın ən mühüm, ən qədim və irihəcmli əsəri olan «Divanü lüğət-it-türk»ün qrammatik göstəricisi dilçiliyimiz üçün müqayisəli araşdırmalarda baza, etalon rolunu oynaya bilər. DLT ana dilimizə tərcümə olunduqdan sonra bütün ümumtürk və Azərbaycan yazılı abidələrinin tədqiqi zamanı alimlər hökmən «Divan»a müraciət edir, öz arqument və fərziyyələrini bu əsərə istinadən əsaslandırırlar. Biz inanırıq ki, bu qrammatik göstərici də mütəxəssislərin köməyinə çatacaq.

Təbii ki, fundamental türkoloji araşdırmalar üçün təkcə «Divanü lüğət-it-türk»ün qrammatik göstəricisi kifayət deyil. Tezliklə türkcənin oğuz qrupunun şah əsəri «Kitabi-Dədə Qorqud»un, karluq qrupunun incisi «Qutadğu Bilig»in, eləcə

də daha qədim dil yadigarlarından Orxon-Yenisey abidələrinin və «Altun yaruk»un qrammatik göstəriciləri də hazırlanaraq milli filologiyamızın elmi dövryyəsinə daxil edilməlidir. Azərbaycanca «Altun yaruk» üzrə heç bir iş görülməməsi isə elmi-miz üçün bağışlanmaz bir qüsurdur.

Bizim tərtib etdiyimiz bu göstəricidə 930-dan artıq şəkilçi və söz vardır. Şübhəsiz ki, dilçiliyimizdə ilk təcrübə kimi bu iş nöqsan və çatışmazlıqlardan da xali deyildir. Bəzi şeylər diqqətdən yayınmış, unudulmuş, yaxud yanlış izah edilmiş ola bilər. Zəhmət, yanlışlar ilk təcrübənin naxışı, ilkərin öz sahəsində cığır açması isə onların özəlliyi və gözəlliyidir. Vaxt ötdükcə ilkə bir qayda olaraq daha çox minnətdarlıq duyğusu ilə xatırlanır. Biz isə əsla təşəkkür gözləmir, yalnız xoşgörüyə sığınırıq. Bu işdə tərifi və təqdирə şayan nə varsa, hamısı əziz ustadım, Azərbaycanda türkçülüyn və türkologiyanın bayraqdardarı hörmətli Tofiq Hacıyevə aiddir.

Grammatik göstəricilər nitq hissələrinə görə sola çıxıntılı şəkildə qara şriftlə ardıcıl düzülmüş və eyni qrupa daxil olan iki, üç, dörd və daha artıq variantlı şəkilçilərin bir-birindən aralı düşməsinə fikir verilmişdir. Bu zaman hər şəkilçinin yaratdığı nitq hissəsi və köməkçi nitq hissəsi, onların daxilindəki bölmələr də kursivlə göstərilmiş, daha sonra müvafiq misallar (bəzən ərəb əlifbası ilə də) verilmişdir. Bəzi şəkilçilərin qarşısındakı nümunələrin çoxluğu diqqəti cəlb edə bilər. Bu da həmin şəkilçinin yaratdığı mənə qruplarının çoxluğu ilə əlaqədardır. Biz hər mənə qrupuna dair bir nümunə vermək istədik. Bir bölmədə eyni cür iki şəkilçi gördükdə onlardan birinin adlardan, digərinin fellərdən düzəltmə söz yaratdığını nəzərə almaq lazımdır. Göstəricidə misallar və şəkilçilər bir-birinə + işarəsi ilə bağlanmışdır.

Tədqiqatçılara uğurlar arzusu ilə,

Ramiz ƏSKƏR.
Bakı, 25 iyun 2008-ci il.

QRAMMATİK GÖSTƏRİCİLƏR

a) Adlardan və fellərdən isim yaradanlar:

- çı** isim, **أياقی** ayak+çı «təmirçi, qalayçı» (III, 267), **یازغی** yazıg+çı «mirzə, katib» (III, 54), **تاریغی** tarıg+çı «əkinçi» (III, 227), **ایشچی** iş+çı «işçi» (I, 455), **اُمْدُوچی** ümdü+çı «dilənçi» (I, 197), **اَفچی** ok+çı «oxçu» (II, 209), **اَوچی** aw+çı «ovçu» (I, 132), **ساقچی** saw+çı «peyğəmbər, elçi» (III, 155), **تاپوچی** tapuğ+çı «xidmətçi» (I, 377).
- çi** isim, **تیمی** tim+çi «şərabçı, meyxanaçı; əyyaş» (III, 141), **یچی** yi+çi «dərzi» (II, 33), **بۆرچی** bürk+çi «papaqçı» (II, 72), **امچی** əm+çi «həkim» (III, 236), **کُسمی** küsəm+çi «zülmkar» (III, 129), **اَتکچی** ötük+çi «minnətçi» (II, 166).
- lik** isim, **اَقیللیق** akı+lik «cömərdlik» (III, 169), **اَداشلیق** adaş+lik «dostluq» (I, 204), **اَشلیق** aş+lik «aşxana, mətbəx; buğda» (I, 174), **یَنْلیق** yan+lik «heybə, dağarcıq» (III, 46), **تارغلیق** tarıg+lik «taxıl anbarı» (I, 480).
- lik** isim, **کۆۋەزلیک** köwəz+lik «ərköynlük, şıltaqlıq» (I, 484), **اِسکیلیک** isig+lik «sevgi, məhəbbət, eşq» (I, 207), **اِلیکلیک** əlig+lik «əlcək» (I, 208), **تەرلیک** tər+lik «təri əmən keçə, palan» (I, 461), **بیتیکلیک** bitik+lik «yazı ləvazimatı» (I, 484), **اِزلیک** iz+lik «çarıq» (I, 167), **اِچلیک** iç+lik «keçə, palan» (I, 167), **چېچکیلیک** çəçək+lik «çiçəklik, gülüstan» (I, 484), **کېچکیلیک** kəpək+lik «kəpək saxlanan yer» (I, 484), **چەرلیک** çər+lik «vaxt» (I, 338), **کېزلیک** kəpəz+lik «pambıq bitən yer» (I, 483), **سَمزلیک** səmiz+lik «köklük» (I, 483).
- luk** isim, **سۇقلق** suw+luk «sarıq, çalma, əmmamə» (II, 247), **اَتلق** ot+luk «axur» (I, 162), **اَتشلق** otunq+luk «odunluq, odun damı» (I, 214), **بۇزلق** buz+luk «buzluq, buzxana, içində buz

saxlanan yer» (I, 453), **چۇشلق** çumuş+luk «ayaqyolu, hələ» (I, 480), **تارقلىق** tawar+luk «mal qoyulan yer» (I, 480), **الغلق** uluğ+luk «ululuq, böyüklük» (I, 205), **اُچزلىق** uçuz+luk «ucuzluq» (I, 205).

- lük** isim, **edhgü+lük** «yaxşılıq» (I, 117), **üzüt+lük** «xəsislik» (I, 206), **tünq+lük** «baca, pəncərə» (III, 31), **sögüt+lük** «söyüdlük, söyüd bitən yer» (I, 482), **tüş+lük** «düşərgə» (I, 461), **təmür+lük** «dəmir əridilən, süzülən yer» (I, 483), **kün+lük** «günlük, gündəlik» (I, 464), **çöküt+lük** «boyda balacalıq» (I, 482).
- lığ** isim, **اتلىغ انى تۇلدۇردى** at+lığ anı tuldurdı = atlı ona çarpdı (II, 189), **المنع بېرىلمىگن ازلشدى** alım+lığ berim+ligdin üzleşdi = borc sahibi ilə borclu ödəşdilər (I, 276), **Бакыр+лиг** «Balasağuna yaxın bir yerin adı» (I, 474).
- lig** isim, **berim+lig** «borclu» (I, 276), **капаг+лиг** «bakirə» (I, 475), **تۇملیغ كېلىپ قېسىدى** tum+lıg kəlip kapsadı = soyuq, şaxta hər yanı qapladı (I, 451).
- luğ** isim, **چارук+луғ** «oğuzlardan bir boyun adı» (I, 475), **улайунд+луғ** «bir oğuz boyu» (I, 128).
- lüg** isim, **көркүлүк** körk+lüg «gözəl, görkəmli» (I, 360).
- daş** isim, **қанқадаш қандаш қадш** kanq+daş ka+daş = atabir qardaşlar (III, 330), **қанқадаш қандаш қандаш** kanq+daş kuma urur, ikdiş örü tartar = atabir qardaşlar bir-birinə paxıllıq edər • ə çox dalaşar, anabir qardaşlar isə bir-birinə kömək edərlər (III, 330), **karın+daş** «qardaş, qarındaş, eyni bətdən çıxan» (I, 405), **kol+daş** «qoldaş, dost» (I, 449).
- dəş** isim, **könqül+dəş** «sirdaş, könüldəş» (I, 405), **yer+dəş** «həmyerli» (I, 405), **əmik+dəş** «süd qardaşı» (I, 405), **tü+dəş** «həmrəng» (I, 404).
- diş** isim, **ik+diş** «anabir qardaş» (III, 330).
- k** isim, **orta+k** «ortaq» (I, 163), **botu+k** «köşək, dəvə balası, bo-tux» (III, 207).
- ak** isim, **yol+ak** «yol, iz, çıxır» (III, 24), **yul+ak** «bulaq» (III, 23), **baş+ak** «ox və ya nizənin ucuna keçirilmiş dəmir, ucluq» (I,

- 380), oğl+ak «oğlaq, çəpiş» (I, 179), yaz+ak «otlaq» (III, 22).
- ək** isim, tün+ək «zindan, həbsxana; hərfən: «qaranlıq yer» (I, 406), ərək+ək «erkək» (I, 172), öz+ək «belin iç qismində olan damar» (I, 139).
- lağ** isim, tarı+lağ «tarla, darı, toxum əkilən yer» (I, 478), turu+lağ «durulacaq yer; düşərgə» (I, 478), yay+lağ «yaylaq» (I, 63) kış+lağ «qışlaq» (I, 63), kuş+lağ «quşların çox olduğu yer» (I, 452), suw+lağ «heyvan suvarılan yer, yalaq, musluq» (I, 452).
- lək** isim, ödh+lək «zaman, zamanə, fələk» (I, 115).
- dam** isim, yor+dam (dilimizdə: yol-yordam, şifahi nitqdə).
- dəm** isim, ər+dəm başı tıl = ərdomin başı dildir (I, 169).
- tam** isim, bir ok+tam yer = bir ox atımı yer, bir ox məsafəsi (I, 169).
- təm** isim, ol yumuşka bir+təm bardı = o, elçiliyə elə bir dəfəlik getdi, I, 466), üs+təm «yəhərə, kəmər başına, toqqalara işlənən qızıl, gümüş, inkrustasiya» (I, 169).
- çak** isim, orun+çak «əmanət» (I, 204), bağır+çak «çəşək çulu» (I, 479), kabır+çak «tabut» (I, 479), karın+çak «qarışqa». Oğuzca. «karınça» da deyilir (I, 479).
- çək** isim, tərın+çək «qolsuz qadın geyimi» (I, 485), kün+çək «günəşdən qoruyan yaxa, yaxalıq» (I, 463), pür+çək «birçək; insanın kəkili, atın yalı» (I, 461).
- çık** isim, sığır+çık «sığırçın quşu» (I, 479).
- çuk** isim, kudhur+çuk «qız uşaqlarının düzəlttikləri kukla, bəbə(k)» (I, 479), oğul+çuk «ana bətni» (I, 204), baka+çuk «qurbağa, çömçəquyruq» (III, 214), kaya+çuk «ətirli bir bitki, türfə yarpağı, zəfəran» (I, 173), yan+çuk «pul və ya tütün kisəsi» (III, 46).
- çük** isim, kün+çük «yaxa, yaxalıq» (I, 463).
- ç** isim, ana+ç «hamının anasıymış kimi özünü sevdiren, uşaqlıqdan böyük bir dərrakə göstərən qız uşağı» (I, 125).

- ata+ç «özünü xalqın böyüyü kimi aparan uşaq» (I, 125), əkə+ç «özünü hamıya bacı kimi sevdiren, uşaqlıqdan dərrakə və zirəklik göstərən qız» (I, 125), Yenisey abidələrində əgə+ç «bibisi» (Y, 41) variantı da var.
- aş** isim, iki koçnqar başı bir aş+aç+ta pışmas=iki qoçun başı bir qazanda qaynamaz (III, 330).
- əç** isim, bək+əç «təkinlərin titulu» (I, 364), bəç+əç «bəyciyəz» (I, 364), köz+əç «parç, piyalə» (I, 365), ködh+əç «parç, piyalə», arğuca (I, 366).
- iç** isim, koş kıl+iç kınka sığmas = qoşa qılınca qına sığmaz (I, 365), aş+iç «qazan, tava» (I, 125).
- iç** isim, köt+iç «söyüş» (I, 365).
- uç** isim, tok+uç «çörək» (I, 364).
- aş** isim, ad+aş «arxadaş, dost» (I, 131).
- kı** isim, ata+kı «atacığım, atacan» (III, 203), ana+kı «anacığım, anacan» (III, 203).
- kıya** isim, oğul+kıya «oğulcuğaz» (III, 167), kız+kıya «qızcuğaz» (III, 167), mənqlig kara tuz+kıya = ey xalcıgazi olan əsmər (III, 312).
- kiyə** isim, ər+kiyə «ərciyəz, kişiciyəz» (III, 167), yer+kiyə «yerciyəz» (III, 167), bering manqa söz+kiyə = mənə (bircə) sözciyəz veriniz (III, 312), yalwın tutar köz+kiyə = şirin üzlü, gözciyəzi əfsunlu (III, 312).
- duruk** isim, sakal+duruk «çənənin altından keçərək papağı başda saxlayan ipək qaytan» (I, 500), boyun+duruk «boyunduruq» (III, 175), Kalal+duruk «kişi adı» (I, 500), yanqal+duruk «yapıncının arxasına, boynuna tikilmiş bir keçə parçası; kukulet, başlıq» (III, 336).
- dürük** isim, közül+dürük «at quyruğundan hörülən, ağrıyan gözə qoyulan müalicəvi tor» (I, 500), kömül+dürük «atın sinəsindən keçən qayış» (I, 500).

- türük** *isim*, جَنْشُرُك çiniş+türük «Çində bitən bir meyvə» (I, 500).
 -**tık** *isim*, قَلْتَق kıl+tık «saçda olan kəpək» (I, 460).
 -**tuk** *isim*, قَلْتَق kot+tuk «qoltuq» (I, 460).
 -**unq** *isim*, اَوْتِك ot+unq «odun» (ot «od» sözündəndir, I, 191).
 -**ünq** *isim*, كَلْنِي köl+ünq «gölməçə, su yığıntısı» (köl «göl» sözündəndir, III, 322).
 -**xan** *isim*, بُرْخَان bur+xan «büt, buddist heykəli» (I, 428), ثَرْخَان tar+xan «islamdan öncə verilən bir ad, ləqəbdır, bəy deməkdir», arğuca (I, 428).
 -**kan** *isim*, حَبْقَان çip+kan «innab» (I, 439), قَرَاكَان kara+kan «dağda bitən bir ağac növü» (I, 439), يَقْرَقَن yakrı+kan «fıncıq boyda qırmızı meyvəsi olan bir bitki» (III, 54).
 -**kən** *isim*, يَتِيكَن Yeti+kən «Böyük Ayı bürcü» (III, 39), اَتُوْكَان Ötü+kən «Tatarıstan çöllərində bir yer adı» (I, 194).
 -**ğan** *isim*, سَارْغَان sar+ğan «şoran yerlərdə bitən bir ot» (I, 430), سَاغِيزْغَان «saxsağan» (I, 491), ارْپَاغَان «arpaya bənzər bitki, başağı olan, dəni olmayan bitki» (I, 195), baş+ğan «çəkisi əlli ritldən yüz ritlədək olan böyük balıq; xalqın başçısı» (I, 430).
 -**gən** *isim*, تَنْقَرِيغَان «alim, bilgin adam» (III, 327), چۈم+گەن «çəmənlik, ayırıq otu» (I, 434).
 -**ğa** *isim*, كَارْغَا kar+ğa «qarğa» (I, 420), سَارِیْچْغَا/sırıç+ğa «çəyirtkə» (I, 469), كُوبُورْغَا «bayquş» (I, 469), يۈمۈرْتْ+غا «damarı olmayan ispanaq, gül kələmi kimi təzə-tərəvəz; xiyar kimi kövrək olan nəsənə» (I, 373), يۈمۈرْتْ+غا «yumurta» (I, 373), يۈرۈنْچْ+غا «yonca» (III, 373).
 -**gə** *isim*, چەكۈر+گە «çəyirtkə» (I, 470).
 -**lan** *isim*, اَرْسْ+لَان «aslan» (III, 358), بۈرس+لَان «bəbir» (III, 362).
 -**dak** *isim*, باغِیر+دَاك «lifçik, önlük» (I, 479).
 -**duk** *isim*, بۈرۈن+دۈك «buruntax» (I, 479).
 -**lak** *isim*, باغِیر+لَاك «bağırtlak deyilən quş» (I, 480), كَاŞْغَا+لَاك «qaşqaldaq» (I, 498), كِز+لَاك «qaraquş deyilən bir quşdur, quyruğu qırmızı olur; ağacdələ» (I, 459).

- dıç** *isim*, سَاغْ+دِیْچ «dost, sağdış» (I, 444), سۈغْ+دِیْچ «qışda dostlar arasında növbə ilə düzəldilən şülən, gəzmə ziyafəti» (I, 444), سَاW+دِیْچ «qələmçələrdən hörülərək içinə meyvə və buna bənzər şeylər qoyulan nəsənənin adı; səbət, sələ» (I, 444).
 -**ağu** *isim*, قَرَاغۈ kır+ağu=qırov. Soyuq gecələrdə düşür (I, 437), بُزْ+اَغۈ buz+ağu «buzov» (I, 437), تَاقْ+اَغۈ tak+ağu «toyuq» (I, 438), تۈم+اَغۈ tum+ağu «timov, nəzlə, qrip» (I, 438), بُقَاغۈ buk+ağu «qandal», oğruların qollarına vurulur (I, 437).
 -**əgü** *isim*, كۈزۈكۈ كۈيْمَاسْ اَزۈن بۈسَا اِيك köz+əgü uzun bolsa, əlig köyməs = maşa uzun olsa, əl yanmaz (I, 438), كەر+اَغۈ kər+əgü = türkmənlərin dilində «çadır» deməkdir, köçərilərə görə, «qışlıq ev» mənasına gəlir (I, 438).
 -**ağut** *isim*, اَلْپْ+اَغۈت «təkbaşına düşməyə hücum edən igid, yenilməz güləşçi, bahadır, pəhləvan», (I, 199), ur+ağut «qadın, arvad» (I, 194).
 -**(a)muk** *isim*, كَارَا+مۈك «buğda içində bitən qaramuq» (I, 468), كِزِلْ+امۈك «qızılca, qızılcaya bənzər sivilcələr» (I, 498), چِیْچَا+مۈك «çəçələ barmağın yanındakı barmaq, üzük barmağı, adsız barmaq» (I, 468), oğul+muk «üstünə tir atılmaq üçün uzadılmış düz dirək» (I, 205) sol+amuk «sola-xay, solaq» (I, 468).
 -**kın** *isim*, جَامْ شەكۈلچۈسۈ, كِز كۈر+كۈن «cariyələr» (I, 340). Kır+kın sözü kız sözü ilə (r<z əvəzlənməsi) əlaqədardır.
 -**nak** *isim*, كۈر+نَاك «cariyə. Yabaku, kay, çomul, basmıl, oğuz, yomək və qıpçaq dillərində» (I, 459). Kır+kın sözününün sinonimidir. (Burada da r<z əvəzlənməsi var).
 -**sak** *isim*, كۈرۈغْ+سَاك «mədə, qursaq» (I, 479).
 -**suk** *isim*, باغِیر+suk «bağırsaq» (I, 479), تۈلَار+suk «ayaq dabanı» (I, 479).
 -**düz** *isim*, كۈن+dۈz «gündüz» (I, 447).
 -**danq** *isim*, ol+danq «padoş, çarığın altı» (I, 176).
 -**dənq** *isim*, iz+dənq «balıq ovunda işlədilən tor növü» (I, 176).
 -**dinq** *isim*, ay+dinq «aydın, ay işığı» (I, 177).
 -**gak** *isim*, baş+gāk «sümük çıxıntısının üstü» (I, 457).

- gük** isim, üb+gük «şanapipik, hop-hop quşu», çigilcə (I, 171), səmür+gük «bülbulə bənzər bir quş» (II, 285), kös+gük «göz qaytarmaq üçün üzüm bağlarına və bostanlara qoyulan müqəvvə, bostan oyuğu» (II, 284).
- ça** isim, karın+ça «qarışqa» (I, 479), ka+ça «qab» (III, 202), ka-ka+ça «qab-qacaq» (III, 202), bar+ça «bütün, hamısı» (I, 414).
- çə** isim, ne+çə «neçə, nə qədər» (III, 209).
- mak** isim, بِشْمَق baş+mak «başmaq». Oğuzca (I, 454).
- tar** isim, بَشْتَر baş+tar «oraq». Arğuca (I, 444).
- mən** isim, كُوزْمان köz+mən «közdə bişirilən çörək» (I, 435).
- ma** isim, bulğa+ma «bulama, yağsız, dadsız bulamac» (I, 471), kıy+ma «əriştə» (III, 170), tut+ma «sandiq» (I, 425).
- mə** isim, süz+mə «keş» adlanan yağsız quru pendir, ayran süzməsi» (I, 426), kəs+mə «pərçəm, yal, kəkil» (I, 426), tüg+mə «düymə» (I, 426), tiz+mə «şalvarın bağı, torbanın ağız bağı və buna bənzər nəsnelər» (I, 426).
- mak** isim, çak+mak «qov, çaxmaq» (I, 456), boğ+mak «köynək düyməsi; boyunbağı, sinəbənd, gərdəbənd» (I, 454), kəs+mak «üzəngi qayışı, kəmənd» (I, 459, 460), yar+mak «pul» (III, 130), tokı+mak «toxmaq» (III, 173), udh+mak «şəyird, davamçı, ustasına uyan» (I, 162), tar+mak «yirtici heyvanların pəncəsi, caynaq» (I, 455).
- mək** isim, tür+mək «yemək, dürmək» (I, 461), iç+mək «quzu dərisindən tikilmiş kürk» (I, 195).
- man** isim, سَقْمَان sık+man «üzüm sıxma mövsümü» (I, 435), قُرْمان kur+man «sadaq, oxdan, ox qabı» (I, 435), بَتْمَان bat+man «batman, ağırlıq ölçüsü» (I, 435).
- mən** isim, سَكْمَان sök+mən «savaşda qoşun səflərini sökən, yaran ıgıdlərə verilən ləqəb» (I, 435), اَرْتَمَان ört+mən «örtmə, talvar, çardaq, dam» (III, 358).
- miş** isim, اُسُقْمِشَا سَاقِغ قَمُغ سَوْفْ كُرْتُور usuk+miş+a sakığ kamuğ suw körünür = susamışa ilğim [sərab] bütün su görünür (I, 239).

- miş** isim, مِيلْ يَمِش körpə ye+miş = təzə meyvə (I, 413), مِيلْ يَمِش mayıl ye+miş = yetişmiş şaftalı və qovun kimi meyvələrin çürüməyə, xarab olmağa üz tutması (III, 166).
- ç** isim, سَاقِغ sakın+ç «sıxıntı (III, 293), اِنْتِج inan+ç (I, 190), اِنْتِج awın+ç «ovunma» (I, 189), اَكْتِج ökün+ç «peşmanlıq» (I, 189), يَكْتِج yükün+ç «namaz, ibadət» (I, 223), اَجْلَج üçlü+ç «başları bir dəmirlə birləşdirilərək üç çubuqla düzəldilən dovşan tələsi» (I, 159).
- əç** isim, اَتِج at+əç «uşaqların cöyüz-cöyüz oynadıqları çökək» (I, 125), كَمِج köm+əç «külə basdırılaraq bişirilən çörək» (I, 366).
- üç** isim, كَمِج köm+üç «dəfinə, xəzinə, gömü» (I, 366), اِنْتِج en+üç «gözə enən pərdə, katarakt» (I, 126).
- ınç** isim, اَدْحُغْ اَدْحُغْ kıl+ınç = xoş əxlaq (III, 324).
- inç** isim, سَوْ inç «sevinc» (III, 323).
- unç** isim, اَمْنِج تَنْقِرِگَا um+unç tənqrigə = ümid tanıyandır, tanrıdan mədəd (III, 384).
- ünç** isim, بُو اِشْكَ نَا اَكْتِج گَرَاک bu işkə nə ög+ünç kərək = bu işlə öyünməyə nə gərək var (I, 189), ürk+ünç «hürkmə, vahimə, kaos» (I, 284).
- ş** isim, oynatış «oynaş, başqa biri ilə sevişən» (I, 180).
- ış** isim, at+ış «atış, atışma» (I, 130), alk+ış «alqış, dua etmək, kimisə öymək, yaxşılıqlarını saymaq» (I, 161), karg+ış «qargış, bəddua, lənət» (I, 449).
- iş** isim, تَغْ اِش tag+iş «mübadilə, dəyişmə» (I, 372).
- uş** isim, تَغْ اِش tok+uş «toquşma» (I, 63), قُجْش koç+uş «qucaqlaşma, qucuşma» (I, 372), اُرْش ur+uş «vuruş, vuruşma» (I, 63), اُفْش uk+uş «zəka, dərrakə, ağıl» (I, 131).
- üş** isim, سَوْگْش sөг+üş «söyüş, söyüşmə» (I, 372), اُلْش ül+üş «bölüşdürmə, pay, hissə» (I, 132).
- m** isim, يَمِ ye+m «yemək, təam» (III, 147).
- ım** isim, اَدْرَم adhr+ım «yəhərin altına iki tərəfdən qoyulan keçə» (I, 169), سَرَم sar+ım «filtr, mayenin süzülməsi üçün qabların ağzına gərilən ipək qumaş» (I, 396), يَدْحْ یم yadh+ım «döşək, yayğı» (III, 25), بَر يَجِم قَاغُون bir bıç+ım kağun = bir dilim

- qovun (I, 394), *بِير سَعِيم سَوْت* bir sağ+ım süt = bir sağım süd (I, 369), *كوركُنْج قِيم بَلْدَى* korkunç kıy+ım boldı = qorxunc qıyım oldu, böyük dəhşət yaşandı (III, 166), *أَلْ أَلْبَيْن أَلْدَى* ol al+ım+ın aldı = o, borcunu aldı (I, 220).
- im** *isim*, *بِير تِلْم* tam kər+imi = divara gərilən örtü (I, 396), *بِير تِلْم* bir til+ım at = bir dilim at (I, 396), *بِير تِزْم يَنْجُو* bir tiz+ım yinçü = bir düzüm mirvari (I, 395), *أَكْرَم* əgr+ım «suyun toplandığı, qaynadığı və girdablandığı yer» (I, 169), *بِير أَكْم يِير* bir ək+ım yer (I, 143), *أَلْمَلِغ بِيرْمَلِكْدِنْ أَرْلَشْدَى* alımlıq ber+ım+lıqdin üzlüşdi = borc sahibi ilə borclu ödəşdi (I, 276).
- um** *isim*, *بِير أَرْم أْت* bir or+um ot = bir çəngə ot, bir xorum ot (I, 143), *بِير أَرْثُومَى سَوْفُ* bir ər tur+ımı suw = bir adam boyu dərinlikdə su (I, 395), *بِير يَغْرُم أَوْن* bir yoğr+um un = bir xəmirlik, bir yoğrum un (III, 47), *كُونُم* kon+um «yurd, oymaq» (II, 133).
- üm** *isim*: *بِير أُم مُون* bir öp+üm mün = bir qurtum şorba (I, 142), *بِير يَكْرُم يِير* bir yügr+üm yer = bir dəfəyə qət ediləcək qədər yer (III, 47), *أَلْ-ÜM* «ölüm» (I, 143).
- ın** *isim*, *أَقِنْ* ak+ın «axın» (III, 41).
- in** *isim*, *أَسِنْ* əs+in əsdi = əsinti, külək əsdi (I, 218), *كَلِنْ* kəl+in «gəlin» (I, 403), *أَكِنْ* ək+in «şum» (I, 145).
- un** *isim*, *بُلِنْ يَلْنْدَى* bul+un yolundı = əsir buraxıldı, azad edildi (III, 78).
- ün** *isim*, *تُغِنْ* tüg+ün «düyün» (I, 399), *تُتِنْ* tüt+ün «duman, tüstü» (I, 399).
- t** *isim*, *أَلْ قَوَى دَنْ قُرْت سَغْدَى* ol koydan kuru+tt soğdı=o, qoyun-dan qurut əldə etdi (II, 43), *يُغْرْت قِيلْدَى* yoğur+t koyuldı=yoğurt, qatıq qatılaşdı (III, 185), *بِرْت* ber+t «ağanın hər il öz köləsindən aldığı vergi» (I, 351).
- it** *isim*, *سِغْ+İT* «ağlama, sızlama, sitğama» (I, 353).
- it** *isim*, *كِرْ+İT* «qıfıl» (I, 364).
- ut** *isim*, *بَS+ut* «kömək, arxa» (I, 361).

- üt** *isim*, *YET+üt* «qoşuna göndərilən əlavə kömək» (II, 282), *kedh+üt* berdi = hörmət əlaməti olaraq xələt, paltar verdi (I, 354), *köç+üt* «at» (I, 363), *ög+üt* «öyüd» (III, 155).
- ğ** *isim*, *يَارَا+ğ* «fürsət, imkan» (III, 20), *يَامَا+ğ* «yamaq» (III, 32).
- k** *isim*, *كَ (ka)* *isim*, *يُورِ+k* «xasiyyət, rəftar, gedişat» (III, 22).
- k** *isim*, *كَ (ke)* *isim*, *تِلَا+k* «dilək, arzu» (I, 410), *إِسْتَك قَبْدَى* istə+k kopdı = istək yarandı (I, 179).
- ak** *isim*, *kuç+ak* «quçaq, ağuş» (I, 383).
- ək** *isim*, *ər biç+ək* kikkürdi = adam bıçaqları bir-birinə sürtdü (II, 206), *tüw+ək* «silah növü»; *tüw-* «tüpür-» kökündəndir, *tüf+əng* də bu sözdəndir, yaş söyüd ağacının və ya buna bənzər ağacın qabığı boru şəklində çıxarılır, sərchələri vurmaq üçün içinə yumru daş qoyularaq atılır» (I, 388).
- ık** *isim*, *kat+ık* «tutmac yeməyinə sirkə və yoğurtla birlikdə tökülən nəsnə, qatıq» (I, 383).
- ik** *isim*, *أَلْ قَلِنْ ثَبَكْ تَبْدَى* ol kulın təp+ik təpdi=o, qulunu təpiklədi (I, 387).
- uk** *isim*, *kon+uk* «qonaq, müsafir» (I, 385), *tan+uk* «şahid» (II, 61), *bıç+uk* «kəsilmiş bir şeyin yarısı» (I, 379).
- ük** *isim*, *yit+ük* «itik, itən şey» (III, 24), *kedh+ük* «yapıncı, yağmurluq, plaş» (I, 390).
- ığ** *isim*, *kor+ığ* «bəylərin və ya başqalarının qoruğu» (I, 377), *ayt+ığ* «sual» (I, 174).
- ig** *isim*, *تِزْ+ig* «sıra, səf, düzüm, cərgə» (I, 387), *bil+ig* «bilik, elm» (I, 368).
- uğ** *isim*, *koş+uğ* «şeyr, qəsidə» (I, 377), *tap+uğ* «sitayış, ibadət; xidmət, qulluq» (I, 375), *tut+uğ* «rəhin, girov; əfsun, sehr» (I, 375), *yort+uğ* «daim xaqanın yanında olan adamlar, məyyəbət» (III, 43).
- üg** *isim*, *sür+üg* «sürü» (I, 389), *üt+üg* «ütü» (I, 137), *öl+üg* «ölü» (I, 65).
- ğa** *isim*, *kap+ğa* «iri qapı, darvaza, qala qapısı» (I, 420).

-**gə** *isim*, bil+gə «alim, filosof» (I, 422), ö+gə «müşavir, yaşlı və ağıllı adam» (I, 154).
 -**ğı** *isim*, yum+ğı «topa» (III, 37).
 -**gi** *isim*, ter+gi «süfrə, dəstərxan» (I, 423), təz+gi «qaça-qaç, vahimə» (I, 423).
 -**ğu** *isim*, bıç+ğu «mişar» (I, 63), sor+ğu «qan alan alət, neştər» (I, 66).
 -**gü** *isim*, ber+gü «vergi, borc» (I, 422), bilə+gü «bülöv» (I, 438), kül+gü «gülüş, yumor» (I, 160), kedh+gü «geyim, paltar» (I, 424), bəl+gü «bəlgə, nişan, əlamət» (I, 422).
 -**ür+gə** *isim*, kös+ür+gə «köstəbək, çöl siçanı cinsindən bir heyvan» (I, 470), çək+ür+gə «çəyirtkə». Oğuzca. Digər türklər çəyirtkə uçmazdan əvvəl ona belə deyirlər (I, 470).
 -**ür+gü** *isim*, kəs+ür+gü «dağarcıq» (I, 470), tüş+ür+gü «qolun çaya qarışan ağzı, dəyirmandan çaya axan su» (I, 470), köt+ür+gü «götürgə, onunla bir şey götürülən nəsnə» (I, 470), süp+ür+gü «süpürgə» (I, 470).
 -**nqu** *isim*, سَلْنَقُو sal+nqu «sapand» (III, 328), قَلْنَقُو kal+nqu «suyun üstündə durmaq, suyun üzünə çıxmaq» (III, 328).
 -**nqü** *isim*, كَزْنَقُو köz+nqü «güzgü, ayna» (III, 328).
 -**ğaç** *isim*, قِسْغَاچ kış+ğaç «qışqac, kəlbətin» (I, 444), قُشْغَاچ kuşğaç «sərçə quşu» (I, 444), قُشْغَاچ kus+ğaç «kiçik, qara bir heyvandır, adamı dişləyir», oğuzca (I, 444).
 -**ğuç** *isim*, بَجْغُوç bıç+ğuç «qayçı, hər hansı bir şeyi kəsən nəsnə» (I, 442), يَغْرَغُوç yuğur+ğuç «oxlov» (I, 473), sar/a/+ğuç «qadın yaşmağı, qadın örtüsü» (III, 196), tut+ğuç «qəlyanal-tı, bir azca yemək» (I, 442).
 -**kaç** *isim*, sar+kaç «qaramuq otu, kasnı, yabanı hindibaya bənzər bir ot» (I, 443).
 -**küç** *isim*, ör+küç «qadınların başındakı saç hörgüsü, topası» (I, 159), ör+küç «sacayağı» (I, 159).
 -**ğak** *isim*, tut+ğak «avanqard, önçü kəşfiyyat bölüyü» (I, 454), yat+ğak «keşikçi, mühafiz, qarovul» (III, 43), yapu+ğak

«tikanlı bir ot, pıtrax» (III, 51), tar+ğak «daraq» (I, 454), or+ğak «oraq» (III, 45), kap+ğak «qapaq» (I, 458).
 -**gək** *isim*, tür+gək «boğça» (II, 284), kür+gək «qar təmizləyən kürək» (II, 284).
 -**ğuk** *isim*, تَظْزَقُ تَظْزَقُ tapuz+ğuk tapızdı = tapmaca tapdırdı (II, 180), kay+ğuk «qayıq» (I, 235).
 -**gük** *isim*, əs+gük «xalta, itin boynuna keçirilən halğa» (II, 284).
 -**ğan** *isim*, sıç+ğan «siçan» (III, 243), tawış+ğan «dovşan» (I, 354).
 -**gən** *isim*, kösür+gən «köstəbəyin bir növü» (I, 494).
 -**kan** *isim*, sakır+kan «siçovul» (I, 493), yoğur+kan «yorğan» (I, 243).
 -**sığ** *isim*, kün bat+sığ «günbatar, qərb» (I, 450).
 -**suğ** *isim*, kün toğ+suğ «gündoğar, şərq» (I, 450), tut+suğ «vəsiyyət» (I, 450).
 -**di** *isim*, ög+di ol ərig kanıtğan = tərif o adamı həmişə vəcdə gətirir, coşdurur (I, 489), təg+di «gəlinin ata evini ziyarət etməsi» (III, 217).
 -**du** *isim*, sın+du «qayçı, dərzi qayçısı» (I, 415), um+du «dilək, istək, umu, umunc» (I, 184).
 -**ti** *isim*, sök+ti «kəpək» (I, 413).
 -**tu** *isim*, yar+tu «yonqar, talaşa» (III, 33), sok+tu «kolbasa» (I, 413).
 -**tü** *isim*, ik+tü «əldə bəslənən heyvan, əhliləşmiş heyvan», ikit- «eyitmək, tərbiyə etmək sözündəndir» (I, 174).
 -**çək** *isim*, bilin+çək «oğrunun əlində tutulan əşyayi-dəlil» (I, 485).
 -**çuk** *isim*, sarma+çuk «bir ərşətə növü» (I, 498).
 -**çük** *isim*, bürün+çük «şal, kəlağayı» (I, 247), ör+çük «kəkil» (I, 166).
 -**maç** *isim*, tut+maç «xəngəl» (I, 442), قُغْرَمَاج koğur+maç «qovurğa» (I, 473), قُغْرَمَاج kawur+maç «qovurğa» (I, 473), قِيْمِج بَرَك kıy+maç börk = tiftikdən [keçi tiftiyindən] hazırlanan ağ papaq (III, 171).

- məç** *isim*, yörgə+məç «bağırsaq içində bişirilən bir yemək növü» (III, 54).
- rak** *isim*, top+rak «torpaq» (I, 454), bat+rak «ucuna bir ipək parçası taxılan mizraq» (I, 452), kıs+rak «qısraq, madyan» (I, 459).
- çu** *isim*, اقچو akın+çu «axınçı, gecə ikən düşməni basan əsgər» (I, 190, nadir hallarda).
- çü** *isim*, köm+çü «dəfinə, yatır, xəzinə» (I, 415), yörgən+çü «sarıq, dolaq; yorğan, bürüncək» (II, 336).
- a** *isim*, uw+a «bir yemək adı» (I, 154).
- ı** *isim*, tol+ı «dolu, buzlu yağış» (I, 195), yaz+ı «çöl, yazı» (I, 191).
- u** *isim*, yak+u «yağmur yapınçısı, plaş» (III, 214).
- ü** *isim*, sünq+ü «süngü» (I, 357), sər+ü «rəf, taxça, tərək» (III, 210).
- mur** *isim*, yağ+mur «yağış, yağmur» (I, 170).
- nək** *isim*, ter+nək «yığıncaq, toplantı, dərnək» (I, 461).
- lar** *cəm şəkilçisi*, ارغت لار یوزن بیلشدی urağut+lar yüzün yıplaşdı =qadınlar bir-birlərinin üzünə ip salaraq epilyasiya etdilər (III, 114), الب لار ککرشدی alp+lar kökrəşdi = igidlər nəre çəkdlər (II, 228).
- lär** *cəm şəkilçisi*, بکلر بیربیرکا یغقتی bəg+lär bir birgə yağıktı = bəylər bir-birinə yağı oldular (III, 72).
- la** *cəm şəkilçisi*, turğan uluğ iş+la+ka=böyük iş+lər+ə qalxışan, tergi urup aş+la+ka=yemək+lərə süfrə açıb, tumluğ kadir kış+la+ka=soyuq, sərt qış+lara (qarşı çıxan adam), kodhtı ərig umduru=xalqı ümid içində qoydu (II, 73).
- lə** *cəm şəkilçisi*, təgür məninq sawımı bilgə+lə+gə, ay=ey, mənim sözümü bilgə+lərə yetir (III, 158).
- an** *cəm şəkilçisi*, اعلان اتکتی oğl+an ətikti=oğlan ətə-qana doldu, tonbullaşdı, böyüdü (I, 240).
- ən** *cəm şəkilçisi*, ثوبلک ارن tüplüg ər+ən=soylu adamlar, əsalətli kişilər (III, 128).

- t** *cəm şəkilçisi*, teg+it «تکین tegin» sözünün cəmidir. Lüğəvi mənası «kölə» deməkdir, sonra xaqan oğullarına unqun [ünvan] olmuşdur. Bu, qaydaya zidd bir cəmdir» (I, 362).
- z** *cəm və qoşalıq şəkilçisi*, اکزاغلان ikki+z oğlan = ekiz uşaq (I, 198). DLT yazılan dövrdə öz əski funksiyasını itirmişdir.
- ğun** *cəm şəkilçisi*, قذن قذناغن kadhın kadhna+ğun = qayın, qayna-talar. Kürəkənlər üçün söylənir, ard-arda, qoşa söylənir (I, 499).
- kın** *cəm şəkilçisi*, kız kır+kın «cariyə+lər» (I, 340).
- (n)ınq** *yişəlik hal şəkilçisi*, خانبک ثرقوسی تلم Tawğaç xan+ninq turkusı təlim=Tabğaç xanının ipəyi çoxdur (I, 421).
- (n)inq** *yişəlik hal şəkilçisi*, بۆرننک ارتق böri+ninq ortak=qurdun ovu ortaqdır (I, 431), küni+ninq külinə təgi yağı = günün gününün külünə qədər düşməndir (III, 221).
- (n)unq** *yişəlik hal şəkilçisi*, قزغونک یغاچ باشندا kuzğun+unq yığaç başında = quzğunun ovu isə ağac başındadır (I, 431).
- (n)ünq** *yişəlik hal şəkilçisi*, تۆن کونک قرشیسی ال tün kün+ünq qarşısı ol = gecə gündüzün qarşısı, ziddidir (I, 419).
- ka** *yönlük hal şəkilçisi*, يالوجقا القش بیرکل yalavaç+ka alkış bergil =Məhəmməd peyğəmbərə salavat çevir (I, 161), kuruk kaşuk ağız+ka yaramas = quru qaşiq ağıza yaramaz (I, 348), kuruğ söz kulak+ka yakışmas = quru söz qulağa yaraşmaz (I, 348), tağ tağ+ka kawuşmas = dağ dağa qovuşmaz (III, 153).
- gə** *yönlük hal şəkilçisi*, ol bəg+gə alkış berdi = o, bəyə alqış etdi, dua etdi (I, 161), kişi kişi+gə kawuşur = insan insana qovuşar (III, 153), tör+gə keç = yuxarı başa keç (I, 130), ol əw+gə barışadı = o, evə getmək istədi (III, 293).
- a** *yönlük hal şəkilçisi*, ol məni atam+a oxşatdı=o məni atama oxşatdı, bənzəttdi (I, 292), usukmış+a sakığ kamuğ suw körünür = susamışa ilğım tamam su görünər (I, 239).
- ə** *yönlük hal şəkilçisi*, məninq közüm+ə nənq ilərdi = mənim gözümə bir şey ilişdi, göründü (I, 229), ol məninq közüm+ə sakıdı =o mənim gözümə xəyal kimi göründü (I, 247).

- ra** *istişamət hal şəkilçisi*, بَشْرًا قَلْدَى baş+ra kakıldı = nə isə başa qaxıldı, qaxınc oldu (II, 158).
- rə** *istişamət hal şəkilçisi*, تِكَايَكُ ثِيرَا tatiğ köz+rə, tikənig túb+rə=tatın gözünə, tikanın dibinə vur (II, 277).
- ru** *istişamət hal şəkilçisi*, أَل مَيْكُ ثَبَارُو كَلْدَى ol məninq taba+ru kəldi = o mənim tərəfimə gəldi (I, 436), أَر يَغَارُو ثَرْدَى ar yo-ka+ru turdı = adam ayağa qalxdı (II, 209).
- ar** *istişamət hal şəkilçisi*, كُنْدَا إِشَى يُكْسَبِنْ يَوْفَارَاغَار kündə ışı yüksəbən yok+ar ağar = onun işi gündən-günə yüksələr, hər-fən: yuxarı yüksələr (I, 337).
- r** *istişamət hal şəkilçisi*, قَلِيلُ أَنْكَرِ أَغْرِيقُ kılğıl anqa+r ağırlıq = ona hörmət elə (I, 175), بَغْ أَنْكَرَاتُ بِيرْدَى bəg anqa+r ot berdi = bəy ona ağı verdi, onu zəhərlədi (I, 110), مَن مَّنْكَرُ أَيِّمٍ mən munqa+r aydım = mən buna söylədim (III, 316).
- karu** (ka+ru) *istişamət hal şəkilçisi*, يَغَى قَارُو كِرْشُ فَرْدُم yağ+ka+ru giriş kıldım = düşməyə qarşı ox-yayımı çəkdim, hücum etdim (II, 117).
- kerü** (ke+rü) *istişamət hal şəkilçisi*, أَمْكَاكُ كَرَوَالْنَدَى əmgək+ka+rü ulındı = əzaba, sıxıntıya düşər oldu (I, 249).
- ğaru** (ğa+ru) *istişamət hal şəkilçisi*, قِشْ يَافِغَرُو سَقْلَنُور kış yay+ğa+ru söwlənür = qış yaya pıçıldayır (III, 254).
- gerü** (ge+rü) *istişamət hal şəkilçisi*, أَنْدَا بَلْبُ تَنْكِرِيغَرُو ثَبَغِينِ أَنْتَار an-da bolup tənqri+gerü tapğım ötər=orada tanrıya ibadət borcunu ödər (III, 235).
- iğ** *təsirlilik hal şəkilçisi*, أَر أَشْغُ تَنْغَدَى ar aş+iğ tatğandı=adam aşdadlı hesab etdi (II, 242), أَل قِيزْغُ سِنْكَلْنَدَى ol kız+iğ sinqilləndi = o, qızı özünə bacı saydı (III, 354).
- ig** *təsirlilik hal şəkilçisi*, أَلْپُ أَرْیُ قَرْتَمَا alp ar+ig yawrıtma = alp adamı pisləmə (I, 195), يَغِیتْلَرُ یِگْتِ لَرُکُ إِشْلَتُو yigitlər+ig işlətə = igidləri işlədərək (I, 293).
- uğ** *təsirlilik hal şəkilçisi*, أَر كُشْغُ أَمْجَلَدَى ar kuş+uğ əməçlədi= adam quşu nişan aldı (I, 319).
- üğ** *təsirlilik hal şəkilçisi*, أَل سَوْزُکُ أَنْکَلَدَى ol söz+üğ anqladı = o, sözü anladı (I, 312).

- i** *təsirlilik hal şəkilçisi*, تَگُورُ مَەنِیْغُ سَەوِیْمُ+ı=çatdır mənim sözüümü (III, 158), کِیْزْلَپُ تَوتَارُ تَەوِیْمُ+ı = gizlər mənim daycamı (III, 68), اَلْکِیْ تَەنِیْغُ یَەوِیْمُ+ı = məhv elədi yayımı (III, 184), سَورْدِی مَەنِیْغُ کَەوِیْمُ+ı = qoyunlarımı sürüb apardı (II, 122), کَاز تَاکِی کَورْدَەوِیْمُ+ı = qazımı, ördəyimi (II, 190), اَلْدِی تَورُومْتَەوِیْمُ+ı = Turumtay adlı qulumu aldı (II, 138).
- ni** *təsirlilik hal şəkilçisi*, ol bu at+nı ağırlandı = o bu atı bahalı hesab etdi (I, 314), کَنْجُ اَنَا سِنْ اَمْدَى kənç anası+nı əmdi = uşaq anasını əmdi (I, 221).
- ni** *təsirlilik hal şəkilçisi*, bəg+ni yağı basdı = yağı bəyi basdı, basqın elədi (I, 44), ər+ni yel tokıdı = adamı yel çarpdı, yel toxundu (III, 247).
- n** *təsirlilik hal şəkilçisi*, ol kız+ı+n əgətlədi = o, qızını cariyə sahibi etdi, qızına cariyə verdi (I, 319), oğl+ı+n işka tığrattı=oğlunu işə həvəsləndirdi (II, 317), ol at+ı+n tıgrətti=o, atını fınxıraraq, kişnədən sürdü (II, 317), ol anqar köz+ı+n alarttı = o ona gözünü bəreltdi (III, 369).
- da** *yeirlik-çıxışlıq hal şəkilçisi*, تَەشُکُ سَقْدَا بَلْکَرَار teşük suw+da bəlgürər = deşik suda bəlli olar (I, 387), أَلْ اَنَى تَاغْدَا یِیْلَتَى ol anı tağ+da yaylattı = o onu dağda yaylatdı (II, 337), تَلْدَا جَقَار اَنْکُو tıl+da çıxar edhgü söz = dildən çıxar yaxşı söz (III, 160), قَازْا کَاسُومَاسْ قَزْدَا قَارْا کَاسُومَاسْ kuz+da kar əksüməs, koy+da yağ əksüməs = quzeydən qar, qoyundan yağ əskik olmaz (I, 340), بُوْ اَتْ اَنْدَا یِیْکُ bu at an+da yeg = bu at ondan yaxşıdır (III, 146), یُغُرْقَنْدَا اَرْتُکُ اَذْکُ خُسْلَسَا اَشِیْوُر yoğurkan+da artuk adhək kösülsə, üşiyür = ayaq yorğandan artıq uzadılsa, üşüyər (II, 159).
- də** *yeirlik-çıxışlıq hal şəkilçisi*, کُنْدَا اِرْکُ یُکُ kün+də irük yok = günəşdə çat olmaz (I, 138), بَگْدَا قِیْیُکُ یُکُ bəg+də kıyık yok = bəydə sözdən dönmək olmaz (I, 138), یَزِیْدَا بَرَى اَلِیْسَا اَقْدَا اِتْ یتَزِیْدَا بَرَى اَلِیْسَا اَقْدَا اِتْ ıt bağı tartışur= çöldə qurd ulasa, evdə qurda acıyan köpəyin bağı sızlar (III, 238), یَکُ بِلْمَیْشُ یَکُ بِلْمَیْشُ یَکُ بِلْمَیْشُ یَکُ bilmış yek bilmədik kişi+də yeg = tanıdığın şeytan tanımadığın adamdan yaxşıdır (III, 159), کُنَى

- tın** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, köni barır keyiknin közin+da adın başı yok = düz gedən geyikin gözündən başqa yarası yoxdur (III, 152), **ار أفك سیندا ارلادی** *ər öpkəsin+da ürüldü* = adam qəzəbindən şişdi, (I, 242).
- ta** *yeirlik-çıxışlıq hal şəkilçisi*, **مَنْ بَوَاشْتَا أَلْنِدِم** *mən bu iş+ta ulındım* = mən bu işdən usandım, bezdim (I, 249), **ار ایشتا بَیشتی تَرْنَدی** *ər iş+ta buştı tarındı* = adam işdən bezdi, sıxıldı (II, 166), **ال بُو ایشتا فُردی** *ol bu iş+ta kudurdu* = o bu işdə çox çalışdı, işin üstünə düşdü (II, 112).
- dan** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, anı suw+dan keçirdi = onu sudan keçirdi (II, 179), **ər tağ+dan kıldı ıldı** = adam dağdan aşağı endi (I, 221), **ol kümüş altun+dan çöktürdi** = o, qızıldan gümüşü ayırdı (II, 194).
- dən** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **ol ər ol özin kişi+dən abıtğan** = o adam özünü hər kəsdən gizləyəndir (I, 208), **köz+dən yırasa**, **könqül+dən yəmə yırar** = gözdən iraq olan könlükdən də uzaq olar (III, 317).
- dın** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **ol mənı suw+dın keçrükli ərđi** = o mənı sudan keçirənlərdən idi (II, 183), **tağ+dın inildi** = dağdan enildi (II, 154).
- din** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **küç el+din kirsə** = zorakılıq (*məcəzi*) qapıdan girsə (II, 46).
- dun** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **اَنَک نِیشی بَوَزْدَن سِزَلادی** *anınq tışı buz+dun sızladı* = onun dişı buzdan sızladı (III, 267), **ال مَنی اَرْنَن** *ol mənı orun+dun turgurdu* = o mənı yer[im]dən durğuzdu (II, 191).
- dün** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **ال مَندَن اَنکَن بَردی** *ol məndən öncə getdi* (I, 114).
- tan** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **ال اَنکونی یَقْلَاقَن اُزْدی** *ol edhgüni yawlak+tan ədhirdi* = o, yaxşını pisdən, düzü əyridən, xeyiri şərdən ayırdı (I, 228).
- tən** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **تَرُو تَنکَلک تَن جِقار** *törü tünqlük+tən çıxar* = törə bacadan çıxar (II, 46).

- tın** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **təgmə yanqak+tın budun aqlışdı** = hər tərəfdən xalq axışdı (I, 277), **ər iş+tın tıdhındı** = adam işdən qaçındı (II, 166).
- tın** *çıxışlıq hal şəkilçisi*, **kişi alası iç+tın, yolkı alası taş+tın** = adamın alası içində, heyvanın alası çölündədir (I, 155).
- m** *alətlilik hal şəkilçisi*, **al+tın arslan tutar** = al ilə aslan tutular (I, 148), **kuş kanat+mın, ər at+mın** = quş qanadı ilə, ər atı ilə (I, 109), **yolkı yaz+mın atlanur=ilxı yazda atlaşır, at olur** (I, 309), **tıl+mın tügmişni tış+mın yazmas** = dillə duyulən dişlə açılmaz, dilin vurduğu duyünü diş aç bilməz (II, 48).
- in** *alətlilik hal şəkilçisi*, **küç+in oyuk tutmas** = güc ilə oyuk tutulmaz (I, 148), **kınqır köz+in bakiştilar** = qızgın gözle baxışdılar (I, 365), **kılıç kinka küç+in sığdı** = qılınc qına güclə sığdı (I, 365), **olar iç+in etişdilər** = onlar öz aralarında barışdılar (I, 143), **bilig+in uluğlukka təgdim** = biliklə ululuğa çatdım (II, 123).
- un** *alətlilik hal şəkilçisi*, **kamuğ tolm+un tokıştilar** = bütün silahlarla vuruşdular (I, 365), **süsi ot+un oruldı** = (düşmən) əsgəri ot kimi biçildi (I, 242).
- ün** *alətlilik hal şəkilçisi*, **kılsa küç+ün bolmas anı tok, bay** = onu güclə tox və zəngin etmək olmaz (III, 224).
- lıkın (-lık+mın)** *alətlilik hal şəkilçisi*, **kutkı+lık+mın tapıngıl** = səmimiyyətlə xidmət et (II, 162).
- ligin (-lig+in)** *alətlilik hal şəkilçisi*, **isiz+li+gin kəlmə** = şərlə gəlmə (II, 123).
- lügün (-lüg+ün)** *alətlilik hal şəkilçisi*, **edhgü+lüg+ün kəl** = xeyirlə gəl (II, 123), **bakkıl anqar edhgü+lüg+ün** = ona yaxşıqla bax (I, 186).
- lə** *alətlilik hal şəkilçisi*, **tüzün bir+lə uruş, utun bir+lə üstərmə** = xoşxasiyyət adamla lap vuruş, alçaq adamla yarışma, çünki qabarar, pislik edər (I, 262), **kanığ kan bir+lə yumas** = qanı qanla yumazlar (III, 157), **ol əwin tawar bir+lə toşğurdu** = o, evini malla doldurdu (II, 191).
- m** *mənsubiyyət şəkilçisi*, **ol mənı ata+ma oxşatdı** = o mənı atama oxşatdı, bənzətdi (I, 292).

- im** *mənsubiyyət şəkilçisi*, eşyək ayur baş+ım bolsa, sundırıda suv içgəymən = eşşək deyər ki, bircə başım salamat olsun, dənizdən su içərəm (I, 472), məninq kız+ım = mənim qızım (I, 340), məninq kur+ım uluğ = mənim məqamım yüksəkdir (I, 339), bəg oğrında məninq ıř+ım etildi = bəyin dövləti sayəsində işim düzəldi (I, 126).
- im** *mənsubiyyət şəkilçisi*, məninq əlig+ım taruska təgişdi = mənim əlim tavana dəydi, çatdı (II, 134), qaşınmaq məninq yin+ım əmritti = qaşınmaq mənim bədənimi qıdıqlandırır (I, 292).
- um** *mənsubiyyət şəkilçisi*, munq+um məninq bilinqə = mənim əzabımı, nələr çəkdiyimi biləsən (III, 313), ol məninq oğl+um ol = o mənim oğlumdur (I, 112).
- üm** *mənsubiyyət şəkilçisi*, ol məninq köz+üm+ə sakıdı = o mənim gözümə xəyal kimi göründü (I, 247).
- y+üm** (nadir hallarda) *mənsubiyyət şəkilçisi*, kükü+y+üm kəldi = bibim gəldi (III, 217).
- nq** *mənsubiyyət şəkilçisi*, yağ+ınq taba titrü bakıp bügdə+nq bilə=düşməninin tərəfinə düz bax, xəncərini itilə (III, 249)
- inq** *mənsubiyyət şəkilçisi*, bu ıřta səninq tablağ+ınq barmu= bu ıřdə sənin razılığın, rızan varmı (I, 450).
- inq** *mənsubiyyət şəkilçisi*, səninq kəzik+inq kəldi = sənin sıran, növbən çatdı (I, 391).
- unq** *mənsubiyyət şəkilçisi*, səninq barğ+unq kaçan = sənin getməyin, səfərin nə zamandır (II, 84).
- ünq** *mənsubiyyət şəkilçisi*, könql+ünq nə tək = sənin könlün necədir (III, 317).
- sı** *mənsubiyyət şəkilçisi*, anınq ata+sı (III, 201), kız ana+sı birlə yıp əgrişti=qız ip əyirməkdə anası ilə yarışdı (I, 273).
- ı** *mənsubiyyət şəkilçisi*, anınq baş+ı ağrıdı= onun başı ağrıdı (I, 301), amnq tawar+ı üpləndi = onun malı yağmalandı, talan edildi (I, 288), kündə ıř+ı yüksəbən yokar, ağar =ıři gündəngünə yüksələr (I, 337), xan ıř+ı bolsa, katun ıř+ı kalır = xanın işi olanda, xatunun işi təxirə salınır (I, 407), ehdgü ər sünqügi ərir, at+ı kalır = yaxşı adamın sümüyü çürüyər, adı qalar (III, 319), könqli köyüp, kan+ı kurıp = könlü yanıp,

- qanı quruyub (II, 199), aş tatığ+ı tuz = aşın dadı duzdur (III, 34), anınq oğl+ı = onun oğlu (III, 201).
- i** *mənsubiyyət şəkilçisi*, anınq köz+i öşərđi=onun gözü qaraldı (I, 229), bu ər ol köz+i öşərgən = bu, aclıqdan daim gözü qaralan adamdır (I, 211), ölüg yüz+i tumluğ=ölü üzü soyuqdur (I, 45), anınq yin+i ərəkəkləndi = onun tükü ürpərdi (I, 332), anınq küç+i köwrədi = onun gücü azaldı (III, 257), anınq əw+i üşəldi = onun evi axtarıldı, arandı (I, 244), ər söz+i bir, ədhər kök+i üç = kişi sözü bir olar, yəhər bağı üç (II, 279).
- miz** *mənsubiyyət şəkilçisi*, ائىمىز يارلىغى idhi+miz yarlığı = tanrı-mızın əmri, buyruğu (I, 152).
- ımız** *mənsubiyyət şəkilçisi*, at+ımız «atımız» (I, 341),
- umuz** *mənsubiyyət şəkilçisi*, bizinq anda bir çart alğu+muz bar = bizim onda bir az alacağımız var (I, 351)
- nqız** *mənsubiyyət şəkilçisi*, سىزنىڭ تاپۇغچى[nqız] = sizin xidmətçi[niz] (I, 377).
- ları** *mənsubiyyət şəkilçisi*, قىزىش لارى تىبالدى kadhaş+ları tabaladı = [onun] qohumları tənə vurdu (III, 288).
- ləri** *mənsubiyyət şəkilçisi*, يىگىت لىرى ئىشلەتۈ= [bizim] igidləri işlədərək (I, 293).
- mən** *xəbər şəkilçisi*, sundırıda suv içgəy+mən = dənizdən su içərəm (I, 472).
- sən** *xəbər şəkilçisi*, kimsən = sən kimsən (I, 359).
- dim** *xəbər şəkilçisi*, mən anda ər+dim = mən orada idim (I, 171), mən unamas ər+dim, ol məni unattı = mən bu işə razı deyildim, o məni razı saldı (I, 257).
- dinq** *xəbər şəkilçisi*, kanda ər+dinq =sən harada idin (I, 415).
- di** *xəbər şəkilçisi*, ol məninq birlə ər+di = o mənimlə birlikdə idi (I, 424).

b) Adlardan və fellərdən sifət yaradanlar:

- lığ** *sifət*, اتلىغ at+lığ ər = atlı adam (I, 161), ايتلىغ it+lığ əw = köpəkli ev (I, 162), اغرلىغ ağır+lığ ər = sayılan, əzizlənən, ağırılan adam (I, 202), بىدۇك بىرلىغ bedük bağır+lığ= ciyəri,

- bağrı böyük, *məcəzi*: cəsur (I, 366), yeti baş+lıg yıl bükə = yeddi başlı əjdaha (III, 214).
- lig** *sifət*, امیکلی ایشلار əmik+lig işlər = əmzikli, əmizdirən qadın (I, 208).
- luğ** *sifət*, اتلغ تاغ ot+luğ tağ = otlu dağ (I, 161), فېلغ اف kapuğ+luğ əw = qapılı ev (I, 475).
- lüg** *sifət*, اکی یزلیک ار iki yüz+lüg ər = ikiüzlü adam (III, 46), کدکلی kedhük+lüg öliməs, küfəç+lig küriməs=yapıncılı adam islanmaz, qantarğalı at özündən çıxmaz (III, 238), کۆجلیک بیلکلی کشی küç+lüg bilək+lig kişi =güclü-biləkli adam (I, 485), کۆرکلۆ کشی کا سۆز کلیر körk+lüg kişigə söz kəli = gözəl qıza söz gələr (I, 336).
- sız** *sifət*, سیز الب جریک سیوماس arka+sız alp çərig sıyumas= arxasız alp qoşun basmaz (I, 183), ارپاسیز ات اشوماس arpa+sız at aşumas = arpasız at çöl aşmaz (I, 183).
- siz** *sifət*, سیزیزی بۇرقرار əs+sis yüzi burkurar = solğun üzü bürüşər (II, 199).
- suz** *sifət*, یازقۇسز بلماس yigit yazuk+suz bolmas = igid günahsız olmaz (III, 23).
- süz** *sifət*, ئوت تۈتۈن بلماس ot tütün+süz bolmas = od tüstüsüz olmaz (III, 23).
- lık** *sifət*, اچقلىق يير oçak+lık yer = ocaq yeri (I, 205), «qaşıqlıq, qaşıq düzətmək üçün ayrılan material» (I, 481).
- lik** *sifət*, یشیکلیک ییغاج eşik+lik yığaç = astana düzəltmək üçün hazırlanan ağac (I, 207), بۇ ییغاج ال قېغقا تۈرکلیک bu yığaç ol kapuğka tirəklik = bu ağac o qapıya dirək üçün hazırlanmışdır (I, 486).
- luk** *sifət*, فۇتلىق اف konuk+luk əw = qonaq üçün ayrılan ev (I, 481).
- lük** *sifət*, ائىكلى سغرى atük+lük sağrı = məst tikmək üçün ayrılan tumac (I, 207).
- kı** *sifət*, كۇتقى ار kut+kı ər = təvazökar, həlim adam (I, 422), ازاقى ىلكا انجا ايميش uza+kı bilgə ança aymış = keçmiş zaman bilgəsi belə demiş[dir] (I, 153).
- ki** *sifət*, ائىكدۇنكى بىلغ önqdün+ki yalığ = yəhərin ön qaşı (III, 21), كىدىنكى يىلغ kidin+ki yalığ = yəhərin arxa qaşı (III, 21).

- dak** *sifət*, يىلندىق ار yalın+dak ər = çılpac adam (III, 51).
- dük** *sifət*, كەمدىك سىنقۇك kəm+dük sünqük = sıyrılmış, əti yeyilmiş, gəmirilmiş sümük (I, 463).
- da+kı** *sifət*, يازىداكى ئاقغۇ اچىما yazı+da+kı süwlin ədhərgəli əw+də+ki takağu içgınma = çöldəki qırqovulu axtararkən barı evdəki toyuqdan olma (I, 437), يىلغالى يىلغالى يىلغالى yaka+da+kı yalğağalı əlig+də+ki içgınur = yaxadakı, yaxaya tökülən yemək yalanırkən əldəki boşqab düşər (III, 274).
- də+ki** *sifət*, بۇزاغۇ ائوز بلماس əw+də+ki buzağu öküz bolmas = evdəki buzovdan öküz olmaz (I, 437), ائىكدىكى ئاتنى يىردا əligin+də+ki nənqni yerdə urdı = əlindəki nəsnəni yerə qoydu (I, 217).
- druk** *sifət*, يىلدردىق ئاتىك yal+druk nənq = cilalı ləyən kimi parlayan nəsnə (III, 372), يىلدردىق ایشلار yal+druk işlər = süslü, sığallı qadın (III, 372).
- lak** *sifət*, يىلقى كىشى yaw+lak kişi = bədxasiyyət adam (III, 44).
- lək** *sifət*, تۈلک يىلقى tül+ək yılkı = qış tükünü tökən heyvan (I, 410).
- al** *sifət*, قىقال بۇن kıw+al burun = düz, düzgün burun (I, 410).
- əl** *sifət*, تۈك الال alğıl = tam al, hamısını al (I, 410).
- ıl** *sifət*, باشلىق قوی baş+ıl koy = başında ağı olan, qaşqa qoyun (I, 392), ئانك لىك ئون yaş+ıl önqlüg ton = yaşıl rəngli don, paltar (I, 114), قىزل مەنقىزلىك kız+ıl mənqizlig = qırmızı bənizli (III, 316).
- il** *sifət*, ائىل كىشى ök+ıl kişi = çox adam (I, 142).
- ul** *sifət*, يىسل تاغ yas+ul tağ = yastı dağ (III, 25), بوغرلىق قوی boğr+ul koy = boğazı ağ qoyun (I, 464).
- ül** *sifət*, بۆگرل ات bögr+ül at = böyürləri ağ at. Alaca qoyuna və başqa heyvanlara da belə deyilir (I, 464).
- ğıl** *sifət*, باشلىق يىلقى baş+ğıl yılkı = başı ağ heyvan (I, 464), قىرغىل ار kır+ğıl ər = saçına qır düşmüş adam, orta yaşlı adam» (I, 465).
- ğul** *sifət*, قىزغل ات kız+ğul at = rəngi boz ilə qır arasında olan at (I, 465).
- kil** *sifət*, يىپىك تون yip+kil ton = ərgüvan rəngində paltar» (III, 47).

- kin** *sifət*, yip+kin yaşıl yüzkəşip = bənövşəyi-yaşıl üzə çıxıb (I, 394).
- kül** *sifət*, ثَرْتُكُلْ tört+kül əw = dördkünc ev (III, 362), üç+kül «üçbucaq, üç bucaqlı nəsnə» (I 168).
- çıl** *sifət*, يَغْمُرُجِلْ yağmur+çıl yer = yağmuru çox olan yer (III, 56).
- çil** *sifət*, ثَبِجِلْ tüp+çil yer = daim boranlı yer (III, 56), اِيَكِلْ ig+çil = uzun müddət xəstə olan adam (III, 56).
- sığ** *sifət*, قُلْسِغْ kul+sığ ər = qula bənzəyən adam (III, 136), بُوْ bu karı ol oğlan+sığ = bu qocanın xasiyyəti uşaq kimidir (III, 136).
- sig** *sifət*, بُوْ ər ol bəg+sig = bu adamın xasiyyəti bəyinkinə bənzəyir (III, 136), بُوْ ər ol oğul ol ər+sig = bu uşağın xasiyyəti ərlerin xasiyyətinə bənzəyir (III, 136).
- sak** *sifət*, بَغْسَقْ kişiyə bağır+sak kişi = rəhmdil, müşfiq adam (I, 479), اَلْ ər ol tavar+sak = o adam mal hərəsidir (II, 74), تَبْغَسَقْ tapuğ+sak ər = xidmət sevən adam, II, 182).
- sək** *sifət*, بُوْ ər ol urağut ol ər+sək = bu qadın ər, kişi düşkündür (II, 74), اَرْسَكْ işlər = ortalığa düşmüş pozğun qadın, fahişə (I, 166).
- suk** *sifət*, تَنْسَقْ nənq = qərribə şey, heyrət ediləcək şey. Bir adamın çox nadir hallarda tapdığı nəfis yeməyə də تَنْسَقْ aş deyilir (III, 331).
- gak** *sifət*, kadhır+gak «çox işləmək üzündən əldə yaranan qabar, [ağac kimi qabar]» (I, 479, كَذْ kadhız «ağac qabığı» sözündən, I, 370, qabar ağacın qabığına bənzədilmişdir).
- gək** *sifət*, müngüz+gək «çox işləməkdən dolayı əldə yaranan qabar, [sümük kimi qabar]» (III, 335, qabar مَنكُزْ münqüz, III, 316 sözünə bənzədilmişdir), kidhiz+gək «təzəliyi, tərəvəti gedən, keçələmiş qovun [keçə kimi qovun]» (II, 285, كَذْ kidhiz «keçə» deməkdir).
- ağu** *sifət*, قَرْغُو ər = xaşal adam (I, 471).
- əgü** *sifət*, رَشْكُو ət = kürək sümüyünün altında yağırı olan at (I, 471), سَنْكُرُو ət = əngi xəstəliyi olan at (III, 335), iç+əgü «qabırğa sümüklərinin daxili tərəfində

- olan şeylərin adı; içalat» (I, 193), inə+gü «göbək qarşısında olur, qulunca bənzər bir xəstəlikdir» (I, 193).
- əz** *sifət*, köw+əz «məğrur, şiltaq, ərköyün» (I, 339).
- uz** *sifət*, yaf+uz «pis, acıqlı, yavuz» (yawa sözündən, III, 18), kudh+uz «dul qadın, məcazi: quduz» (I, 370).
- rək** *sifət*, ət+rək «ət rənginə çalan» (I, 165).
- ut** *sifət*, يَشْتْ nənq = gizli şey (III, 16).
- üt** *sifət*, بَكْتْ bək+üt «gizli», يَشْتْ nənq = yaş+ut-bək+üt şəklində qoşa deyilir (III, 16).
- ru** *sifət*, اَلْ ər ol yaş+ru kəldi = o, gizlin gəldi (III, 34), يَشْرُو ış = gizli iş (III, 34).
- mul** *sifət*, بَيْمِلْ boy+mul at = boynunda ağılıq olan at (III, 172).
- sal** *sifət*, اَرْسَلْ ar+sal saç = qızıla çalan saç (I, 168).
- nak** *sifət*, بَشْنَقْ baş+nak ər = başında dəbilqəsi, əynində zirehi olmayan əsgər (I, 454).
- çın** *sifət*, balıq+çın «balıqcıl, balıq yeyən quş» (I, 487).
- ğ** *sifət*, قُرْغْ ər ol katı+ğ nənqni kəwşətti = o, qatı nəsnəni yumşaltmış (II, 323).
- ıg** *sifət*, پِشْ ər ol aş = bişmiş yemək (I, 375).
- ig** *sifət*, سِلْ ər ol təmiz, incə, yaraşıqlı adam (I, 390).
- uğ** *sifət*, اُدْ ər ol oyanıq, huşyar adam (I, 133).
- üg** *sifət*, يُوْ ər ol qaçağan at, yüyərək at (III, 46).
- k** (ka) *sifət*, يَرَا ər = uzaq yer (III, 32).
- k** (ke) *sifət*, اَرْسَاوْ ər = bığaq nə qədər iti olsa da, öz sapını yonmaz (I, 386).
- ık** *sifət*, پِشْ ət = bişmiş ət (I, 380).
- ik** *sifət*, تَزْ ər ol işdən qaçan adam (I, 387).
- uk** *sifət*, يَاتْ ər ol atılan, unudulan hər şey (III, 21), يَاتْ ər ol tənbel adam (III, 21), يَرْقْ ər ol doğdu parlaq ulduzu (I, 160), يَرْقْ ər ol aydınlıq yer (III, 22).
- ük** *sifət*, تَشْ ər ol işdən-gücdən qaçan, avara adam (I, 388), بَدْ ər ol böyük dəvə (I, 386), سَرْشْ ər ol

- işlar* sūrt+ük işlər=özünü sūrtuşduran, sūrtük qadın (I, 462),
süz+ük suw=süzülmüş su (I, 389).
- inç sifət*, ul+inç yol = düz olmayan, qıvrılan yol (I, 189).
- inç sifət*, tēz+ginç yol = qıvrım yol (III, 334).
- unç sifət*, kork+unç kıyım boldı = qorxunc qıyım oldu, böyük dəhşət yaşandı (III, 166).
- ünç sifət*, kül+ünç «gülünç» (III, 324).
- nçu sifət*, idhı+nçu saç = kişinin sonradan buraxılan, uzadılan saç (I, 190).
- nçü sifət*, kizlə+nçü kəлиндə = gizli şey gəлиндə olar, çünki o, yaxşı şeyləri əri üçün saxlayar (III, 227).
- inçu sifət*, at+inçu nənq = atılan nəsnə (I, 190), *atınç* aw+inçu nənq = ovunulan, alışılan şey (I, 190), *atınç* aw+inçu = cariyə (məcazi mənada, I, 190).
- inçü sifət*, it+inçü nənq = itilən [itələnən] nəsnə (I, 190).
- (i)nçığ sifət*, yars+inçığ nənq = pis, iyrenc, murdar şey (III, 56), *kuş balası* kuş balası *kuş balası* it balası oxşa+nçığ = quş balası iyrenc, it balası qucağa alıb oxşanacaq qədər gözəl olur (III, 218).
- (i)nçək sifət*, bas+inçək ər=zəif görünən adam, önəm verilməyən adam (I, 479).
- ğun sifət*, tut+ğun «tutulan, yaxalanan, dustaq, əsir» (I, 430).
- ğın sifət*, kaç+ğın ər = qaçan adam (I, 71).
- gin sifət*, çiw+gin aş = doyuran, yağlı aş. Heyvanları kökəldən bir ota da *çiw+gin ot* deyilir (I, 434), *çiw+gin aş* = doyurmayan aş. Bu, *çiw+gin* sözünün antonimidir. Heyvanları doyurmayan qüvvəsiz ota da *çiw+gin ot* deyilir (I, 434).
- kun sifət*, tur+kun suw = durğun su (I, 432).
- kın sifət*, bar+kın kişi = heç bir vəchlə yolundan sapdırılmayan adam (I, 432).
- kin sifət*, tər+kin suw = yığılmış su (I, 434), *ar* iç+kin ər = düşməndən olduğu halda qaçıb bu tərəfə sığınan və amanda olan adam (I, 170), *əş+kin* toprak = axıb enən, üyünən, eşilən torpaq (I, 170).

- gak sifət*, saç+gak kişi = malını saçan adam (I, 457), *yum+gak* tənə = yuvarlaq danə (III, 45).
- guk sifət*, uç+guk «uçuq, çökük, xaraba» (I, 162).
- gak sifət*, tēz+gak ər = işdən və ya işə bənzər şeydən qaçan, çəkinən adam (II, 284).
- ma sifət*, biçmə+ma yorıncə = biçmə yonca (I, 424), *kat+ma* yuğa = ufulanmış çörək (I, 426).
- mə sifət*, ök+mə toprak = yığma torpaq (I, 187), *ör+mə* saç = hörmə saç (I, 187), *köçür+mə* ocaq = bir yerdən başqa yerə köçürülən ocaq (I, 470).
- ğa sifət*, yorı+ğa at = yorğa at (I, 170).
- gə sifət*, bir til+gə at = bir dilim at (I, 423).
- yuk sifət*, usa+yuk ər = qəflətdə olan, qafil adam (I, 213), *bulğa+yuk* suw = bulanıq su (III, 175).
- yüg sifət*, ögrə+yüg «alışılan şey, ənənə, görünək» (I, 213).
- in sifət*, kal+in bulutuğ tüpi sürər = qalın buludu boran qovar (III, 206), *yak+in* yer = yaxın yer (I, 144).
- un sifət*, ut+un birlə üstərmə = alçaq adamla yarışma (I, 262), *tol+un* ay = on dörd gecəlik ay, dolunay (I, 148), *bu* ər ol uz+un yaşağı = uzun yaşamaq bu adam haqqıdır (III, 38).
- ün sifət*, tüz+ün birlə uruş = düzgün, xoşxasiyyət adamla vuruş (I, 262).
- ğıl sifət*, çat+ğıl «çat, çatlaq, çatlamış» (I, 464), *tarğıl* yılkı deyilir ki, belində ağıl-qaralı zolaqlar olan alacalı heyvan deməkdir. Bu sifət atdan başqa hər heyvana şamildir (I, 465).
- u sifət*, sağrak tol+u köz ləyü = sürəhi dolu göz ki-mi (I, 165).
- ağan sifət*, ol ər ol əwgə bar+ağan = o adam evə çox, daim gedəndir (II, 73).
- əgən sifət*, ol kişi ol bizgə kəl+əgən = o adam bizə çox, daim gələndir (II, 73), *bu* ər ol təlim süçik içür+gən = bu adamın adəti başqasına şərab içirtməkdir (I, 211), *bu* işlər ol təlim yip ağır+gən = bu qadın çox ip əyirəndir (I, 211).

- p** *sifət, müqayisə dərəcəsi (qeyri-oğuzlarda)* كُوب köp kök = gömgöy, tünd göy (I, 342), سَب سَرغ sap sarıg = sapsarı, tünd sarı (I, 342), يَب يَزى yap yazı = [tam açıqlıq, çöllükbiyaban] (I, 342).
- m** *sifət, müqayisə dərəcəsi (oğuzlarda)* كُوم köm kök = gömgöy, tünd göy (I, 342).
- rak** *sifət, müqayisə dərəcəsi, اَزراق az+rak anqar* öküngil = ona az heyfşilən, az üzül (III, 314).
- rək** *sifət, müqayisə dərəcəsi, uluğ+rak* «daha ulu» (Kutadğu Bilig, 1830), kız+rak «daha bahalı» (KB, 1724).
- süm** *sifət, müqayisə dərəcəsi, süm süçik nənq* «şipşirin şey» (I, 349).
- tüm** *sifət, müqayisə dərəcəsi, tüm kara at* «dümqara, zil qara at» (I, 348), tüm toruğ at «dümduzu» (I, 348).
- çim** *sifət, müqayisə dərəcəsi, çim yik* «lap yaş
- təs** *sifət, müqayisə dərəcəsi, T ə s* mübaliğə ədatıdır [şəkilçisidir]. Oğuzca. Oğuzlar yuvarlaq bir nəsnə barədə mübaliğə etmək istədikdə تَس təs təgirmə deyirlər ki, bu da «dəsdəyirmi, yupyumru» mənasını verir (I, 341).
- ün** *sifət, müqayisə dərəcəsi, اُنْدُن andan üst+ün* = ondan yuxarı, ondan üstün (I, 170).
- ın** *sifət, müqayisə dərəcəsi, ast+ın* «aşağı» (I, 170), alt+ın «aşağı» (I, 170).
- rə** *sifət, müqayisə dərəcəsi, اَلْ اَنْدُن is+rə ol* = həqiqətən o ondan aşağı və sonradır (I, 185).
- şin** *sifət, müqayisə dərəcəsi, كُوشِين kök+şin nənq* = göyümsov nəsnə, (I, 430).

c) Say yaradanlar:

- nç** *say, اِكِنچ iki+nç nənq* = ikinci nəsnə (III, 384), يِگِرْمِنچ yi-girmi+nç = iyirminci (I, 189).
- inç** *say, بِيِنچ bir+inç nənq* = birinci nəsnə (III, 323), بِيَشِنچ beş+inç = beşinci (I, 189).
- ünç** *say, تۆرت+ünç* = dördüncü (I, 189).

- unç** *say, اُنچ يَرماق on+unç yarmak* = onuncu pul (I, 190).
- ndi** *say, اِكِندى iki+ndi nənq* = ikinci nəsnə (I, 196), بِيَر بِيَر اِكِندى bəglər bir iki+ndi birlə ağışdı = bəylər bir-birlərini qovmaqda yarışdılar (I, 235), بُوْن بِيَر اِكِندى budun bir iki+ndinin əvlərin örtəşdi = xalq bir-birinin evlərini yandırdı (I, 269).
- gü** *say, بَرِيَنكلار كِيكُو barınqlar iki+gü* = ikiniz gedin (II, 66).
- lə** *say, بِيَر تِلْكُو تَرِيَسِيْن اِكِيلا سِيَماس bir tilkü tərissin iki+lə soymas* = bir tülkünün dərisi *iki dəfə* soyulmaz (III, 230).
- a** *say, numerativ söz, بِيَر قَتَا اِيْدِم bir kat+a aydım* = bir dəfə dedim (III, 207), قَاچ قَتَا بَرْدِيْن كَاتار kaç kat+a berdin qatar = neçə yol davar verdin (I, 476), قَاچ قَتَا اِيْدِم kaç kat+a aydım = neçə dəfə dedim (I, 337).

ç) Əvəzlik yaradanlar:

- mən** *şəxs əvəzliyi, مَن اَنى مَن اَنى mən anı öpsədim* = mən onu öpmək istədim (I, 302).
- məninq** *şəxs əvəzliyi, اَل مَنِك تَقَارغ سَتُرْدى ol məninq tawarıg* sattırdı = o mənim malımı satdırdı (II, 195).
- manqa** *şəxs əvəzliyi, اَل مَنكا ات بَغْشِلادى ol manqa at bağışladı* = o mənə at bağışladı (III, 295).
- məni** *şəxs əvəzliyi, اَل مَنى اَغْزِلادى ol məni oğuzladı* = o məni oğuz saydı (I, 322).
- mini** *şəxs əvəzliyi, بُلْنار مِيْنى اُولاس كُوز bulnar mini ulas köz* = əsir edər məni xumar göz (I, 130).
- məndə** *şəxs əvəzliyi, مَندَا تَنَر قَرغِلَاج mēndə tınar kargılaç* = mēndə dinər qaranquş (I, 499).
- məndən** *şəxs əvəzliyi, اَل مَندَن اَنكَدَن بَرْدى ol mēndən öngdün* bardı = o mēndən əvvəl getdi (I, 114).
- məndin** *şəxs əvəzliyi, اَل مَندِن يَجَدى ol mēndin yaçandı* = o mēndən utandı, həyə etdi (III, 76).
- bən** *şəxs əvəzliyi, Türklər «mən bardum», suvarlar, qıpçaqlar və oğuzlar isə «bən bardum» deyirlər* (I, 105).
- sən** *şəxs əvəzliyi, türklər «sən sən» deyirlər* (III, 343), attın əmdi sən tönqül = atdan indi gəl sən dön, vaz keç (I, 142).

səninq *şəxs əvəzliyi*, سەنەنق ساب گەلدى səninq sap kəldi = sənin sıran, sənin növbən gəldi (III, 148).
sanqa *şəxs əvəzliyi*, مەن سەنقا گەلگەسەدیم mən sanqa kəligsədim = mən sənin yanına gəlmək istədim (III, 259).
sa *şəxs əvəzliyi*, سە ئاير مەن sa ayur mən = sənə deyirəm (III, 200).
səni *şəxs əvəzliyi*, مەن سەنى گۆرگەسەدیم mən səni kōrūgsədim = mən səni görmək istədim (I, 306).
səndə *şəxs əvəzliyi*, سەندە يەرمەق بار مۇ səndə yarmaq bar mu = səndə pul varmı (III, 149).
səndən *şəxs əvəzliyi*, سەندەن قەچەر سۇندىلاچ səndən qaçar sundılaç = səndən qaçar at quşu (I, 499).
sin *şəxs əvəzliyi*, سەن S i n: sən. Kəncək dilində... Kəncək dilində çox zaman sözlər kəsərlə ilə deyilir» (III, 143).
biz *şəxs əvəzliyi*, بىز گەلدىمىز biz kəldimiz = biz gəldik (I, 340).
bizninq *şəxs əvəzliyi*, بۇ بۇيۇنەنك اۆزكەشى اول bu bizninq öz kişi = bu bizim qohumdur, yaxın adamdır (I, 119).
bizgə *şəxs əvəzliyi*, بۇ نەنەنك اۆل bu nənq ol bizgə kərəklik = bu nəsnə bizə lazımlıdır, gərəkli (I, 484).
bizni *şəxs əvəzliyi*, بىزنى تۇتما اچ bizni tutma aç = bizi ac saxlama (I, 442).
siz *şəxs əvəzliyi*, سىز siz (III, 132).
sizinq *şəxs əvəzliyi*, سىزىنقى ئاتىرىنىكى ئىغىل ayğıl: sizinq tapuğçı ötnür yenqi tapuğ = de ki, sizin xidmətçi yeni əmrə müntəzirdir (I, 377).
sizgə *şəxs əvəzliyi*, مەن سىزگە كەلگەن مەن mən sizgə kəligli mən = mən sizə gəlmək üzrəyəm (I, 74).
sizdə *şəxs əvəzliyi*, سىزدە بۇلۇر يەنەنقى sizdə bulur yakığ = sizdə tapar məlhəmi (I, 405).
ol *şəxs əvəzliyi*, اۆل اۆنەنق بىرلە تەيىشدى ol aninq birlə tayışdı = o onunla sürüşməkdə yarışdı (III, 183).
aninq *şəxs əvəzliyi*, اۆنەنق مەنەنقى اۆدەن aninq mənqzi ağdı = onun rəngi dəyişdi (I, 134).
anı *şəxs əvəzliyi*, اۆنەنق يەرتۇردى anı okta yazturdı = o onu ox atmaqda yanıltı, çaşdırdı, uddu (III, 107).

anqa *şəxs əvəzliyi*, اۆل اۆنەنق يەرتۇردى ol anqa yığaç yarturdı = o ona ağac yardırdı (III, 107).
anqar *şəxs əvəzliyi*, اۆل اۆنەنق يەستەدى ol anqar yastuk yastadı = o ona yastıq söykədi (III, 271).
anda *şəxs əvəzliyi*, بۇ بۇيۇنەنك اۆل anda bir çart algumuz bar = bizim onda bir az alacağımız var (I, 351).
andan *şəxs əvəzliyi*, اۆل اۆنەنق andan aydım = ondan sonra söylədim (I, 171).
andın *şəxs əvəzliyi*, اۆل اۆنەنق کۈسدى ol andın küsdi = o ondan küsdü (II, 40).
olar *şəxs əvəzliyi*, اۆل اۆنەنق اۆشەنەنق olar bu ışıq ukuştılar = onlar bu işi anlayıb başa düşdülər, bu işi düşündülər (I, 235).
olarda *şəxs əvəzliyi*, اۆل اۆنەنق قۇي سىق olarda koy sık ol = onlarda qoyun azdır (III, 137).
bu *işarə əvəzliyi*, بۇ اۆرەنك اۆل bu urağut ol yəniğü = bu qadın doğmaq üzrədir (III, 38), بۇ اۆل bu ajun = bu dünya (I, 144), بۇ بۇزەنەن neçə = bu bezin eni nə qədərdir (I, 122), بۇ اۆرەنك ağı bu uğur ol bəri ulığu = indi qurdun ulaşma vaxtıdır (I, 193), بۇ اۆشەنەنق mundağ bu iş osuğı mundağ = bu işin dəyişməsi belədir (I, 133).
mum *işarə əvəzliyi*, اۆل اۆنەنق amdi munı alinq = indi bunu alın (III, 322).
munu *işarə əvəzliyi*, مۇنۇ munu = bu, bunu deməkdir (III, 223).
bunu *işarə əvəzliyi*, بۇنۇ اۆنەنق xumaru buldım = bunu mən atamdan miras buldım, bu mənə atamdan miras qalmışdır (I, 436).
munqar *işarə əvəzliyi*, مۇنقار اۆدەن munqar aydım = buna söylədim (III, 325).
munda *işarə əvəzliyi*, اۆل مۇندا ol munda ol = o buradadır (I, 416).
mundın *işarə əvəzliyi*, اۆل مۇندەن بۇرەنق şakl ol mundın barıqsak təgöl = o buradan getməyi planlaşdırmamışdı (II, 75).
ol *işarə əvəzliyi*, اۆل اۆرەنك ağı ol ər ol yawlak tokuşğan = o adam yaman çarpışan, davakar adamdır (I, 492), اۆل اۆل ol ajun = o dünya, axirət (I, 144).

anı *işarə əvəzliyi*, اَنِ اَنِ كِشِيدَنِ اَبِيْدِي ol anı kişidin abıttı=onu hamıdan saxladı, gizlətdi (I, 257).
anda *işarə əvəzliyi*, مَنِ اَنَا اَرِيْم mən anda ərdim = mən orada idim (I, 171).
andan *işarə əvəzliyi*, اَنْدَنِ اَوْشَنِ andan üstün = ondan yuxarı, ondan üstün (I, 170).
bular *işarə əvəzliyi*, اَل تُّجِي تَرَلْكَان bular budhun ol tutçı terilgən = bunlar hər zaman [bir yerə] toplaşan bir boydur (I, 493).
eylə *işarə əvəzliyi*, اَيْلَا E y l ə: elə, öylə. Oğuzca. اَيْلَا قَلِيل eylə kılğıl = elə et (I, 174), اَل اَنْكَر اَيْلَا بِيْرِدِي ol anqar eylə buyurdu =o ona elə buyurdu (III, 182).
andağ *işarə əvəzliyi*, اَنْدَاغ اَرِك كِيْم اَتَار andağ ərig kim utar = belə əri kim udar (I, 246), اَل اَنْدَاغ اَرْدِي ol andağ ərdi = o elə oldu, elə idi (I, 217).
mundağ *işarə əvəzliyi*, اَش مُنْدَاغ قِيل uş mundağ kıl = işlə, belə et (I, 111), اَق مُنْدَاغ اَق اَكْرِيْكِي ögrəyügi mundağ ok = adət belədir ki (I, 213).
kamuğ *qeyri-müəyyən əvəzlik*, اَرَنْ قُمْغ تَقَار كُشْشَدِي ərən kamuğ tawar kösəşdi = hamı mal istədi (II, 131), اَذْلِك قُمْغ كُفْرَدِي ödhlek kamuğ küfrədi = zaman tamam zəiflədi (I, 166), قَقْلَا kaklar kamuğ kölərdi = quru tamam göl oldu, torpaq bütünlüklə gölməçəyə dönlü (I, 230).
bar+ça *qeyri-müəyyən əvəzlik*, اَبْرَا بَرَا اَلْشَدِي bəri bəri bar+ça ulışdı =bütün qurdlar ulaşdı (I, 237), اَبْرَا كَلْدِي لَار bar+ça kəldilər =hamısı gəldilər (I, 414), اَبْرَا سَقْلَشَدِي budhun bar+ça sıxışdı = xalq tamam sıxışdı (II, 223).
təg+mə *qeyri-müəyyən əvəzlik*, تَكْمَا يَنْكَافَتَنِ بُوْدُن اَقْلَشَدِي təg+mə yanqaktın budun aqlışdı = hər tərəfdən xalq axışdı (I, 277), اَر تَكْمَا قَلِنْج قَلِنْجِي ər təg+mə kılınç kılındı = adam hər cür iş gördü (II, 174), تَكْمَا جَجَك اَكْلَدِي təg+mə çəçək öküldi =hər bir çiçək yığıldı, bütün çiçəklər yığıldı (II, 278).
tük+əl *qeyri-müəyyən əvəzlik*, قُلَان تُكَال قُمُتِي kulan tükəl kumut-tı=bütün qulanlar coşdu (I, 256), تُكَال اَلْغَل tükəl alğıl = tam al, hamısını al, bütünlüklə al (I, 410), تُكَال يَاغِي ثَرِي ثَعْدِي tükəl

yağı təri toğdı = yağların tozu qopdu, bütün yağlar qaçdılar (I, 445).
kim *sual əvəzliyi*, كِيْم كِيْم اَيْنَق سَوَزْن sөzin anınq kim tutar = kim onu dinləyər (II, 144).
nə *sual əvəzliyi*, بُو اَغْل نَاتِيْر bu oğul nə ter = bu uşaq nə deyir (I, 142).
neçə *sual əvəzliyi*, اَرَسَا اَوْزَسَابِيْن يَتُومَاس neçə yitik biçək ərsə, öz sapın yonumas = bıçaq nə qədər iti olsa da, öz sapını yonmaz (I, 386), اَوْجِي نَجَا اَل بِلَسَا اَوْغ اَنْجَا يُوْل بَلِيْر awçı neçə al bilsə, adhiğ ança yol bilir = ovçu neçə al, hiylə bilsə, ayı o qədər yol bilir (I, 132).
nətək *sual əvəzliyi*, بَرَقِي نَتَك بَك bəg yorıki nətək = bəyin xasiyyəti, rəftarı necədir (I, 379).
kayu (türkcə) *sual əvəzliyi*, kayu nənq = hansı şey (I, 105).
xayu *sual əvəzliyi*, خَايُو xayu = hansı (III, 208).
kanı *sual əvəzliyi*, اَوْغْلُم قَانِي oğlum kanı =oğlum hanı, haradadır (III, 221).
kanu (arguca) *sual əvəzliyi*, kanu = hansı (I, 105).
kaç *sual əvəzliyi*, kaç türütüğ nənq = neçə növ əşya (I, 461), فَج kaç yarmak berdi = neçə, nə qədər pul verdi (I, 337).
kaçan *sual əvəzliyi*, كَاچَنْ كُرْسَا اَنِ ثُرِك kaçan körsə anı türk = haçan görsə onu türk (I, 358).
kanda (türkcə) *sual əvəzliyi*, kanda ərdinq = harada idin (I, 415).
xanda (oğuzca, qıpçaqca) *sual əvəzliyi*, خَانْدَا اَرْدِيْنَك xanda ərdinq =harada idin (III, 208).
kəndü *təyini/qayıdış əvəzliyi*, اَل كَنْدُو اَيْدِي ol kəndü aydı = o özü dedi (I, 416), يِلَان كَنْدُو اَكْرِيْسِيْن بِلْمَاس، ثَقِي بُوْيِيْن اَكْرِي تِيْر yılan kəndü əgrisin bilməs, təwi boynın əgri ter = ilan öz ayrılıyını bilməz, dəvənin boynu əyridir deyər (I, 185).
öz *təyini/qayıdış əvəzliyi*, اَر اَوْز بِيْتِكِنْ ثُرَنْدِي ər öz bitigin türündi = adam öz kitabını və ya məktubunu şəxsən özü dürdü, lülə şəkildə бүkdü (II, 167), اَوْز قَرِيْتِيْ كَرْتِيْن öz kartınq kartan =öz yaranı sağalt; məcazi: həddini aşma (I, 248).

d) Adlardan və fellərdən zərf yaradanlar:

- in** *zərf*, سَرَانْلِقْ يِيْغْلَیْوُ الْتُنْ یِغَار saranlık+ın yıǵlayu altun yıǵar = xəsislikdən aylayaraq altun yıǵar (I, 481), تَورَاقْ کَل tawraq+ın kəl = tez gəl, davran gəl (I, 455), کُتْکِلِکْ تَنْبِغْ kutkılık+ın tapıñıl = səmimiyyətlə xidmət et (II, 162).
- in** *zərf*, اَلْ اَنِ بَکَاکِنْ سَنَجْدِ ol anı biçək+in sançdı = o onu bıçaqla vurdu, bıçaqladı (III, 364).
- un**, *zərf*, süsi ot+un oruldı = (düşmən) əsgəri ot kimi biçildi (I, 242).
- ün** *zərf*, بَقْلْ اَنْکَارْ اَذْکُولْخَنْ bakkıl anqar edhgülüg+ün = ona yaxşıqla bax (I, 186).
- la** *zərf*, اَلْ ایشِغْ یَنْکِیلا قِلْدِ ol işıǵ yanqı+la kıldı = o, işi yenidən gördü, təkrar başladı (III, 329), اَیَا قَدْشْ اَغْلَیْ جِنْلَا یِغَار uya kadaş oğlını çın+la boğar = qardaşı oğlunu gerçəkdən boğar (I, 150).
- yu** *zərf*, kaldım könqül tumlı+yu = könlüm donaraq qaldım (III, 266), yırtın yaka urla+yu = yaxasını yırtıb bağıraraq (I, 237), sıkırp üni yurla+yu = səsi tutulana qədər qışqıraraq (I, 237).
- yü** *zərf*, Ağdı bulıt kökrə+yü, Yağmur, tolı səkri+yü, Kalık anı ügri+yü, Kança barır bəlgüsüz = Yüksəldi bulud kükrəyərək, Yağış, dolu səyriyərək, Hava onu sürüyərək, Hara gedir, bəlli deyil (I, 362), ulşıp ərən börlə+yü = ərənlər qurd kimi ulaşıb (I, 237).
- miş+ça** *zərf*, تَنْلَا بَلِیتْ اَرْتَسَا اَقْلَکْ اَرِیْ کَلْدَرْمِشْجَا بُلُورْ تَنْکَدَا بَلِیتْ اَرْتَسَا اَقْلَا کَرْمِشْجَا بُلُور tünlə bulıt örtənsə, əwlük urı kəldür+mişça bolur, tanqda bulıt örtənsə, əwgə yağı kir+mişça bolur = axşam bulud qızarsa, qadın oğlan doğmuş kimi olur, dan üzü bulud qızarsa, evə düşmən girmişə bənzəyir (I, 284).
- ça** *zərf*, اَزَاکِیْ بِلْکَا اَنْجَا اَیْمِشْ uzakı bilgə an+ça aymış = keçmiş zaman bilgəsi belə demiş[dir] (I, 153), بُو اَنْیَکْ جَا bu anıñq ça = bu onun kimi (III, 199).
- ça** *zərf*, اَلْ مَبِکْ جَا ol məninq ça = o mənim kimi (III, 199).
- ru** *zərf*, اَلْ یَشْرُوْ کَلْدِ ol yaş+ru kəldi = o, gizlin gəldi (III, 34), قَدْشْ تَبَا اِتْ کِیْ قِیْنِکْرُوْ بَقَار kadhaş taba it kibi kınq+ru bakar

=qohum-qardaş tərəfə it kimi əyri baxar (III, 27), اَقْلَا سَقْرُوْ əwğə sok+ru kirdim = evə icazəsiz, gizlincə girdim (I, 418).

- rü** *zərf*, اَلْ اَنْکَارْ تَتْرُوْ بَقْدِ ol anqar tit+rü baktı = o ona dik baxdı, dik-dik baxdı (II, 289).
- sız+ın** *zərf*, تَوارْ سِزَنْ قَلْبْ بَکْ tawar+sız+ın kalıp bəg = bəy sərvətsiz qalib (I, 367).
- siz+in** *zərf*, اَرَنْسِزَنْ اَمْکِیُورْ ərən+siz+ın əmgəyür = ərənsizlikdən əziyyət çəkir (I, 368).
- ın** *zərf*, یِلْکِیْ یِزَنْ اَتْلَنْسُورْ yılkı yaz+ın atlanur = ilki yazda at olur, atlaşır (I, 309), کُتْزْ کَلِیْ یَايِنْ بَلْگُولْ küz kəligi yay+ın bəlgülüg = payızın gəlişi yaydan bəllidir (III, 160), اَلْ قَرْقَمُغْ ol kar kamuğ kış+m inər = bütün qar qışda yağı (II, 213).
- lə** *zərf*, تُونْ تَنْلَا یُرُبْ کُنْدُزْ سَقْتُورْ tün+lə yorup kündüz səwnür = gecə ikən yol gedən gündüz sevinər (III, 79).
- din** *zərf*, اَنْکَدَنْ نَلْکْ یَلْقَرْمَدَنْکْ öñq+din nələk yalwarmadınq = nədən öncə yalwarmadın (I, 476).
- dün** *zərf*, اَنْکَدَنْ یُرْتْ öñq+dün yorit = atını öndən sür (I, 176).
- ın** *zərf*, بُو تِیْذِنْ کَلْدِ bu tıdh+ın kəldi = bu vaxtda gəldi, bu vaxt gəldi (III, 168).
- in** *zərf*, کِیْدَنْ تَلِیمْ اَکَنْدِ kid+ın təlim öküñdi =sonra çox peşman oldu (I, 246).
- ok** *zərf*, اَمْدِیْ اَقْ اَیْدِمْ əmdi ok aydım = elə indicə dedim (I, 112), بَايَا اَقْ کَلْدِیمْ baya ok kəldim = bayaq gəldim (I, 112).
- ru** *zərf*, اَلْ نَارُوْ اَتَنْدِ ol na+ru atındı = o, bir tərəfə atıldı, yuvarlandı (I, 245), اَلْ اَنْکَرْ یِغْرُوْ یَرِیْمَاسْ ol anqar yağ+ru yorımas =o onun həndəvərinə yaxın getməz (III, 34).
- ra** *zərf*, تَاغْجَا سَقْیْ تَشْشَا جَقْبْ تَاغْ اَتَار tamğa suwı taş+ra çıxıp tağığ ötar = damğa suyu kənara çıxıb dağı ötar (I, 420).
- rə** *zərf*, اَقْ کِیْشْ اِجْرَا جِغْلْ تِغْلْ قِلْدِ ok kiş iç+rə çığıl-tığıl kıldı = ox sadaxda, oxdanın içində çığıl-tığıl etdi (I, 392), تَکْرَا اَلْ سَبْ اَکْرَلِمْ təkra alıp əgrəlim = dövrəyə alıb mühasirə edək (II, 41).
- ru** *zərf*, یِلَانْ یَرِیْزْدِنْ قَجَارْ قَنْجَا بَرِیْزْ اَتْرُوْ کَلْرْ yılan yarpuzdın qaçar, kança barsa, yarpuz ut+ru kəlür = ilan yarpızdan qaçar, hara getsə, qabağına yarpız çıxar (III, 41).

- rü zərf, آج بَرُوکَل aç, bə+rü kəl = ey, bəri gəl (I, 110).
 -tın zərf, تَکَمَا يَنْكَافِتِنْ بُوْدُنْ أَقْلِشْدِي təgmə yanqak+tın budun aqlışdı = hər tərəfdən xalq axışdı (I, 277).
 -ə zərf, کَلَنکِرْ لُيُوْ أَقْتِمِز kəndlər üz+ə çıxtımız = şəhərlərin üstünə, üzərinə çıxdıq (I, 353).
 -tən zərf, تَرُوْ تُنْکَلْکِ تَنْ جِقَار törü tünqlük+tən çıkar = törə bacadan çıxar (II, 46).

e) Adlardan və fellərdən fel yaradanlar:

- a fel, ار قِشلاغ دا يَزَادِي ər qışlağda yaz+a+dı = adam yayı qışlaqda keçirdi (III, 80), ار اَش اَشَادِي ər aş aş+a+dı = adam yemək yedi (III, 237).
 -ə fel, اَلْ اَنِکْ تَقَارِنْ کُجَادِي ol anınq tawarın küç+ə+di = o onun malına əl qoydu, taladı (III, 240), اَلْ مَدَا تُنَادِي ol məndə tün+ə+di = o mənim yanımda gecələdi (III, 250).
 -u fel, ər bay+u+dı = adam varlandı (III, 251).
 -ü fel, يِر کِينکُودِي yer kinq+ü+di = yer genidi, yer genişləndi (III, 344).
 -ı fel, بُرُون قَنْدِي burun kan+a+dı = burun qanadı. Bir adamın bədəninə hər hansı bir yeri qanasa, yenə belə deyilir. Əslində «قَنْدِي kan+i+dı»dır (III, 251).
 -i fel, اُرَاغْت يَنْيَدِي urağut yən+i+di = qadın doğdu (III, 82).
 -at fel, تَاي اَتْتِي tay at+at+tı = day at oldu, atlaşdı (I, 250).
 -ət fel, کِز کُورکُوتْتِي kız körk+ət+ti = qız gözəlləşdi, görklü oldu (II, 324).
 -ut fel, اَلْ اَنکَار اَفِنْ تَرُوْ anqar əwin tar+ut+tı = o ona evini dar elədi (II, 296).
 -üt fel, اَلْ اَغْلِي بَدْتِي ol oğlını büd+üt+ti = o, oğlunu oynatdı (II, 296).
 -ar fel, تَلْکَا اَلْ رَدِي talka al+ar+dı = üzüm qızardı (I, 229), کُوک بُسَرْدِي kök pus+ar+dı = göy dumanlandı, buludlandı, sis бүрүдү (II, 113).
 -ər fel, کُورکُودِي نَانکِ kög+ər+di nənq = nəsnə göyərdi, göy rəngini aldı (II, 118), کُولْکُودِي سَوَف köl+ər+di suw = su gölləndi, yığıldı (II, 118).

- ğar fel, اَلْ اَت سَقْفَرْدِي ol at suw+ğar+dı = o, at suvardı (II, 200), اَلْ اَت مَنِي اَتْفَرْدِي ol mənə at+ğar+dı = o mənə ata mindirdi, I, 265).
 -gar fel, اَلْ اَتِنْ اَقْکَا اِجْکَرْدِي ol atın əwgə iç+gər+di = o, atını evə çəkdi (I, 266).
 -ğır fel, يِر تَزْغَرْدِي yer toz+ğır+dı = yerdən toz qopan kimi oldu (II, 191).
 -gir fel, ol manqa kəl+gir+di = o mənim yanıma gəlmək istədi (II, 207).
 -kar fel, اَلْ اَنِي مَنکَقَرْدِي ol anı munq+kar+dı = o onu iztiraba, sıxıntıya saldı (III, 345).
 -kər fel, اَلْ اِشِغْ تֻبْکَرْدِي ol ışıq tüp+kər+di = o, işin əslini, kökünü araşdırdı və izinə düşdü (II, 192).
 -da fel, اَلْ اَنِي بَغَادِي ol anı bağ+da+dı = güləşdə onu sarmaya saldı, onun ayağına sarma verdi (II, 342).
 -də fel, اَلْ مَنِي اُنْدَادِي ol mənə ün+də+di = o mənə çağırırdı, hayladı (I, 300).
 -ta fel, بَاغ اَنِي اَقْتَتِي bəg anı ok+ta+t+tı = bəy ona ox atdırdı (I, 291).
 -la fel, اَلْ اَنِي قَرْنَلَادِي ol anı karın+la+dı = o onun qarnına vurdu (III, 302), اَلْ اَنِي اَغْزَلَادِي ol anı oğuz+la+dı = o onu oğuz saydı, oğuzlara nisbət qıldı (III, 302), اَلْ اَنِي قِيلْجَلَادِي ol anı kılıç+la+dı = o onu qılıncıladı, qılıncıladı vurdu (III, 302), بَامَقِ اُرْغَلَادِي pamuk uruğ+la+dı = pambığı çiyyiddən ayırdı (III, 302), مَنِي اَغْزَلَادِي تَنْقَرِي mənə ağır+la+dı = tanrı mənə əzəzlədi (III, 302), ər tağda yay+la+dı = adam dağda yayladı (III, 277), اِنْکَاکْ بَزَاغُولَادِي inqək buzağı+la+dı = inək buzov doğdu, buzovladı (III, 82), فَشْ بَلَالَادِي kuş bala+la+dı = quş balaladı (III, 82).
 -lə fel, اَلْ اَنِي بֻگُورْلَادِي ol anı böğür+lə+di = o onun böyrəyinə vurdu (III, 302), اَلْ اَنِي چِگِلْلَادِي ol anı çigil+lə+di = o onu çigillərə nisbət qıldı, çigil saydı (III, 302), ər ıışka ertə+lə+di = adam işə erkən, ertədən başladı (I, 332), اَرْسَلَانْ اَلْ قِيزِنْ arslan ənük+lə+di = aslan balaladı (I, 326), اَلْ اَكْتَلَادِي ol kızın əgət+lə+di = o, qızına cariyə verdi, qızı ilə ər evinə cariyə göndərdi (I, 319).

- la+n fel**, *ər atıg kız+lan+dı* = adam atı bahalı hesab etdi (III, 191), *ol anı kız+lan+dı* = o onu öz qızlarından biri saydı, öz qızları yerində tutdu (III, 191), *tağ tıt+lan+dı* = dağ şam ağacı ilə örtüldü, ağaclandı (III, 191), *ər at+lan+dı* = adam atlandı, ata mindi (I, 288).
- lə+n fel**, *ər tilkü+lən+di* = adam tülküləndi, yaltaqlandı (III, 194), *kişi kirpi+lən+di* = adam sərtləşərək kirpi kimi büzüldü və qas-qabaq tökdü (III, 193), *ər bürge+lən+di* = adam qəzəbindən birə kimi sıçradı, birələndi (III, 194).
- la+ş fel**, *ol ar ikki birlə tat+laş+dı* = onlar ikisi birlikdə tatca, farsca danışdılar (II, 215), *ol ar ikki bilə saç+laş+dı* = onlar ikisi saçlaşdı (II, 222).
- lə+ş fel**, *ol məninq birlə köz+ləş+di* = o mənimlə göz-gözə baxmaqda yarışdı (II, 229), *ol məninq birlə iş+ləş+di* = o mənimlə işdə yarışdı. Yardım da belədir (I, 276), *ol ar ikki ər+ləş+di* = onlar ikisi ər olmaqda yarışdılar (I, 276).
- la+t fel**, *ol at tuz+lat+tı* = o, at duzlatdı (II, 326), *ol anı taş+lat+tı* = o onu daşlatdı (II, 326), *ol atın tağ+lat+tı* = o, atını dağlatdı (II, 327), *ol manqa rıwık aw+lat+tı* = o mənə geyik ovlatdırdı (I, 259).
- lə+t fel**, *ol anı sən+lət+ti* = o ona «sən» dedirdi (II, 39), *bu yer anı ig+lət+ti* = bu yer onu xəstələndirdi (I, 295).
- sı fel**, *sirkə suw+sı+dı* = sirkənin tündlüyü azaldı (III, 258), *üzüm açığ+sı+dı* = üzüm turşudu (I, 307).
- si fel**, *aşıç kənqir+si+di* = qazanın dibi yandı, qazandan iy yüksəldi (I, 354).
- sin fel**, *ol bu əwni əw+sin+di* = o bu evi öz evi saydı, oraya yerləşdi (I, 286), *oğul ər+sin+di* = uşaq böyüyüb kişiləşdi (I, 286).

- (a)**dh fel**, *ər tumluğka bu+dh+tı* = adam soyuqda buydu, dondu və öldü (III, 377), *adkəwəti qədir*, *yalmquk oğlu yok+adh+ur*, *edhgü atı kalır* = adəm oğlu ölür, yaxşı adı qalar (III, 332).
- ədh fel**, *oğlan bilg+ədh+ti* = uşaq ağıllandı (II, 325), *oğul ər+ədh+sə*, *ata tınur* = oğul yetişsə, ata dincələr (I, 250).
- a fel**, *kupz+a+dı* = qopuz çaldı (I, 69).
- ə fel**, *təpz+ə+di* = həsəd etdi (I, 69).
- t fel**, *tarıg arı+t+tı* = taxıl təmizlədi (I, 69), *ton* *kuru+t+tı* = paltar qurutdu (I, 69).
- çur fel**, *yağmur tam+çur+dı* = yağış səpələdi (II, 189).
- çür fel**, *ol ikki ər kik+çür+di* = o, iki adamı bir-birinin üzərinə salıxdırdı (II, 206).
- çuk fel**, *ər tun+çuk+tı* = adam tıncıxdı (II, 232), *soğur tun+çuk+tı* = ada dovşanı qış yuxusu üçün öz yuvasına çəkildi (II, 232).
- dı fel**, *at ul+dı+dı* = at nalsız, yalınayaq qaldı (I, 300), *ol kılıç kun+dı+dı* = o, parlatğıcla qılınca parılatdı (III, 253).
- di fel**, *ol yinçü əw+di+di* = o, inci yığdı, topladı (I, 300).
- ıl fel**, *məchul növ, bitik ok+ıl+dı* = kitab oxundu (I, 244).
- il fel**, *məchul növ, suw keç+il+di* = su keçildi (II, 158).
- ul fel**, *məchul növ, keyik tut+ul+dı* = geyik tutuldu (II, 146).
- ül fel**, *məchul növ, kör+ül+di nənq* = nəsnə görüldü (II, 159).
- ın fel**, *məchul növ, bitik ok+ın+dı* = kitab oxundu (I, 248).
- in fel**, *məchul növ, təri til+in+di* = dəri uzununa zol-zol kəsildi (II, 169).

- un** *fel, məchul növ*, يَتُك بُلْدِي *yitük bul+un+dı* = itik tapıldı (II, 165).
- ün** *fel, məchul növ*, تَزَلْدِي يِير *tüzl+ün+di* yer = yer düzləndi, hamarlandı (II, 244).
- la+l** *fel, məchul növ*, كَيِك أَقْلَدِي *keyik aw+la+l+dı*=geyik ovlandı (I, 317), كُنْكَلْكَ بَغْمَقْلَدِي *könqlək boğmaq+la+l+dı*= köynək düymələndi (III, 305).
- lə+l** *fel, məchul növ*, كَوِي أَتْلَدِي *koy ət+lə+l+di*=qoyun ət edildi (I, 316), أَر تَوَارِي أُپْلَدِي *ər tawarı üp+lə+l+di* = adamın malı talan edildi (I, 316), إِيْش إِيْشْلَدِي *iş iş+lə+l+di* = iş işləndi (I, 317).
- duk** *fel, məlum növ*, بُلْدُقْتِي نَانْكَ *bul+duk+tı* nənq = nəsnə tapıldı (II, 231).
- dük** *fel, məlum növ*, بِلْمِش يَآك بِلْمَانْكَ كِشِيدَآ يِيك *bilmiş yek bilmə+dük* kişidə yeg = tanıdığın şeytan tanımadığın adamdan yaxşıdır (III, 159).
- ık** *fel, məlum növ*, يَغِي سَنْجَقْتِي *yağı sanç+ık+tı* = düşmən yenildi, məğlub oldu (II, 232), أَر أَجِيقْدِي *ər aç+ık+dı* = adam acdı (I, 239).
- ik** *fel, məlum növ*, تُونْ كِيرْكَتِي *ton kir+ık+ti* = paltar kirləndi (II, 143).
- uk** *fel, məlum növ*, يِيلْقِي يِيلْكَ يُتْ *yılkı yut+uk+dı* = ilxı quraqlıqdan lap arıqladı, bir dəri, bir sümük qaldı (I, 70), قَلِجْ تَنْقَتِي *kılıç tut+uk+tı* = qılınç paslandı (II, 143).
- ük** *fel, məlum növ*, كَوِي بُلْكَتِي *koy böl+ük+ti* = qoyun bölüklərə ayrıldı (II, 144).
- n** *fel, qayıdış növ*, أَل سَجِنْ تَرْدِي *ol saçın tara+n+dı* = o, saçını daradı, başqasının köməyi olmadan özü daradı (II, 166).
 أَر أَرَانْدِي *ər arı+n+dı* = adam təmizləndi, yuyundu (I, 246).
- ın** *fel, qayıdış növ*, أَل يَرْمَاقِنْ أَلْدِي *ol yarmakın al+ın+dı* = o, pulunu başqasının köməyi olmadan özü aldı (I, 71).
- in** *fel, qayıdış növ*, أَر إِيْشِنْ بِلْدِي *ər işin bil+in+di* = adam işini bildi (II, 165), أَر يَزُقِنْ بِلْدِي *ər yazukın bil+in+di* = adam suçunu anladı, söylədi, boynuna aldı, etiraf etdi (I, 165).

- un** *fel, qayıdış növ*, بَآگ مَآنِي أَغْلْ تَنْتَدِي *bəg məni oğul tut+un+dı* = bəy məni oğulluğa qəbul etdi (II, 165), أَر كَيِيك تَنْتَدِي *ər keyik tut+un+dı* = adam təkbaşına geyik tutdu (II, 165), أَل أَوْزِنْ *ol özin ur+un+dı* = o, bir işə peşman olduğu üçün öz-özünü döydü (I, 246).
- ün** *fel, qayıdış növ*, أَل 'تُغُونْ تَنْتَدِي *ol tügün tüg+ün+di* = o, təkbaşına düyün düydü (II, 165), أَل أَوْزِنْ أَكْنَدِي *ol özin ög+ün+di* = o özünü öydü, öyündü (I, 248).
- l** *fel, qayıdış növ*, أَر تَرْكَآ بِلْدِي *ər tərəkə bələ+l+di* = adam tərə bələndi, tərə batdı, tərələdi (III, 189).
- ıl** *fel, qayıdış növ*, أَسْرُكْ اِذْلَدِي *əsrük adh+ıl+dı* = sərxoş ayıldı (I, 245).
- il** *fel, qayıdış növ*, سُوْتَلِمْ اِرْكَدِي *sü təlim irk+il+di* = çox əsgər toplandı (I, 284).
- ul** *fel, qayıdış növ*, يِيرْ اِيلْدِي *yer oy+ul+dı* = yer oyuldu, çuxurlaşdı (I, 279).
- ül** *fel, qayıdış növ*, أَر أَفْكَ سِنْدَا اِرْكَدِي *ər öpkəsində ür+ül+di* = adam qəzəbindən şişdi, qabardı (I, 242).
- ş** *fel, qarşılıqlı-müştərək növ*, أَل أَنْكَرْ أَوْنْ الْكَشْتِي *ol anqar un əlgə+ş+ti* = o, un ələməkdə ona kömək etdi (I, 275).
- ış** *fel, qarşılıqlı-müştərək növ*, يِيرْ قَرَشْدِي *ol manqa yer kaz+ış+dı* = o mənə yer qazmaqda kömək etdi (II, 130), أَل *ol anıq birlə tawrat+ış+dı* = o, davranmaqda (hənsimiz daha sürətliyə deyə) onunla yarışdı (II, 341), أَل *ol anqar tügün yaz+ış+dı*=o ona düyün açmaqda kömək etdi. Yarışma da belədir (III, 69).
- iş** *fel, qarşılıqlı-müştərək növ*, يِيرْ لَآ يَنْجُو تَرَشْدِي *ol məninq birlə yinçü tiz+ış+di* = o mənimlə inci düzməkdə yarışdı (II, 130).
- uş** *fel, qarşılıqlı-müştərək növ*, أَل مَنْكَآ أَفْ بُرْشْدِي *ol manqa əw boz+uş+dı* = o mənə çadır sökməkdə yardım etdi, evi sökməkdə kömək etdi (II, 130).
- üş** *fel, qarşılıqlı-müştərək növ*, يِيرْ لَآ كُرْشْدِي *ol məninq birlə kör+üş+di* = o mənimlə göz-gözə gəldi (II, 129), أَل مَنْكَآ يِيرْ

- ol manqa yer tüz+üş+di = o mənə yeri düzəltməkdə, hamarlamaqda kömək etdi (II, 130).
- ruş fel, qarşılıqlı-müştərək növ,** بولا سۇدا چۇم+رۇش+دی = onlar mənimlə birlikdə suya dalmaqda, cummaqda yarışdılar (II, 216), آل انكر قىسماق ol anqar kısmak kıs+ruş+di = o ona üzəngi qayışını qısaltmaqda, gödəltməkdə kömək etdi (II, 225).
- rüş fel, qarşılıqlı-müştərək növ,** الار اىكى تون كەدھ+رۇش+دی = onlar ikisi bir-birinin paltarını geyindilər (II, 228).
- la+ş fel, qarşılıqlı-müştərək növ,** الار اىكى قىلىش+دی = onlar ikisi bir-birinə qonaq oldular (II, 257).
- lə+ş fel, qarşılıqlı-müştərək növ,** آل مەنىق بىرلە كۆز+لەش+دی = o mənimlə göz-gözə baxmaqda yarışdı (II, 229), بىر نەنق بىرگە تەنق+لەش+دی = bir nəsnə o biri ilə tənleşdi, bərabərləşdi (III, 345).
- t fel, icbar növ,** آل قۇزى بۇتى ol kuzı bula+t+tı = o, quzunu qazanın buğunda bışirtti (II, 302), آل كەپەك چىلا+t+tı = o, kəpəyi islatdı (II, 302), آل بىچەك بىلە+t+tı = o, bıçaq itilətti (o, bıçağın itilənməsini və bülöv ağzına çəkilməsini əmr etdi, II, 302), آل قۇلغۇ اقدا تۇتتى ol konukuğ əwdə tünə+t+tı=o, qonağı evdə gecələtdi (II, 304).
- it fel, icbar növ,** بەگ انىك بىيىن جېتى bəg anın boynın çap+it+tı = bəg onun boynunu vurdurdu (II, 293), آل انى قەچتى ol anı kaç+it+tı = o onu qaçırttı (II, 294).
- it fel, icbar növ,** آل تارىغ اک+it+tı = o, toxum əkdirdi (I, 255),
- ut fel, icbar növ,** آل مەنقا يۇرغان اشى ol manqa yoğurkan aş+ut+tı = o mənim üstümə yorğan ötrdürdü, yorğan örtməyi əmr etdi (I, 253).
- üt fel, icbar növ,** ار سەچىن يۇلتى ar saçın yül+üt+tı = adam saçını düzəltirdi, tərəş etdirdi (II, 307).
- ir fel, icbar növ,** ياغنى تەرىگە سىنق+ir+di = yağlı dəriyə hopdurdu, yedirdi (III, 340).

- ur fel, icbar növ,** آل انى قەچردى ol anı kaç+ur+dı = o onu qaçırttı (II, 120).
- ür fel, icbar növ,** آل انى كەچردى ol anı keç+ür+dı = o onu keçirtti (II, 120).
- ğur icbar növ,** آل اتىغ تۇرغۇرى ol atıg tur+ğur+dı = o, atı durdurdu, zəiflətdi, durğunlaşdırdı, arıqlatdı (II, 191).
- gür fel, icbar növ,** آل افكا بىك اتكردى ol əwgə bitik öt+gür+dı = o, evə məktub yolladı (I, 266).
- kür fel, icbar növ,** آل انكر ات تۇت+كۈر+دی = o ona it(ini) qısırttı (II, 109).
- ğur+t fel, icbar növ, icbarın icbarı,** مەن انى تۇغرۇم mən anı todh+ğur+t+tum = mən onu doyurtdum (I, 254), انىك اتىن ارغرۇتى anıq atın ar+ğur+t+tı = onun atını yordurdu (I, 268).
- ğur+tur fel, icbar növ, icbarın icbarı,** ارغرۇتدى ar+ğur+tur+dı = [yordurtdurdu] (I, 268).
- kür+tür fel, icbar növ, icbarın icbarı,** اۋشۇرتۇدى üş+kür+tür+dı = [xatırlatdırdı] (I, 268).
- dur fel, icbar növ,** آل مەنقا اتمەگىگە ياغاقتا مەندۇردى ol manqa ətməgigə yağka man+dur+dı = o mənə çörəyi yağa batızdırdı (II, 208).
- dür fel, icbar növ,** آل مەنقا ات مەندۇردى ol manqa at mün+dür+dı = o mənə at minməyi əmr etdi (II, 208).
- tur fel, icbar növ,** مەن اندان يىرماق اۋشۇردى mən andan yarmak al+tur+dum = mən ondan pul aldırdım (I, 264).
- sık fel, təsirsiz fel,** ار اراسىقدى ar ar+sık+dı = adam aldadıldı (I, 70).
- sik fel, təsirsiz fel,** قاچىقنى ار يەتسىكتى kaçığay ar yet+sık+dı = qaçan adama yetildi (III, 115), آل ار بىلىكتى ol ar bil+sık+tı = o adamın gizlətdiyi şey və özü bilindi, faş oldu, üzə çıxarıldı (I, 71).
- suk fel, təsirsiz fel,** ار سۇيسۇقدى ar soy+suk+dı = adama soyuq dəydi (I, 70), ار يەقى قا تۇسۇقدى ar yağka tut+suk+dı = adam düşməne əsir düşdü, tutuldu, yaxalandı (II, 231).
- uz fel, təsirli fel,** ار سۇف تۇمۇردى ar suw tam+uz+dı = adam su damlatdı (II, 180).

- üz *fel, təsirli fel, أراغت أغلنكا سوت أمزدي* urağut oğlınqa sūt əm+üz+di = qadın uşağına sūd əmizdirdi (I, 230).
- duz *fel, təsirli fel, ألتقار الذددي* ol tawar al+duz+di = o, malı əlindən aldırdı, onun malı soyuldu (II, 120).
- düz *fel, təsirli fel, ألتقار ایش بلدزدي* ol manqa iş bil+düz+di = o mənə iş bildirdi, öyrətdi (II, 212).
- tür *fel, icbar növ, ألتقار یرماق اکثردي* ol anqar yarmak ök+tür+di = o ona pul yığmağı əmr etdi (I, 263).
- miş *fel, keçmiş zaman, ألتقار برمش* əwgə bar+miş = mənim xəbərim olmadığı halda evə gəlmiş (II, 77).
- miş *fel, keçmiş zaman, ألتقار کلمش* ol manqa kəl+miş = mənim xəbərim olmadan mənim yanıma gəlmiş (II, 77).
- dı *fel, keçmiş zaman, ألتقار جقماق جقددي* ol çakmaq çak+dı = o, çaxmaq çaxdı (I, 45), بک ایل الدی bəg el al+dı = bəy el aldı, ölkə tutdu (I, 220).
- di *fel, keçmiş zaman, ألتقار کیک ئزققا الندی* keyik tuzakka ilin+di = geyik tələyə düşdü (I, 250), تگما ججک اکلدي tagmə çəçək ökül+di = hər növ çiçək yığıldı (II, 278).
- tı *fel, keçmiş zaman, کون بئی* kün bat+tı = günəş batdı (II, 290), ألتقار بیتک افتی ol manqa bitik okıt+tı = o mənə kitab oxutdu (I, 255), کوزدن یاش سقرقتی közdən yaş sawruk+tı = gözdən yaş sovuruldu (II, 232).
- ti *fel, keçmiş zaman, أر سوف کجدي* ər suw keç+ti = adam su keçdi (II, 120).
- r *fel, indiki zaman, أملارمن* əmlə+r mən = dərmanlayıram (I, 310).
- ar *fel, indiki zaman, اذنو کلب یقرمن* udhnu kəlip bak+ar mən = oyanaraq gəlib baxıram (III, 188).
- ər *fel, indiki zaman, سزکارمن* sezik+ər mən = sezirəm (II, 144).
- ır *fel, indiki zaman, قنجا بریر بیکوسوز* kança bar+ır bəlgüsüz = hara gedir, bilinmir, bilinməz (I, 362).
- ir *fel, indiki zaman, کلب* kəl+ir = gəlir (I, 75).
- ur *fel, indiki zaman, مَن تئکریکا سقنورمن* mən tənqriğə sığın+ur mən = mən tanrıya sığınırım (II, 171).

- ür *fel, indiki zaman, سزلتور من* sizlət+ür mən = siz deyə xitab etdirirəm (II, 329).
- yur *fel, indiki zaman, ارآت منن یقریور* / ارآت مەنن sawrı+yur = ər və at mənə sağlam olur, xəstəliklər yenə azalır, seyrəlidir (III, 254).
- yür *fel, indiki zaman, اذک منی کجایر* üdhük mənə küçə+yür = eşq mənə zülm edir (III, 240).
- ğay *fel, qəti gələcək zaman, ألتقار یرقای* ol ya kur+ğay = o, yay quracaq (II, 82), ألتقار یرقای ol əwgə bar+ğay = o, evə gedəcək (II, 82).
- kay *fel, qəti gələcək zaman, ألتقار سوت ساغقای* ol sūt sağ+kay = o, sūd sağacaq (II, 82).
- gəy *fel, qəti gələcək zaman, ألتقار کلمکای* ol manqa kəl+gəy = o mənim yanıma gələcək (II, 82), ألتقار یرماق تیرکای ol yarmak ter+gəy = o, pul yığacaq (II, 82).
- ğalır *fel, yaxın gələcək zaman, مَن یرغالب من* mən bar+ğalır mən = mən getmək üzrəyəm, gedə-getdəyəm (II, 82), مَن یرغالب من mən tur+ğalır mən = mən qalxmaq üzrəyəm, qalxa-qalxdayam (II, 82), ألتقار یرغالب ol ya kur+ğalır = o, yay qurmaq üzrədir, o indicə yay quracaq (II, 82).
- kalır *fel, yaxın gələcək zaman, ألتقار تاغقا اغقالر* ol tağka ağ+kalır = o, dağa çıxmaq üzrədir, lap çıxma-çıxdadır (II, 82).
- gəlir *fel, yaxın gələcək zaman, ألتقار کیرکا لیر* ol əwgə kir+gəlir = o, evə girmək üzrədir, girə-girdədir (II, 82), ألتقار یرماق تیرکالیر ol yarmak ter+gəlir = o, pul yığmaq üzrədir, yığa-yığdadır (II, 83).
- ar *fel, qeyri-qəti gələcək zaman, کورمن* kur+ar mən = quraram (II, 81, türklərdə), مَن یرقار مَن mən ya kur+ar+an = mən yay quraram (oğuzlarda, II, 82).
- ər *fel, qeyri-qəti gələcək zaman, کُلر* kül+ər = gülər (türklərdə, II, 60), مَن کُلر مَن mən kül+ər+ən = mən gülərəm (oğuzlarda, II, 82).
- ır *fel, qeyri-qəti gələcək zaman, بریر* bar+ır = gedər (II, 61).

- ir fel, qeyri-qəti gələcək zaman, مَن كَلَرَان** mən kəl+ir+ən = mən gələrəm (oğuzlarda, II, 82).
- ur fel, qeyri-qəti gələcək zaman, أَل يُقَارُو ثُرُر** ol yokar tur+ur = o, ayağa qalxar (II, 60).
- əyin fel, əmr şəkli, جِيَقِ أَت كُرَايِن** çik et kör+əyin = hələ bir səsin çıxsın görüm, kişisən, səsinə çıxar (III, 137).
- alım fel, əmr şəkli, أَتْزِ اِجِب فِقْرِكِم** ottuz içip kır+alım = üç dəfə içib qışqıraq (I, 198), قَلْقَن سَنَكُونُ جُمُشْتَلِم kalkan, sünqün çumş+alım = qalxanla, süngü ilə vuruşaq (I, 433), قَيْتَب يَنَّا قَيْتَب kaynap, yana yumş+alım = qaynayıb yenə yumşalaq (I, 433), بَدْرَم قَلْبِ اَقْتَلِم bədhərəm kılıp awn+alım = bayram edib ovunaq (I, 293).
- əlim fel, əmr şəkli, يُقَارِ قَبُب سَكْرِكِم** yokar kopup səgr+əlim = yuxarı tullanaq (I, 198), اَرْسَلَن لِيُو كُرْكِم arslan layu kökr+əlim = aslan kimi kükrəyək (I, 198), قُجْتِي سَقْتَلِم سَقْتَلِم kaçtı sakınç, səwn+əlim = qaçdı kədər, sevinək (I, 198), تَكْرَا تَagrə alıp əgr+əlim=dövrəyə alıb mühasirə edək (II, 41), اَتْن ثُشْب يَكْرَالِم attın tüşüp yügr+əlim = atdan düşüb yüyürək (II, 41), قَقْرَب اَتَغ كَمُشْتَلِم kıkırp atığ kəmş+əlim = qışqıraraq at sürək (I, 433).
- ğıl fel, əmr şəkli, سُوغَر غِل سُوغَر غِل** suwğar+ğıl = suvar, suvarginən (II, 66).
- gil fel, əmr şəkli, اَوَغَا كِرِكِل** əwgə kir+gil = evə gir, girginən (II, 66), يَارْمَاق تَرِكِل yarmak tər+gil = pul yığ, yığginən (II, 66).
- kıl fel, əmr şəkli, تَاغْكَ اَغْكَ اَغْكَ** tağka ağ+kıl = dağa çıx, çıxginən (II, 66), سُوْت سَغْل سُوْت sağ+kıl = süd sağ, sağginən (II, 66).
- inq fel, əmr şəkli, بَرِنَق** barınq = gediniz (türklərdə nəzakət forması, III, 322), اَمْدِي مَنِي اَلْنِك əmdi münü alinq = indi bunu alın (oğuzlarda, III, 322).
- inq fel, əmr şəkli, اَمْكَ اَمْكَ اَمْكَ** əmgək məninq bil+inq = əmək mənimdir, bunu bilin (oğuzlarda, III, 322).
- inq+lar fel, əmr şəkli, بَرِنَقْلَارَا كِيكُو** bar+inq+lar ikigü = ikiniz gedin (III, 322), بَرِنَقْلَارَا قَمْنَق bar+inq+lar kamuğ = hamınız gedin (III, 322).

- nq+ız fel, əmr şəkli, مَنِي قَيْمَنَكْز** awlap məni koyma+nq+ız = ovlayıb məni buraxmayınız (oğuzlarda nəzakət forması, II, 66), اَيْق اَيْق اَيْق اَيْق ayık ayıp kayma+nq+ız = söz verib sözdən qaçmayınız (oğuzlarda nəzakət forması, II, 66).
- sun fel, əmr şəkli, بَرَسْن نَرُو** bar+sun narı = getsin o yana (II, 204), يُولُ اَغْرَبْلَسُون yol oğur bol+sun = yol uğurlu olsun (I, 126), قَدْغُو يَمَا سَقْلَسُون kadhğu yəmə sawıl+sun = qayğı yenə sovulsun (I, 168).
- sün fel, əmr şəkli, كَلْسُون** kəl+sün = gəlsin (II, 80), اَنْدِك كِشِي تَيْتِلَسُون əndik kişi titil+sün = axmaq adam ayılsın (I, 168), اَيْل ثُرُو el törü yitil+sün = yurda nizam yayılsın (I, 168), تَوَكْلِي بَرِي يَتِيلَسُون toklı böri yetil+sün=quzu qurdla otlasın (I, 168).
- ma fel, əmr şəkli, اَلْمَا** alma = alma (I, 226), اِلْمَا ilma = enmə (I, 226), بَرْمَاسُون bar+ma+sun = getməsin (II, 80).
- mə fel, əmr şəkli, كَلْمَاسُون** kəl+mə+sün = gəlməsin (II, 80).
- ma+nq+lar fel, əmr şəkli, بَرْمَانَك لَار** bar+ma+nq+lar = getməyin (II, 80), تَرْمَانَكْلَار tur+ma+nq+lar = getməyin, qalxmayın (II, 80).
- sa fel, şərt şəkli, كَرَاك بِلْسَا قِيز اَلِير** kərək bol+sa kız alır = lazım olsa qız, yəni bahalı alar (III, 322), اَنْكَدُز بِلْسَا اَت اَلْمَاس anqduz bol+sa, at ölməs = andız olsa, at ölməz (I, 175).
- sə fel, şərt şəkli, اَمَا كَلْسَا فِت كَلِير** uma kəl+sə, kut kəlir = qonaq gəlsə, qut gələr (I, 156), بِيرْسَا قِيز اَلِير birsa qız alır = başlıq versə qız alar (III, 322), اِم بِلْسَا اَر اَلْمَاس im bil+ sə, ər ölməs = bəlgə bilsə ər ölməz (I, 112).
- sar fel, şərt şəkli, بُوْز فُش ثَتَار** buşma+sar boz kuş tutar = (ovçu) bezməsə boz quş tutar (II, 40).
- sər fel, şərt şəkli, اِيْقَمْسَار اَرُونَك فُش ثَتَار** ewmə+sər ürünq kuş tutar = tələsməsə ağ quş tutar (II, 40).
- sir fel, arzu şəkli, اَر كَلْسِرْدِي** ər kül+sir+di=adam özünü gülümsər göstərdi, II, 207).
- sa fel, arzu şəkli, اَرْقَاغُونَسَادِي** ər kağun+sa+dı = adamın ürəyi qovun istədi (I, 305), اَل اَق اَتْسَادِي ol ok at+sa+dı = o, ox atmaq

istədi (I, 302), أر قبغ اجدادی ər kapuğ aç+sa+di = adam qapını açmaq istədi (I, 303).

-sə fel, arzu şəkli, أر چنيشتۈرۈكسادى ər çiniştürük+sə+di = adamın ürəyi çiniştürük istədi (I, 305), مَن اَنِ ايسادم mən anı öp+sə+dim = mən onu öpmək istədim (I, 302), آل سَوَف اجدادی ol suw iç+sə+di = o, su içmək istədi (I, 303).

-msin fel, arzu şəkli, آل بچاك بلمسيندى ol biçək bilə+msin+di = o, özünü elə göstərdi ki, guya bıçaq itiləyir (II, 259),

-imsin fel, arzu şəkli, أر سَوَف قا قرمىسيندى ər suwka kar+ımsin+di = adam özünü boğazında su qalan kimi göstərdi (II, 259).

-imsin fel, arzu şəkli, آل اقكا كرمىسيندى ol əwgə kir+ımsin+di = o, özünü guya evə girən kimi göstərdi (II, 259), آل يرماق ترمىسيندى ol yarmak tər+ımsin+di = o, özünü guya pul yığan kimi göstərdi (II, 259).

-umsin fel, arzu şəkli, آل انى قجرمسيندى ol anı kaçr+umsin+di = o, gerçəkdən qaçırmadığı halda onu qaçırmış kimi göründü (II, 260).

-ümsin fel, arzu şəkli, آل اينك يا زقن كجرمسيندى ol anınq yazukın keçr+ümsin+di = o, əslində bağışlamadığı halda onun günahını bağışlayan kimi göründü (II, 260).

-ası fel, lazım şəkli, بو يا فراسى اغر ثكل bu ya kur+ası oğur təgöl = bu, yay qurası zaman deyil (II, 83), بو ثراسى بير ثكل bu tur+ası yer təgöl = bu, durulası yer deyil (II, 83).

-əsi fel, lazım şəkli, آل بزكا كلسى بلدى ol bizgə kəl+əsi boldı = o bizə gələsi oldu (II, 84).

-ğu fel, vacib şəkli, بو يا قرغو اغر ارماس bu ya kur+ğu oğur ərməs = bu, yay qurmalı (quracaq, qurulacaq, qurası) vaxt deyil (II, 83).

-gü fel, vacib şəkli, بو اقكا كركو اوڭ آل bu əwgə kirgü ödh ol = bu, evə girmə vaxtıdır (II, 84).

Qeyd: qısalıq naminə xəbər şəklini cədvəllə veririk – t.=türklər, o.=oğuzlar deməkdir.

Cədvəl 1. DLT-də I-II-III şəxsdə (tək) xəbər şəklinin cədvəli

Zaman	Mən	Sən	Ol
İndiki zaman	bar+ır mən kəl+ir mən	bar+ır sən kəl+ir sən	bar+ır ol kəl+ir ol
Nəqli keç./z.	bar+mış mən kəl+miş mən	bar+mış sən kəl+miş sən	bar+mış ol kəl+miş ol
Şühudi keç./z.	bar+dım (t.) bar+duk (o.)	bar+dınq (t.) bar+duk (o.)	bar+dı (t.) bar+duk (o.)
Gələcək zaman	bar+ğay mən kəl+ğay mən	bar+ğay sən kəl+ğay sən	bar+ğay ol kəl+ğay ol
Yaxın gəl./z.	bar+ğalır mən kir+ğalır mən	bar+ğalır sən kir+ğalır sən	bar+ğalır ol kir+ğalır ol
Müzare şəkli	bar+ır mən (t.) mən bar+an (o.) mən külər+ən (o.)	bar+ır sən (t.) sən bar+an (o.) sən külər+ən (o.)	bar+ır ol (t.) ol bar+an (o.) ol külər+ən (o.)
İnkar şəkli	bar+mas mən (t.-o.) bar+ma+du (o.)	bar+mas sən (t.-o.) bar+ma+du (o.)	ol bar+mas (t.-o.) bar+ma+du (o.)

Cədvəl 2. DLT-də I-II-III şəxsdə (cəm) xəbər şəklinin cədvəli

Zaman	Biz	Siz	Olar
İndiki zaman	bar+ır+ız kəl+ir+ız	bar+ır+sız kəl+ir+sız	bar+ır+lar kəl+ir+lər
Nəqli keç./z.	bar+mış+ız kəl+miş+ız	bar+mış+sız kəl+miş+sız	bar+mış+lar kəl+miş+lər
Şühudi keç./z.	bar+dı+mız (t.) bar+duk (o.)	bar+dı+nqız (t.) bar+duk (o.)	bar+dı+lar (t.) bar+duk (o.)
Gələcək zaman	bar+ğay biz kəl+ğay biz	bar+ğay siz kəl+ğay siz	bar+ğay olar (?) kəl+ğay olar
Yaxın gəl./z.	bar+ğalır+ız kir+ğalır+ız	bar+ğalır+sız kir+ğalır+sız	bar+ğalır+lar kir+ğalır+lər
Müzare şəkli	bar+ır+ız (t.) biz bar+an (o.) biz kül+ər+ən (o.)	bar+ır+sız (t.) siz bar+an (o.) siz kül+ər+ən (o.)	bar+ır+lar (t.) olar bar+an (o.) olar kül+ər+ən (o.)
İnkar şəkli	bar+mas+mız (t.) bar+ma+du (o.)	bar+mas+sız (t.) bar+ma+du (o.)	bar+mas+lar (t.) bar+ma+du (o.)

-mak feli isim, məsdər, اَلْمَاق al+mak = almaq (I, 220).

- mək** *feli isim, məsdər, بېرمək* ber+mək = vermək (III, 177).
- ık** *feli isim, hərəkət adı, مەنېڭ يور+ık+ım* nətək = mənim gedişim, rəftarım necədir (II, 63), سېڭ يۇرقتىڭ نېڭ səninq yor+ık+ınq nətək = səninq gedişin, rəftarın necədir (II, 63), انىڭ يۇرقى نېڭ anıng yor+ık+ı nətək = onun gedişi, rəftarı necədir (II, 63).
- ıg** *feli isim, hərəkət adı, اېش قېلغى بېگۈلۈك* anıng iş kıl+ıg+ı bəlgülüg = onun iş işləməsi məşhurdur (II, 63), سۈكۈل تېغى ارتق سökəl tın+ıg+ı artaq = xəstənin nəfəs alması pisdır (II, 63).
- ig** *feli isim, hərəkət adı, اېش يۇرماق تېرىكى كۆر* anıng yarmak tər+ig+i kör = onun pul yığmasını gör (II, 64), تاز گېلى بۇرچىكا taz kəl+ig+i bōrkçigə = keçəlin gələsi yeri bōrkçü, papaqçı dükanıdır (II, 64).
- iş** *feli isim, hərəkət adı, قېچىش بۇلسا قيا كۇرماس* kaç+iş bolsa, kıya körməs = qaça-qaç olsa, heç kim bir-birinə baxmaz (I, 372), اېشقا چىقىش يوق ol işta çık+iş yok = o işdə bir çıxar, mənfəəət yoxdur (I, 372).
- iş** *feli isim, hərəkət adı, كېلىش بېرىش* kəl+iş bar+iş «gediş-gəliş» (I, 373), اېش بېرىش al+iş ber+iş = bir haqqı almaq, bir haqqı vermək (I, 132).
- uş** *feli isim, hərəkət adı, ئۇش اجرا اۇش بېرىم* tok+uş içrə ur+uş berdim = savaşa girib vuruşdum (II, 118).
- üş** *feli isim, hərəkət adı, سۆگۈش* sög+üş «söyüş, söymə, söyüşmə» (I, 372).
- gu** *feli isim, hərəkət adı, سېڭ بېرغۇنك فچان* səninq bar+gu+nq kaçan = səninq getmən nə zamandır (II, 85), مېڭ بېرغۇم يېقى məninq bargum yaktı = mənim getməyim yaxınlaşdı (II, 85).
- sıg** *feli isim, hərəkət adı, کۈن بات+سیڭ* «günbatar, qərb» (I, 450),
- suğ** *feli isim, hərəkət adı, کۈن توڭ+سۇڭ* «gündoğar, şərq» (I, 450).
- an** *feli sifət, ال* bar+an ol = gedəndir (oğuzlarda, I, 107), اراڭ uran = vuran (oğuzlarda, I, 107).
- gan** *feli sifət, ال افکا بېرغان* ol ər ol əwğə bar+ğan = o adam evə çox gedəndir (II, 72), اېشنىڭ ئۇرغان ərdi aşın tatur+ğan = aşını daddıran idi, qonaqpərvər idi (II, 110), ال كېشى ال ئۇرغ

ol kişi ol tarığ arıt+ğan = o adam durmadan buğda arıtlayandır (I, 209), تەنقىرى ال بېرىك يېرغان tənqiri ol yerig yarat+ğan = yeri yaradan tanrıdır (III, 52), اۇدھۇرغان udhğur+ğan = daim oyadan (II, 255), تودھۇرغان todhğur+ğan = daim doyu-ran (II, 255).

- gən** *feli sifət, ال افن بېزىكان* ol əwin bəzət+gən ol = o, evini daim bəzədəndir (II, 309), ال اتىڭ كۆزىكان ol atıg közət+gən ol = o, daim atı gözətəndir (II, 309), كۈلسىرگان külsir+gən ər = daima gülümsəyən ər (II, 255), كۈلگان kül+gən ər = çox gülən, güləyən adam (II, 73), كەۋشەن ئاقى kawşən+gən təwəy = daim gövşəyən, gövüş gətirən dəvə (II, 255).
- ındı** *feli sifət, سېچىندى نانك* saç+ındı nənq = saçılan, yayılan nəsnə (I, 439), قازىندى ئىراق kaz+ındı toprak = qazılmış torpaq (I, 439).
- indi** *feli sifət, كەندى ئون* kedh+indi ton = çox geyilən don, paltar, (I, 439).
- ündi** *feli sifət, سۈزىندى ار* sür+ündi ər = hər yerdən sürülən, sürgün olunan adam (I, 439), سۈزىندى سۇف, süz+ündi suw = süzölmüş su (I, 439), كۆمىندى نانك köm+ündi nənq = gömülmüş, basdırılmış nəsnə (I, 440).
- undı** *feli sifət, سۇلىندى* sul+undı kişinin arxaya doğru saldığı (ənsədə saxladığı) saç. Əsli «sal+ındı nənq»dir, «salınan, buraxılan nəsnə» deməkdir. Bu, fəsih olmayan sözdür (I, 440).
- duk** *feli sifət, اېش بېرغۇنى بېرىم* amnq bar+duki bar+ma+ dukı bir = onun varması ilə varmaması eyni şeydir (II, 65).
- düg** *feli sifət, بېرىم كۈلدىكى كۈلدىكى بېرىم* anıng kəl+dügi kəl+mə+dügi bir = onun gəlməsi ilə gəlməməsi eyni şeydir (II, 65), سېڭ سېڭ سېڭ سېڭ səninq kör+dügünq kör+mə+dügünq bir = səninq gördüyünlə görmədiyin birdir (II, 65), بېلىش ياك بېلىشك بېلىش bilmiş yek bil+mə+dük kişidən yeg = tanıdığın şeytan tanımadığın adamdan yaxşıdır (III, 159).

- ğu feli sifət*, *بو يا قرغو اغر ارماس* bu ya kur+ğu oğur ərməs = bu, yay qurulacaq vaxt deyil (II, 83), *بو تارغو بير ارماس* bu tur+ğu yer ərməs = bu, durulacaq yer deyil (II, 83).
- gü feli sifət*, *بو افكا كركو اوذ ال* bu əwgə kir+gü ödh ol = bu, evə girmə vaxtıdır (II, 84), *ال بيزكا كلکو بلدی* ol bizgə kəl+gü boldı = onun bizə gəlmə zamanı oldu (II, 84).
- ku feli sifət*, *بو تاغ اغقو ارماس* bu tağ ağ+ku ərməs = bu, dağa çıxılacaq zaman deyil (II, 83).
- ası feli sifət*, *بو يا قراسی اغر تکل* bu ya kur+ası oğur təgöl = bu, yay qurası zaman deyil (II, 83), *بو تراسی بير تکل* bu tur+ası yer təgöl = bu, durulması yer deyil (II, 83).
- əsi feli sifət*, *ال بيزكا كلسی بلدی* ol bizgə kəl+əsi boldı = o bizə gələsi oldu (II, 84).
- ındı feli sifət*, *اقتدی سوف* ak+ındı suw = axan su (I, 196).
- indi feli sifət*, *اکندی ترغ* ək+indi tarığ = əkilən toxum (I, 196).
- undı feli sifət*, *الندی نانت* ul+undı nənq = ipin ağac gövdəsinə dolandığı kimi dolanan nəsnə (I, 249).
- ündi feli sifət*, *اگندی کیشی* ög+ündi kişi = öyülən adam (I, 196), *سُرندی ار* sür+ündi ər = hər yerdən sürülən, sürgün olunan adam (I, 439).
- daçı feli sifət*, *ات ثغرامدجی ثرور* ol ər ət toğrama+daçı turur = o, ət doğramayan adamdır (III, 280).
- dəçi feli sifət*, *ال یک یکلادمجی ثرور* ol yük yükləmə+dəçi turur = o, yük yükləməyəndir (III, 280).
- taçı feli sifət*, *تتجی* tut+taçı = tutan (II, 292), *سئجی* sat+taçı = satan, satıcı (II, 292), *تقرئجی* tawrat+taçı = tələsdirən, tələsdirici, davrandırıcı (II, 339).
- təçi feli sifət*, *تپرئجی* təprət+təçi = tərpədən, tərpədici (II, 339).
- ğuçı feli sifət*, *بارغوچی* bar+ğuçı = gedici, gedən (II, 70), *يا قرغوچی* ya kur+ğuçı = yay quran (II, 70), *تقار قېغوچی* tawar kap+ğuçı = mal qapan, qapıcı (II, 70), *ات سوغارغوچی* at suwğar+ğuçı = at suvaran (II, 70).

- güçi feli sifət*, *افكا كيرغوچی* əwgə kir+güçi = evə girən (II, 70), *ات سُرکوچی* at sür+güçi = at sürən, minici (II, 70), *يارماق تيرکوچی* yarmak ter+güçi = pul yığan, yığıcı (II, 70).
- kuçı feli sifət*, *تاغقا اغقوچی* tağka ağ+kuçı = dağa çıxan (II, 70), *کوی سوغوچی* koy sağ+kuçı = qoyun sağan, sağıcı (II, 70).
- ıgsak feli sifət*, *ال افکا برغساق ال* ol əwgə bar+ıgsak ol = o adam evə getmək arzusundadır (II, 74), *ال مندا ثرغساق ال* ol munda tur+ıgsak ol = o burada qalmaq arzusundadır (II, 74).
- ıgsək feli sifət*, *ال برؤ کلکساک اردی* ol bəri kəl+ıgsək ərdi = o bəri gəlmək istəyəndi (II, 74), *ال افکاکیرکساک ال* ol əwgə kir+ıgsək ol = o, evə girmək diləyində olandı (II, 74), *ال تقار تیرکساک ال* ol tawar ter+ıgsək ol = o, mal yığmaq istəyəndir (II, 74).
- ğlı feli sifət*, *ال ات ثرغلی ال* ol ət toğra+ğlı ol = o, ət doğramağı nəzərdə tutmuşdur (III, 280), *ال سنکا اغرغلی ال* ol sanqa oğra+ğlı ol = o sənin yanına gəlməyi düşünür (III, 280).
- ığlı feli sifət*, *من سنکا برغلی من* mən sanqa bar+ığlı mən = mən sənin yanına getməyi içimdə gizləmişdim (II, 75).
- ıgli feli sifət*, *ال منکا کلکلی ثرر* ol manqa kəl+ıgli turur = o mənim yanıma gəlmək arzusundadır (II, 75), *ال منکا تقار برکلی ال* ol manqa tawar ber+ıgli ol = o mənə mal vermək qərarındadır (II, 76).
- uğlı feli sifət*, *ال مندا ثرغلی ال* ol munda tur+uğlı ol = o burada qalmağı içində qurmuşdu (II, 75).
- ügli feli sifət*, *ال منی سقدين كجرکلی اردی* ol məni suwdın keçr+ügli ərdi = o məni sudan keçirənlərdən idi (II, 183).
- ğlık feli sifət*, *ات ثرغلی اردی* ol toğra+ğlık ərdi = ət doğramaq onun haqqı idi (III, 280).
- ığlık feli sifət*, *ال ثرغ تریغلی ال* ol tarığ tarıt+ığlık ol = əkinçilik etmək onun haqqıdır, o, əkinçilik etmək əzmindədir, niyyətindədir (II, 308).
- ıghık feli sifət*, *ال ات کوزتکلیک ال* ol at közət+ıghık ol = at gözətmək onun haqqıdır, o, at gözətmək əzmindədir (II, 309).
- ığsı feli sifət*, *ال تقرتغسی اردی* ol tawrat+ığsı ərdi = o, adamı tələsdirəndi (II, 340).

- igsi feli sifət**, تېر تېكىسى اردى tərət+igsi ərdi = o, adamı tərpedəndi (II, 340).
- ğsık feli sifət**, ات ئاغریق اردى ol ət toğra+ğsık ərdi = ət doğramaq onun haqqı idi (III, 280), ال سنكا اغراغریق اردى ol sanqa oğra+ğsık ərdi = sənin yanına gəlmək onun haqqı idi (III, 280).
- gsək feli sifət**, ال ئقیکا یك یكلکساك ال ol təwəygə yük yüklə+gsək ol = o, dəvəyə yük yükləmək istəyir (III, 280).
- ğuluk feli sifət**, ال مندا ئرغلق اردى ol munda tur+ğuluk ərdi = burada qalmaq onun haqqı idi, o burada qalmağı nəzərdə tutmuşdu (II, 75), ال ئتکریکا ئینغلق اردى ol tənqrigə tapın+ğuluk ərdi=o, tanrıya tapınma haqqı olan adamdı (II, 75).
- gülük feli sifət**, بک یازق کجریک اردى bəg yazuk köçür+gülük ərdi = günahı bağışlamaq bəyin haqqı idi (II, 75).
- güsüz feli sifət**, ینقا ینا کیرگسوز yınka yana kir+güsüz = artıq hinə girməyəcəklər (III, 13), قنجا بیریریکوسوز kança barır bəl+güsüz = hara gedir, bəlli deyil (I, 362), ئملغ ینا کلکو سز tumluğ yana kəl+güsüz = soyuq yenə gəlməyəcək (I, 179).
- r feli sifət**, قینار اکز کجک سیز بلماس kayna+r öküz keçiksiz bolmas = coşqun su keçidsiz olmaz (I, 390).
- ər feli sifət**, کلار ار قترندی külə+ər ər katrındı = gülən adam dayandı, gülməyini kəsdi (II, 249).
- mas feli sifət**, یمزاس اتم یغمر، ینکلماس بیکا ینکقو yaz+mas atım yağmur, yanqıl+mas bilgə yanqku = usta atıcı - yağış, yanılmaz bilgin isə əks-sədadır (III, 328).
- məs feli sifət**, سوت بیر سوؤ بیرماس کا سوت بیر suw ber+məs+kə sūt ber = su verməyəne sūd ver (III, 136) və s.
- miş feli sifət**, قزمش يا kur+miş ya = qurulmuş yay (II, 76), قزمش بارى kaz+miş arık = qazılmış arx (II, 76), قزمش کشى bar+miş kişi = getmiş adam (II, 77), قزمش قاب kotur+miş kap = boşalmış, boş qab (II, 183).
- miş feli sifət**, بیک بلماذک کشیدا بیک bil+miş yek bilmədik kişidə yeg=tanıdığın şeytan tanımadığın adamdan yaxşıdır

- (III, 159), کزتمش ار kəl+miş ər=gəlmiş adam (II, 77), کزتمش کوزات+miş nənq=saxlanmış nəsnə (II, 183).
- ğalı feli bağlama**, یلغاغالی الکدای اچغور yakadakı yalğa+ğalı əligdəki içgimur = yaxadakı, yaxaya tökülən yemək yalanır-kən əldəki boşqab və ya yemək düşər (I, 286).
- kalı feli bağlama**, ئششقلی یقشتی tutuş+kalı yakıştı = tutuşmaq üçün yaxınlaşdı (I, 222).
- gəli feli bağlama**, سقلین اندرکلی اقدای ئقاغو اچغما sūwlin ədhər+gəli əwdəki takağı içgimma = çöldə qırqovul axtararkən barı evdəki toyuqdan olma (I, 437).
- ğınça feli bağlama**, بیک بلسا بوشی بزاغو بک بک öküz adhakı bol+ğınça, buzağı başı bolsa, yeg=öküz ayağı olmaqdansa, buzov başı olmaq yaxşıdır (I, 130), الیک ئتغینجا ات ئت tut+ğınça ot tut = kaş əl tutacağın, zəmin olacağın yerdə od tutaydın (II, 288).
- ginçə feli bağlama**, تیکمکینجا انماس، تیلامکینجا بلماس tikmə+ginçə önməs, tilmə+ginçə bulmas = ağac dikmədikcə bitməz, arzu axtarmadıqca tapılmaz (II, 48), سؤف کرمکینجا ائک ئرتما suw körmə+ginçə ətük tartma = su görməmiş ayaqqabını çıxarma (III, 368), قرا مونک کلمکینجا قرا یلغا کجما kara munq kəlmə+ginçə Kara Yalğa keçmə = qara bəla gəlmədikcə Kara Yalğa aşırımını keçmə (III, 35).
- p feli bağlama**, کزلب ئتار تاییم kizlə+p tutar tayımı = gizlər, gizlədib saxlayar mənim daycaımı (III, 68), قینب ینا یمشلم kayna+p, yana yumşalım = qaynayıb yenə yumşalaq (I, 433), کونق ککیلی قانی قریب könqlü köy+üp, kanı kun+p = könü yanib, qanı quruyub (II, 199).
- ip feli bağlama**, تکرال سب اکرلم tagrə al+ip əgrəlim = dövrəyə alıb mühasirə edək (II, 41), بذر م قلیب اقلیم bədhərm kıl+ip awnalım = bayram edib ovunaq (I, 293).
- ip feli bağlama**, یتشو کلب اغراق yetşü kəl+ip oğraq = oğraq gəlib yetişdi (III, 179).
- up feli bağlama**, بلب بلیدی ارتق بلب بلیدی ortak bol+up bilişdi = ortaq olub tanışdı (III, 68).

- üp** *feli bağlama*, اَتْنِ تُشْبُ يُكْرَالِم attın tüş+üp yügrəlim = atdan düşüb yüyürək (II, 41), تَعَى مُنْب قُوَى اَرَا يَشْمَاس təwəy mün+üp koy ara yaşmas = dəvəyə minməklə qoyunlar arasında gizlənmək olmaz (III, 60), اَل مَنى كُرْب يَشْدى ol mənî kör+üp yaşdı = o mənî görüb gizləndi (III, 60).
- ibən** *feli bağlama*, اَرْدَمِنى اَكْرَتِن اَشَقَا سُرَا ərdəmini ögrən+ibən ıška sura = onun ərdəmini öyrənibən işə tətbiq et (I, 422), بَرَجِن kedh+ibən təlü yuwğa bolup kal = ipək geyibən dəli və səfeh olub qal (III, 156).
- uban** *feli bağlama*, ياي بَرُوْن اَرْخَزى yay bar+uban ərküzi, aktı akın mundızı = yaz gələndə qarqara və coşğun sellər axdı (I, 160).
- übən** *feli bağlama*, اَرْدَم تِلَا اَكْرَتِن بِلْمَا كَقَار ərdəm tilə, ögrən+übən bolma küwəz = ərdəm dilə, öyrənibən olma lovğa (I, 285).
- a** *feli bağlama*, اَيْتِل سَقَى اَقَا تَرْوُر Ətil suwı ak+a turur = İtil suyu axaraq gedir, axır, hey axır (I, 141), كَايَا تُوْبى قَقَا تَرْوُر kaya tübi kak+a turur = qaya dibini döyərək durur, hey döyür (I, 141), بَلِيق تَلِيم بَقَا تَرْوُر balıq təlim, bak+a turur = balıq çoxdur, baxaraq durur, hey baxır (I, 141).
- ə** *feli bağlama*, اَر سَكَا اَلْثَرْدى ər sök+ə olturdu = adam dizi üstə oturdu (III, 217).
- u** *feli bağlama*, قِلْنَو بِلْسَا قَزَل كَذَار kılın+u bilsə, kızıl kedhər = özünü sevdirməyi bacarsa, qızıl, qırmızı paltar geyər (I, 393), يَارَانَو بِلْسَا يَشِل كَذَار yaran+u bilsə, yaşıl kedhər = yaranmağı bacarsa, yaşıl paltar geyər (I, 393).
- ü** *feli bağlama*, كَنْقُل بَرُو يِيْمَدِيك könqül ber+ü yaymadıq = könül verib meyl etmədin (III, 231).
- yu** *feli bağlama*, تُون كُون تَرْب يَغْلِيُو tün kün turup yığla+yu = gecəgündüz durub ağlayaraq (III, 240), كِرْدى بَدُون قَسْنِيُو kirdi budhun kasna+yu=xalq içəri girdi titrəşərək (II, 229).
- yü** *feli bağlama*, اَرْتَر تِيُو سَرْنِجَل ərter te+yü səringil = keçər deyə səbr elə (III, 218), كَالْدى اَسِن اَسْنِيُو kəldi əsin əsnə+yü =gəldi əsinti əsərək (II, 229), كَادْهَا تُولْ اَسْنِيُو kadhka tükəl üsnə+yü = düz borana bənzəyərək (II, 229).

- laşu** *feli bağlama*, اَل مَنى بَرَا اَقى اَتى قَزَلْشُو ol məninq birlə ok attı kızı+laş+u = o, ortaya qız qoyaraq mənimlə ox attı (II, 227), اَل اَت يَرَشْدى مَنى بِيَلَا تَقَشْغَانْشُو ol at yarışdı məninq birlə tawışğan+laş+u=o, dovşandan mərc qoşaraq mənimlə at çapmaqda yarışdı (II, 231), اَنِى اَيْنَادى يَرَقَلْشُو aninq birlə oynadı yarık+laş+u = o onunla zirehi girov qoyaraq oyun oynadı (II, 257), اَل مَنى بَرَا اَقى اَتى اَتْلَشُو ol məninq birlə ok attı at+laş+u = o mənimlə girov olaraq ortaya at qoyub ox atdı (II, 231).
- laşü** *feli bağlama*, اَل مَنى بَرَا اَيْنَادى كُكْرَجَكُونْشُو ol məninq birlə oynadı kökürçgün+laş+ü = o mənimlə ortaya göyərçin qoyaraq oyun oynadı (II, 231), اَل اَنِى بَرَلَاچْكَان اَرْدى اَمْلَشُو ol aninq birlə çögən urdı üm+laş+ü = o onunla şalvarını ortaya qoyaraq çovkan oynadı (I, 278).
- madhip** *feli bağlama*, بَوْر بَلْمَاذِب سِرْكَ بَلْمَا bor bol+madhip sirkə bolma = şərab olmadan sirkə olma (III, 130).
- mədhīp** *feli bağlama*, تَنْقَلَا مَدْهِيْپ بِيْچْمَاس tənqlə+mədhīp biçmas = yüz ölçmədən bir biçməz (I, 421), يَقِن يَغْلَى كَرْمَذِب نَاتَكْنى كُتُور yaxın yağuk kör+mədhīp nənqni ködhür = yaxını-yavuşu görmədən öz malını görər (III, 27).
- layu** *feli bağlama*, تُون كُون تَرْب يَغْلِيُو tün kün turup yığ+layu = gecəgündüz durub ağlayaraq (III, 240), يَمْرَلِيُو اَرَكْن سُوْتِن سَغَار yumur+layu erkənin sütin sağar = erkəndən toplayaraq südünü sağar (I, 389).
- ləyü** *feli bağlama*, كُردى مَنى اَمْلِيُو kördi mənî əm+ləyü = mənî sağaldaraq gördü (III, 266), بَاكْتى مَنَا اَمْلِيُو baktı manqa im+ləyü = mənə işarə edərək baxdı (III, 266).
- kən** *feli bağlama*, اَل كَلُر اَرْكَان كَرْدُم ol kəlür ər+kən kördüm = onu gələrkən gördüm (I, 170), اَر بَارِىر اَرْكَان قَدْتى ər barır ər+kən kadıttı = adam gedir ikən qayıtdı (II, 295), مَنَا يَرْمَاقى ol manqa yarmak berür ər+kən katrındı = o mənə pul verdiyi an, verirkən bundan vaz keçdi, çəkindi, qaçındı (II, 249).

ə) Köməkçi nitq hissələrinə aid olanlar:

aşnu qoşma, مَنْ أَتَدَنْ أَشْنُو كَلْدِم mən andan aşnu kəldim = mən ondan əvvəl gəldim (I, 188).

burun qoşma, **أل مَندِين بُرُن بَرْدِي** ol məndin burun bardı = o məndən
öncə gəldi (I, 397).

basa qoşma, مَنْ اِنْدَا بَسَا كَلْدِمِ mən anda basa kəldim = mən ondan sonra gəldim (III, 212).

kidin qoşma, **ألانى كيدىن اذغردى** ol anı kidin odhgardı = o onu xeyli düşündükdən sonra, bir az keçdikdən sonra anladı (I, 265).

sonq *qoşma*, سَن مَنِيك سَنَكْدَا گل sən məninq sonqda kəl = sən məndən sonra gəl, arxamca, dalımca gəl (III, 311), يُو سُوْر bu söz sonqında aygıl = bu sözdən sonra söylə (III, 311).

icrə *qoşma*, اغْزاجِرَا اغُو سَغْدِي ağız icrə ağı sağdı = ağzına zəhər tökdü (III, 298), اِجْرَا الدُّرُوبِ كِمِي kimi icrə oldurup = gəmi icrə oturub (III, 220).

taba qoşma, قەش ئېا ئى كى قىنكرو بقار kadhaş taba it kibi kınqru
bakar = qohum-qardaş tərəfə it kimi kəc baxar (III, 27).

tabaru qoşma, **أَلْ مَنِيكَ تَبَارُؤْ كَلْدَى** ol məninq tabaru kəldi = o mənə tərəf gəldi (I, 436).

təgü qoşma, كُنَى نِكْ كَلِينَا شَكُوْ يَغِي künininq külinə təgü yağı =
gününün külinə qədər düşmən (günü günüyə düşməndir,
hətta birinin külü o birinin gözünə sovrular, III, 221).

bərü qoşma, أَجْ بَرُوكُلْ aç, bərü kəl = ey, bəri gəl (I, 110).

üzə *qoşma*, *کندلر آزا جقتمز* kəndlər üzə çıktımız = şəhərlərin üzərinə çıxdıq (I, 353), *تغار اشیاک آزا اریلدی* tağar eşyak üzə artıldı = dağarcıq eşşəyin belinə [taraz şəkildə] yükləndi (I, 279).

udhu *qoşma*, مَن اَتَنى اَدُو كَلَامِ mən anıñ udhu kəldim = mən onun ardınca gəldim (I, 152).

layu qoşma, ارسلاں لایو کُکرَدیم arslan layu kökrədim = aslan kimi kükrədim (I, 184), اترک اثن اغری لایو یزما بقار oğrı layu yüzgə

bakar = oğru kimi üzə baxar (I, 165), ارژو لیو ار اقل arju layu ər awar = çaqqal kimi adam ovlar (III, 349).

ləyü qoşma, سغراق تلوکزیلو sağrak tolu köz ləyü = sürahi dolu göz kimi (I, 163).

ça qoşma, **جانی بو** bu aning ça = bu onun kimi (III, 199).

çə qoşma, **أَلْ مَنِيكَ جَا** ol məniŋq çə = o mənim kimi (III, 199).

uçun *qoşma*, سېنىڭ ئۈچۈن *səniŋ* *uçun* *kəldim* = *sənin* *üçün* *gəldim* (I, 143), بۇغزى ئۈچۈن *mənqlənür* = *boğazı* (*qarnı*) *üçün* *dən* (*yem*) *toplayır* (II, 285).

birlə *qoşma*, *أُلْحَمَ بِاللَّيْلِ* alplar birlə uruşma, bəglər birlə turuşma = alplar ilə vuruşma, bəylər ilə duruşma, bəhsə girmə (I, 232), *أَلْ أَيْنَ بِرَا أْت يَرْشُدِي* ol anıq birlə at yarışdı = o onunla at çapmaqda yarışdı (III, 69), *قَاتَعَ قَان بِرَا* *يَوْمَاس* kanığ kan birlə yumas = qanı qanla yumazlar (III, 157), *أَلْ مَنِك بِرَا أَيْشُدِي* ol məniq birlə öpüşdi = o mənimlə öpüşdü (I, 230).

adhim qoşma, اَدِّهِنَّ Ad h i n «başqa» mənasında işlənən bir ədatdır [qoşmadır] (I, 143).

adhruk *qoşma*, أذرق Adhruk oğuzca «başqa, ayrı» deməkdir. Digər türklər bu söz əvəzinə «أذن adhın» deyirlər. أَذْنُ كِشَى adhın kişi nənqi nənq sanmas = özgəsinin malı mal sayılmaz (I, 162).

ayruk *qoşma*, ايرۇق A y r u k «başqa» mənasında istifadə olunan sözdür. Oğuzca (I, 174).

ayru *qoşma*, ایرۆ A y r u «başqa, elə isə, deyilsə» mənasında bir sözdür. ایرۆ مونی تیلا مساسن ایرۆ نا کرک munu tiləməsə sən ayru nə kərək = bunu deyilsə, başqa nə istəyirsən (I, 184), گنی بررکیک köni barır keyikning közündə adın başı yok = düz gedən geyikin gözündən başqa yarası yoxdur (III, 152).

اَجْرُبْ اَزْنِكْ اَشَارِبْ / اَغْرُقْ اَغْرَاشِيْنِكْنِي اَنْدَاقًا يُّدْرِمَا *adhnağu qoşma*,
اَغْرُوكْ اَغْيَرْ اِشِيْنَقْنِي اَدْحْنَاقُوكَا يُّوْدْهِيْرْمَا، اَعْرُوپْ
اَوْزُنْقْ اَوْشَرِيْپْ اَدْحْنَاقُونِيْ تَوْدْهِيْرْمَا = Çox ağır yükünü

başqasına yükləmə, Özünü aclıqdan taqətsiz edib başqasını doyurma (III, 65).

tək *qoşma*, تَك t ə k: tək, elə-belə, sadəcə, heç nə istəmədən. تَك تək kəldim = bir şey istəməyərək gəldim, heç bir arzum yoxdur, sadəcə gəldim (I, 346).

utru *qoşma*, اُتْرُو اُتْرُو ol manqa utru turundi = o mənə qarşı durdu, qarşı çıxdı (II, 167), اُنُك اُنُك anuk utru tutsa yokka sanmas = hazır olan şey qabağa (qarşıya, yəni süfrəyə) qoyulsa, yox sayılmaz (I, 136).

azu *bağlayıcı*, اَزُو اَزُو üzüm yegil, azu kağun yegil = üzüm, yaxud qovun ye (I, 153), اَزُو اَزُو tilkü mü toğdı, azu böri mü = tülkü doğuldu, yoxsa cavanar (I, 423), اَزُو اَزُو kəlmür mü sən, azu barır mu sən = sən gəlirsən, yoxsa gedirsən (I, 153).

kalı *bağlayıcı*, کَالِ کَالِ kəlsə kalı kutluğ yay = gəlsə əgər qutlu yay (I, 148), چَاکْمَاک چَاکْمَاک çakmak çakıp ewşə kalı udhınur yula = əgər çaxmaq çaxan tələssə, çıraqı söndürər (III, 30), کَالِ کَالِ kəlsə kalı oğraban vergil takı azukluk = əgər yanına gələn olsa, ona azuqə də verginən (I, 301), کَالِ کَالِ kaçsa, kalı kurtulur = qaçsa, necə qurtular (III, 237), بُو سَن بُو سَن bu sən bu işi necə etdin (III, 219).

abanq *bağlayıcı*, اَبَانَق اَبَانَق abanq sən barsa sən = əgər sən getsən (I, 191), اَبَانَق اَبَانَق kəlsə abanq tərkanim = gəlsə əgər tərkanim, xaqanım (I, 433), اَبَانَق اَبَانَق / اَبَانَق اَبَانَق şən tarıp = Əgər istəsəydim dalınca gedib, Tutardım, qoşununu dağıdıb (I, 398).

çu *ədat*, چُو چُو barma çu = hələ getmə, hər halda getmə (III, 200).

çü *ədat*, چُو چُو kəl çü = gəl, hələ gəl, hər halda gəl (III, 199).

şu *ədat*, شُو شُو bargıl şu = hələ get, getsənə (III, 202).

şü *ədat*, شُو شُو kəl şü = hələ gəl, gəlsənə (III, 202).

ok *ədat*, اَمْدِ اَمْدِ ok = gedərsən ha, mütləq get (I, 112), اَمْدِ اَمْدِ əmdi ok aydım = elə indicə dedim (I, 112), اَمْدِ اَمْدِ əmdi ok aydım = elə indicə dedim (I, 112).

baya ok kəldim = bayaq gəldim (I, 112), اَمْدِ اَمْدِ örgəyügi mundağ ok = adət də belədir ki (I, 213), اَمْدِ اَمْدِ yaz ok ye = ancaq yazda, baharda ye (III, 22).

ök *ədat*, اَل اَل ol ərni ök kəldür = o adamın lap özünü gətir (I, 139).

la *ədat*, اَل اَل ol bardı la = o getdi də bə (III, 203).

lə *ədat*, اَل اَل ol kəldi lə = o gəldi də bə (III, 203, onun getməsi, gəlməsi gerçəkləşdi).

takı *ədat*, تَاكِي تَاكِي takı yarmak ber = yenə pul ver (III, 214), اَل اَل ol takı anda = o da oradadır (III, 214), اَل اَل at yin takı bəkrışür = atla bədən (hərfən: at dəxi bədən) bərkiyir (III, 254), بَرْگِل تَاكِي bergil takı azukluk = üstəlik, azuqə ver (hərfən: verginən dəxi azuqə, I, 301), اَل اَل yeriyi takı ağılak = yeri də ki şorandır (I, 455), سِجْغَان تَاكِي siğğan takı sıkıran = siçan və siğirən (II, 261).

dakı *ədat*, اِيْغُرْدَقِي اِيْغُرْدَقِي uyğur dakı tatlıca = uyğurlara dəxi tatlıca (I, 466), «Türklər «dəxi» mənasında «تَاكِي takı», oğuzlar «دَقِي daki» deyirlər» (II, 206).

yəmə *ədat*, يَمَا قَاچُورْدُم eşin yəmə kaçurdum = yoldaşını isə qaçırdım (I, 121), کَادْهَغُ يَمَا سَاوِلْسُون kadhğu yəmə sawılsun = qoy qayğı sovuşsun (I, 168), بَدْزَج يَمَا قَادِرْدِي Budhraç yəmə kudırdı = Budhraç yenə qudurdu (I, 200), قَمِج يَمَا كُتْرُر تَقِي qəmiç yəmə kütürür = dəvə yük götürsə, kamıç yəmə kütürür = dəvə yük götürsə, çömçəni də bərabər götürür (II, 111), كُوزْدَن يَرَا سَا, کُوزْدَن يَرَا közdən yırasa, köngüldən yəmə yırar = gözədən iraq olan köngüldən də uzaq olar (III, 317), تَيْنِی يَمَا اَجَكْتِي tını yəmə üçükti = səsi yenə qısıldı (II, 144), يَلْقَا يَمَا يَاغ اَذْکُو yalksa yəmə yağ edhgü, köysə yəmə kün edhgü = bıqsa yenə yağ yaxşıdır, yaxsa yenə gün yaxşıdır (III, 375).

yana *ədat*, يَنَا يَمْشَلِم kaynap, yana yumşalım = qaynayıb yenə yumşalaq (I, 432), اَلْدَاپ يَنَا قَجْتِمِز aldap yana kaçtımız = aldadıb yenə qaçdıq (I, 458), بُلْنَاب يَنَا اَوَّل قَجَار bulnap yana

-mü *ədat*, كَالْدِيْنِكْمُو *kəldinqmü* = *gəldinmi* (III, 204), كَلُورْمُوسْنِ اَزُو *kəlürmü sən, azu* *barırmu sən=gəlirsən, yoxsa* *gedirsən* (I, 153), اَزُو بُرِيْمُو *tilkü mü* *toğdı, azu bəri* *mü* = *tülkü doğuldu, yoxsa cavanar* (I, 423), سِنْدَا بِرْمَاق بَار مَو *sındā birmāq bār mo*

yah *nida-xitab*, يا yah (bəli, yaxşı mənasında bir sözdür, ات at tut = atı tut deyilən zaman cavab verən şəxs يا yah = yaxşı deyə cavab verir, III, 127).

əwət nida-xitab, اَوْتِ əwət «yaxşı, bəli» (yağma, tuxsı və qıpçaqlarda, I, 124).

əvət/əmət nida-xitab, اَوْتِ/اَمْتِ əvət/əmət (oğuzlarda, I, 124).

yəmət nida-xitab, يَمَتِ yəmət (türklərdə, I, 124).

av/ay nida-xitab, اَوِ av (I, 113) və اَيِ ay (əmr edən əmrini saya salmamağı bilərə «əh!» kimi bir söz, I, 114) və s.

sak-sak! nida-xitab, سَقِ سَقِ S a k – s a k: qarovulun, keşikçinin qalanı, atı qoruya bilməsi üçün oyaq qalmasını bildirən sözdür. «سَقِ سَقِ sak-sak! = ayıq-sayıq olun!» deməkdir. Qoçaq və huşyar adama «سَقِ ار sak ər» deyilir (I, 345).

zak-zak! nida-xitab, زَقِ زَقِ Z a k – z a k: qoçları kəllələşməyə təhrik edən sözdür (I, 345).

tək! nida-xitab, تَكِ T ə k: تَكِ tək tur = sus!. Oğuzca (I, 346).

şük tur! nida-xitab, شُكِ Ş ü k: bir susdurma ədatıdır. «Sus!» mənasında türklər «شُكِ تَر! şük tur!» deyirlər (I, 347).

tah-tah vokativ, تَاهِ tah-tah (şahini çağırmaq üçün işlənir, III, 127).

çuh-çuh vokativ, جُوْهُ جُوْهُ çuh-çuh (atı tərpətmək və azarlamaq üçün çıxarılan səs, III, 127).

kah-kah vokativ, كَاهِ kah-kah (köpəyi çağırmaq üçün çıxarılan səs, III, 127).

çək-çək, çilik-çilik vokativ, چَكِ چَكِ çək-çək (I, 346) və چَلِكِ چَلِكِ çilik-çilik (oğlağı çağırmaq, sürmək üçün deyilir, I, 389).

həç-həç vokativ, هَجِ هَجِ həç-həç (baş alıb gedən atı yavaşıtmaq üçün deyilir, I, 337).

tuşu-tuşu vokativ, تُوْشُوْ تُوْشُوْ tuşu-tuşu (eşşəyi dayandırmaq üçün deyilir, III, 212).

op-op vokativ, اَبِ اَبِ op-op (eşşəyin ayağı sürüşdükdə deyilir, I, 109).

uş-uş vokativ, اَشِ اَشِ uş-uş (öküzü suvaran zaman çıxarılan səs, I, 111).

öp-öp vokativ, اَوْبِ اَوْبِ öp-öp (bu söz özünü çox öyən, tərifləyən, lakin dediyini isbat edə bilməyən adam haqqında deyilir, I, 117).

abah, modal, اَبَالِي A b a l ı: bir şey nadir görülən və nadir tapılan zaman söylənən söz (I, 193), *heyrat* deməkdir.

ayluk-ayluk modal, اَيْلُكِ اَيْلُكِ A y l u k - a y l u k: elə-elə (elədir) deməkdir. Oğuzca (I, 174), *şübhəsiz, doğrudan* deməkdir.

kürt-kürt yamsılama, اَتِ اَرِبَانِي كُرت كُرت ييدي at arpanı kürt kürt yedi = at arpanı xırt-xırt yedi (I, 351).

karç-kurç yamsılama, اَرِ ثَرْمُزْنِي قَرَجِ قَرَجِ ييدي ər turmuznı karç-kurç yedi = adam xiyarı xart-xurt yedi (I, 352).

buç-buç yamsılama, بُوْجِ بُوْجِ اَثَرِسْمُرْكَ buç buç ötər səmürgük = sərcə cik-cik ötər (II, 285).

danq-dunq yamsılama, دَنْكِ دَنْكِ اَتِي نَانِكِ danq dunq etti nənq = danq-dunq səsi çıxaran nəsnə (III, 311).

tanq-tunq yamsılama, تَنْكِ تَنْكِ اَتِي tanq tunq etti = danq-dunq səsi çıxardı (III, 311).

kağ-kuğ yamsılama, كَاْزِ كَاْزِ قَاْغِ قَاْغِ اَتِي kaz kağ kuğ etti = qazlar qağ-quğ etdilər; çıxırışdılar (III, 136).

sart-surt yamsılama, اَنِكِ اِذَا قِي سَرْتِ سَرْتِ قِلْدِي anıq adhakı sart surt kıldı = onun ayağı fart-furt elədi (ayağın yaş ayaq-qabının içində çıxardığı səs, I, 352).

çat-çat yamsılama, چَاتِ چَاتِ جَتِ جَتِ اَرْدِي çat çat urdu = çat-çat vurdu (I, 336).

tus-tus yamsılama, تُوْشِ تُوْشِ اَرْدِي tus tus urdu = tıp-tıp vurdu (I, 342).

takır-takır yamsılama, اَتِ اِذَا قِي تَقَرِ تَقَرِ اَتِي at adhakı takır takır etti = at ayağı taqqır-taqqır səs çıxartdı (I, 367).

badar-badar yamsılama, بَدَرِ بَدَرِ يُوْغَرْدِي badar badar yügirdi = tıpış-tıpış, apul-apul qaçıb getdi (I, 366).

bar predikativ, بَارِ بَقَرِ يُوْقِ التَّوْنِ bar bakır, yok altın = var olan şey misdir, yox olan şey qızıldır (I, 366), فِدْغَا سَوْفِ بَارِ اِتِ بَرْنِي kudhuğda suw bar, it burnı təgməs = quyuda su var, ancaq itin burnu yetişmir (I, 377), اَنِكِ تَتَغِي بَارِ anıq tutuğu bar = onun sehri var, o, sehirli, tilsimlidir (I, 375).

yok predikativ, كُنْدَا اِرْكِ يِقِ بَكْدَا قِيْقِ يِقِ kündə irük yok, bəgdə kıyık yok = günəşdə çat olmaz, bəy də sözündən dönməz (I, 138),

أسنداً ایقک یوق əsəndə əwək yok = sağlıqda tələsmək yoxdur, səhhətlə zarafat olmaz (I, 138), أَلْ ایشْتَا جِشْ یوق ol ıšta çıkış yok = o işdə bir çıxar, mənfəət yoxdur (I, 372).

təgül *predikativ*, تَگُل T ə g ü l: deyil. Oğuzca. Bu söz arguların داغ dağ ol sözündən alınmışdır. Oğuzlar د d hərfini ت t, غ ğ hərfini isə ک k etmiş, الف əlifi isə atmışlar» (I, 392). بُوَات نَس bu at tas təgül=bu at pis deyil (I, 142), بُو ثراسی بیر تَگُل bu turası yer təgül=bu, durulası yer deyil (II, 83).

dağ, *dhağ predikativ*, داغ D a ğ, d h a ğ: «yox, deyil» mənasındadır. «أَلْ اَنْدَغْ داغْ ol andağ dağ ol = o elə deyil» deməkdir. Oğuzlar bunu argulardan almış, «أَلْ داغْ ol» sözünü təhrif edərək «تَگُل təgül» demişlər. Oğuzlarla argular qonşudur, dilləri də bir-birinə qarışmışdır» (III, 154).

əməs/ərməs *predikativ*, اَمَس سَن ثَقَى يَلْقَار əməs sən təqı əlqar aydım: asığ kılğu əməs, sən takı yalwar = dedim: xeyri yoxdur, istər yüz yalvar (I, 473), اَرَسَا مَيَقَى بَدُكْ اَرَمَاس təwəy bedük ərsə, mayakı bedük ərməs = dəvə böyük olsa da, qıgı böyük olmaz (III, 165), بُو ثَرغو بیر اَرَمَاس bu turğu yer ərməs = bu, durula-
caq yer deyil (II, 83).

anq-anq *predikativ*, اَنك A n q: «yox, deyil» deməkdir. Oğuzca-
dır. Bir şeyi etmək üçün əmr alan adam «اَنك anq-anq» desə, «yox-yox» deməkdir (I, 114).

Ramiz ƏSKƏR. Mahmud Kaşğarının
«Divanü lüğat-it-türk» əsəri üzrə
bibliqrafik və qammatik göstəricisi.
Bakı, MBM, 2008, 192 səh.

Elmi redaktor
AMEA-nın müxbir üzvü,
Türk Dil Qurumunun fəxri üzvü,
filologiya elmləri doktoru,
professor Tofiq HACIYEV

Rəyçilər
professor Hüseyn İSMAYILOV
professor Əzizxan TANRIVERDİ
professor Məmmədali QIPÇAQ
professor Məhərrəm MƏMMƏDLİ

Ramiz ASKER. Bibliographic
and Grammatical indexes for
Compendium of the Turkic Dialects
by Mahmud al-Kashghari.
Baku, MBM, 2008, 192 p.

Edited by
Prof. Dr. Tofiq HAJIYEV
C. Member of National Academy
of Sciences of Azerbaijan,
Honorary Member
of Turkish Languages Society

Reviewed by
Prof. Dr. Hüseyn İSMAİLOV
Prof. Dr. Azizkhan TANRIVERDİ
Prof. Dr. Məmmədali KIPÇAK
Prof. Dr. Muxarrem MƏMMƏDLİ

Рамиз АСКЕР. Библиографический
и грамматический указатель к
«Дивану лугат ит-тюрк»
Махмуда Кашгарского.
Баку, МБМ, 2008, 192 стр.

Научный редактор
чл.-корр. НАН Азербайджана,
почетный член Турецкого
Лингвистического Общества,
профессор Тофик ГАДЖИЕВ

Рецензенты
профессор Гусейн ИСМАИЛОВ
профессор Азизхан ТАНРЫВЕРДИ
профессор Мамедали КЫПЧАК
профессор Мухаррем МАММЕДЛИ

Avrasya Yazarlar Birliğı Yayınları
Dil Araştırmaları Dizisi: 3

Texniki redaktor və dizayner:
ATİLLA
Korrektor: LEYLA, AYL A

Çapa imzalanmışdır: 11 iyul 2008-ci il.
Format: 60x84.
Fiziki çap vərəqi: 12.
Sifariş № 128.
Tiraj: 500 nüsxə.

«MBM» mətbəəsində hazır
diapozitivlərdən istifadə olunmaqla
çap edilmişdir.